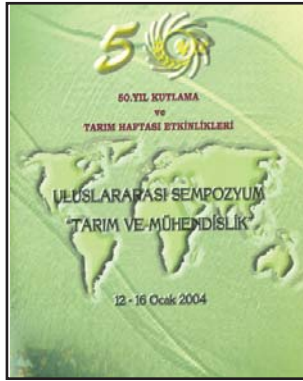

Merhaba Sevgili Meslektaşlarım,

"Tarım ve Mühendislik" Dergimizin 69. sayısı ile sizlerle birlikteyiz. Hepinize, şahsım ve Yönetim Kurulu Üyesi arkadaşlarım adına, içtenlikle sevgi ve saygılarımı sunarım.

Sizlere 68. sayıdan bugüne kadar gerçekleştirilen çalışmalar ve önümüzdeki dönemde planlanmış etkinlikler hakkında bilgi vermek istiyorum.

Bildiğiniz gibi bu yıl, ODA'mızın onur ve şerefle taşıdığı 50. yılını tüm yurttan gerçekleştirdiğimiz bilimsel ve sosyal etkinliklerle kutluyoruz. Bu kapsamda 12-16 Ocak 2004 tarihinde, Ankara'da "Tarım ve Mühendislik" konulu Uluslararası Sempozyum düzenlemiştik. Gerçekleştirdiğimiz bu çok kapsamlı, konunun tüm yönleriyle ele alındığı ve karar vericilere yararlı olabilecek görüş ve öneriler üretilmesine, tartışılmaz önemli katkılar sağlayacak sempozyum kitabımız basıldı. Aynı şekilde, 16 Ekim 2004 tarihinde gerçekleştirdiğimiz "AB'ye Üyelik Sürecinde Su Ürünleri Sempozyumu" kitabının baskısı da tamamlandı.

Değerli Meslektaşlarım,

ODA'mızın katılımcı bir anlayışla yönetilmesi çerçevesinde düzenlenen ve geçtiğimiz altı ayın değerlendirilip, önümüzdeki altı ayın da planlandığı 39. Dönem Danışma Kurullarımızın ilkinin 23-25 Nisan 2004 tarihlerinde Gaziantep'te, ikincisini 1-3 Ekim 2004 tarihlerinde Erzurum'da gerçekleştirdik.

Danışma Kurullarında aldığımız kararlar doğrultusunda, ülke ve tarım sektörü gündemini de gözönünde bulundurarak gerçekleştirilen çalışmalarımız/etkinliklerimizden kısaca söz etmek istiyorum:

"Köy Merkezli Tarımsal Üretime Destek Projesi"nde görev alan meslektaşlarımıza moral, bilimsel, psikolojik, sosyal destek verilmesi amacıyla, Teşkilatlandırma ve Destekleme Genel Müdürlüğü (TEDGEM) ile yapılan görüşmeler sonrasında tarım danışmanlarına yönelik, tüm ZMO çatısı altında eğitim programları başlattık. Genel Merkez tarafından planlanan ve Ankara ile Kırklareli ilinde görev yapan meslektaşlarımızı kapsayan "Eğitim Toplantısı" 13-14 Eylül 2004 tarihlerinde gerçekleştirildi. Teorik ve

pratik bilgilerin verildiği eğitim, Danışmanlarla kurulan iletişim sonucu talep ettikleri konulara yönelik olarak, AÜ ZF Öğretim Üyeleri, Tarım ve Köy İşleri Bakanlığı Yetkilileri ve ODA'mız üyelerinin desteği ile yapıldı. Benzer çalışmalar şubelerimiz tarafından da sürdürülmektedir.

"Sorumlu Yöneticilik Uygulamaları" konusunda, 5179 sayılı Yasa'nın ve ilgili Yönetmeliklerin oluşturulması sürecinde, gerekli müdahaleler Genel Merkezimizce zamanında yapıldı; TBMM'de, Bakanlık'ta, OSTİM'de ve İhracatçı Birlikleri'nde genel düzenleyici işlemlerin oluşturulmasına yönelik toplantılarda görüşlerimiz bildirildi, basın açıklamaları yapıldı, TV programlarına katıldık. ODA'mız, Gıda Mühendisleri Odası, Kimya Mühendisleri Odası ve Veteriner Hekimler Odası ile ortaklaşa yapılan toplantılarla ulaşılan uzlaşma çerçevesinde iki Komisyon kuruldu. Bu komisyonlardan birincisi havuz sistemi kurulması ve ortak sözleşme oluşturulmasına yönelik olarak çalışmakta; ikincisi ise ortak eğitim programları oluşturmak üzere faaliyetlerini sürdürmektedir.

"Ziraat Mühendisliği Eğitim - İstihdam Sorunları"na ilişkin olarak, "YÖK Tarım-Orman ve Su Ürünleri Konseyi", Ziraat Fakülteleri, TÜBİTAK ve ilgili tüm tarafların işbirliğiyle, "Türkiye Tarımsal Eğitimi, Yapı ve Sorunlar, Çözüm Arayışları" konulu Çalıştayın gerçekleştirilmesine yönelik hazırlık çalışmaları yürütülmektedir. Buna paralel olarak, "Tarımcı Öğrenci Kurultayı"na ilişkin çalışmalar Genel Merkez ve Şubelerimizce başlatıldı. 28 Mayıs 2004 tarihinde, Ankara Üniversitesi Ziraat Fakültesi Dekanlığı Toplantı Salonunda "Tarımsal Eğitim ve İstihdam

KARADOKYA GEZİSİ

Paneli" düzenlendi. ZMO Öğrenci Kolu'na üye öğrencilerin de katılımıyla hazırlanan panelde, eğitimde yaşanan sorunlar, öğretim görevlileri-öğrenci sunumlarıyla tartışıldı ve ziraat fakültesi öğrencilerine, 2005 yılında gerçekleştirilecek olan Öğrenci Kurultay'ı hakkında da bilgiler aktarıldı. Ayrıca, ODA'mızın iletişimde olduğu kurum ve kuruluşlarla gerçekleştirilen iletişim sonucu ziraat mühendislerine yönelik iş ilanları meslektaşlarımıza ulaştırıldı.

TARIMSAL İSDİHTAM PANELİ

"Oda Örgütülüğü, Üye İlişkileri" konusunda, her zamanki duyarlılık ve şubelerimizle sıkı işbirliği içinde planlanan çalışmalar yürütüldü. Bu kapsamda, 28 Haziran'da Eskişehir'de "Cumhuriyet Döneminde Tarım Sektörünün Sosyo Ekonomik Dönüşümü" Konferansı; 25-26 Mayıs'ta Çanakkale'de HACCP Semineri; 20 Haziran'da Muğla Şubemizin hizmet binası açılışı; 12 Haziran'da Antalya'da "Türkiye'nin Yüzyıllık Sosyo Ekonomik Dönüşümü, Tarım Sektörünün Etkilenme Biçimleri" Konferansı; 8 Ekim'de İstanbul'da "Türkiye Tarım Politikalarında Dönüşüm"; 9 Ekim'de Denizli'de, "Uluslararası Ticari Anlaşmaların Ülkemiz Tarımına Etkileri" Panelleri gerçekleştirildi.

MUĞLA ŞUBESİ AÇILIŞI

"Sosyal aktiviteler" kapsamında çeşitli yörelere gerçekleştirmekte olduğumuz gezilerle ve diğer etkinliklerle üyelerimizin arasında iletişim, birlik ve beraberliğin sağlanması amaçlanmaktadır. 23 Mayıs 2004'de "Karagöl Gezisi", 12-13 Haziran 2004'de "Kapadokya Tarımcı Gezisi", 25 Eylül 2004'de "Amasra Gezisi"lerini üyelerimiz ve ailelerinin yoğun katılımıyla gerçekleştirdik. 5 Haziran 2004 tarihinde ZMO Brıç Kursu, 11 Eylül 2004 tarihinde Türk Sanat Müziği Koromuz çalışmalarını başlattılar.

TMMOB 38. Dönem Genel Kurulu 27-30 Mayıs 2004'de yapıldı, ODA'mız adaylarından Baki Remzi SUIÇMEZ en yüksek ikinci oyu alarak TMMOB Yönetim Kurulu'na; Şevket AKDEMİR ise en yüksek oyu alarak TMMOB Yüksek Onur Kurulu'na seçildiler.

E-ZMO EĞİTİMİ

AÜ SBF Kamu Yönetimi Araştırma-Uygulama Merkezi ile işbirliği içinde başlatılan "Tarım Mühendisliği Araştırma Projesi" TMAP kapsamında "anket formu" hazırlandı ve formlarının doldurulma biçimine ilişkin olarak, 27 - 30 Mayıs 2004 tarihleri arasında tüm Şubelerimize eğitim verildi. Proje, anketlerin tamamlanmasından sonra, değerlendirme aşamasıyla tamamlanacak ve sonuçlar bir yayın halinde tüm örgütümüze dağıtılacaktır.

e-zmo Projesine yönelik olarak, 27-30 Mayıs 2004'de gerçekleştirilen eğitim çalışması sonrasında, Şubelerimizin "e-zmo"nun sağladığı olanakları kullanma durumlarında önemli yükselmeler kaydedildi. Birçok Şubemiz, kendi faaliyetlerini ODA web sayfasına yükleyerek, anında iletişim kurma olanağına sahip oldular.

Tarım Sektörü ile ilgili yasal düzenlemelerin izlenmesi, kamuoyunun ve karar

ÇEVRE PANELİ

vericilerin bilgilendirilmesi konusunda, Bakanlıklarda ve TBMM Tarım Orman ve Köyşleri Komisyonu'nda toplantılara katıldı. Yasa tasarılarıyla ilgili çalışmalar yapılarak, raporlar oluşturuldu, kamuoyuna ve ODA örgütülüğümüze duyuruldu. Gıda, Kimya, Ziraat Mühendisleri Odaları ve Veteriner Hekimler Birliği Merkez Konseyi ile toplantılar yapıldı. Gıda, Çevre, Toprak ve Su Kaynakları, Bitkisel Üretim, Tarım Politikaları, Bilirkişi Komisyonları başta olmak üzere, Komisyonlar etkin olarak çalıştı.

Türkiye'nin Gündemi ve Tarım Sektöründe Yaşanan Gelişmeler Karşısında Oda'mızın Tavrı konusunda Tarım sektörü ve Türkiye'nin siyasi ve ekonomik gündemi yakından izlenerek, gelişmeler karşısında ülkenin birçok yerinde konferanslar verildi/düzenlendi, panel, toplantı ve çeşitli etkinliklere katıldı. Gündemde yer alan konularda, basın açıklamaları yapıldı, basın ve yayın organlarına demeçler verildi, çok sayıda TV ve Radyo programlarına katıldı.

Bunlardan bazıları: 1 Mayıs Mitingi, 10 Temmuz 2004'te Atatürk Orman Çiftliği Nasıl Korunmalı" Paneli, 5 Haziran 2004'te "Çankaya ve Çevre: Sorunlar-Çözüm Arayışları" Paneli, 5 Temmuz 2004'te "Gıda ve Gıda İle Temas Eden Madde Malzemeleri Üreten İşyerlerinin Çalışma İzni ve Gıda Sicili ve Üretim İzni İşlemleri İle İstihdam Hakkında Yönetmelik" taslağı üzerinde bir Çalışma Toplantısı, 10 Haziran 2004'te "Bakü-Tiflis-Ceyhan Boru Hattı" Toplantısı, 02-05 Eylül 2004 AGROTEC 2004 Tarım Fuarı, 13 Eylül 2004'te DTÖ Taahhütleri Karşısında Türkiye" Toplantısı, 30 Eylül 2004'te "Sadullah Usumi'yi Anma Etkinliği", 12 Temmuz 2004'te "TBMM Tarım, Orman ve Köyşleri

Komisyonu Toplantısı başta olmak üzere yer almamız gereken pek çok etkinlikte ODA'mızın görüş ve önerilerini aktardık.

Odamız Lokalinde, Cumartesi günleri "Bahar ve Güz Konferansları" gerçekleştirildi.

Bahar Konferansları Programı (Mayıs-Haziran 2004): 8 Mayıs 2004, Serdar TURGUT, "Büyük Ortadoğu Projesi, Öteki Türkiye Tartışmaları"; 15 Mayıs 2004, Prof. Dr. Mümtaz SOYSAL "Annan 'Planı' Üzerine Değerlendirmeler"; 29 Mayıs 2004, Gaye YILMAZ-Selim YILMAZ "GATS, TRIPS, Uluslararası Sözleşmeler"; 29 Mayıs 2004, Doç. Dr. Aziz KONUKMAN "Kamu Maliye Sistemi ve 2004 Bütçesi Üzerine Değerlendirmeler" olarak uygulandı.

Güz Konferansları Programı ise (Eylül - Kasım 2004): 18 Eylül 2004, Mustafa BALBAY "Büyük Orta Doğu Projesi ve Türkiye"; 6 Kasım 2004, Tanfer DİNLER "Tarım Sigortaları" olarak uygulandı, önümüzdeki süreçte program devam edecek.

Tarım-Ormancılık-Gıda ve Çevre Platformu kuruldu.

Platform Sekreteryası, ODA'mız tarafından yürütülmektedir. 40'a yakın örgütün katıldığı Platform, 11 Temmuz 2004 tarihli Basın Açıklaması ile kuruluşunu kamuoyuna duyurdu.

ODA'mızın da bileşenlerinden olduğu "Genetiği Değiştirilmiş Organizmalara (GDO)'ya Hayır" Platformu'nun, çeşitli tarihlerde yapılan toplantılara katılarak, son olarak 30-31 Ekim 01 Kasım 2004 tarihlerinde düzenlenen "Canavar Balon Kampanyası" kapsamında çeşitli etkinliklerde aktif görev aldık. Bu kapsamda 30 Kasım günü Tarım ve Köyüşleri Bakanı Sayın Prof. Dr. Sami GÜÇLÜ'yu, 5 Kasım günü TBMM Tarım ve Köyüşleri Komisyonu Başkanı sayın Prof. Dr. Vahit KİRİŞÇİ'yi ziyaret ettik. Kampanya kapsamında 100 bini aşkın imza toplandı, artan kamuoyu duyarlılığı bu alanda olumlu açılımlar yaratmayı zorluyor...

ODA'mız Tüm Demokratik Kitle Örgütleri, Siyasi Partiler ve Kamu Yönetimi Organları ile ilişkilere de gereken önemi vermektedir. Bu anlamda ODA'mız tarafından çeşitli ziyaretler yapıldı ve sözü edilen kurum/kuruluşlar da çeşitli tarihlerde ODA'mızı ziyaret ettiler. 11 Mayıs 2004'te TÜSEMKOM, 17 Mayıs 2004'te TARGEV, 7 Haziran 2004'te Saadet Partisi, 7 Haziran 2004'te Gıda Mühendisleri Odası, 21 Eylül 2004'te TMMOB, 14 Ekim 2004'te "Friends of the Earth Europe" organizasyonu, 3 Kasım 2004'te Ankara Üniversitesi Ziraat Fakültesi Hayvansal Üretim Programı öğrencileri ODA'mızı ziyaret ettiler. Kendileriyle, ODA faaliyetlerimiz ve tarım sektöründe yaşanan gelişmeler konusunda bilgilendirmeleri de içeren görüşmeler yapıldı.

Değerli Meslektaşlarım,

SAADET PARTİSİ ZİYARETİ

TMMOB ZİYARETİ

TV 5 RÖPORTAJI

Önümüzdeki dönemde, Ziraat Mühendislerinin Özel Hizmet Alanlarındaki Çalışmaları İle İlgili Mesleki Denetim Uygulamaları ve Disiplin Hükümleri Hakkında Yönetmelik" Uygulamaları konusunda sorunlu alanlara ilişkin tespitlerle ilgili şubelerimiz arasında görev dağılımı yapılmış olup, eşgüdümlü çalışmalar yürütülmektedir. Konuyla ilgili gelişmeler haber bültenimizde bilgilerinize sunulacaktır.

27 Kasım 2004 tarihinde, "Dünya Ticaret Örgütü Cenevre Anlaşması" konusunda, Ankara Üniversitesi Ziraat Fakültesi Öğretim Görevlisi Prof. Dr. Gülcan Eraktan ve Dış Ticaret Müsteşarlığı'ndan Aylın BEBEKOĞLU tarafından, ODA'mız lokalinde bir konferans verilecektir. Konferansta, uluslararası gelişmeler ve ülkemize yansımaları, gelecekte tarım sektöründe olası etkileri konuları tartışılacaktır.

4 Aralık 2004'te Beypazarı Gezisi düzenlenecektir.

17-18 Aralık 2004 tarihlerinde, Adana ve Mersin'de gerçekleştirecek olduğumuz etkinliklerle, mesleğimize ve örgütümüze önemli katkılarıyla unutulmaz olan Akın Özdemir'i anacağız.

2 Ocak 2005 tarihinde, II. Makarna ve Şarap Günleri etkinliği gerçekleştirilecektir.

Beş yılda bir gerçekleştirmekte olduğumuz Ziraat Mühendisliği Teknik Kongrelerinde dünya ve ülke tarımındaki değişme ve gelişmeler gözönünde bulundurularak; ülkemiz tarımının tüm konuları ve bunlarla ilgili uygulama, program ve politikalar irdelenmekte, görüş ve öneriler üretilmektedir. 3-7 Ocak 2005 tarihinde, Ziraat Mühendisliği VI. Teknik

Kongresi Milli Kütüphane Saolunu'nda gerçekleştirilecektir.

"Tarımcı Öğrenci Kurultayı"na ilişkin çalışmalar Genel Merkez ve Şubelerce başlatıldı. Ekim 2005 tarihinde Kurultay gerçekleştirilecektir. ODA'mızın genç ve daha dinamik bir yapıya, genç meslektaş adaylarımızın da şimdiden örgütlülük bilincine kavuşmalarında kurultay çalışması önemli bir adım olacaktır.

Ziraat Fakülteleri, TÜBİTAK ve ilgili tüm tarafların işbirliğiyle, "Türkiye Tarımsal Eğitimi, Yapı ve Sorunlar, Çözüm Arayışları" konulu bir Çalıştayın hazırlık çalışmaları başlatıldı ve Çalıştay 39. Çalışma Dönem içinde gerçekleştirileceğiz.

Değerli üyelerimiz,

Bildiğiniz gibi ODA'mız, üyelerinden aldığı güçle ulusal çıkarlarımıza ve tarımsal alana ilişkin bağımsız politikalar üreten, değerlendirmelerde bulunan, maddi dayanağı sadece üyelerinin ödentileri olan, bir demokratik kitle örgütüdür. Bugüne kadar çeşitli nedenlerle üye ödentileri istenilen düzeyde toplanmamış, çok sayıda üyemizin ödenti borcu birikmiştir. 1-3 Ekim 2004 tarihinde, Erzurumda toplanan Danışma Kurulunda konu gündeme getirilmiş ve üye ödenti borçlarının tahsil edilmesi kararlaştırılmıştır. Buna göre borcu olan üyelerimizden 15 Mart 2004 tarihine kadar birikmiş borçlarını ödemeleri istenecek, bu ödemeler için ayrıntıları "mail-order sistemi" içinde açıklanan taksitlendirme imkanı sunulacaktır. Mail-order sistemi üyenin kredi kartı numarası ve ödemeye ilişkin onayını gösteren imzasını taşıyan bir formun doladurulması esasına dayanmaktadır ve "üye ödentilerinin tahsilatı", "birikmiş üye ödentilerinin tahsilatı", "beş yıl ve daha eski tarihte mezun olmuş meslektaşlarımızın üyelikleri esnasında ödeyecekleri geriye dönük aidat"larının tahsilinde taksitlendirme imkanı sunan bir sistem olarak kullanılmaktadır.

Değerli Meslektaşlarım,

Dergimizin size ulaşan sayısında, Avrupa Birliği ve Dünya Ticaret Örgütü süreçlerine ilişkin kapsamlı değerlendirmeler bulacaksınız. "bulanık" tartışma ortamında, size ulaşan yazıların aydınlatıcı olmasını umuyoruz.

Sizlerin de desteğiyle gerçekleştirdiğimiz ve planladığımız her çalışma; daha güçlü bir tarım sektörü, daha iyi koşullarda çalışıp, yaşayan bir tarımcı-tarım mühendisi ve daha aydınlık bir Türkiye içindir...

Saygı ve Sevgilerimle...

Gökhan GÜNAYDIN

Başkan

ÇİFTÇİ DOSTU

SADULLAH USUMİ*

Değerli Dostlar;

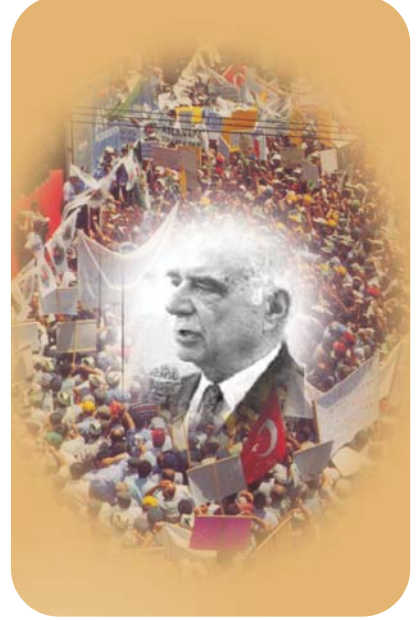
Bugün, Saygıdeğer insan Sadullah USUMİ'yi anmak için biraraya geldik. Kendisinden bahsederken "USUMİ" derdi Sadullah Ağbi. Tıpkı USUMİ'li günlerde olduğu gibi dostluğu, ülkemize ilişkin düşüncelerimizi paylaşacağız bugün; Cumhuriyet Gazetesi, Türkiye Gazeteciler Cemiyeti, Cumhuriyet Halk Partisi ve Ziraat Mühendisleri ODASI'nın düzenlediği bu anma toplantısına katılımınız için hepinize içten teşekkürlerimi sunarım.

Saygıdeğer insan Sadullah USUMİ diyoruz. Gerçekten de USUMİ'nin yaşamı, bu nitele-

meysi sonuna kadar hak edecek şekilde gerçekleşti.

12 Mart Rejimi Babıali'ye el uzattığı zaman, karşısında "Türkiye Gazeteciler Sendikası Genel Başkanı" USUMİ'yi buldu. Gazeteciliğin onurunun yılmaz savunucusu idi. Ardından, mücadelelesini tüm halk adına yapmak üzere parlamento üyeliği yaptığı yıllar geldi.

Bir başka darbe: 12 Eylül, USUMİ'nin yaşamında gazetecilik serüvenini yeniden başlattı. Bu kez birikiminin verdiği ustalığı yüreğinin güzelliğine katarak, Türkiye'nin en çok ezilen-horlanan, "öteki" konumuna

konulan insanların savunucusu oldu. Anadolu'yu köy köy dolaştı; sesi olmayanın sesi, cesareti, dostu oldu. O, artık "çiftçi dostu USUMİ" olarak anılıyordu.

Türkiye, üretim maliyetlerinden tutun da suyun paylaşımına kadar; ülke tarımının ve kırsal alanının tüm sorunlarını, onun sütunlarından öğreniyordu. Dönem, özelleştirme sürecine iman edildiği günlerdi. Reagan, Teacher, Özal üçgeninin yarattığı ideolojik kirlenme içinde, yurttaşın, yaşadığı

*29 Eylül 2004 tarihinde yapılan Çifti Dostu Sadullah Usumi'yi Anma Etkinliğinde ODA Başkanlığı Gökhan Günaydın'ın yaptığı Açılış konuşmasıdır.

tüm sorunlardan kurtuluşunun ancak özelleştirme ile olanaklı hale gelebileceğine inandırıldığı günlerde, USUMİ, berrak beyni ve insan odaklı yüreği ile; gerçekleştirilen talanın ipliğini pazara çıkardı. SEK'in, EBK'nun, YEM-SAN'ın özelleştirmesinin kimlere çıkar alanı sağladığını, buna karşın üreticinin ve tüketicinin yaşamının nasıl daha da zorlaştığını; dost dili ile anlattı, süreci deşifre etti. TEKEL, TŞFAŞ üzerinde oynanan oyunlar konusunda kamuoyunu uyardı.

Aynı yolu paylaşmanın bilinci ile, bu dönemde USUMİ ile Ziraat Mühendisleri ODASI'nın gündemi kesişti. Ancak kısa süre içinde bu mücadele birlikteliği bir dostluk ortaya çıkardı. Kendisini, sevgili eşini

tanıdık; yaşamına dahil olduk; dahil olduğça da sevgimiz-saygımız arttı.

USUMİ'nin eksikliğini her geçen gün daha çok hissediyoruz. Yalnızca dost sesi ve dost gülümsemesi değil özlediğimiz. Basındaki sütununu da özlüyoruz USUMİ'nin, onun uyarıcılığını -yalınlığını-kararlılığını-halka ulaşma gücünü özlüyoruz.

Son çeyrek yüzyıldır, izlenen yeni sağ politikaların doğal bir sonucu olarak, iktisat, hep emeği ile geçinenler aleyhine sonuçlar üretiyor. Ancak bunların içinde özellikle sayıları yirmi milyonun üzerindeki "ötekiler" yani "köylü"lerin ödediği bedel hepsinden yüksek.

1980'li yıllarda iç ticaret hadlerinin tarım aleyhine gelişimi, 1929 buhranı ve izleyen İkinci Dünya Savaşı döneminden de olumsuz olarak gerçekleşti. Köylerde kendilerini yeniden üretemeyen kesim, varoşlara yığıldı; vahşi kapitalizmin ilk sanayileşme sancısında yaşananlardan daha kötü koşullarla karşı karşıya kaldı. Yaşamı savruldu, sosyo-kültürel aşınımlarla her türlü yıkıcı ideolojiye açık hale

geldi.

Köylerinde kalanlar ise, yaşadıkları karşısında haykırmaktan çok yutkundular. "Bu nasıl olur" diyor üretici. Geçen sene 320 bin TL buğday fiyatını haklı olarak az bulduğumuzda, "gözünüzü kara toprak doyursun" diye azarlamıştı bizi Sayın Bakan. Bu sene 370 bin TL buğday fiyatı açıklandı; ama ben buğdayımı, TMO Genel Müdürlüğü'ne bir saat mesafede, Kırıkkale'de 280 bin liraya satamıyorum. Ben nasıl yaşayacağım, ben nasıl karnımı doyuracağım?

Pancar çiftçisi, kendisine pancar ektirmezlerken neden Amerika'dan mısır getirtilip Cargill firmasına işleme izni verdiklerine hayret ediyor.

Tüketici, bilmeden, yıllardır transgenik ürünler tüketmek zorunda bırakılıyor.

Hayvancılıkla uğraşanlar, yılda 2 milyar doların üzerinde kaçak et girişi nedeniyle ahırlarını boşaltmak zorunda kalıyorlar. Deli dana dan tutun da tifo, dizanteri, hepatit ve brusella gibi hastalıklar giderek yaygınlaşıyor...

Yabancılara köy toprakları satılıyor, tarım arazileri işgal ediliyor. Yürütülen ve kazanılan hukuk mücadelelerine karşın, yasa dışı fabrikalar, devletin en üst yöneticileri tarafından nutuklar atılarak açılıyor.

Mera alanları işgal ediliyor; işgalcilere düzenli aralıklarla aflar getiriliyor. Çevre değerlerimiz, doğal kaynaklarımız, "piyasa" söylemi altında iç ve dış işbirlikçilere peşkeş çekiliyor.

İşte bu süreç, USUMİ'ye olan özlemimizi depreştiriyor. Tüm bunlar açıkça yaşanırken, basın büyük kısmı, Türkiye ve yurttaş gündeminden uzak bir yol izliyor. Çok eski bir Latin Amerika yöntemi ile; futbolseks ve düzmece sağlık bileşimi ile halk kendi gün-

demine yabancılaştırılıyor.

"Kendi yaşadığını bilince çıkaramamak" diyoruz biz bu sürece. Çıkaramıyor çünkü, "main stream" dediğimiz basın bu engellemeyi yapıyor. Ve ülkede köylü-çiftçi-işçi-kamu çalışanı-esnaf-yerli sanayici; kısacası gönlünü bu ülkeye bağlamış herkesin yaşam alanı giderek daralırken, "neoliberal söylem" aktörleri değiştirilip kendini yeniden üretmesi sağlanarak pazarlanıyor...

Buna koşut bir şekilde, yaşananı deşifre eden tüm kesimler üzerinde, giderek artan bir baskı süreci

"Yabancılara köy toprakları satılıyor, tarım arazileri işgal ediliyor. Yürütülen ve kazanılan hukuk mücadelelerine karşın, yasa dışı fabrikalar, devletin en üst yöneticileri tarafından nutuklar atılarak açılıyor"

yaşanıyor. Sürgünler-soruşturmalar-tehditler, günlük yaşamın olağan bir parçası haline geliyor giderek.

İşte bu dönemde, yaşamına "halktan ve ülkeden yana olma"refleksinin yön verdiği insanların, toplum yaşamı açısından önemi giderek artıyor. Birikimi olan, birikimini halktan yana ve cesaretle ortaya koyan, kararlı. Kısacası bir Afrika atasözünde olduğu gibi, "leoparın kuyruğunu tutan ve bırakmayan..." Saygıdeğer insanlar: İşte ben bunun için, USUMİ'yi tanımlarken, "saygıdeğer" sözcüğünü kullanmayı çok seviyorum.

Tıpkı saygıdeğer Allende dediğimiz gibi. Ülkesinin ve Şili halkının çıkarlarını Amerika'ya peşkeş çekmediği için tezgahlanan bir faşist dar bede, Pinoche'nin tanklarıyla başkanlık sarayını topa tutup muhafızlarını öldürdüğü anda, ceketinin cebindeki tabancası ile, çalışma odasında gelenleri bekleyen bir karaktere sahip olan saygıdeğer Allende...

Saygıdeğer USUMİ ve daha niceleri.. İyiki varsınız, anınız bize güç katıyor...

AVRUPA BİRLİĞİ ORTAK TARIM POLİTİKASI TÜRKİYE TARIM SEKTÖRÜ İÇİN BİR ÇIKIŞ YOLU OLABİLİR Mİ ?

Gökhan GÜNAYDIN

Ziraat Mühendisleri Odası Başkanı

Giriş

Türkiye tarım sektörü, birçok sorunla karşı karşıya. Tarımsal ve kırsal altyapı sorunları, yüzyılı aşkın bir zaman diliminden günümüze taşıyor. Toprak mülkiyet yapısı adaletsiz dağılıyor, işletmeler küçük ve parçalı. Cumhuriyet boyunca sağlanan gelişmelere karşın, özellikle toprak reformu çabalarının sonuçsuz kalması ve örgütlenme alanında yaşanan "açık", tarım sektöründe bir dönüşümü engelliyor.

Bu yapının üzerinde, çeyrek yüzyıldır sürdürülen ve son beş yıllık süreçte derinleşen "bağımlı politikalar", sektörü çöküş noktasına getirmiş durumda.

Tam da bu dönemde, merkez kapitalizmin kural tanımaz saldırılarının yanımızda sahnelendiği güvenliksiz dünyada, gıda güvenliği her zamankinden daha yaşamsal bir önem taşıyor.

Aynı süreç içinde, Dünya Ticaret Örgütü Anlaşmaları, ülkelerin tarım sektöründe uygulayacakları politikaların çerçevesini çiziyor. Bu, uluslararası düzlemin, ulus devletlerin politika belirleme erkleri üzerindeki etki alanının giderek artışına işaret ediyor.

Ancak, Türkiye açısından konu, uluslararası ilişkiler boyutu ile sınırlı kalmıyor. Türkiye'nin tarım politikalarındaki yetki alanı, olası bir AB üyeliği durumunda, uluslararası düzleme terk edilmiş olacak.

Avrupa Birliği, Ortak Tarım Politikasını, uluslararası bir politika alanı olarak inşa etmiş. Birliğin politikaları verili mekanizmalar içinde Brüksel'de saptanıyor, 25 üye ülke bu politikalara uyuyor.

1958 yılında Topluluğun oluşturulmasından üç yıl sonra kurulan Ortak Tarım Politikası (OTP), dönem içinde birçok değişiklikler geçirmiş. Topluluğa etki eden içsel ve dışsal gelişmeler, OTP reformlarının tetikleyicisi oluyorlar.

O halde, OTP'yi değiştiren dinamikleri iyi analiz etmek gerekiyor. OTP hangi amaçla kuruldu, Topluluğa neler sağladı, reforme edildiği dönemlerin temel özellikleri nelerdir ? Bugünkü OTP Türkiye için uygun bir politika seti midir, daha da önemlisi, Türkiye'ye için "öngörülen" üyelik tarihinde varolacak OTP, Türkiye tarımı için bir çıkış yolu olabilir mi ?

Bütün bu sorularla eşanlı olarak, ülke tarımının bugünkü yapısı ile bir AB üyeliğinin, tarımsal yapılara etkisi ne olur, müzakere sürecinde neler yapılmalıdır soruları sorulmalı ve analitik yanıtlar üretilmeye çalışılmalıdır.

Gündem 2000 kapsamında, OTP'nin 2003 Haziran reformu sonrası durumunu veri alarak ve 6 Ekim 2004 tarihinde yayımlanan Avrupa Birliği İlerleme Raporu'nda tarım ile ilgili ifadelerin de izini sürerek, bu soruları yanıtlamaya çalışalım...

I. BÖLÜM

Tarım ve Kırsal Alanla İlgili AB - TÜRKİYE İlişkilerinde Yanılsamalar

Tarım ve kırsal alan, Türkiye'nin sosyo-ekonomik yaşamında önemli yer tutmaktadır. Bu gerçeği rakamlarla ifade etmek gerekirse, ülke nüfusunun % 35'i kırsal alanda yaşamakta, tarımın istihdama katkısı % 34, GSMH'ya katkısı ise % 11 düzeyinde bulunmaktadır.

Avrupa Birliği'nde aynı veriler çok daha düşük düzeylerde bulunmaktadır. 1 Mayıs 2004'ten itibaren 25 üyeli olan AB'nin istihdamında tarımın payı % 6 düzeyinde bulunurken, GSMH'da tarımın payı % 2'nin altında bulunmaktadır.

Tablo 1'de AB ve Türkiye'nin önemli göstergeleri, karşılaştırmalı olarak verilmektedir;

Göstergeler, ilk bakışta, AB için tarımın öneminin giderek azaldığı kanısı yaratabilmektedir. Buna karşılık, AB bütçesinin yaklaşık yarısı tarıma ayrılmakta, AB mevzuatının yarısını da tarım oluşturmaktadır.

Bu iki birbirinden oldukça farklı tarımsal - kırsal yapı, 1999 Helsinki Zirvesi kararlarından bu yana, bütünleştirilmeye çalışılmakta, bu çerçevede de birçok manipülasyon yapılmaktadır.

Bu bölümde, temel yanılsamalar açıklanmaya çalışılacaktır.

Tablo 1: Türkiye, AB-15, AB-25 Karşılaştırması			
Göstergeler	Türkiye	AB 15	AB 25
Yüzölçümü (Milyon ha)	78	332	402
Tarım alanı (milyon ha)	39	134	169
İşletme sayısı (bin adet)	3.000	7.370	13.000
Ort. İşl. Büy. (ha)	5.9	17.4	13.0
Nüfus (milyon kişi)	80.0	372.0	452.0
İstihdamda tarımın payı (%)	34.0	5.0	6.0
GSMH'da tarımın payı (%)	11.2	1.9	1.8

1.1. Ortak Tarım Politikası nedir, neden değişiyor ?

Roma Anlaşması ile AET kurulduğunda, savaşlarla biçimlenmiş ancak savaş anıları da hala canlı olan bir Avrupa söz konusu idi. Topluluğu oluşturan altı ülkenin yurttaşları, açlığı tanımış bir kuşağı temsil ediyorlardı. Bu nedenle 1961 yılında Ortak Tarım Politikasının temel hedefi, Topluluğu temel ürünlerde kendine yeter bir düzeye yükseltmek idi. Üretici ve tüketici refahı, verimlilik, arzda süreklilik, üretimde istikrar, bu temel hedefin yanındaki diğer hedefler idi.

"Tek Pazar", "Topluluk Tercih" ve "Mali Dayanışma" ilkeleri çerçevesinde geliştirilmesi amaçlanan OTP, 1962 yılında eşsiz bir finansman aracı ile donatıldı: Tarımsal Garanti ve Yönverme Fonu (FEOGA). 1967 yılından itibaren, ürünlerin topluluk için ifade ettiği anlama göre kurgulanmış "ortak piyasa düzenleri" (OPD) devreye girmeye başladı. Bugün AB, 23 OPD'ne sahiptir. Politikaları yürütmek üzere güçlü bir "Tarım Genel Müdürlüğü" (DG VI), müdahale kuruluşları, ödeme kuruluşları, OTP'nin diğer araçları niteliğinde kurgulandılar.

OTP dinamik bir politika alanıdır, yıllar içinde önemli değişimler göstermiştir. OTP'de kaydedilen reformlar, zaman zaman AB'nin içinden kaynaklanan, ama

daha çok dış kaynaklı gelişmelere karşılık, Topluluğun kendisi için en uygun politikaları bulma arayışını yansıtır.

İlk dönemlerinde Topluluk bütçesinin yarısına yakın rakamlarla finanse edilen OTP, kırsal ve tarımsal altyapı sorunlarını büyük ölçüde çözdü, üretime bağlı gelir desteği politikaları ile verimlilik sağlandı, üretim artışları ile Topluluk temel ürünlerde kendine yeterliliği yakaladı...

Bir anlamda OTP'nin başarısı, kendi krizini de beraber üretmiştir. Üretimi destekleyen politikalarından daha çok yararlanmak isteyen Topluluk üreticisi her geçen yıl daha çok üretmiş, aşkın üretim kapasitesi nedeniyle Topluluk stokları büyümüş, stokların eritilebilmesi için dış pazarlarda ABD ile sübvansiyonlar savaşına girilmiş, tüm bu süreç anormal bütçe yükü ve uluslararası alanda sürtüşmeleri de beraberinde getirmiştir.

Aynı süreçte, 1986 yılında, GATT Uruguay Turu Tarım görüşmeleri başlamıştır. Görüşmeler, aslolarak ABD ve AB'nin pazarlığı şeklinde gelişmiştir. Bir-iki yıl süreceği sanılan görüşmeler, çetin pazarlıklar nedeniyle tam 8 yıl sürmüştür.

İşte bu görüşmeler sürerken, OTP'deki en köklü reformlardan birisi olan 1992 reformları gerçekleştirilmiştir. Reformun temel hede-

fi, aşkın üretim kapasitesini geri çekmek, Topluluk stoklarını ve bütçe yükünü azaltmak, GATT görüşmelerinde Topluluğun elini güçlendirmektir. Bu anlamda "çevre", birdenbire OTP'nin en önemli kaygılarından birisi haline gelivermiştir. Set aside önlemleri çerçevesinde, üretim alanlarını boş bırakan üreticilere doğrudan ödeme yapılmaya başlanılmıştır.

Arkasından, Gündem 2000 diye anılan reform süreci devreye girmiştir. 1999 Mart ve 2003 Haziran aylarında açıklanan önlemler ile, AB, müdahaleci politikalarından vazgeçmekte, destek kompozisyonunu üretimden bağımsız araçlara yönelmekte; bu arada kırsal kalkınma, çevre ve kalite politikalarını öne çıkarmaktadır.

İçsel nedenler bir tarafa bırakılırsa, OTP'nin 1992 reformu Topluluğu GATT Uruguay Turu görüşmelerine hazırlamak, Gündem 2000 reformu ise 2004 yılında AB'ye katılacak 10 yeni ülkeye, deyim yerinde ise bir "hoşgeldin partisi" hazırlamaktır.

1.2. Adaylık sürecinde gerçekten Türkiye'ye para mı yağacak ?

Bu soruyu yanıtlarken, önce, Topluluk bütçesinin, 2000 - 2006 yılları arasındaki "dengesi" ne bakalım. Bütçe rakamları, bu eğlenceli partinin temel özellikleri açısından önemli bilgiler sunuyor.

Rakamlar göstermektedir ki, halen 103 milyar euro'luk AB bütçesinin 43 milyar euro'su tarıma ayrılmaktadır. 10 aday ülke için katılım öncesi yardımlar, 3 milyar 120 milyon euro ile sınırlandırılmış olup, bunun 520 milyon euro'su tarıma özgülenmiştir. Topluluğa 1 Mayıs 2004 tarihinde üye olan 10 ülke, işte bu yıllık 520 milyon euro'yu paylaşmışlardır. Bu durum,

Tablo 2: 2000 - 2006 dönemi Topluluk bütçesi (milyon euro)

	2002	2001	2002	2003	2004	2005	2006	Toplam
Tarım	40.920	42.800	43.900	43.770	42.760	41.930	41.660	297.740
OTP (KK hariç)	36.620	38.480	39.570	39.430	38.410	37.570	37.290	267.370
Kırsal Kalkınma	4.300	4.320	4.330	4.340	4.350	4.360	4.370	30.370
Yapısal fonlar	32.045	31.455	30.865	30.285	29.595	29.595	29.170	213.010
İç Politikalar	5.930	6.040	6.150	6.260	6.370	6.480	6.600	43.830
Dış Politikalar	4.550	4.560	4.570	4.580	4.590	4.600	4.610	32.060
Yönetim	4.560	4.600	4.700	4.800	4.900	5.000	5.100	33.660
Rezervler	900	900	650	400	400	400	400	4.050
Katılım öncesi yardım	3.120	3.120	3.120	3.120	3.120	3.120	3.120	21.840
Tarım	520	520	520	520	520	520	520	3.640
Yapısal enstrümanlar	1.040	1.040	1.040	1.040	1.040	1.040	1.040	7.280
Phare (Aday ülkeler)	1.560	1.560	1.560	1.560	1.560	1.560	1.560	10.920
Genişleme			6.450	9.030	11.610	14.200	16.780	58.070
Tarım			1.600	2.030	2.450	2.930	3.400	12.410
Yapısal faaliyetler			3.750	5.830	7.920	10.000	12.080	39.580
İç politikalar			730	760	790	820	850	3.950
Yönetim			370	410	450	450	450	2.130
Toplam	92.025	93.475	100.40	102.245	103.345	105.325	107.440	704.260

"AB adaylık sürecinde tarım sektörüne para yağacak" beklentilerinin ne denli yanlış olduğunu ortaya koymaktadır.

1.3. Üye olduğumuzda, Türkiye'nin kaderi, tıpkı İrlanda, Yunanistan ve Portekiz'in ki gibi değişecek mi?

Bu soruyu yanıtlarken de, FEOGA garanti bölümünden kırsal kalkınma için ayrılan finansmanın, ülkelere dağılımını gösteren aşağıdaki tablo verilerinden yararlanalım;

Tablo değerlerinden görüleceği üzere, AB'nin 15 ülkesi kırsal kalkınma önlemleri için 2000-2006 döneminde 33 milyar euro'ya yakın bir fon kullanırlarken, yeni üye olan 10 ülke, 2004-2006 döneminde 5.8 milyar euro kaynağa sahip olabileceklerdir. Merkez ülkelerin kırsal kalkınma yolundaki gereksinimlerinin, Birliğe yeni üye olmuş 10 Merkezi ve Doğu Avrupa ülkesi ile karşılaştırıldığında ne denli az

olduğu düşünüldüğünde, kaynak dağılımındaki "denge" daha çarpıcı olmaktadır.

Bu tablodan da şunu öğreniyoruz : AB artık "çok vitesli" ya da "alakart" Avrupa'yı temsil etmektedir, başka bir deyişle, tüm üye ülkelerin aynı gelişmişlik derecesine sahip olması temel amaçlar arasından çıkmıştır.

Avrupa Ekonomik Topluluğu'nun Avrupa Birliği'ne dönüştüğü Maastricht Anlaşması, bu sonucu diplomatik bir dille tüm dünyaya açıklamıştır aslında..

Oysa bilinir ki, 1973'te İrlanda, 1981'de Yunanistan ve 1985'te Portekiz Topluluğa üye olduklarında, anılan tarihlerdeki Topluluk genişleme stratejisi, eşit derinleşme ilkesine dayanıyordu. Kapitalizmin dönüşümü dünyayı değiştirdikçe, Topluluğun genişleme öncelikleri de değişti ve artık alakart Avrupa içinde herkes kesesine göre menü seçmek duru-

mundadır. Başka bir deyişle, Brüksel herkese aynı yemeği çıkarmaktan çoktan vazgeçmiştir.

Bu alanda da haberler kötü... Türkiye "üye olunca", tarıma para yağmayacak. Bir önceki tarım komiseri Fischer Werhaugen'e yazdığı mektupta bunu açıkça söylüyor aslında. Diyor ki, Türkiye daha geniş, daha kalabalık ve daha yoksul bir ülke. Ortak Tarım Politikamızı bugün Türkiye'de aynen uygulasak, DGD için 8, pazar önlemleri için 1, kırsal kalkınma önlemleri için de 2.3 milyar euro olmak üzere, toplam 11.3 milyar euro'ya gereksinim var. Bunu yapamayız.

Dilerseniz, birde Türkiye ne kadar tarımına bütçe ayırıyor, buna bakalım: 3.7 katilyon TL, bunun da gerçekleşmesi 3.2 katilyon TL civarında. Başka bir deyişle, Türkiye, OTP'nin sağladığı destek düzeyinin ancak 1/7'sini tarıma ayırıyor.

Demek ki, eğer ortada değişme-

* European Commission Directorate-General for Agriculture, "CAP reform summary", Newsletter, Special Edition, Temmuz 2003
Daha fazla bilgi için : http://europa.eu.int/comm/agriculture/mtr/index_en.htm

Tablo 3 : FEOGA Garanti Bölümü Kırsal Kalkınma Önlemlerinin Tahsisi					
EU - 15 2000 - 2006			EU - 10 2004 - 2006		
Ülke	Milyon EUR	Pay (%)	Ülke	Milyon EUR	Pay (%)
Avusturya	3.207.9	9.7	Kıbrıs	74.9	1.3
Belçika	379.2	1.2	Çek Cum.	542.9	9.4
Danimarka	348.9	1.1	Estonya	150.5	2.6
Finlandiya	2.199.3	6.7	Macaristan	602.5	10.5
Fransa	5.763.6	17.5	Letonya	328.1	5.7
Almanya	5.308.6	16.1	Litvanya	489.5	8.5
Yunanistan	993.5	3.0	Malta	26.8	0.5
İrlanda	2.388.9	7.3	Polonya	2.867.0	49.8
İtalya	4.512.3	13.7	Slovakya	397.2	6.9
Luxemburg	91.0	0.3	Slovenya	281.6	4.9
Hollanda	417.1	1.3			
Portekiz	1.516.7	4.6			
İspanya	3.480.9	10.6			
İsveç	1.130.0	3.4			
İngiltere	1.167.9	3.5			
Toplam	32.905.9	100.0	Toplam	5.761.0	100.0

si gereken bir kader varsa, bunu kendimiz yapacağız, AB değil..

II. BÖLÜM : OTP'nin Günümüzdeki Yapısı Nasıldır*

AB Tarım Bakanları Konseyi, 23 Ocak 2003 tarihli Komisyon önerisine dayanarak, Lüksemburg'da 26 Haziran 2003'te, Ortak Tarım Politikası'nda temel bir reform yapılması konusunda bir anlaşmaya varmışlardır. Gündem 2000'in amaçları doğrultusunda, reform 2004 ve 2005 yılından itibaren yürürlüğe girmektedir.

Yeni reform, OTP'yi desteklerden çiftlik sektörüne ve kırsal ekonomiye kaydırmaya odaklanmaktadır.

Reformun gerçekleştirildiği tarihte AB Komisyonu'nun tarımdan sorumlu Komiseri olan Franz Fischler konu ile ilgili olarak şunları söylemekte idi:

"Bu karar yeni bir çağın açılışına işaret etmektedir. Çiftlik politikalarımız kökten değişecektir. Bugün Avrupa, yeni ve etkili bir çift-

lik politikasını gündeme getirmektedir. Doğrudan gelir desteğimiz, bundan böyle üretimle bağlantılı olmayacaktır. Yeni politikalarımız, üreticilerimizin gelirlerini stabilize ederken, onları tüketicilerin istediği ürünleri üretmeye yönlendirecektir. Tüketicilerimiz ve vergi ödeyenlerimiz daha şeffaf ve paralarının daha iyi değerlendirildikleri bir yapıya kavuşacaklardır. Bu reform ayrıca dünyaya güçlü bir mesaj yollayacaktır. Yeni politikamız ticaret dostudur. Uluslararası ticareti bozan ve ülkelerin gelişmelerine zarar veren eski sübvansiyon sistemine elveda diyoruz. Reform, Doha Gelişim gündemindeki görüşmelerde Avrupa'nın elini güçlendirmektedir. AB ev ödevini yapmıştır, DTÖ görüşmelerinin başarıyla sonuçlandırılması için şimdi sıra diğerlerindedir. Ancak şunun yanlış değerlendirilmemesi gerekir. Cancun Bakanlar Toplantısı'nda AB, ancak diğer tarafların görüşmelerde değişim için öneriler getirmesi durumunda kendi yükselmiş görüşme kapasitesini kullanacaktır. Tek taraflı silahsızlanma söz konusu değildir. Top şimdi ABD gibi hala ticarete

zarar veren politikalar sürdüren diğer takımların kampındadır".

Bu noktada, Franz Fischler'in sözlerinin yorumlanmasına olanak tanıyacak şekilde, OTP 2003 reformunun temel özelliklerine bakmakta yarar vardır:

II.1. Tek Ödeme Planı (Single payment scheme)

Tek Ödeme Planı, halen üreticilere ödenmekte olan doğrudan gelir desteğinin (direct aid payments) yerini alacaktır. Yeni tek ödeme planı, bundan böyle, üreticinin ürettiği ile bağlantılı olmayacak, başka bir deyişle decoupled olacaktır. Ödeme miktarları, 2000 - 2002 yılları olarak saptanan referans yıllarında üreticinin aldığı doğrudan ödeme dikkate alınarak hesap edilecektir.

AB doğrudan ödenelerinden yararlanmak isteyenler, topraklarında iyi tarım uygulamaları yapmak ve çevresel değerlere saygı göstermek durumunda olacaklardır. Bu koşullara uymayan üreticiler, "çarpraz uyum" (cros compliance) çerçevesinde, daha az doğrudan

ödeme alabileceklerdir.

Tümüyle üretimden bağımsızlık

Tek ödeme planı 1 Ocak 2005 tarihinde yürürlüğe girecektir. Üye devletler, 2007'ye kadar uygulamayı geciktirebilecek, ancak en geç 2007 başında, tüm üye devletler tek ödeme planına geçmiş olacaklardır.

Kısmi üretimden bağımsızlık

2005'ten itibaren genel ilke, tümüyle üretimden bağımsızlıktır. Bununla birlikte, tek ödeme planına geçişin tarımsal piyasalarında bozulma ya da üretim kapasitelerinde düşümlere yol açacağına inanan üye devletler, doğrudan ödemelerin bir kısmının, halen uygulanmakta olan şekilde ödenmesine karar verebilirler. Üye devletler, çok iyi tanımlanmış koşullarda ve kesin limitler içinde, ulusal ya da bölgesel düzeyde, birkaç seçenek uygulayabilirler.

-Tek ödeme planının COP bileşenlerinin (tahıllar ve diğer ekilebilir ürünler için temel alan ödemeleri) % 25'ini koruyabilirler. Ayrıca, bunun alternatifi olarak, halen uygulanmakta olan üretimle bağlantılı hektar başına yardımları yukarıda belirtilen oran düzeyine kadar sürdürmek için, ilave makarnalık buğday yardımlarının % 40'ını koruyabilirler.

-Koyun ve keçi primlerinin % 50'si üretimle bağlantılı ödeme olarak yapılabilir.

-Büyükbaş hayvan sektöründe, üye devletler gebe inek priminin % 100'ünü ve kesim priminin % 40'ını koruma opsiyonuna sahiptirler. Buna alternatif olarak ta, kesim priminin tamamını ya da bunun yerine özel dışı priminin % 75'ini koruyabilirler.

-Süt sektöründe, üretimden bağlantısızlık reformun tümüyle

yürürlüğe girdiği 2007 başında uygulanmaya başlanacaktır. Bununla birlikte üye devletler, 2005'ten itibaren üretimden bağlantısızlığı uygulamaya koyabilirler.

-En dıştaki bölgeler ve Ege adalarındaki kurutma yardımları, tohum yardımları ve doğrudan ödemelerin de tek ödeme planına entegre edilmeleri gereklidir.

İlave bağlantılı ödemeler

Üye devletler, tarımsal ürünlerin kalitesini ve pazarlanmasını yükseltmek ya da çevreyi korumak ve geliştirmek için önemli olan tarımsal faaliyetleri desteklemek için, ilave ödemeler yapabilirler. Bu ilave ödemeler, üye ülkelerin tek ödeme planlarına dahil belirli sektörlere tahsis edilmiş fonların % 10'una kadar olanaklıdır ve sözü edilen sektör için belirlenen bu limitler içinde kalmak zorundadır.

Süt ödemeleri

Süt doğrudan yardımları aşama aşama devreye sokulacak ve 2007 yılında tümüyle uygulanacaktır. Genel olarak süt yardımları, üye devletlerce tek ödeme planının bölgeselleştirilmiş uygulamaları içinde üretimle bağlantısız bir şekilde daha evvel uygulamaya konulmazsa, 2006/2007 yılından itibaren tek ödeme planının bir parçası olacaktır.

Tek ödeme planının tüm üye ülkelerce iki yıllık uygulamasının ardından, Komisyon Konsey'e bir rapor sunacak ve gerekmesi halinde, sektörlere özel doğrudan ödeme uygulamalarının bir sonucu olarak ortaya çıkan yapısal gelişmeler ve pazar bozulmalarına ilişkin uygun öneriler geliştirecektir.

Alan Koruma (Set aside)

Tek ödeme planı içinde, üretici-

ler, tarihi referans temelinde hesaplanacak alan koruma ödemelerinden yararlanacaklardır. Alan koruma ödemeleri, ancak seçilebilir alanlarını üretim dışı bırakan (sürekli nadas hariç) üreticilere ödenecektir. Bu şekilde korunan alanlar, rotasyona konu olabilirler veya enerji ürünleri üretiminde kullanılabilirler. Organik üretim yapanlar, alan koruma yükümlülüğünden muafırlar.

Korunan alanlar en az 1 dekar ve genişliklerinin de yine en az 10 metre olması gerekir. Çevresel gereklilikler uyarınca, genişlik, 5 metreye kadar indirilebilir.

II.2. Zorunlu çarpaz uyum

Reforme edilmiş OTP'de, çarpaz uyum önlemleri büyük önem taşımaktadır. Geçmişte çarpaz uyum, üye ülkeler için bir gönüllülük uygulaması idi ve yalnızca çevre standartları için söz konusu idi. Çarpaz uyum artık bir zorunluluktur. Doğrudan ödemelerden yararlanan tüm üreticiler, çarpaz uyum önlemlerine uymak zorundadırlar. Çevre, gıda güvenliği, hayvan sağlığı ve refahı konularında Avrupa standartlarına ilişkin 18 tüzük, bir "öncelik listesi" olarak kabul edilmiş olup; bu standartlara uymayan üreticiler, doğrudan ödemelerinin indirgenmesi yaptırımına tabi tutulacaklardır.

Bunlara ilişkin temel belirlemeler aşağıda verilmektedir;

Gıda Kalitesi önlemleri

Tarımsal ürünlerin kalitesinin, üretim süreçlerinin, pazarlama ve yardımların geliştirilmesi için kurulan plana katılan üreticilere sağlanan teşvik edici yardımlar altında, 5 yıla kadar uzanacak bir dönemde ve üretici başına yılda en çok 1500 EUR ödenmek üzere, yıllık ödemeler gerçekleştirilecektir. Tüketici bilgilendirme faaliyetlerini

taahhüt eden ve kalite planları altında üretim yapan üretici grupları için de, seçilebilir proje masraflarının % 70'ini geçmeyecek şekilde, ilave kamusal destekler sağlanacaktır.

Standartları Karşılama

Üreticilerin, AB mevzuatına girmiş fakat henüz ulusal mevzuata dahil edilmemiş olan çevre, kamu, hayvan ve bitki sağlığı, hayvan refahı ve meslek güvenliği ile ilgili standartlara ulaşmalarını sağlama da, geçici ve aşamalı destekler yardımcı olacaktır. Yardımlar düz oran temelinde ve en çok beş yıllık dönemde olmak üzere aşamalı olarak verilecektir. Yardımların yıllık üst sınırı, işletme başına 10.000 EUR olarak belirlenmiştir.

Üreticilere verilen destekler, çiftlik danışma hizmetlerinin masraflarını karşılamada, onlara yardımcı olacaktır. Üreticiler, en çok 1500 EUR olmak üzere, bu çeşit hizmetlerin masraflarının % 80'ine kadarını, kamusal destek olarak geri alacaklardır.

Hayvan Refahı

Hayvan refahı önlemleri, ancak yasal standartların ötesindeki taahhütlere uygulanabilir. Yasal standartlar ise, üreticilerin kendi harcamaları ile karşılanmak zorundadır. Yalnızca yeni konulan bu çeşit standartlara ilişkin önlemler, çeşitli yardım uyarlamalarına konu olabilirler. Bununla birlikte, AB, iyi hayvan yetiştiriciliği uygulamalarının ötesine geçen ve çiftlik hayvanlarının refahını geliştiren taahhütlere en az beş yıl süreyle giren üreticileri destekleyecektir. Bu destek yıllık masrafları ve gelir kayıplarını kapsayacak üzere, hayvan ünitesi başına yılda 500 EUR'a kadar ödenecektir.

Genç Çiftçilerin Desteklenmesi

Genç üreticilere yapılan yardımlar güçlendirilecektir. Bu önlemler kapsamında, daha yüksek derecede yatırım yardımları yapılacaktır.

Natura 2000 Uygulamalarının Desteklenmesi

Kuşlar ve Habitat Direktifi (Natura 2000)'den kaynaklanan gereklilikler doğrultusunda, özel çevresel kısıtlar gerektiren alanlara yardım edilecektir. Yardım düzeyi, 500 EUR/ha'dan başlayacak ve beş yıl içinde 200 EUR/ha'a indirgenecektir.

Orman Önlemleri

Devlet ormanlarına yapılacak yatırımlar, ekolojik ve sosyal nedenlerle desteklenecektir. Özel kiralanan yerler için de yıllık primler verilebilecektir.

Doğrudan ödeme alanlar, toprakların yanlış kullanımını ve çevre sorunlarının ortaya çıkmasını önlemek için, tarım arazilerinde çevre koşullarına uygun iyi tarım uygulamaları yapmak zorundadırlar. Aksi takdirde, doğrudan ödemelerde bir indirim yaptırımını ile karşı karşıya kalacaklardır.

Çarpraz uyum önlemlerinin kontrolü, IACS:integrated administration and control system (Birleştirilmiş Yönetim Kontrol Sistemleri) temelinde yürütülecektir. Kontrol, alan dikkate alınarak yapılan mevcut mekanizmaya dayandırılacaktır.

Üye ülkeler, çarpraz uyum çerçevesinde, önlemlere uymayan üreticilerden toplanan paraların % 25'ini muhafaza edebilirler. Ayrıca, üye ülkeler, toplam nadas alanlarında önemli bir indirime gitmeyeceklerdir.

II.3. Modülasyon ve finansal disiplin

Kırsal kalkınmanın desteklenmesi gereksinimi, geçtiğimiz dönemlerde OTP üzerine yapılan tartışmaların önemli bir elementini oluşturmaktadır. Kararlaştırılan ilave kırsal kalkınma önlemlerinin finansmanı için, "modülasyon" olarak tanımlanan önlemler çerçevesinde, büyük Üreticilere verilen doğrudan ödemeler 2005 yılında % 3, 2006 yılında % 4 ve 2007 yılı ve devamında % 5 azaltılacaktır. 5000 EUR'a kadar olan ödemelerde ise, herhangi bir indirim söz konusu olmayacaktır.

Her üye ülkenin, modülasyondan topladığı paranın % 20'si kendisine verilecektir.

Geriye kalan miktar ise, tarımsal alan, tarımsal istihdam ve satınalma gücü temelinde hesaplanan kişi başına milli gelir ölçütlerine göre üye ülkeler arasında yeniden dağıtılacaktır;

Bununla birlikte, her üye ülke, kendi modülasyon fonlarının en az % 80'ini alacaktır. Aday ülkelerde, doğrudan ödemeler AB düzeyine ulaşmaya kadar, doğrudan ödemelerde herhangi bir indirgemeyapılmayacaktır.

AB'nin dış çevre bölgeleri ve Ege adaları, modülasyondan muaf olacaktır.

Üye ülkeler, 2006 yılı öncesi için kurgulanan kırsal kalkınma fonlarının gerektirdiği düzeye ulaşmaya kadar, dahili modülasyon uygulamalarına devam edebileceklerdir.

OTP harcamalarının Ekim 2002 Brüksel Avrupa Konseyi Toplantısı'nda AB liderlerinin kararlaştırdığı katı bütçe tavanlarına uyarlılığını sağlamak için, bir "finansal disiplin" mekanizması uygulanacaktır. Bunun anlamı, harcamaların OTP'nin ilgili alanları için

Tablo 4 : Büyük çiftçilerin doğrudan ödemelerinde indirim

Bütçe Yılı	2005	2006	2007	2008'den 2013'e
Yılda 5000 EUR'a kadar doğrudan ödeme alan çiftlikler	%0	%0	%0	%0
5000 EUR'un üzerinde doğrudan ödeme alan çiftlikler	%3	%4	%5	%5

konulan tavanları aşacağı tahmin edilmesi halinde, doğrudan yardımlarda bir uyarılma yapılacağı, 300 milyon EUR'luk bir güvenlik marjine indirileceğidir. Konsey, Komisyon'un önerileri doğrultusunda, her yıl konu ile ilgili gerekli ayarlamaları yapacaktır.

II.4. Güçlendirilmiş kırsal kalkınma politikaları

% 5 modülasyon oranı, kırsal kalkınma fonlarına yıllık 1.2 milyar EUR ilave finans olanağı sağlayacaktır. Reform ayrıca gıda kalitesini artırmak, daha yüksek standartlara ulaşmak ve hayvan refahını geliştirmek üzere; 2005 yılından başlamak üzere kırsal kalkınma enstrümanlarında önemli bir genişleme sağlayacaktır. Bu iki değişim, birlikte, AB kırsal kalkınma politikalarına yeni bir güç katacaktır.

Değişimlerin tümü, üreticilerin yeni açılımlara uyabilmalarına yardımcı olmayı hedeflemektedir. Üye ülkeler ve bölgeler, kendi kırsal kalkınma programlarına bu önlemleri dahil etme kararını vermekte serbesttirler. Yeni önlemler, aşağıdaki listeyi kapsamına alacaktır;

aGıda kalitesi önlemleri : Tarımsal ürünlerin ve üretim süreçlerinin kalitesini artırmak için oluşturulmuş planlara katılan üreticileri teşvik etmek için yapılacak ödemeler, tüketici için de bir güven sağlayacaktır. Ayrıca, tüketicilere konu

ile ilgili bilgi vermeye ve kalite planları altında üretilen ürünlerin geliştirilmesine yönelik üretici grupları faaliyetleri, kamu fonları ile desteklenecektir.

aStandartları karşılama : Üye ülkeler, üreticilerine, çevre, kamu, hayvan ve bitki sağlığı, hayvan refahı ve meslek güvenliği ile ilgili konularda AB mevzuatında yer alan standartlara ulaşmaları için yardım etmek üzere, geçici ve aşamalı destek verebileceklerdir. Yardımlar, halen ulusal mevzuatlarında belirtilen standartlara uymayan üreticilere verilemeyecektir.

aÇiftlik Danışma Hizmetleri : Çiftlik danışma hizmetlerini kullanan üreticilere yardım etmeye yönelik destek verilecektir.

aHayvan refahı : Genel "iyi hayvancılık uygulamaları" çerçevesinde, en az beş yıl çiftlik hayvanlarının refahını yükseltmeye yönelik taahhüt altına giren üreticiler desteklenecektir. Destek, ilave masraflar ve bu çeşit yükümlülüklerden doğan gelir kayıplarını karşılama temelinde, yıllık olarak yapılacaktır.

II.5. Temel Destekleme Fiyatları/Doğrudan Yardım Kararları

Reformun temel destekleme fiyatlarına olan etkisi aşağıda verilmektedir;

aTahıllar : Müdahale fiyatları ve 63 EUR/tonluk doğrudan yardımlar korunmakta, fakat aylık artışlar % 50 indirgenmektedir. Çavdar müdahale sisteminden çıkarılmakta fakat çavdar üretimi önemli olan ülkeler, çavdar üretim alanlarını desteklemek için, kırsal kalkınma önlemleri kapsamında, ilave % 10 modülasyon parası alabileceklerdir.

aProteinli Ürünler: Proteinli ürünler için cari ilave (9.5 EUR/ton) sürdürülecek ve 55.57 EUR/ha ürün özel alan ödemesine dönüştürülecektir. Ödeme, yeni maksimum garanti alanı olan 1.4 milyon hektar sınırı içinde yapılacaktır.

aBakliyat: Cari rejim 2004-2005 yıllarında değişmemiş olup, daha sonra tek ödeme sistemine entegre edilecektir.

aMakarnalık buğday : Geleneksel üretim alanlarında makarnalık buğdaya verilen ilave destekler, üretimden bağımsız olarak sürdürülecektir. Üye ülkeler bunun % 40'ını üretimle bağlantılandırabilirler. Yardım 2004 yılında 313 EUR/ha, 2005'te 291 EUR/ha, 2006'da 285 EUR/ha olacak ve tek ödeme planına dahil edilecektir. Makarnalık buğdayın yetiştirildiği diğer alanlarda halen 139.5 EUR/ha olarak ödenen özel yardımlar, üç yıl içinde kaldırılacaktır. Bu doğrultuda yardımlar 2004'te 93 EUR/ha, 2005'te 46 EUR/ha olacak ve daha sonra sıfırlanacaktır. 2004/2005 yılından itibaren, açık ölçütlere bağlı olarak, 40 EUR/ton özel prim ödenecektir.

aKurutma yardımları: İlave ödemeler 19 EUR/ha'dan 24 EUR/ha'a çıkarılmıştır.

aNişastalık patates : 110.54 EUR/ton'luk nişastalık patates cari ödemelerinin % 40'ı nişasta endüstrisine tarihi teslimler (historical deliveries) temelinde tek

ödeme planına dahil edileceklerdir. Geriye kalanlar nişastalık patates özel ürün ödemeleri olarak korunacaktır. Nişasta üretim geri ödemesi olarak, minimum fiyat uygulamasına devam edilecektir.

aKuru yem : Kuru yem sektöründe destekler üretici ve işleyiciler arasında dağıtılacaktır. Üreticilere yapılan doğrudan yardımlar, endüstriye tarihi teslimler (historical deliveries) temelinde tek ödeme planına dahil edileceklerdir. Cari ulusal garanti miktarları hesaba katılarak bir ulusal tavan uygulanacaktır. 2004/05 yılında işleme yardımları 33 EUR/ton'da fixlenecektir.

aEnerji Ürünlerine Destek : Enerji ürünleri üreticilerine 45 EUR/ha yardım ödenecek ve tüm AB içinde 1 500 000 hektar maksimum garanti edilecek alanda uygulanacaktır. Üretici ve işleme endüstrisi arasında yapılan bir sözleşmeye konu enerji ürünü üreten üreticiler yardım almaya hak kazanacaklardır. İşlemenin çiftlikte yapıldığı durumlarda ise, sözleşme aranmayacaktır.

aÇeltik : Müdahale fiyatı, 150 EUR/ton olacak şekilde % 50 indirgenecektir. Müdahale, yılda 75 000 ton ile sınırlandırılacaktır. Üretici gelirlerini stabilize etmek için, doğrudan yardımlar 52 EUR/ton'dan 177 EUR/ton'a çıkartılacaktır. Bunun 102 EUR/ton'u tek ödeme planının bir parçası olacaktır ve cari maksimum garanti alanı tarafından sınırlanan tarihi haklar temelinde ödenecektir.

aSert Kabuklular : Halen uygulanan sistem; badem, fındık, ceviz ve fıstık için ayrı ayrı belirlenmiş olan 800 bin hektarlık ulusal garanti alanında 120.75 EUR/ha yıllık düz oranlı ödeme ile değiştirilecektir. Üye ülkeler, garanti miktarlarında çeşitli esnekliklere sahiptirler.

aSüt: Konsey, süt sektöründe asimetrik fiyat indirgemesine karar vermiştir. Ajanda 2000'de öngörülen % 10 fiyat indirgemesinden sonra, müdahale fiyatında % 25'lik bir yeni indirim (2004'te % 7, 2005-2006 ve 2007'de % 4) yapılacaktır. Kaymağı alınmış süt tozunda fiyat indirgemesi, Ajanda 2000'de kararlaştırıldığı gibi, % 15 olacaktır (2004'ten 2006'ya üç aşamada). Tereyağı müdahale alımları 2004'te 70 bin tonla sınırlandırılmış olup, yıllık 10 ar bin tonluk düşmelerle, 2007'de 30 bin ton olacaktır. Bu limit altında, alımlar, yalnızca ihale yolu ile yapılacaktır. Süt hedef fiyatı kaldırılacaktır. Tazminat, tek ödeme planının bir parçası olarak, aşağıdaki gibi ödenecektir; 2004 yılında 11.81 EUR/ton, 2005'te 23.65 EUR/ton ve 2006 ve sonrasında 35.5 EUR/ton. Süt üreticilerine stabil bir perspektif sunmak için, Konsey, 2014/2015 yılına kadar reforme edilmiş süt kota sistemini sürdürmeye karar vermiştir. Ajanda 2000'de karar verilen genel kota artırımları, 2006 ve sonrasında yapılacaktır.

OTP, ayrıca, üreticinin standartları karşılayabilmesi ve çarpraz uyumdan olumsuz etkilenmemesi için bir çiftlik danışma hizmetleri sistemi getirmiştir.

Sistemin amacı, OTP desteklerinden yararlanan çiftliklere yönelik bir denetim sistemi kurmaktır. Denetim materyal akışının stok ve muhasebesini de kapsamına alacaktır. Çiftlikte uygulanan çiftlik yönetim süreçleri, özellikle çevre, gıda güvenliği ve hayvan refahı ile ilgili olmak üzere kayıt altına alınacaktır (bölgesel düzeydeki uygulamalar için bazı esneklikler söz konusudur). Sistem ayrıca çiftçilerin, üretim süreçlerinde iyi tarım uygulamalarına ve standartlara nasıl erişecekleri yolunda bir hizmet te sağlayacaktır. Çiftlik

Danışma Hizmetleri, 2006 yılına kadar üye ülkeler için opsiyonel olup, 2007'den itibaren sisteme girmek zorundadırlar. Üreticilerin katılımı, başlangıçta gönüllülük esasına dayanır. 2010'da, Komisyon raporuna dayanarak Konsey, belirli üretici grupları için sistemi zorunlu tutacaktır.

III. BÖLÜM : İlerleme Raporu ve Politika Uyumunun Analizi

AB Komisyonu, 6 Ekim 2004 tarihinde bir İlerleme Raporu yayımlamıştır. Sözü edilen belge, 17 Aralık öncesi yayımlanan son İlerleme Raporu olması açısından önemlidir.

III.1. İlerleme Raporu'nun Tarım Sektörü ve Kırsal Alana Yönelik Değerlendirmelerinin Analizi

6 Ekim 2004 tarihinde yayımlanan İlerleme Raporu'nda, Türkiye'de uygulanan IMF ve Dünya Bankası destekli "tarım reformlarının" henüz sonuçlandırılmadığı belirtilerek, eleştiri getiriliyor.

Rapor'un, "Türkiye'nin üyeliğinin etkileri" bölümünde, ilerideki bir tarihte gerçekleştirilebilecek üyeliğin etkilerinin şimdiden kestirilmesinin zor olduğu belirtildikten sonra, bununla birlikte, meyve-sebze, fındık, bakliyat ve koyun eti gibi rekabet şansı olan ürünler dışında, Türkiye'nin işinin zor olduğu ve rekabetçi bir yapı için daha fazla liberalizasyon gerektiği söyleniliyor. Olası bir üyelikte, tercihli ticaret avantajları sona erecek olan Türkiye'nin tarımsal dışsattımının azalacağı, buna karşılık kısıtlamaların kalkması nedeniyle AB'nin dışsattımının artacağı belirtiliyor. Bu noktada, Rapor, çok ilginç bir öneri geliştiriyor : üyelik anındaki şoktan korunmak için,

üye olmadan, geçiş sürecindeyken, AB'ye yönelik ticari kısıtlamalarınızı tümüyle kaldırım !..

Bu, tam anlamıyla bir kara mi-zahtır: Sıcak suya düşen kurbağa zıplayarak kendini kurtarmaya çalışır, ancak kurbağayı suya koyup yavaş yavaş ısıtırsanız, kurbağa alışır...

Bu noktada, Türkiye'ye "daha fazla liberalizasyon" öneren AB'nin, kendisinin ne uyguladığına bir bakalım.

Aşağıdaki tablo, halen Avrupa Birliği ve Türkiye'de, destekleme kapsamında bulunan tarımsal ürün gruplarını listelemektedir.

AB Ortak Tarım Politikası çerçevesinde, 23 ortak piyasa düzeni kapsamında bulunan ürünlere yönelik destekleme politikaları sürdürülüyor.

Tablodan da görüldüğü üzere, başta hayvansal ürünler, hayvan yemleri, su ürünleri, sebze-meyve, şarap ve bazı ekilebilir ürünler, Avrupa Birliği'nde destekleme kapsamında bulunurken, bu gruplara yönelik Türkiye'de bir tarımsal destekleme şemsiyesi söz konusu değildir. Buna karşılık, Türkiye'de desteklenen çay, AB'de yetişmediği için Bütün bu gerçeklere karşın, İlerleme Rapor'u daha fazla liberalizasyon öneriyor...

Rapor'a göre, 2000'den bu yana sürdürülen "tarım reformu" çalışmalarına karşın liberalizasyonun tam olarak sağlanamadı; müdahale alımları, girdi yardımları ve üretimle bağlantılı yardımlar gibi bütçeden finanse edilen destekler "halen" sürdürülüyor, birçok tarımsal üründe gümrük tarifesi AB düzeyinin üstünde, bazı ürünlerde yasaklar var. AB düzeyinin altında olmakla birlikte, dışsatım sübvansiyonları söz konusu, tarımsal

KİT'lerin özelleştirilmesi tamamlanamadı!..

Rapor bu bölümünde açık çarpıtmalar yapıyor. Türkiye'de artık girdi yardımı kalmadı; müdahale alımları yok denecek düzeye indirildi. Gümrük tarifelerimiz, Dünya Ticaret Örgütü taahhütleri ile uyumlu, dolayısıyla üyelik öncesi AB ile aynı düzeyde gümrük vergisi uygulama zorunluluğumuz yok. Üretimle bağlantılı yardımlar, beş ürüne uygulanan çok düşük miktardaki primler bir tarafa bırakılırsa, söz konusu bile değil. Dünyada uygulanan dışsatım sübvansiyonlarının neredeyse tamamı AB ve ABD tarafından kullanılıyor. Bu gerçek ortada iken, parasal anlamı olmayan Türkiye uygulamalarından söz edilebiliyor. Hepsinden önemlisi, yokluğu hala doldurulamayan EBK, SEK, YEMSAN veri iken, kar eden ve piyasayı düzenleyen TEKEL, Şeker Fabrikaları, Gübre Fabrikaları, Çay

Kur'a göz dikilmekten vaz geçmiyor...

Yukarıda da belirtildiği gibi, AB Ortak Tarım Politikası altında, halen uygulanan doğrudan ödemeler, tek ödeme planı (TÖP) na (single payment scheme) dönüştürülüyor. Üretimle bağı kesilmiş (de coupled) ödemeler için, üretim ve Pazar sıkıntısı olasılığına karşın, 2007'ye kadar ülkelere geçiş süresi tanınıyor.

AB, doğrudan ödemeler sistemine 1992 yılında başlamıştı. Üretimle bağlantısız doğrudan ödeme sistemine, ancak 2007'de geçebiliyor. Kuşkusuz bu durum, AB'nin, % 5'in altında da olsa kendi üreticisi ve üretim yapısını korumak konusundaki duyarlılığını gösteriyor.

Buna karşılık Türkiye, tümüyle üretimden bağımsız Doğrudan Gelir Desteği (DGD) uygulamasına, bir yıllık pilot uygulamanın arkasından geçiverdi!. Yıkıcı sonuçlar ortada

Tablo 5 : AB ve Türkiye'de Desteklemeler

AVRUPA BİRLİĞİ	TÜRKİYE
Hububat	Hububat
Çeltik	Çeltik
Şeker	Şeker
Zeytinyağı	Zeytinyağı
Sığır Eti	-
Domuz Eti	-
Koyun ve Keçi Eti	-
Kümes Hayvanları	-
Yumurta	-
Şarap	-
Süt ve Süt Ürünleri	-
Tütün	Tütün
Su Ürünleri	-
Taze Meyve-Sebze	-
İşlenmiş Tahıl Ürünleri	DİR Kapsamında
İşlenmiş Meyve-Sebze	-
Keten-Kenevir	-
Şerbetçi Otu	-
Kurutulmuş Hayvan Yemi	-
Tohumluklar	-
Yağlı Tohumlar	Yağlı Tohumlar
İpek Böceği	-
-	Çay

iken, süreci, "Türkiye'nin hızı - başarısı" olarak niteleyen iktisat profesörlerinin varlığı, entelektüel emperyalizmin Türkiye'deki işgal serüvenini olanca çıplaklığı ile ortaya koyması açısından çok çarpıcı ...

AB'nin yukarıda belirtildiği üzere bu müdahale önlemlerinden uzaklaşıp kırsal kalkınma, çevre, erken emeklilik, tarım alanlarının ormanlandırılması, arazilerin boş bırakılması vb. odaklı politikalarına rağmen, halen AB, ürün düzeyinde, böylesine bir yazının kapsamına sığmayacak miktar ve çeşitlilikte destek sağlamaktadır.

Müdahale kuruluşları (intervention agency) aracılığıyla piyasayı düzenleyen AB, ödeme kuruluşları (paying agency) aracılığıyla sistemi mali açıdan denetlemekte ve uygulamayı gerçekleştirmektedirler.

III.2. Bugünkü ve gelecekteki OTP, Türkiye tarımı için uygun bir politika seti sağlamakta mıdır ?

Türkiye tarımının OTP müktesebatına uyum çalışmalarında, sürecin çok dikkatle analiz edilmesi, büyük önem taşımaktadır. AB'nin bugün izlediği tarımsal politikalar, Türkiye tarımı için en uygun politikalar mıdır ? Bu sorunun yanıtı, iki tarafın yürüttüğü tarım politikalarının amaçlarının örtüşüp örtüşmemesi ile yakından ilintilidir.

AB, 40 yılı aşkın bir süredir tarımını, bugünün değerleriyle yılda 50 milyar euro'ya yakın bir finansman büyüklüğü kullanarak desteklemiştir. Bu kaynak ile AB'nin tüm tarımsal ve kırsal altyapı sorunları çözülmüş, dünyanın en büyük tarımsal üretim potansiyeline ulaşılmıştır. Şimdi, içsel ve dışsal gerekler nedeniyle, aşkın üretim kapasitesini geri çekmek zorunlu-

luğu vardır. Nitekim, 92 tonun üzerinde üretim yapan büyük üreticiler, set-aside önlemleri çerçevesinde arazilerinin % 10'unu boş bırakmak zorundadırlar. Çevre ve kırsal kalkınma odaklı politikalar da, bu genel amaca hizmet eden araçlar niteliğindedir.

Buna karşılık ülkemiz tarım sektörü, tarımsal ve kırsal altyapı sorunları ile boğuşmaktadır. Bırakın diğer göstergeleri, tarımın birincil koşulu olan sulamalarda dahi, teknik ve ekonomik ölçütlere göre sulayabileceğimiz alanların ancak yarısını sulayabiliyoruz. Bu yatırım hızı ile gidilirse, en az 60 yıla daha gereksinim var. Yeri gelmişken belirtmek isterim ki, tüm tarımcıların geliştirilmesine yönelik istemlerinin tersine Köy Hizmetleri Genel Müdürlüğü'nün kapatılması, bu alandaki kamu hizmetlerini daha da azaltacak bir gelişmedir.

Tarımsal altyapıyı geliştirmek yanında, Türkiye, tarımsal üretim miktarını ve kalitesini artırmak için de bir seferberlik içine girmek zorunda.

Amaçları bu denli çelişen iki tarafın, aynı politikayı uygulayarak olumlu sonuçlar alması olanaklı mıdır ? Elbette değildir.

IV. BÖLÜM : TÜRKİYE TARIM SEKTÖRÜNDE, KISA - ORTA ve UZUN VADEDE NELER YAPILMALI ?

O halde, süreci iyi anlayan, iyi tanımlayan bir politika anlayışı içerisinde, önümüzdeki on yıllık zaman diliminde, tarım sektörünü sorunlarından arındıran ve ülke kalkınmasının etkin bir aracı haline dönüştüren bir yaklaşımın yaşama geçirilmesinde zorunluluk bulun-

maktadır.

Hızlı bir tarımsal yatırım planlaması ile sulanabilir alanlarını iki katına çıkartan, arazi kullanım planlamasından üretim deseni seçimine kadar rasyonel tercihler ortaya koyan, üretici örgütlenmesinden girdi temini ve ürün pazarlamasına kadar sürecin tüm aşamalarında üretimden ve üretici - tüketici lehine çözümlerden yana olan, bilgi ve teknolojiyi tarla ile buluşturan, üretim maliyetlerini azaltıp verim değerlerini yükselten, bu çerçevede rekabet gücü yüksek bir tarım sektörü kurgulaması, süreç içindeki kalıcı çözümdür.

Bu, yatırıma kaynak aktaran bir bütçe yapısı ve bu kaynakları rasyonel kullanan akılcı bir politika uygulaması ile olanaklı. Ayrıca, sadece tarım alanı için değil, tüm alanlarda üretim ve istihdam desteklenmelidir. Kamusal destekler, "benim müteahhitim iyidir" anlayışı çerçevesinde siyaset destekli özel sermaye birikimlerine değil, üretime ve istihdama yönlendirilmelidir. Başka türlü, genel anlamda, kalıcı bir kalkınma perspektifi kurup sürdürmek; sektör özelinde ise, tarımdaki atıl istihdam kapasitesini, insanların yaşamını mahvetmeden başka alanlara kaydırma politikalarını yönetebilmek olanaksızdır.

Yukarıda çerçevesi çizilen tarımsal ve kırsal politika öncelikleri, aşağıda kısa, orta ve uzun vadede gerçekleştirilecekler olmak üzere detaylandırılmaktadır.

Sözü edilen tabloda, AB içinde veya dışında, Türkiye'nin rekabet gücü yüksek bir tarım politikası oluşturmasına yönelik, geliştirilebilecek bir öneri seti sunulmaktadır;

makale

Konular	Kısa Vade (1-3 yıl)	Orta Vade (4-7 yıl)	Uzun Vade (8-15 yıl)
Tarımsal veri tabanının oluşturulması	<p>Türkiye, sektör sorunlarının çözümlerine yönelik sağlıklı politikalar gerçekleştirebilmek için tarımsal veri tabanı çalışmalarını kısa dönemde tamamlamak durumundadır. Bu çerçevede; IACS, FADN, ÇKS, Hayvan Kimlik Sistemi, Toprak ve Su Kaynakları, Gen Kaynakları veri tabanı sağlam bir yapıya kavuşturulmalıdır.</p> <p>Bu çalışmalarda gerçek bir çiftçi ve tarımsal arazi tanımlamasının yapılarak çalışmaların bu temelde yürütülmesinde büyük yarar bulunmaktadır.</p> <p>Bu çalışmaların ülke çapında ortaklaştırılması ve ilgili tüm taraflarca kullanılabilir bir formda oluşturulması önem kazanmaktadır. Kadastro çalışmaları mevcut yasal, yöntemsel, finansman sorunları çözülerek ülke genelinde hızlandırılmalıdır.</p>	<p>Tamamlanmış olan ülkesel bazlı veri tabanı bilgilerinin sürekli olarak güncellenmesinin sağlanmalıdır. Kadastro çalışmaları ülke genelinde tamamlanmalıdır.</p>	
Tarımsal finansmanı sağlayacak bir yapının oluşturulması	<p>Türkiye'nin AB üyelik sürecinde rekabet düzeyini yükseltebilmesi için tarım sektörüne bu güne dek ayırdığından çok daha fazla bir kaynak tahsisi zorunludur.</p> <p>Bu çerçevede, AB de bulunan FEOGA benzeri bir kaynağın oluşturularak tarım sektörü ve kırsal alana sürekli bir finansman akışının sağlanması gereklidir. Söz konusu fonun kaynakları, AB de olduğu gibi tarımsal vergiler ve harçlar, gümrük vergileri, KDV den ve GSMH dan ayrılan bazı paylar yanında diğer kaynaklar olarak belirlenebilir.</p>		
İşletme ölçeklerine ilişkin çalışmalar	<p>Arazi toplulaştırma yasasının bir an önce çıkartılması ve arazi toplulaştırma işlemlerinin Tarım Bakanlığının çatısı altında bir tek kuruluş tarafından yürütülmesi gereklidir. Bu konuda deneyimli potansiyelin ve bilgi biriminin Bakanlık bünyesinde toplanması.</p> <p>Üretici örgütlülüğü ve ortaya çıkan güç birliği çerçevesinde, küçük üreticilerinde üretim pazarlama alanında, daha büyük üreticilerin davranışlarını pazarda ortaya koyabilecekleri yapılar oluşturulmalıdır.</p> <p>Tarımsal destekleme modelinin, bitkisel ve hayvansal işletmeleri büyüme amacı doğrultusunda organize edilmelidir</p>	<p>Arazi toplulaştırma çalışmalarının öncelikle sulanan alanlarda ülke çapında tamamlanmalıdır.</p> <p>Kamu kaynaklı büyük yatırımların altyapısının esas olmak üzere kamulaştırma yerine arazi toplulaştırma marifeti ile alan tahsisi yapılmalıdır.</p> <p>Örneğin; karayolları veya demir yolları geçitleri için alan sağlanması gibi.</p> <p>Ekonomik araçlar ve gerektiğinde kamusal araçlar kullanılarak, arazi ofisi gibi yaklaşımlarla, işletme büyüklükleri artırılmalıdır.</p> <p>Ortalama işletme genişlikleri 9 hektar düzeyine getirilmelidir.</p>	<p>Arazi toplulaştırma çalışmalarının kuru tarım alanlarında da ülke çapında tamamlanmalıdır.</p> <p>Ortalama işletme genişlikleri 13 hektar düzeyine getirilmelidir.</p>

Konular	Kısa Vade (1-3 yıl)	Orta Vade (4-7 yıl)	Uzun Vade (8-15 yıl)
Organize bitkisel ve hayvansal üretim alanlarının oluşturulması	Bitkisel ve hayvansal üretimin belirli alanlarda yoğunlaştırılması, ekonomik anlamda önemli dışsallıklar yaratacaktır. Bu çerçevede, altyapısı tamamlanmış organize tarım bölgelerinin oluşturulması, ölçek ekonomisi sağlayarak yararlı sonuçlar üretecektir. Bununla birlikte, oluşturulan bölgelerden öncelikle örgütlenmiş üreticilerin yararlanması, alanın yabancı sermaye tarafından salt şirket karına yönelik kullanılmasının engellenmesi, bu alanlarda AR-GE de dahil olmak üzere özel bir kamusal destekleme mekanizmasının oluşturulması yararlı olacaktır. Buna yönelik endişeleri de test etmek üzere, Türkiye'nin belirli bölgelerinde pilot projeler başlatılmalıdır.	Pilot proje sonuçlarının olumlu olması halinde, organize tarım bölgeleri ülke çapında yaygınlaştırılmalıdır.	
Tarımsal KOBİ sisteminin oluşturulması	KOSGEB tarafından yürütülen sistem, önemli finansman desteği ile imalat sanayinde çalışan KOBİ lerin gelişimine önemli katkı sağlamaktadır. Aynı sistemin tarımsal sanayi tesisleri tarafından da kullanılabilir şekilde oluşturulması, tarım sanayi entegrasyonu için büyük yararlar sağlayacaktır.	KOSGEB in tarımsal KOBİ lere çeşitli alanlarda sağlayacağı destek sürdürülmelidir.	
Tarım - Sanayi bütünleşmesi	Tarımdan sağlanan katma değer yükseletilmesinde, tarım - sanayi bütünleşmesinin sağlanması büyük önem taşımaktadır. Bu bakımdan, tarımsal sanayinin desteklenmesinde yarar vardır. Diğer taraftan, tarımsal sanayi tesislerindeki eksik kapasite kullanımı sorunu, merkezi ve bölgesel planlama çerçevesinde yeniden değerlendirilmelidir.		
Sulanan alanların artırılması	Türkiye de teknik ve ekonomik ölçütlere göre sulanabilir 4,0 milyon hektar tarım alanı hala sulanamamaktadır. Bu alanların sulanması, tarımın rekabet gücünün ve verimliliğinin artırılması için yaşamsal önem taşımaktadır. Bu çerçevede, ülkenin, kısa vadede 1 milyon hektar alanı sulamaya açması gerekmektedir. Ayrıca GAP bölgesinde tarımsal projelerin gerçekleşme oranı %13 düzeyinde bulunmaktadır. GAP bölgesinde barajı tamamlanmış 1,4 milyon hektar alan halen sulanamamaktadır. Bu çerçevede, GAP bölgesinde kısa vadede 300.000 hektar alan sulamaya açılmalıdır. Sulama projelerinin basıncı sistemler olarak kurulması gereklidir. Mevcut sistemler, bu hali ile toprak yapısına zarar vermekte olup, süratle yeniden yapılandırılmaları gerekmektedir. Sulama birlikleri ve kooperatiflerin mevcut yasal, yönetsel sorunları giderilerek sulama randımanının artırılması gerekmektedir. Sulama projeleri tarla içi geliştirme hizmetleri ile eş zamanlı olarak yürütülmelidir. Bunun için yeterli kaynak sağlanmalıdır.	Ülke genelinde 1,5 milyon hektar alan sulamaya açılmalıdır. GAP bölgesinde 500.000 hektar alan sulamaya açılmalıdır. Sulama sistemlerinin modernizasyonu tamamlanmalıdır. Toprak koruma, arazi ıslahı, tuzluluk gibi ivedi tarımsal altyapı projeleri tamamlanmalıdır.	Ülke genelinde 1,5 milyon hektar alan sulamaya açılarak sulanabilir tüm bölgelere su götürülme işlemi tamamlanması sağlanmalıdır. Bölgeler arası su transferi yapılarak sulanamayan alanlar sulamaya açılmalıdır. GAP bölgesinde 600.000 hektar alan sulamaya açılarak GAP bölgesinde sulama yatırımları tamamlanmalıdır. Tarla içi geliştirme hizmetleri tamamlanmalıdır.

makale

Konular	Kısa Vade (1-3 yıl)	Orta Vade (4-7 yıl)	Uzun Vade (8-15 yıl)
Arazi Kullanım Planı ve Tarımsal Üretim Planlaması	<p>Ülke arazisinin uygun sektörel kullanımını belirleyecek arazi kullanım planları kısa vadede tamamlanmalıdır.</p> <p>Tarım arazileri içerisinde mutlak tarım arazilerinin belirlenerek amaç dışı kullanımın mutlaka önlenmesi gerekmektedir.</p> <p>Bu çerçevede ülke içi ve uluslararası düzlemin gereklerine uygun bir tarımsal üretim planlamasının yapılması gerekmektedir.</p>	<p>Oluşturulan arazi kullanım planlarının, kullanımda meydana gelen değişikliklerin de güncelleştirilerek sürekli olarak izlenmesi gerekmektedir.</p>	
Bitkisel üretim alanında	<p>TİGEM ve TAGEM' lerin işbirliği ile bitkisel ve hayvansal üretimin çoğaltım materyallerinin teminine yönelik güçlü bir organizasyon ve iş birliğinin oluşturulması. Kendine döllenmiş çeşitlerde ülkenin sertifikalı tohumluk ihtiyacının karşılanmasına yönelik çalışmaların hızlandırılması zorunludur.</p> <p>Kısa vadede ülkenin yağ bitkileri açığının, artan sulanabilir alan miktarı ve ikinci ürün projesi kapsamında uygun desteklerle kapatılması gereklidir.</p> <p>Yem bitkileri ve bakliyat ekimi sureti ile ülke nadas alanlarının 500.000 hektar daraltılması gereklidir.</p>	<p>Kendine döllenmiş çeşitlerde ülkenin sertifikalı tohumluk ihtiyacının orta vadede tümü ile karşılanmalı, TİGEM' ler bu konuda daha çok işlev sahibi olmalı.</p> <p>Ülke çeltik açığının kapatılması gereklidir.</p> <p>Sulama alanlarının genişletilmesi ile 1 milyon hektar nadas alanın daraltılması gereklidir.</p>	<p>Yabancı döllenmiş çeşitlerde yerli tohum üretimi kapasitesinin artırılarak, ülke uzun vadede dışa bağımlılıktan kurtarılmalıdır. İlave 2 milyon hektar nadas alanın daraltılması ile nadas alanlarının tümü ile ortadan kaldırılması gereklidir.</p>
Hayvancılık alanında	<p>Alternatif ürün projesi kapsamında tek ve çok yıllık yem bitkilerinin programa alınması ve ekim alanlarının artırılması gereklidir.</p> <p>Mera ıslahı çalışmalarına daha etkin bir şekilde devam edilmelidir.</p> <p>Gümrüklerdeki önlemlerin etkinleştirilmesi ile, yasal olmayan tarımsal ürün girişinin tümü ile önlenmesi gereklidir.</p> <p>Hayvansal üretimin girdi maliyetlerinin düşürülmesi, özel faiz oranlı kredilendirme gibi hayvancılık sektörünün ortalama işletme maliyetlerinin düşürülmesi ve rekabet gücünün yükseltilmesi gereklidir.</p>	<p>Mera bitkilerinin ıslahı çalışmalarına devam edilmelidir.</p> <p>Hayvan hastalıklarından arı pilot bölgeler oluşturulmalıdır.</p>	

Konular	Kısa Vade (1-3 yıl)	Orta Vade (4-7 yıl)	Uzun Vade (8-15 yıl)
DGD Sistemi	DTÖ taahhütleri içerisinde kalınarak, doğru- dan gelir desteğinin verime, ürüne, bölgeye göre farklılaştırılması dikkate alınarak, üre- tim planlamasının bir aracı olan DGD sistemi yeniden düzenlenmelidir. DTÖ Uruguay turu tarım anlaşması hükümleri uyarınca yoksul üreticiye girdi desteği ver- ilmelidir.	DGD sisteminin ürünü destekler ve üretim planla- masına izin verir bir şek- ilde yürütülmesi sağlan- malıdır	DGD uygulamasının AB tarafından 2007 yılında tümü ile uygu- lamaya konulacak olan "Tek Ödeme Planı" sis- temine uygun hale getirilmesi gereklidir.
Tarımsal kamu yönetiminin yeniden yapı- landırılması	Tarım ve Köyşleri Bakanlığının teşkilat yasası taşra teşkilatı da dahil olmak üzere çıkarıl- malıdır. TKB nin 5227 sayılı yasanın ekindeki 2 sayılı cetvelden çıkarılması gereklidir. Bu Çerçeve Bitki Yetiştiriciliği ve Sağlığı, Hayvan Yetiştiriciliği ve Sağlığı, Yem ve Gıda Kontrol Hizmetleri, Su Ürünleri, Kırsal Kalkınma Genel Müdürlükleri bu kapsamda kurulmalıdır. 1989 yılından beri teknik eleman almayan Bakanlık merkez ve taşra teşkilatı teknik ele- man ve sağlık personeli ile desteklenmelidir. TKB nin çeşitli bakanlıklar, müsteşarlıklar, kurumlar ve genel müdürlüklere dağıtılmış yetkilerinin Bakanlıkta toplanmasına yönelik çalışmalar gerçekleştirilmelidir. AB uyum sürecinde ortak piyasa düzenleri altında çalışacak müdahale ve ödeme kurum- ları oluşturulmalıdır. Tarımsal KİT'lerin işletmecilik özellikleri yük- selti olarak piyasa regülasyonu görevlerini eksiksiz yerine getirmeleri sağlanmalıdır.		
Organik Tarım	Organik tarıma geçiş sürecinde, maliyet unsurunu azaltacak şekilde özel amaçlı DGD ve kredilendirme uygulaması yapılmalıdır. Küçük ölçekli üreticilerin kontrol ve serti- fikasyon masraflarının ağırlığı karşısında organik tarıma yönelebilmeleri için TKB ele- manlarınca yalnızca bu amaca yönelik kon- trol hizmetini yapabilmelerine yönelik düzen- lemenin gerçekleştirilmesi sağlanmalıdır.	Organik tarımın ihracat kapasitesini arttırmak ancak, ihracatın bileşi- minin işlenmiş ürün şek- linde ve ürünün katma değerinin ülkede kalmasını sağlayacak şekilde düzen- lenmesiyle mümkündür. Organik tarım uyula- malarının geniş alanlarda yapılarak ekonomik anlam- da dışsallıklardan yarar- lanılan bir bölgesel yapılanma sağlanmalı.	

makale

Konular	Kısa Vade (1-3 yıl)	Orta Vade (4-7 yıl)	Uzun Vade (8-15 yıl)
Tarım Sigortaları	<p>2090 sayılı yasa üreticinin tüm mal varlığının %40'ının kaybolması koşulunu araması ve yeterli ödenek aktarılması nedeniyle uygun bir koruma şemsiyesi sağlayamamaktadır. Tarım sigortaları yasasının bu eksiklikleri giderecek şekilde oluşturulmasında büyük yarar vardır.</p> <p>Tarım sigortaları sisteminin ülkemiz yapısına uygun İspanya'nın baz alınarak kurulması yararlı olacaktır.</p> <p>Aynı zamanda sistemin yeterli kaynak ile desteklenmesi gereklidir.</p>	<p>Orta vadede tarım sigortaları sistemi; üreticiyi doğal afetlerin ekonomik sonuçlarından korurken, sistemin kamu bütçesine olan yükü zaman içinde azalacak, aynı zamanda kayıt sistemi ve üretim planlamasına da destek olacaktır.</p>	<p>Tarım sigortaları ve sözleşmeli üreticilik sistemi, üretici gelirlerinin garanti edilmesini ve istikrarını sağlayacaktır.</p>
Tarımsal danışmanlık	<p>AB'nin 2003 Haziran'ında yürürlüğe soktuğu OTP reformu ile devlet ve üretici tarafından ortaklaşa desteklenen bir tarımsal danışmanlık sistemi kurulmuştur. "Zorunlu Çapraz Uyum" önlemleri sürecinde gıda - çevre - bitki ve hayvan sağlığı - hayvan refahı standartlarını karşılayamayan üreticilerin doğrudan ödemelerinin bir kısmı kesilerek "modülasyon" çerçevesinde kırsal kalkınma önlemlerine aktarılmaktadır.</p> <p>AB üreticilerin bu standartları ancak teknik bilgi yardımı olarak karşılayabileceklerini düşünen komisyon, tarımsal danışmanlık çerçevesi kurmuştur.</p> <p>Bu sistemin Türkiye içinde kurulması gerekli ve yararlıdır.</p> <p>Etiketten tarlaya izlenebilirlik sürecinde, kayıtları ile uyumlu olmayan girdi kullanan ve uygulamayı gerçekleştiren tarım danışmanı işletme sahibi ile birlikte sorumlu tutulacaktır. Bu çerçevede belirli işletme büyüklüklerinin üzerindeki tarımsal işletmeler için giderek azalan oranlarda devlet destekli tarım danışmanı istihdamı zorunlu tutulmalıdır.</p> <p>Yine bu çerçevede olmak üzere zirai mücadele ilacı, veterinerlik ilaçları, gübre tohum, yem ve benzeri girdilerin yalnızca ilgili teknik elemanlar tarafından satılmasına veya teknik elemanların bu işletmelerde sorumlu yönetici olarak çalıştırılması uygun olacaktır.</p>		
Biyoteknoloji	<p>Biyoteknoloji konusunda Türkiye kendi AR-GE faaliyetlerini laboratuvarlardan tarla denemelerine kadar tüm süreç için finansman ve insan kaynağı açısından hızla geliştirmelidir.</p> <p>Bununla birlikte biyoteknolojinin ülkemiz tarımında yeni bağımlılık ilişkileri yaratmaması, insan / hayvan / bitki sağlığı ve biyoçeşitlilik üzerinde olumsuz etkiler yaratmaması ve gen kaynaklarımızın korunmasına yönelik duyarlılık artırılarak sürdürülmelidir.</p>		

Meşru, Sürdürülebilir ve Destekçi Bir Ortak Tarım Politikası (OTP) İçin*

I. OTP neden değiştirilmelidir?

Geçen Eylül ayında Cancun'da Dünya Ticaret Örgütü (DTÖ) müzakerelerinin başarısızlığa uğraması, AB'nin Ortak Tarım Politikası (OTP) Reformu'nun çıkmazını açığa çıkardı. OTP'nin uluslararası inanırılığını ve meşruluğunu kazanması lazım. 31 Aralıkta barış maddesinin geçerliliğinin sona ermesiyle, AB'nin DTÖ nezdinde bazı şikayetlere maruz kalması olasıdır, bu da AB'yi OTP'sinin Reformu'nu gözden geçirmeğe zorunlu kılacaktır.

26 Haziranda, Cancun'dan önce, OTP Reformu'nu zorlamakla, Avrupa Komisyonu, üçüncü ülkelerin artık, 1990'lı yılların başında düşünülmüş olan ve Avrupa-Amerika "dolandırması" diyebileceğimiz düzeni, kabul etmeyeceklerini tam olarak kavramış olduğunu belli etti. Bu düzene göre, direkt ödemelerle iç zirai fiyatları düşürüp ihracat kabiliyeti korunacak, bu sübvansiyon da yeşil kutu sayesinde aklanacaktı.

AB ve ABD ana tarım ürünlerini, direkt ödemeler sayesinde, sun'i ve aşırı düşük bir fiyatla, zaman zaman maliyetin altında olmak üzere, ihraç etmeye devam ediyorlar. AB'nin "dünya piyasalarının rekabet halini kuvvetlendirmek" dediği, ihracata verilen direkt teşvikleri ortadan kaldırıp, sadece zengin ülkelere mahsus olan yeşil kutuya aktarmaktır.

Zamanımızda, bütün ziraata kamu destek çeşitlerini tek kefeye koymağa meyleden (ortadan kaldırılacak kötü bir şey olarak) uluslararası tartışma ortamının geliştirilmesi hususunda AB'ye büyük görevler düşmekte. Ziraata kamu desteğinin meşru olduğu birçok durum olabilir. Mesela ziraatin bütün bölgelerde mevcut olmasını temin etmek gibi. Ancak bunun hiçbir zaman ihracatı teşvik halini alması lazım. Maalesef, günümüzde OTP'nin temel hususiyeti ihracatı teşviktir. Bazı ürünlerin maliyetlerinin altında satılması durumunda da bir ekonominin sağlıklı olması mümkün değildir.

Gerçeklere bakacak olursak, uluslararası ticaretin ve OTP'nin kuralları ziraat-gıda sanayiinde önemli bir rol oynamakta, çünkü bu şekilde ucuz ürün temin edilmektedir. Aynı şey Avrupa çokuluslu şirketlerinin yatırım yaptıkları Güney ve Doğu için de geçerlidir (bakınız tavukçuluk sektöründeki Doux adındaki Fransız şirketi). Bunların da AB "piyasası"na serbestçe girebilmeleri lazım. Avrupa ziraat üretiminin Avrupa dışı-

na taşınması, başlamış bir proses olup, AB bunu DTÖ müzakerelerinde koz olarak kullanmaya meyletmektedir.

Bunun bir misali, 1962'den beri gümrük vergisiz ithal edilmekte olunan hayvan yemleridir. AB nebatî protein üretiminden vazgeçmiş olup (bağımlılık 2/3'ten yüksek), çok yüksek miktarda hayvan yemi ithal etmekte, bu da Avrupa'nın aşırı miktarda hayvancılık ve tahıl üretmesine sebep olmaktadır. Tahıl ihracatı da Avrupa'nın kuvvetli yanı değildir.

Avrupa Komisyonu, OTP reformunu çevre ve hayvan hayatı açısından olumlu bir reform olarak takdim etmektedir. Ancak, çok miktarda hayvan yemi ithalatına dayanan, yoğun ve sanayi tipi tavuk, domuz, dana ve süt üretimi, herhangi bir şekilde sınırlandırılmamış olup, direkt ödeme ile tahıl üretimi arasındaki bağ kaldırılmış olması, son on yıl boyunca yeraltı sularındaki tarım ilacı miktarını azaltmamıştır. AB'nin kendi ülkeleri için edinmiş olduğu ziraatte çeşitlilik hedefi, mümkün olan en düşük fiyatla üretim yaparak ulaşılabilecek bir hedef değildir. Eğer hedef oysa, aşırı yoğun üretim çeşitlerinin değiştirilmesi lazım, çünkü bunların birçok olumsuz yanı vardır.

Avrupa vatandaşlarının ve vergi ödeyenlerinin, uygun olmayan bölgeler dahil olmak üzere, bütün bölgelerde tarımın yapılabilmesi için destek

*Dünyanın çeşitli ülkelerinden çiftçilerin oluşturduğu ortak platformun, OTP ile görüşlerini ve taleplerini dile getirdiği metindir.

verilmesine razı olmaları durumunda, bunların üretebilmelerine olanak tanımaları gerekir. Bunun için de, daha yüksek üretim masrafı ile Topluluk için tesbit edilmiş seviye arasındaki fark, direkt ödemelerle karşılanmalıdır. Fiyat tamamlama yardımı, her çiftliğe tek ödeme olarak verilecek, direkt ödemeler grubundan oluşmalıdır. Bu ödeme, çiftlikteki kişi sayısına ve üretilenlere göre, bir tavana tabi olmalıdır.

Özetleyecek olursak, tarım üretimine bağlı olan gelir, Avrupa üretim masraflarına bağlı olan bir Avrupa piyasa fiyatından oluşan, üretim satışlarından kaynaklanacaktır. Bu gelire, bölgeden bölgeye değişen, direkt ödemeler ilave edilebilir.

Avrupa tarım piyasasının böyle yönetilmiş fiyatlara sahip olabilmesi için üretimin de idare edilmesi gerekir.

1. Yönetimli üretim arzı, sürdürülebilir üretim metodları

Sürdürülebilirlik ve üretim yönetimi hususları iç içe bağlantılı olacak kadar birbirine bağlıdır.

Fazlasıyla yoğun tarımsal üretim metodlarının, bütün toplumca ödenen maliyetlerini göz önüne alacak olursak, bu yoğunluğu azaltacak önlemlerin gerekliliğini kolayca görürüz. Esas gereken, aşağıdaki tedbirlerin (bu liste tamam değil) tatbik edildiği bir geçiş döneminin başlaması ve bu dönem esnasında küçük ve orta ölçekli çiftliklere mali destek temin etmektir.

Tedbirler:

-Hayvancılığın, çiftliğin otlak kapasitesiyle sınırlandırılması, sanayii tipi hayvancılığın zaman içinde, tedricen, kaldırılması,

- Nitratlı gübre kullanımına dair yönetmeliğin, ciddi olarak tatbik

edilmesi,

-Hayvan yeminde antibiyotiğin yasaklanması,

- Saman kısaltıcılarının yasaklanması,

- Çiftliklerin daha az girdi kullanmalarının sağlanması, nadas sisteminin yaygınlaştırılması, Kuzey Avrupa'da otun baklagillerle karıştırılması sayesinde silo mısırı kullanımının azaltılması,

-Sulamamın sadece kurak ve yeraltı sularının tükenme tehlikesi olmayan yerlerde, sulamaya ihtiyaç gösteren ürünler için yapılması,

-Drenaja verilen kamu desteğinin kesilmesi,

-Çevre farklılığının korunması gayesi ile, daha sıkı çevre standartlarına uyan çiftliklere destek verilmesi,

-Hayvancılık standartlarının hayvan ruh sağlığına uyumlu hale getirilmesi: çok yavaşık düzen tavuk üretiminin yasaklanması, hayvan nakil sürelerinin kısaltılması vs.

-Nebati proteinlerinin hayvan çiftliklerinde üretimi için geçici spesifik destek verilmesidir.

Yoğunluk azaltıcı bu tedbirler, bir de Topluluğun hayvan yemlerine verdiği desteğin kaldırılması, şu an mevcut olan yapısal hayvan ürünleri ve tahıl fazlasını ortadan kaldıracaktır. Ancak geçici fazlaların olması durumunda (ne de olsa sürdürülebilir tarım, iklim şartlarına tabidir), asgari satın alma fiyatı ve toplu pazarlama gibi bazı ilave tamamlayıcı önlemlerin olması gerekmektedir.

2. Yerel piyasaları destekleyip, ürünlerin yerel olarak işlenmesini teşvik etmek

AB tarım ve diğer yapısal fon-

larının mahalli ve bölgesel piyasaları, çiftlikten direkt pazarlamayı (ihracatı teşvik yerine) ve ufak mahalli gıda işleme tesislerini (büyük merkezi tesisler ve liman ve otoyol gibi altyapının yerine) desteklemelidir.

Sağlıklı ve teknik standartlar sanayii standartlarından değişik olmazsa, aile tipi ve küçük ölçekli çiftlik üretimini devam ettirip geliştirmek mümkün olmaz.

Uzun mesafeli taşımamın azaltılması, çevre ve gıda güvenliği açısından faydalıdır.

3. Tarım ürünlerinin kalite ve güvenliği

-Gıda üretiminde, gıda işleminde ve ithalinde, genetik olarak değiştirilmiş unsurların yasaklanması,

-Hayvan yemi olarak kabul edilebilir ürünlerin bir listesini çıkarıp, terkip ve menşesine dair etiketleme sistemi geliştirilmesi,

-Dioksin, nitrofüran, ağır metal ve antibiyotik gibi zehirli maddelerin gıdadaki mevcudiyeti, daha yakından takip edilip, bunların uzun va-dede yasaklanması,

- Entegre gıda işleme tesislerinin, tatbik ettikleri sanayii işlemlerinin insan ve hayvan sağlığıyla, çevreye olan etkileri hakkında, hem hukuken hem de mali açıdan mesul hale getirilmesi gerekmektedir.

OTP'nin, Avrupalı vergi mükelleflerinin nazarında meşruiyet kazanması lazım. Dolayısıyla, kamu fonlarının sadece büyük çiftliklerin, bazı sektörlerin ve bazı bölgelerin yararına kullanılması, artık olanaklı değil. Buna karşın, Haziran reformları, bu gibi adaletsizlikleri ve eşitsizlikleri koruyor.

Bundan dolayıdır ki, OTP'nin göz-

den geçirilmesi gereklidir. Örneğin, ilk yarının OTP'sine dönüş yapmak değil; 1962'den sonra, miktara herhangi bir sınırlama getirilmeden tarım fiyatlarını desteklemek, ihracatı teşvik etmek, Topluluğun hayvan yemini tercih politikasını terk etmesi ve arz yönetiminin olmaması neticesinde: fazla ürün dağları oluştu, tarım üretimi aşırı yoğun hale geldi, üretim bazı bölgelere yoğunlaştı ve üçüncü ülkelere dumping arttı.

Günümüzde, AB'nin bu çelişkilerden kurtulup, kendi söylediklerinin tersini yapmak durumundan çıkması gerekir: Sürdürülebilir aile tipi çiftçiliğini geliştirme cesaretini gösterelim, çünkü halk bunu talep ediyor, artı çok işlevli olup, dünya piyasalarını çarpıtmıyor. Bu mesele, doğrudan Avrupa tarımı için bir hayat memmat meselesi.

II. Teklifler

Tekliflerimiz, bazı kuvvetli fikir ve prensiplere dayanmaktadır:

-AB, sürdürülebilir aile çiftçiliğinin devam ettirilmesinden, sadece gıda üretimi güvenliği açısından değil, tarımın sosyal ve çok işlevli rolü açısından da, kazançlı çıkacaktır. Şu andaki eğilimin tersine çevrilmesi lazım. Tarımın büyük ölçekli işletmelerde yoğunlaştırılması yerine, küçük ve orta ölçekli işletmeler ağı muhafaza edilmelidir. Bu ihtiyaç da, bu işletmelerin aşağıdaki rollerinden kaynaklanıyor: gıda üretiminin kalite ve çeşitliliğini garantilemek, kırsal bölgelerin estetik bakımı, orman ve koruların bakımı, bazı bölgelerin ıssızlaşmasına mani olmak vs. Tarım sektöründe birçok kişinin çalışıyor olması "geri kalmışlık" değil, artı değer olarak görülmelidir.

-Her ulus veya uluslar birliği, uluslararası piyasaları altüst etmemek koşuluyla, kendi tarım ve gıda sektörü politikalarını ayarlama

özgürlüğüne sahiptir. Buna gıdada bağımsız olmak denir.

- Fiyatları maliyetin altına indirecek kadar yüksek, dolaylı veya dolaysız, ihracat desteği (damping), her ne şekilde olursa olsun, yasaklanmalıdır.

-OTP'nin önceliği, iç piyasanın ihtiyaçlarını karşılamak olmalıdır ve de bundan sonra, ihracatı destek yöntemi olarak kabul edilmemelidir.

-Tarımsal işletmelerin uzun vadeli kârlılıklarını garantilemek için, esas gelirlerinin devlet yardımı değil, kendi ürünlerinin satışı olmalıdır.

-Devletin tarıma desteğinin, kamu nazarında meşru olabilmesi için, bu destek muhtelif çiftlikler, sektörler ve memleketler arasında adilane bir şekilde dağıtılmalı, üretim yöntemleri de sürdürülebilir olmalı.

OTP'nin tutarlı, sürdürülebilir ve meşru olabilmesi için, muhtelif yöntemlerin birbiriyle bağlı olması ve bunların beraber tatbik edilmesi lazım.

-Tarımsal fiyat/gelir/döviz kurları,

-Arz yönetimi/üretim yöntemleri /gıdada kendine yeterlilik/sağlık,

-Mahalli dengeler/kırsal kesim,

-Dampingsiz uluslararası tarımsal ticaret.

1. Uluslararası piyasaları altüst etmeden, aile tipi işletmelerin mevcudiyetini korumak: tarımsal fiyatlar, gelir, döviz kurları...

AB'nin, esas hayvancılık ürünleri, süt ve tahıl gibi sahalarda, tabii bir ticari avantaja sahip olmadığından sözettik. Dolayısıyla, iç tarımsal fiyatların düşürülmesi yoluyla ihracatı teşvik yönteminden vazgeçmek icap

edebilir. Bu şekilde iç piyasaya daha çok önem vermek, ihracata teşviki kaldırmak ve de iç piyasaya yönelik arzı yönetmek mümkün olur.

Eğer tüketiciler, Avrupa'da tarımsal üretimin devam etmesini istiyorlarsa, o zaman çiftçilerin de bu kitadaki mevcudiyetlerinin muhafaza edilmesi lazım. Avrupa'daki üretim maliyetlerinin, dünyanın geri kalan bölgelerine nispeten daha yüksek olduğu düşünülürse, ithalata karşı bir korumanın lazım olduğu görülecektir. Bu da ancak ihracata teşvikin kaldırılması ile meşru bir hal alır. Bu durumda, AB Topluluk bazında, hayvan yemi dahil olmak üzere, tercihli bir seviye tespit edip, bunu Avrupa piyasası için referans noktası olarak kullanır. Bu seviye, Avrupa ortalama üretim masrafına bağlı olacaktır, ¹¹ve de sürdürülebilirlik şartlarına uygun olacaktır. Her koşulda, düzenli gözden geçirilmelidir.

Kırsal kesimin gelişimi öncelik mi, yoksa kısa vadeli çözüm mü?

Komisyon, bütçenin bir kısmını-ilk başta öngördüğünden daha ufak bir kısmını- "kırsal kesimin geliştirilmesi" diye adlandırdığı gaye için, direkt ödemeler şeklinde harcayacaktır. Kırsal kesimin geliştirilmesine karşı duyulan bu hassasiyetin bir benzeri de, Güney'deki "gelişme"ye gösterilmektedir. Komisyon bir taraftan kırsal kesimin canlılığını mahveden küçük ve orta ölçekli çiftliklerin mevcudiyetini tehlikeye atan politikalar finanse ederken, öte yandan sözüm ona kırsal kesimi canlandıracak, başarısız ve koordinasyonsuz birçok projeyi desteklemektedir. Komisyonun, kırsal kesimin geliştirilmesinden anladığı, esas olarak para transferidir. Bu transferleri idare edecek herhangi bir vizyonu ve de kırsal kesimi mahvetmekte olana dur diyecek cesareti yoktur.

Örnek, bütün arazi fazla sübvansiyon alan birkaç, çok büyük çiftliğe ait diye tahıl üreten bölgelerdeki köyler boşalınca, OTP bu sorunu nasıl çözecektir? Büyük ihtimal, rekabet güçleri sübvansiyonlara borçlu olan ve de kamu bütçesine ağır bir yük oluşturan bu büyük çiftlikler, "kırsal kesimin geliştirilmesi" için harcanacak paraları da alacaklardır.

İlerisi nasıl görünüyor?

İyi görünmüyor...

Eğer AB, öngördüğü şekilde OTP'yi yönetecek olursa, Avrupa'da milyonlarca küçük ve orta ölçekli çiftlik ortadan kalkacaktır. Tek yaşayabilenler, ABD'deki gibi sübvansiyonlu büyük çiftlikler, bir de yerel ve özellikle bazı ürünler yapan orta boylu işletmeler olacaktır. Böyle bir durumda gıda sektörü, süpermarketler ve büyük sanayii tarafından kontrol edilecek, tohumlar da genetik olarak değiştirilmiş ürünlerin üreticileri tarafından kontrol edilecektir. Böyle bir durumda kim çiftçi olmak ister ki?

Daha az kötümser bir senaryo

AB, bu politikanın yanı sıra, sosyal ve çevre ihtiyaçlarını da göze alacak şekilde ödemeler sistemini geliştirir, süt gibi bazı yeni sektörlerde bu reformun uygulamasını geciktirir ve devredilebilir yardım hakları fikrinden vazgeçerse, bu reformun zararları bir nebze gecikecektir. Geçici olarak da olsa daha yüksek sayıda çiftlik mevcudiyetini koruyabilecektir.

Sosyal, çevre ve uluslararası inandırılık açısından meşru bir OTP...

Avrupalı vergi mükelleflerinin, aşağıdaki noktaları anlamaları gerekir:

- Tarımsal fiyatların düşmesi,

tüketici fiyatlarının da düşmesi demek değildir,

- Tarım bütçesi aslında süpermarketleri ve büyük gıda sanayiine sübvansiyon transfer etmektedir,

- Teklif edilen tarım politikasının çevre maliyetini tüketici fazlasıyla karşılamaktadır,

- Üçüncü memleketlere doğru damping devam etmekte ve de kendilerine sağlıklı, kaliteli gıda ve güzel görünen kırsal manzaralar sağlamaları için aile tipi tarımsal işletmelerin yaşamasını istemeleri durumunda, OTP'nin önceliklerinin değiştirilmesi gerekir.(bakınız CPE'nin Ekim 2001 tarihli teklifi).

Tarım ürünlerinin ve üretici emeğinin gerçek kıymetini anlamak ancak satılan ürünün fiyatının, çiftçinin gelirinin en büyük kısmı olması durumunda mümkündür.

Sosyal ve çevre açısından üretim sistemlerini islah etmek ancak yoğunluğu azaltarak, hayvancılıkta yerel yem kullanarak, genetik olarak değiştirilmiş organizmaları yasakla-

"Gıda sektörü, süpermarketler ve büyük sanayii tarafından kontrol edilecek, tohumlar da genetik olarak değiştirilmiş ürünlerin üreticileri tarafından kontrol edilecektir. Böyle bir durumda kim çiftçi olmak ister ki?"

yarak, taşıma mesafelerini azaltarak, çiftlik boyu artışlarını sınırlayarak, kişi başı kamu desteğine tavan koyarak vs. mümkün olabilir.

Arz yönetimi için, piyasalar, fazla vermeyecek şekilde ayarlanmalıdır.

Yerel ve bölgesel piyasaları desteklemek gerekir.

Tarımsal ürünlerle ilgili olarak, uluslararası ticaret kurallarını değiştirmek:

- Damping yerine, gıdada bağımsızlık, DTÖ'nin tarım dışı olması,

- İhracatın Avrupa üretim maliyetlerinin altında fiyatlandırılmaması,

- Avrupa üretim maliyetlerinin altında fiyatları olan ithalatı, bu durumu düzeltici gümrük vergisine tabi tutmak.

Tarım, gıda ve kırsal kesim

Bir dahaki Ortak Tarım Politika'sının geleceği ve ana unsurları:

OTP'nin kuruluşundan beri kırk yılın geçtiği, on Orta Avrupa, Doğu Avrupa ve Akdeniz bölgesi ülkesinin AB'ye girmek üzere olduğu ve jeostratejik bağlamın tamamen değiştiği şu sıralarda, AB'nin kapsadığı önem ve amacı tartışılır oldu. "Ortak Pazar" olarak kurulan, daha sonra "Tek Pazar" halini alan Avrupa Birliği, bu pazarı, hiçbir sınırın olmadığı bir dünya pazarı ile özdeşleştirmeye çalışıyormuş hissi veriyor. Avrupa tarımının bundan etkilenmemesi mümkün değildir. 1992 ve 2000 yıllarında gerçekleştirilen OTP reformları ve DTÖ bağlamında alınan kararlar da bu yöne doğru atılmış adımlardı. Ocak 2003'de Avrupa Komisyonu'nun teklif ettiği reform bunun ikinci aşamasını oluşturdu. Her ne kadar üye ülkeler bu reformun

zamani, uygulama şekli ve bazı sektörel etkileri açılarından görüş ayrılıklarına sahip olsalar bile, hepsi genel istikameti hakkında görüş birliği halindedir ve de bunu DTÖ nezdinde savunmaktalar. Ancak birçok kişi, bunun Avrupa'da tarıma, gıda sanayiine ve de kırsal kesimin genel sağlığına olabileceği olumsuz etkileri hakkında uyarılarda bulunmakta.

Bütçe bağlamı

Bu reformun ana çizgisi, kamunun ekonomiye müdahalesini azaltmaktır. Buna bağlı olarak da, kamu harcamalarını kısmağa yönelik büyük bir baskı var. Mart 1999 ve Ekim 2002'de yapılan Avrupa zirvelerinde alınan kararların neticesinde, AB'nin tarım bütçesi 2013 yılına kadar hazırlanmış bulunuyor. 2007 yılından önce artırılmayabilir. 2007'den sonra, kırsal kesim gelişimi için harcanan kısımları hariç, 2007 seviyesinde dondurulacaktır. Doğu ve Orta Avrupa ülkelerine aktarılan kaynaklar, zamanla, şu anda mevcut 15 üyeninkilerle paralel hale getirilecektir. Bu da, 25 üyeli AB'nin bütçesinin, pazar ve direkt ödemeler açısından, 15 üyeli AB'nin bütçesine eşit olacağı anlamına geliyor.

Teklif edilen reformun esas hususiyetleri

Komisyondun teklifine göre⁽²⁾

- Avrupa tarım fiyatları, tedricen uluslararası seviyelere inecektir,

-Direkt ödemeler ve üretim arasındaki bağ koparılacaktır,

-Mevcut kanunlarla uyumlu olması koşuluyla, direkt sektörel ödemeler, tarihsel bir referans rakamına dayanan tek bir ödemeye çevrilecektir,

-Direkt ödemeler, tedricen ve değişik oranlarda azaltılacaktır,

-Bu şekilde tasarruf edilen miktarların bir kısmı, diğer sektörlerde

"Düşük fiyat ve direkt ödemeler ikilisi, ABD ve AB için, ihracatı teşvik ve ithalatı zorlaştırmak için buldukları yeni bir yöntem. Bu iki gücün hedefi, uluslararası meşruiyetten ziyade, kendi gıda sanayii devlerini korumaktır."

yapılacak olan ıslahatın finansmanında kullanılırken, geri kalanı kırsal kesimin gelişimi için harcanacaktır,

-Süt endüstrisi bu ıslahata dahil edilecek, bu da fiyat düşüşleri ve kota artışları şeklinde gerçekleşecek.

Daha düşük tarım fiyatları ve bağ koparılması-ıslahatın mihenk taşları

Ayrıca Komisyon "Avrupa tarımının rekabet gücünün artırılması" hedefini gütmekte. Bundan dolayıdır ki, "bağ koparılması, Avrupa Birliği'ne, ticari olmayan hususların pazarlığı dahil olmak üzere, DTÖ ile olan pazarlıklarında artı güç verecektir"⁽³⁾ savında bulunmaktadır. Şu anda AB, gümrük vergilerinin ve ihracat teşviklerinin bir kez daha azaltılması ve pazara girişin tüketim açısından kolaylaştırılması konularının pazarlığını yapmaktadır. Buna ve 1994 DTÖ anlaşmasına göre, kamu desteğini pazar desteği şeklinde (müdahale, depolama, ihracatı teşvik) değil, üretim seviyesi ile bağ koparılmış ve de DTÖ terminolojisine göre yeşil kutu desteği diye adlandırılan ve de dolayısıyla sınırla-

malara tabi olmayan üretici desteği şeklinde uygulamaktır.

Uluslararası açıdan daha meşru, dampingsiz yeni bir OTP:

Avrupa Komisyonunun iddialarına göre, Avrupa ve dünya fiyatları birbirine çok yaklaşacağı için ve dolayısıyla da ihracat sübvansiyonlarına ihtiyaç kalmayacağı için, yeni OTP, uluslararası ticarete çok daha az çarpıtma yaratacaktır. Üretimle bağ koparılmış direkt ödemeler, Avrupa'da tarıma desteğin büyük kısmını oluşturacak ve bunların nedeni de ticari olmayan bazı sosyal ihtiyaçlar olacaktır. Buna rağmen, AB bunu bile DTÖ'deki partnerlerine kabul ettirmekte zorlanmakta. Yeni OTP sahiden uluslararası ticareti daha mı az çarpıtacaktır? Aslına bakacak olursak, ABD'nin,⁽⁴⁾ AB'nin ve diğer kuruluşların mütehasısları bile bundan pek emin değildir. Kassel Üniversitesi'nden Onno Poppinga'ya göre, "AB gibi bir ticari alan için, tarımsal ürünlerin devamlı ihracatı, ancak damping (kamu yardımının, AB'deki üretim maliyeti ile dünya piyasaları fiyatı arasındaki farkı kapatması) sayesinde mümkün olabiliyor. Üretim maliyetinin dünya seviyelerine indirilmesi, Avrupa'nın şu andaki haliyle tarım sektörünün, geniş çapta alt üst edilmesi anlamına gelir."

CPE'ye göre, "üretimle bağlantılı olsun olmasın, ihracatın üretim maliyetinin altında fiyatlarla gerçekleşmesine olanak veren her çeşit destek, pazarın gidişatını çarpıtır ve de damping teşkil eder."⁽⁵⁾

Dolayısıyla, düşük fiyat ve direkt ödemeler ikilisi, ABD ve AB için, ihracatı teşvik ve ithalatı zorlaştırmak için buldukları yeni bir yöntem. Bu iki gücün hedefi, uluslararası meşruiyetten ziyade, kendi gıda sanayii devlerini korumaktır.

Haklı ihracatla ilgili olarak, önceliklerin tespiti mi?

AB'nin uluslararası imajı, hala tabii olarak fazla üreten ve dolayısıyla da ihracata mahkum olarak görülüyor. Aslında, AB'nin hayvancılık ürünlerini (süt, et, yumurta) ve tahıl aşırı miktarlarda ürettiği olması, büyük limanların çevresinde bulunan ve gittikçe daha sanayi tipi olan hayvan yetiştirme tesisleri için 50 milyon ton hayvan yemi ithalatından^[6] kaynaklanmaktadır. Fazla ürün üretmek ve çevreyi kirletmek için, üstelik de tüketicinin cebinden çıkan paraların sayesinde, ne diye bu kadar çok ithalat yapılsın ki? Hükümetlerin bu çeşit, ihracatta öncelik politikası, ihtiyaçtan kaynaklanmayıp, daha fazla kar edebileceklerini bilseler, üretimlerini memnuniyetle Avrupa dışına taşıyacak olan büyük ticari tesisleri kollamaktan başka bir şey değildir.

AB, başta doğal otlaklar olmak üzere, coğrafi özelliklerini kullanıp, çevre ve hayvan sağlığına uygun ve yerel yem arzıyla orantılı, hayvan yetiştirme usulleri geliştirse ve de üretim arzını ayarlayabilse, bütün bu ürünlerdeki fazlalıklarını ortadan kaldırabilir.

Sosyal açıdan daha meşru kamu kaynaklarının kullanımı

AB on yıldır , direkt ödemeler ve düşük tarım fiyatları politikası izlemiştir. Bu şekilde de, vergi mükelleflerinden, tarım işletmelerinin gelirinin çok büyük bir kısmını karşılamaları istenmiştir. Ayrıca OTP'nin vergi mükellefine olan maliyeti üçte bir oranında artmıştır. Sürdürülebilir olması için, tarıma kamu desteğinin haklı gösterilebilir olması ve toplumun ihtiyaçlarını karşılıyor olması gerekir.

Ancak, teklif edilmiş olunan, tarihsel referans rakamlarına dayanan sabit direkt ödeme, kamu kay-

nalarının muhtelif işletmeler, bölgeler ve sektörler arasında çok adaletsiz dağılımını dondurup, değiştirilmez hale getirecektir. Bu da, bu gibi kaynakların daha adilane dağılımını talep etmiş olan AB Murakabe Heyeti'nin talimatına aykırıdır. Çiftliklerin % 4'ünün, yardımların % 40'ını almakta olduğu da unutulmamalıdır! Vergi mükellefleri, daha ne kadar zaman, kendi ödedikleri vergilerin bu kadar büyük kısmının, en büyük ve de en müreffeh çiftliklere gitmesine göz yumacaklardır?

Tabii, Komisyon, küçük çiftliklere baskıyı azaltmak için, değişik oranlarda direkt ödeme tenzilatları teklif etmektedir, ancak bunun tarihsel referanslı sabit ödemeler haksızlığımıza mukayese ile, çok az bir tesiri olacaktır.

"Ürüne destek"ten "üreticiye destek"e geçiş mi?

Komisyon, "üretim destekten, üreticiye desteğe geçip, daha pazar bazlı, sürdürülebilir bir tarım sektörü teşvik etmek" istemektedir.^[7] Ancak, O. Poppinga'nın da altını çizdiği üzere, 1992 öncesi OTP, üretime destek yerine, üretim ve satış prosesinin sonunda pazar desteği sağlamaktaydı. O tarihten beri, ıslahata tabi tutulmuş sektörlerde, destek, çiftçi bazlı değil, hektar ve hayvan adedi bazlı olmuştur. Şu andaki teklife göre, "hektar başına hak" diyebileceğimiz bir direkt ödeme, alan bazlı garantili gelir sistemi kurmaktadır. Bu da üretici desteğinden çok farklı bir kavram. Böyle hakların satılması, hatta daha da kötüsü, tarım arazisi olmadan satılması (madde 49), bunun masraflarını karşılayacak olan vergi mükellefinin yanında meşru olabilecek midir? Bunun neticesinde, spekülasyon ve konsantrasyon doğacak, bu da küçük çiftliklerin zararına olacaktır.

Direkt ödemeler ve çok düşük tarım fiyatları sayesinde, büyük gıda sanayii tesisleri ve süpermarketi zincirleri, çok düşük fiyata mal alıp, bunu tüketiciye düşük olmayan fiyatlardan satmakta, bu da kârlarını haksız olarak yükseltmektedir. Tahıl sektöründe böyle bir durum on senedir mevcuttur. Vergi mükellefleri "üretici desteği" sağladıklarını zannediyorlar, ancak bütün yaptıkları, teklif edilen ıslahatın en hararetle destekçileri olan gıda sanayiine ve süpermarketlere sübvansiyon sağlamaktır. Kamu kaynaklarının bu şekilde kullanılmasının haklı gösterilmesi çok zor olduğundan, vergi mükellefi eninde sonunda bu kaynakların değişik şekilde kullanılmasını talep edecektir. Ancak çiftçilerin artık destek dışı bir gelirleri olmayacağından, bu onların sonu olacaktır.

Kamu kaynakları / istihdam

OTP, hiç bir zaman istihdamla ilgili olmamıştır. Tam tersi, direkt ödemelerin büyük işletmelerin elinde toplanması ve düşen tarımsal fiyatların neticesinde, birçok kişiye istihdam imkanı temin eden ve de kırsal bölgelerin canlılığını sağlayan milyonlarca küçük ve orta ölçekli işletmeyi mahvetmiştir. Bu şekilde Avrupalı vergi mükellefleri, yılda 200.000 çiftliğin ve de çok daha fazla iş olanağının yok oluşunu finanse etmektedir. İşsizliğin yaygın olduğu ve de yaşanılı, yaşam düzeyi yüksek ve güzel bir kırsal kesime ihtiyacın bulunduğu günümüz Avrupa'sında, çiftlik sayısını azaltma neticesi veren bu harcamaları haklı göstermek olanaksızdır.

Üretken iş gücünün kıymeti

Birçok defa maliyetin altında fiyatlarla satış yapan, sağlık ve çevre konularında moralieri bozulan çiftçiler, kendi işlerinin ve emeklerinin değeri hakkında tereddüde sürüklen-

mekteler. "Veteriner ücreti, bir hayvanın satış fiyatından yüksek olacaksa, geceleri hasta bir inek için ayağa kalkmağa veya veterineri çağırmağa değer mi?"^[8] Yardımlar üretimle bağlantılı değilse, niye çiftçilik zahmetine ve de zararına satışa devam edilsin ki? Çiftçilerin emeklerinin, bu şekilde hem ekonomik hem de kültürel açıdan reddi, gençlerin baba mesleklerini devam ettirmeğe teşvik etmeyeceği kesindir.

Gıdanın kalitesi ve güvenlik

Komisyon hedeflerini anlatırken kaliteden bahsetmektedir. Ancak ikinci grupta sadece iki fon finanse etmekte ve de sağlıkla ilgili olmuş panik dalgalarından ders almamışa benziyor. AB, düşük fiyat politikasıyla ve de arz yönetimi tatbik etmeyerek, aşırı yoğun üretimi teşvik etmektedir. Buna paralel olarak, "kaliteli" addedilen ürünleri vitrin olarak kullanmaktadır. Bu iki taraflı ve iki ayrı sınıf ürün neticesi doğuran politika, herkese kalite ve güvenlik temin edemiyor. Ancak OTP'ye herkes vergileriyle katkıda bulunmaktadır.

Çevre ve kırsal kesim için daha mı iyi? Yeni OTP'nin nüvesinde çevre sorunları mı var?

Komisyon, teklifine "Sürdürülebilir tarım için uzun vadeli politika bakış açısı" başlığını atmayı uygun görmüş. Ancak bu ıslahat, OTP'nin sebep olmuş olduğu en büyük çevre sorunlarına bir çözüm getirmemektedir. Tam tersine, en sorunlu ve de en az yönetilen sektörler (tavukçuluk, domuz yetiştirme, meyve ve sebzeçilik, patates yetiştiriciliği), diğerlerine misal olarak gösterilmektedir. Tarihsel referanslı

ödeme sistemi, sübvansiyonlu mısır yemi kullanan hayvancılığın, sübvansiyonsuz otlak hayvancılığına karşı haksız avantajını, mazur gösterip devam etmesini sağlamaktadır. Zaten üretimi ihtiyaçtan fazla olan süt sektöründe mevcut olan bazı arz idare yöntemlerini, tedricen kaldırma teklifi, süt üretimini daha da çok artırıp, bazı bölgelerde yoğunlaşmasına sebep olacaktır. Yerel tabiatı (hem hayvan hem de bitki örtüsü açısından), yüzyıllardır, geleneksel tarımıyla sıkı şekilde bağlantılı olmuş daha az avantajlı bölgeler, tamamen terk edilip, ıssızlaşacaktır. Direkt ödemelere karşılıklı hak kazanma hakkında teklif edilmiş olunan kurallar, hem çok net değil, hem de bürokratik ve uygulaması zor. Söz konusu 38 talimata uymak, çiftçilerden ziyade, üye ülkelerin uğraşabileceği bir durum. Bağı koparılmasının çevre için iyi olacağı söylenmektedir. Aslında bu iki şey hiç de birbiriyle ilgili değildir. Son on yıldır tahıl sektöründe olmuş olanlar, -bağın koparılması ancak yoğunluğun azalmaması bunun çok iyi bir örneğidir. Bağın koparılması, çevreyi korumak değil, bazı şeylerin yeşil kutuya atılmasını mazur göstermek için uydurulmuş bir kavramdır. Aşırı yoğun üretim şekilleri kaldırılmadıkça, ucuz ihracata son verilmedikçe ve genetik olarak değiştirilmiş organizmalar yasaklanmadıkça, sürdürülebilir bir OTP, mümkün görünmemektedir.

-Kalite standartlarının, kitle pazarlamacılarının değil, tüketicilerin çıkarlarına göre yeniden gözden geçirilmesi gerekir.

-Koruma altındaki bazı ürünlerin üretiminin gelişimi, 1992 Avrupa talimatının gözden geçirilmesini gerek-

tirmektedir.

Daha canlı bir kırsal kesim için

Genç ve yeni insanların çiftçilikle uğraşmasını teşvik eden, daha aktif bir Avrupa politikası olmadan, çiftçi sayısı azalmağa devam edecektir. Bunun içindir ki:

-Üretim haklarının satışı kesinlikle yasaklanmalıdır.

-Her neslin çiftliği yeniden satın alması durdurulmalıdır (bazı ülkelerde).

-Yerleşimi desteklemek için kistas asgari ekonomik bölgeler değil, azami yatırım tavanları olmalıdır.

"Hektar değil komşu istiyoruz"

Arazinin gittikçe daha büyük çiftliklerin ellerinde yoğunlaşmasına mani olmak için, üye ülkelerin, çiftçilikle uğraşmak isteyenlere öncelikli olarak arazinin kiralınmasını mümkün kılacak politikalar yürürlüğe sokmaları lazım.

Tarım üretiminde, şu anda görülen aşırı bölgesel yoğunlaşmanın ortadan kaldırılması için, bazı üretimlerin, kendilerine tabii veya kültürel açıdan uygun olan bölgelere aktarılması gerekli (yani eskiden o ürünün üretildiği, ancak şu anda bu üretimin kaybolduğu veya çok gerilediği bölgeler): domuz ve koyun yetiştiriciliğinin daha az avantajlı bölgelere kaydırılması bunun iyi bir örnektir.

Dampingsiz Uluslararası Ticaret

"Gıda bağımsızlığı, ülke veya ülke birliklerinin, üçüncü ülkelere dumping yapmadan, kendi tarım ve gıda politikalarını tespit etmek HAKKINA denir." (Via Campesina)

Dünyanın değişik bölgeleri, kendi aralarında değiş tokuş edebilecekleri

değişik tarımsal ürünlere sahipler. Dünyanın da bu değiş tokuşu adilane bir şekilde idare edecek kurallara ihtiyacı var. Bunun ekonomik, sosyal veya çevresel dumping olmadan gerçekleşmesi gerekir. Ekonomik dumpingden anlaşılana, maliyetin altında bir fiyata satmaktır. Bundan sonra önceliğin, ana ürünlerin ucuz fiyata ihracına değil yerel ve bölgesel üretime verilmelidir. Bunun için de, uluslararası tarım ve ticaret müzakerelerinin, bugün olduğu gibi, tarımsal politikalara değil, sadece ticarete bağlı olması gereklidir.

Yukarıda tarif edilen politika, dolaylı ve dolaysız ihracat teşviklerini ortadan kaldırmış olacağı için, AB'nin bu müzakerelerdeki pazarlık kuvvetini ve de ittifaklar teşkil etme kabiliyetini arttıracaktır. AB, bütün ülkelerin aşırı ucuz ithalata karşı kendini koruma hakkını da daha iyi savunacak duruma gelmiş olacaktır.

DTT, tarım veya kamu hizmetleri politikalarını (sağlık, eğitim, su enerjisi vs.) tartışacak mahiyette bir teşkilat değil. Bütün uluslararası ticaret kaidelerinin, Evrensel İnsan Hakları Bildirgesine ve sosyal ve çevresel problemlerle ilgili diğer bildirelere tabi olması lazım. UNCTAD ve FAO tarımsal ticaret konusunda söz sahibi olmalıdır. Uluslararası ticari anlaşmazlıkların halletmek için bağımsız bir yargı organı tesis edilmelidir.

III. Acil Tedbirler

1) Çiftçilere direkt ödeme sisteminin daha adilane bir hale getirilmesi:

Vergi mükellefleri açısından, direkt ödemelerin tarihsel referansa göre tespiti, meşru addedilemez, çünkü bu şekilde, büyük tarımsal ve hayvan yetiştirme tesisleri haksız olarak sübvansede edilmeğe devam edecektir. Burada gerekli olan, kamu desteğini, çiftlikler, sektörler ve ülkeler arasında daha adilane dağıtıp, bu desteğin, canlı bir kırsal kesimin garantisi olan, küçük ve orta ölçekli

işletmelere yoğunlaştırılmasıdır. Çiftlik başına ödenecek yardıma bir tavan getirmek elzemdir. Bu tavanın da çiftlikte çalışanların sayısıyla orantılı olması gerekir.

2) Üretme ve direkt ödeme alma haklarının satışının yasaklanması:

Çünkü böyle satışlar spekülasyonu teşvik edip, çiftçilikle uğraşmak isteyenlerin işini daha da zorlaştırmaktadır.

3) Tohumlara genetik olarak değiştirilmiş organizmaların karıştırılmasını kesinlikle yasaklanmalıdır; aksi takdirde, buna mani olunamayacaktır.

4) Bu yasağı devam ettirmek.

5) Avrupa süt kotasını değiştirmemek; nitekim AB'nin bu sahada zaten bir fazlası vardır.

6) Geçici bir kriz durumunda, asgari tarımsal satın alma fiyatları tespit etmek.

1) Veya bu seviye, piyasa ile kamu desteği arasında istenen dengeyi sağlayacak şekilde ayarlanabilir.

2) COM (2003) 23 nihayi.

3) Aynı kaynak, sahife 4.

4) Bakınız J. Berthelot, "Agriculture, talon d'Achille de la mondialisation", p. 232.

5) 19/12/02 tarihli bildiri.

6) Bakınız CPE'nin Mart 2003 tarihli yayını.

7) COM (2003) 23 nihayi, sahife 2.

8) O. Poppinga - aynı eser - sahife 4.

Öneri Taslağı 16 Nisan 2004

AVRUPAYA VE DÜNYAYA ÇAĞRI:

AVRUPA TARIM POLİTİKASINI DEĞİŞTİRELİM!

Biz, Avrupalı çiftçiler, şu anda mevcut tarım politikası yüzünden yok olma tehdidi altında olarak,

Biz, Amerika Birleşik Devletleri

çiftçileri, Avrupa Birliği ile girilen rekabet sırasında yapılan aynı dumping nedeniyle benzeri bir tarım politikasının kurbanları olarak,

Biz, Afrika, Latin Amerika ve Asyalı çiftçiler, Avrupa ve Amerika Birleşik Devletlerinden gelen düşük fiyatlı ithal yüzünden, çoğu zaman kendi yiyeceğimizi üretmekten men edilmiş olarak,

Biz, dünyanın çeşitli yerlerinden çiftçiler, tarım fiyatlarını düşüren aşırı üretimlerin elinde oyuncak olan bizler, uluslararası pazarlarda yapay olarak düşük tutulan fiyat düzeylerinden zarar görüyor, pazarları düzenlemede uluslararası bir iradenin olmayışının kurbanı olarak,

Biz, Avrupalı vatandaşlar, süpermarketlerin yüksek kâr payı, Ortak Tarım Politikası (OTP) bütçesi ve mevcut OTP'nin sosyal ve çevresel faturası yüzünden üç kat fazla ödeyen olarak,

İlan ediyoruz ki,

Mevcut OTP

- Avrupa ve uluslararası ölçekte gayri meşrudur. Kırsal bölgelerde istihdamı yok etmektedir.

- Hipermarketlerin ve tarım-endüstrisinin değil, vatandaşların ve çiftçilerin ihtiyaçları ve çabalarıyla yeniden kurulmalıdır.

İlan ediyoruz ki, başka bir Avrupa tarım politikası mümkündür.

İlan ediyoruz ki, çiftçiler ve vatandaşlar bir araya gelip kendi hükümetlerini tarım politikasını değiştirmeye zorlayabileceklerdir.

İlan ediyoruz ki, hemen bugün, bu amaç uğruna Avrupa ve dünya ölçeğinde bir kampanya başlatıyoruz.

-Yerel tarımsal ekonomileri mahveden, üretim fazlalarının düşük fiyattan üçüncü ülkelere ihracı.

Önceliklerini Değiştirelim:

Meşru, sürdürülebilir ve dayanışmacı bir OTP'ye ulaşmak için Avrupa'da Gıda Bağımsızlığını⁽¹⁾ ilkesini uygulayalım. Yapılması gerekenler:

-Avrupa'da önceliği Avrupa iç pazarına gıda tedarikine veren sürdürülebilir aile çiftçiliğini geliştirmek,

-Çiftçilerin emeğinin karşılığını üretim maliyetleriyle belirlenen fiyatlar aracılığıyla almasını sağlamak,

-Bütün sektörlerde tarımsal üretim tedarik yönetimini örgütlemek,

-(Toplumsal ve çevresel olarak) sürdürülebilir üretim yöntemleri geliştirmek,

-Başta bitkisel proteinler gelmek üzere, Avrupa'da hayvan yemleriyle ilgili yeniden daha özerk bir duruma kavuşmak,

-Bölgesel pazarları ve ürünlerin yerel olarak işlenmesini gözetmek,

-Kaliteli ve güvenli tarım ürünleri tedarik etmek,

-Bütün Avrupa'da büyük ölçüde orta ve küçük ölçekli çiftliklere dayanan canlı bir kır; dağlı ve daha az verimli topraklarda dahil olmak üzere "hektarlar değil, komşular"ın var olabilmek,

-Dumpingten uzak uluslar arası tarım ticareti için yeni kurallar müzakere etmek.

Aşağıda imzası bulunan çiftçi örgütleri Kuzey ve Güney çiftçilerini ve sivil toplum kuruluşlarını, kendi

hükümetlerimizin ve uluslararası otoritelerimizin Avrupa Tarım politikasını değiştirmeye ve karşılıklı desteğe dayanan yeni tarım ve ticaret politikalarına girmeye zorlamak için birlikte kampanyaya davet etmektedir.

CPE Coordination Paysanne Européenne (Avrupa Çiftçiler Koordinasyonu)

COAG Coordinadora de Organizaciones de Agricultores y Ganaderos (İspanya)

SOC Sindicato de Obreros del Campo (Endülüs - İspanya)

NAV Nederlandse Akkerbouw Vakbond (Hollanda)

MAGOSZ Magyar Gazdakörök Es Gazdaszövetkezetek Szövetsége (Macaristan)

NFFC National Family Farmers Coalition (Milli Aile Çiftlikleri Koalisyonu) (ABD)

FSPI Federation of Peasant Farmers of Indonesia (Endonezya Tarım İşçileri Federasyonu) (Endonezya)

Via Campesina (Uluslararası çiftçi örgütü konfederasyonu)

MST Movimento Sem Terra (Topraksız Çiftçiler Hareketi)

ROPRA Réseau des organisations paysannes et de producteurs d'Afrique l'Ouest (Batı Afrika Çiftçi ve Üretici Örgütü Ağı)

Çiftçileri kurtaralım Yiyeceğimizi kurtaralım Topraklarımızı kurtaralım Gezegeneimizi kurtaralım

Neden OTP acilen değişmeli?

Geçen Eylül ayında Cancun'da yapılan DTÖ müzakerelerinin çöküşü, Avrupa Birliği'nin OTP'yi reform ediş biçimindeki tıkanmayı gün ışığına çıkarmıştır. OTP uluslar arası inandırıcılığını ve meşruiyetini yeniden kazanmalıdır. DTÖ'de uzlaşma havası sona erince, AB büyük ihtimalle bir dizi şikayete muhatap olacak ve büyük ölçüde DTÖ müzakerelerince biçim alan OTP reformunu gözden geçirmek zorunda kalacaktır.

2003 yılını haziran ayında yürürlüğe giren Ortak Tarım Politikası ve Kasım 2003'de onu takip eden Akdeniz tarım sektörlerinin reform edilmesine dair teklif, Avrupa Birliği Kurumları'nın iddialarının aksine, ne Avrupa Birliği'nin dampingini ne de aşırı üretimciliğini (productivism) dikkate alınmamaktadır. AB ile ABD ihracat teşvik biçimi olan kamu fonlarıyla fiyat düşürme düzenlemesini çekmiş ve DTÖ'nün "yeşil kutusu" adlandırılan, yasallaştırma niteliği taşıyan, doğrudan ödeme (decoupling) destek düzenlemesine geçtiler. Sonuç (amaç) açıktır:

-Gıda endüstrisine düşük fiyata ürün temini,

-Avrupa'daki çiftçi sayısında büyük bir azaltma,

-Tarım işçileri için genellikle düşük kalite iş şartları,

(1)Gıda bağımsızlığı, halkların, ülkelerin veya hükümetlerin, üçüncü ülkelere karşı herhangi bir dumpinge gitmeden kendi tarım ve gıda politikalarını tanımlama HAKKİdir (Via Campesina).

AB İLERLEME RAPORU AÇIKLANDI:

KOPENHAG KRİTERLERİNİN YERİNİ TARIM KRİTERLERİ ALDI!*

Avrupa Birliği İlerleme Raporu, 6 Ekim 2004 tarihinde yayımlandı.

Raporun dili ve vurgu yaptığı alanlara bakıldığında, Kopenhag kriterlerinin yerine, ekonomik ve sosyal boyutlarıyla tarım sektörünün oturtulduğu görülüyor...

İlerleme Raporunun "Tarım, Hayvan ve Bitki Sağlığı, Balıkçılık" başlıklı bölümü; tarım sektörü ve kırsal alan konularında 25 üyeli AB ile Türkiye arasında karşılaştırma yapıyor; net olarak "bu iş zor" diyor, diğer aday ülkelere uygulamadığı yöntemleri Türkiye için koyuyor, geçiş sürecinin 2025 sonrasında kalmaması halinde değişecek destek hesaplarından söz ediyor ve "sonradan şoka girmemek için şimdiden AB'ne gümrüklerinizi indirin" diyor...

Rapor verilerine göre: Türkiye'nin katılımı AB tarımsal alanlarına 39 milyon hektar daha ilave edecek ve bu, 25 üyeli AB'nin tarımsal alanının % 23'ü anlamına geliyor. Türkiye'nin tarımsal işletme yapısı, Bulgaristan ve Romanya ile benzerlikler taşıyor. AB 25'in 13 milyon tarım işletmesine karşılık, Türkiye'nin 3 milyon tarım işletmesi bulunmakta; ortalama işletme genişliği AB'de 13 hektar iken Türkiye'de 6 hektar...

Yine Türkiye'nin katılımı AB 25'in 452 milyon tüketicisine 80 milyon daha katacak.

AB, kendisinin uyguladığı Ortak Tarım Politikası ile IMF'nin dayattığı tarım "politikaları" arasındaki uçurumu bile bile, Türkiye'ye IMF politikalarını önermeye devam ediyor.

Rapor, 2000'den bu yana sürdürülen "tarım reformu" çalış-

**"İlerleme Raporu'nun
"Tarım, Hayvan ve
Bitki Sağlığı, Balıkçılık"
başlıklı bölümü; tarım
sektörü ve kırsal alan
konularında 25 üyeli AB
ile Türkiye arasında
karşılaştırma yapıyor;
net olarak "bu iş zor"
diyor..."**

malarına karşın liberalizasyonun tam olarak sağlanmadığını ifade ederek eleştiri getiriyor. Buna göre, müdahale alımları, girdi yardımları ve üretimle bağlantılı yardımlar gibi bütçeden finanse edilen destekler "halen" sürdürülüyor, birçok tarımsal üründe gümrük tarifesi AB düzeyinin üstünde, bazı ürünlerde yasaklar var. AB düzeyinin altında olmakla birlikte, dışsattım sübvansiyonları söz konusu, tarımsal KİT'lerin özelleştirilmesi tamamlanamadı!..

Rapor bu bölümünde açık çarpıtmalar yapıyor. Türkiye'de artık girdi yardımı kalmadı; müdahale alımları yok denecek düzeye indirildi. Gümrük tarifelerimiz, Dünya Ticaret Örgütü taahhütleri ile uyumlu,

dolayısıyla üyelik öncesi AB ile aynı düzeyde gümrük vergisi uygulama zorunluluğumuz yok. Üretimle bağlantılı yardımlar, beş ürüne uygulanan çok düşük miktarlı primler bir tarafa bırakılırsa, söz konusu bile değil. Dünyada uygulanan dışsattım sübvansiyonlarının neredeyse tamamı AB ve ABD tarafından kullanılıyor. Bu gerçek ortada iken, parasal anlamı olmayan Türkiye uygulamalarından söz edilebiliyor. Hepsinden önemlisi, yokluğu hala doldurulamayan EBK, SEK, YEMSAN veri iken, kâr eden ve piyasayı düzenleyen TEKEL, Şeker Fabrikaları, Gübre Fabrikaları, Çay Kur'a göz dikilmekten vazgeçilmiyor...

Rapor, kullanılan 400 milyon doların üzerindeki ticaret bozucu dışsattım kredileri nedeniyle, ABD'den başta pamuk, sigara, tütün, buğday, arpa soya ve mısır olmak üzere birçok tarımsal ürün dışalımının yapıldığını ve tarımsal ürün ticaretinde 600 milyon euro düzeyinde ticaret açığı verildiğini; buna karşılık AB ile yapılan tarımsal ticarete Türkiye'nin ticaret fazlası verdiğinin altını çiziyor.

Raporda, her zaman olduğu gibi, kamu ve hayvan sağlığı sorunları nedeniyle Türkiye'nin uyguladığı canlı hayvan dışalım yasağı da eleştiriliyor.

Raporun belki de en ilginç bölümü ise, "Türkiye'nin üyeliğinin etkileri" bölümünde yapıyor. Buna göre, ilerideki bir tarihte gerçek-

(* Ziraat Mühendisleri Odası'nın 9.Ekim 2004 tarihli basın açıklamasıdır.

leştirebilecek üyeliğin etkilerini şimdiden kestirmek zor. Ancak meyve-sebze, fındık, bakliyat ve koyun eti gibi rekabet şansı olan ürünler dışında, Türkiye'nin işinin zor olduğu ve rekabetçi bir yapı için daha fazla liberalizasyon gerektiği söyleniliyor. Olası bir üyelikte, tercihli ticaret avantajları sona erecek olan Türkiye'nin tarımsal dışsattımın azalacağı, buna karşılık kısıtlamaların kalkması nedeniyle AB'nin dışsattımın artacağı belirtiliyor. Bu noktada, Rapor, çok ilginç bir öneri geliştiriyor: "üyelik anındaki şoktan korunmak için, üye olmadan, geçiş sürecindeyken, AB'ye yönelik ticari kısıtlamalarınızı tümüyle kaldırın!.."

Bu, tam anlamıyla bir kara mi-zahtır: Sıcak suya düşen kurbağa zıplayarak kendini kurtarmaya çalışır, ancak kurbağayı suya koyup yavaş yavaş ısıtırsanız, kurbağa alışır...

Rapor, tarım alanında da, Türkiye'ye yönelik ayrımcı tutumunu sürdürüyor. 10 aday ülkeyi üyeliğe hazırlayan SAPARD fonu yerine Türkiye'ye IPA (Pre accession instrument: Katılım öncesi aracı) öneriliyor. Aynı şekilde, AB'de 40 yıldan fazla geçmişi olan ve halen kullanılan müdahale kurumlarından söz edilmezken, Ortak Tarım Politikası (OTP) uygulaması için ödeme kurumları kurulması gerektiği belirtiliyor.

Raporun bir diğer önemli saptaması ise, halen AB'de uygulanan OTP'nin Türkiye'de uygulanması halinde, AB bütçesine getireceği finansal yük ile ilgili. Buna göre, Doğrudan Gelir Desteği için 8 milyar euro, pazar önlemleri için 1 milyar euro gerekiyor. Oysa 10 yeni ülkenin tümüne, bu alanda toplam / milyar

euro ödeniyor. Ayrıca, kırsal kalkınma önlemleri için de 2.3 milyar euro'ya gereksinim duyuluyor. Rapor, geçiş süresinin 2025'i aşması durumunda, hesabın değişeceğini de eklemeyi unutmuyor...

Şu kısa notu belirtmekte yarar var ki, Türkiye, 2003 yılında, tarımına toplam 2.5 milyar dolar düzeyinde bir kaynak aktarıyor. Bu veri, Türkiye'de tarımın, belirtilen kalemler açısından, AB'nin 1/6'sı kadar desteklendiğinin net bir açıklaması niteliğindedir.

Diğer taraftan Rapor, tarımdaki istihdam fazlasının, sosyal açıdan önemli bir sorun oluşturduğunu belirttikten sonra, Türkiye'nin tamamlamış olduğu tarama (screening) sürecinin yeniden başlayacağını dolaylı olarak belirtiyor, Türkiye için özel geçiş süreci ve derogasyonlardan söz ediyor...

Kısaca özetlemek gerekirse, müzakere sürecinde bir dosya kapanmadan diğerine geçmeyecek olan AB, tarım dosyasını açacak ve

kapatmayacak gibi görünüyor...

Bu durum, üyeliğin önünde engel olarak tarımın ve üreticinin gösterilmesi gibi tehlikeli bir sürece işaret etmektedir.

Kapanmayan tarım dosyası sonrasında, teknik bir koşul olan "müktesebatı üstlenme yeteneği" eksikliği nedeniyle, Türkiye'ye, üye ülke perspektifi yerine "özel statülü üye" perspektifi önerilebilir. AB'nin güvenlik stratejisi ile örtüşen bu öneri, AB için akılcı, ancak Türkiye çıkarlarına uygun değildir.

Türkiye tarımında ve kırsal alanında önemli sorunların bulunduğu doğrudur, ancak bunlar çözülemez değildir.

AB'nin adaylık sürecinde de Türkiye'ye önemli bir kaynak aktarmayacağı açıktır. Bu çerçevede, faize değil yatırıma bütçe ayıran bir politika, tarımsal-kırsal sorunların çözümü için olmazsa olmaz koşuldur.

Üreten, kendine yeten, bağımsız ve onurlu bir ülke, tüm tarımcıların ortak hedefidir!..

ORTAK TARIM POLİTİKASI 2003 REFORMU

G. Şahika ATILGAN

AB Uzman Yrd.

Tarım ve Köy İşleri Bakanlığı

Dış İlişkiler ve Avrupa Topluluğu Koordinasyon Dairesi Başkanlığı

Avrupa Birliği (AB) üyesi ülkelerin tarım politikalarının ortak kurallar çerçevesinde yönetilmesi esasına dayanan Ortak Tarım Politikası (OTP), AB'nin ilk ortak politikası olup, temelde tarım sektöründe kendine yeterliliğin ve çiftçilere adil bir yaşam standardının sağlanması amacıyla oluşturulmuştur. OTP'de bugüne kadar birçok reform yapılmıştır. En son reform, 2003 yılının Haziran ayında gerçekleştirilmiştir.

Böyle bir reforma ihtiyaç duyulmasındaki başlıca dışsal neden, halihazırda devam eden Dünya Ticaret Örgütü İleri Tarım Müzakerelerinde, özellikle Cairns Grubu¹ ve ABD gibi uluslararası tarım ticaretinin daha da serbestleşmesini savunan ülkeler ile bütçe kısıtları nedeniyle tarım sektörlerini yeterince destekleyemeyen gelişme yolundaki ülkelere gelen baskılara karşı AB'nin pozisyonunu sağlamlaştırma düşüncesidir. İçsel nedenler ise, AB'nin 10 yeni üyeyi de bünyesine katarak genişleyecek olması nedeniyle bütçe yükünün daha da fazlaşması ile tüketicilerin özellikle gıda güvenliği ve kalitesi konusundaki endişelerinin ve beklentilerinin artmasıdır.

1999 yılı baharında Gündem 2000 reformunun nihai kararları alındığında, reform kararlarının, tarım bütçesinin durumu ve

“Avrupa Birliği (AB) üyesi ülkelerin tarım politikalarının ortak kurallar çerçevesinde yönetilmesi esasına dayanan Ortak Tarım Politikası (OTP), AB'nin ilk ortak politikası olup, temelde tarım sektöründe kendine yeterliliğin ve çiftçilere adil bir yaşam standardının sağlanması amacıyla oluşturulmuştur.”

piyasa gelişmeleri ışığında tekrar incelenmesi amacıyla, 2002/2003 yıllarında bir dizi ara dönem değerlendirmeleri yapılmasına da karar verilmiştir. İlk haliyle Ara Dönem Değerlendirmesi, 10 Temmuz 2002 tarihinde Komisyon tarafından Konsey'e ve Avrupa Parlamentosu'na sunulan bir bildiri² şeklinde hazırlanmıştır. Bu bildiri ile, OTP'nin gidişatı hakkında bir tartışma başlatılması ve diğer AB kurumları, ulusal ve bölgesel otoriteler ve geniş oran-

da sivil toplum örgütleri arasındaki görüş alışverişlerine olanak sağlanması amaçlanmıştır. Komisyon'un Ara Dönem Değerlendirmesini sunmasının ardından, Üye Devletler, önerilere ilişkin görüş ve tepkilerini dile getirmişler ve Üye Devletler ile Komisyon arasında bir tartışma başlamıştır. Komisyon, bu tartışmalar sırasında gündeme gelen konuları da dikkate alarak, 22 Ocak 2003 tarihinde, OTP'nin reformuna ilişkin bir yasal öneriler paketi kabul etmiştir³. Bu paket kapsamında, doğrudan destekler ve kırsal kalkınma önlemlerine verilen destekler ile hububat, pirinç, kuru yem ve süt ve süt ürünleri piyasa düzenlerine ilişkin yeni mevzuat önerileri getirilmiştir. Bu reform paketi üzerinde nihai uzlaşısı, 2003 yılının Haziran ayında gerçekleşmiş ve Üye Devletler, OTP'ye ilişkin yeni bir reform paketini kabul etmiştir⁴.

Bu reform paketinde yer alan temel unsurlar şu şekildedir:

-AB çiftçileri için, üretimden bağımsız, tek bir çiftlik ödemesinin getirilmesi.

-Bu ödeme, çevre, gıda güvenliği, hayvan ve bitki sağlığı ile hayvan refahı standartlarının yanı sıra, bütün çiftlik arazilerinin iyi durumda muhafaza edilmesi koşuluna bağlanması. (Çapraz uyum)

-Daha fazla bütçeli

güçlendirilmiş bir kırsal kalkınma politikası, çevre, kalite ve hayvan refahının desteklenmesi için yeni önlemler ve 2005 yılında başlayacak olan AB üretim standartlarına ulaşmak için çiftçilere yardım edilmesi.

-Yeni kırsal kalkınma politikasını finanse etmek için, büyük çiftliklere yapılan doğrudan ödemelerde indirim (modülasyon).

-2013 yılına kadar AB-25 için belirlenen tarım bütçesinin aşılmasını sağlamak için bir mali disiplin mekanizması.

-OTP piyasa düzenlerinin revizyonu.

Görüldüğü gibi, bu yeni reform ile birlikte, tarım sektöründe AB desteklerinin tamamen şekil değiştirmesi ve artık birbirinden farklı çeşitli destek mekanizmalarının yerini üretim hacminden bağımsız "tek çiftlik ödemesi"nin alması planlanmaktadır. Üretim ile destekler arasındaki bağın koparılması sonucunda, AB çiftçilerinin daha rekabetçi ve piyasa merkezli hale geleceği ve gelir istikrarının da sağlanacağı düşünülmekte olup, ödemelerin verilmesinin, çiftçilerin çevre, kalite veya hayvan refahı standartlarına uyma koşuluna bağlanmasının üretim kalitesini artırması beklenmektedir. Bu reformun aynı zamanda, iç destekler açısından, devam eden Dünya Ticaret Örgütü (DTÖ) ticaret müzakerelerinde AB'nin müzakere gücünü artıracığı öngörülmektedir.

Reformda yer alan unsurlara ilişkin yasal mevzuat, Eylül 2003'de gerçekleştirilen Tarım Konseyi'nde kabul edilmiştir.

REFORMUN TEMEL UNSURLARI

Tek Bir Çiftlik Ödemesi

Daha önce de belirtildiği üzere, reformun en önemli unsuru, farklı ortak piyasa düzenleri kapsamında verilen desteklerin yerini üretimden bağımsız tek bir çiftlik ödemesinin alması ve böylelikle doğrudan ödemelerin bir gelir yardımı olarak aktarılmasının daha da yaygınlaştırılması ile desteklerin daha basit ve şeffaf hale getirilmesidir.

Tek çiftlik ödemesi ve diğer destek programlarına ilişkin yasal düzenlemeler, 1782/2003/EC sayılı Konsey Tüzüğü ile oluşturulmuştur. Bu Tüzük kapsamında, Avrupa Tarımsal Garanti ve Yönerme Fonu'nun (FEOGA) Garanti Bölümü tarafından finanse edilen gelir destek programları kapsamındaki doğrudan ödemeler için ortak kurallar getirilmekte ve çiftçiler için bir tek gelir ödemesi programı ile durum buğdayı, protein bitkileri, pirinç, sert kabuklular, enerji bitkileri, nişastalık, süt, tohumlar, tarla bitkileri, koyun ve keçi eti, sığır ve dana eti ve tane baklagil yetiştiren çiftçiler için destek programları oluşturulmaktadır. Ayrıca, çapraz uyum, modülasyon ve çiftlik danışma sistemine ilişkin hükümler de sözkonusu Tüzük ile düzenlenmiştir.

Tek çiftlik ödemesinin üretimden bağımsız olarak verilmesi öngörülmekle birlikte, Üye

Devletler, üretimden vazgeçilmesini önlemek amacıyla, belirli limitler dahilinde ve iyi tanımlanmış koşullar çerçevesinde destekler ile üretim arasında sınırlı bir bağı sürdürmeyi seçebilmektedir. Çiftçilere verilecek olan tek çiftlik ödemesi, 2000, 2001 ve 2002 yıllarını kapsayacak bir referans dönemindeki toplam ödeme miktarının ortalaması temel alınarak hesaplanacaktır.

Sözkonusu yeni sistem 2005'te yürürlüğe girecektir. Bir Üye Devlet, özel tarımsal koşulları sebebiyle, bir geçiş dönemine ihtiyaç duyduğu takdirde, tek çiftlik ödemesi sistemini en geç 2007'den itibaren uygulayabilecektir.

Çevre, Gıda Güvenliği ile Hayvan Sağlığı ve Refahı Standartlarının Sağlanması

Çapraz uyum olarak nitelendirilen kavram kapsamında, çiftçilerin tek çiftlik ödemesinden faydalanabilmesi, zorunlu toprak yönetimi gereklilikleri ile çevre, gıda güvenliği, hayvan ve bitki sağlığı ile hayvan refahına ilişkin bir dizi zorunlu standarda uyma zorunluluğuna bağlanmaktadır.

Tarım arazilerinin iyi tarımsal ve çevresel koşullarda muhafaza edilmesini sağlamak Üye Devletlerin sorumluluğundadır. Üye Devletler, toprak ve iklim koşulları, mevcut tarım sistemleri ve uygulamaları, arazi kullanımı ve çiftlik yapıları gibi arazinin belirli özelliklerini dikkate alarak, ulusal veya bölgesel düzeyde iyi tarımsal ve çevresel koşullara ilişkin asgari gereklilikleri saptayacak ve bunlara uyulmadığı takdirde, toplam doğrudan ödeme miktarı ya tümünden geri alınacak ya da azaltılacaktır. Bu tür bir uygulamanın sonucunda elde edilecek miktar, FEOGA Garanti Bölümü'ne aktarılacaktır. Ayrıca Üye Devletlere, bu miktarın % 25'ini kendi bütçelerinde tutma olanağı tanınmıştır.

Kırsal Kalkınmanın Güçlendirilmesi ve Modülasyon

Reformda yer alan bir diğer önemli unsur, OTP'nin ikinci ayağı olarak kırsal kalkınmanın güçlendirilmesidir. Bu amaçla, modülasyon mekanizması yoluyla birinci ayaktan (piyasa desteklerinden) ikinci ayağa (kırsal kalkınma) para aktararak, daha fazla fon elde edilmesi yöntemi benimsenmiştir. Modülasyon kapsamında, bir Üye Devlette, belirli bir takvim yılında bir çiftçiye verilecek olan tüm doğrudan ödemelerin miktarı, 2012 yılına kadar belirli bir yüzde dahilinde indirilecektir. Bu indirim oranı, 2005 yılında % 3, 2006 yılında % 4 ve 2007-2012 arası yılların her biri için de % 5 olacaktır. Bu indirimden elde edilecek olan miktar, FEOGA Garanti Bölümü'nden finanse edilen kırsal kalkınma programları kapsamın-

daki önlemler için kullanılacaktır. Bununla birlikte, her Üye Devlet, kendi ülkesinde modülasyon sonucu elde edilen toplam miktarın en az % 80'ini alacaktır.

Yeni reform kapsamında, kırsal kalkınmaya yönelik halihazırda verilen desteğe ilişkin düzenlemeleri içeren 1257/1999/EC sayılı Tüzükte değişiklik yapan 1783/2003/EC sayılı Konsey Tüzüğü ile, eşlik edici önlemlerin kapsamı, gıda güvenliği ve kalitesine ilişkin endişelere vurgu yapmak, çiftçilere talep edilen standartlara uyum sağlama konusunda yardımcı olmak ve hayvan refahını teşvik etmek amacıyla genişletilmektedir. Bunun yanı sıra, çiftçileri, coğrafi göstergeler ve menşe yeri ile organik tarım dahil, kalite güvencesi ve sertifikasyon programlarına katılmaları konusunda teşvik etmek amacıyla kırsal kalkınma tüzüğüne yeni bir gıda kalitesi bölümü eklenmiş ve yeni hayvan refahı önlemleri getirilmiştir.

Çiftlik Danışma Sistemi

Çiftçilerin modern ve yüksek kaliteli tarım standartlarını karşılamalarına yardımcı olmak amacıyla Üye Devletler, 2007 yılından önce bir veya daha fazla yetkili otorite tarafından idare edilen ve çiftçilere arazi ve çiftlik yönetimi ile çapraz uyum gereklerini karşılama konusunda yardımcı olacak bir danışma sistemi oluşturacaktır. Bu sistemin, çiftçilere, materyal akışı ile çevre, gıda güvenliği, hayvan sağlığı ve refahı ile bağlantılı çiftlik faaliyetleri konusunda daha fazla bilgi edinmelerine yardımcı olması beklenmektedir. Çiftlik danışma sistemine katılım, gönüllülük

esasına dayalı olacaktır.

Çiftçiler İçin Yeni Kalite Teşvikleri

Teşvik ödemeleri, tarımsal ürünlerin ve üretim şeklinin kalitesini artırmak amacıyla ve bu konularda tüketiciye güven sağlamaya yönelik olarak düzenlenmiş programlara katılan çiftçilere sağlanacaktır. Bu destekler, en fazla 5 yıllık bir dönem için yıllık olarak verilecek ve her işletme için belirli bir yılda, azami 3.000 €'ya kadar ödenecektir. Daha önce değinilen önlemler kapsamında desteklenen kaliteyi artırıcı programlar çerçevesinde üretilen ürünlerin teşvik edilmesi ve bu ürünler hakkında tüketicilerin bilgilendirilmesine yönelik olarak gerçekleştirilecek faaliyetler için üretici gruplarına da destek sağlanacaktır. Bu programların masraflarının en fazla % 70'i için kamu desteğine izin verilecektir.

Mali Disiplinin Sağlanması

Ekim 2002'deki Brüksel Zirvesi'nde OTP harcamaları (altbaşlık 1a) için bir tavan belirlenmiş ve 2007'den itibaren bir mali disiplin mekanizmasının getirilmesi öngörülmüştür. Harcamalara ilişkin tahminlerin, belirli bir bütçe yılında, 300 milyon Euro'luk bir güvence marjı ile birlikte, altbaşlık 1a'nın aşılacağı göstermesi halinde, doğrudan desteklerde bir ayarlama yapılacaktır. Bu kapsamda, 10 Şubat 2004 tarihinde, 2007-2013 yıllarını kapsayan bir mali perspektif kabul edilmiştir. Buna göre, 2007 yılında toplam tarım harcamalarının (piyasa destekleri ve kırsal kalkınma için verilen ödemeler) 57.180 milyon EU ,

2013 yılında ise 57.805 milyonEU olması öngörülmüştür. Bütçe harcamalarında yıllar boyunca artış olması, kırsal kalkınma harcamalarının artmasından kaynaklanmakta olup, piyasa desteklerine yönelik harcamaların, 2007 yılındaki 43.500 milyar EU'dan, 2013 yılında 42.293 milyar EU'ya azaltılması kabul edilmiştir⁵.

ORTAK PIYASA DÜZENLERİ AÇISINDAN GETİRİLEN DÜZENLEMELER

Bu kapsamda, birçok sektör açısından müdahale fiyatlarının düşürülmesi ve gelir kayıplarını önlemeye yönelik olarak doğrudan ödemeler verilmesi kararlaştırılmıştır. Bu çerçevede, hububat, pirinç, kuru yem ile süt ve süt ürünleri ortak piyasa düzenleri gözden geçirilmiş ve reformda öngörülen hususlara istinaden yeni tüzükler kabul edilmiştir. Başlıca sektörler itibarıyla getirilen temel düzenlemeler aşağıda yer almaktadır.

Tarla bitkileri sektörü:

Hububat piyasası için, hububat ortak piyasa düzenine ilişkin olarak yeni kabul edilen 1784/2003/EC sayılı Konsey Tüzüğü kapsamında, müdahalenin, son bir % 5'lik (Gündem 2000'de teklif edilen % 20'den) indirim yoluyla 101.31 EU müdahale fiyatından 2004/2005'den itibaren 95.35 EU'a indirilmesi öngörülmektedir. Müdahale stoklarının daha fazla birikmesini önlemek amacıyla, çavdar, müdahale sisteminden muaf tutulacaktır.

Protein bitkileri için mevcut ilave ödemeler (9.5 EU/t) muhafaza edilecek ve 55.57

“Reform, kaynakların piyasa düzenlerinden ziyade diğer faaliyetlere aktarılmasıyla birlikte, tarım sektörünün mevcut yapısını büyük oranda değiştirecek ve AB'nin dünya piyasalarındaki konumunu da etkileyecektir.”

EU/t'luk bir ürüne özgü alan ödemesi haline dönüştürülecektir. Bu ödeme, 1.4 milyon hektar oranında belirlenen yeni bir Maksimum Garanti Edilmiş Alan limitleri çerçevesinde ödenecektir.

Enerji bitkileri için ise, 45 EU/ha'lık bir yardım verilecek ve bu yardım, azami 1.500.000 hektarlık bir alan için uygulanacaktır. Yardım, sadece, üretimin, işleme faaliyetinin çiftçinin kendisi tarafından üstlendiği durumlar hariç olmak üzere, çiftçi ile işleme endüstrisi arasında yapılan bir sözleşme kapsamında yapıldığı alanlara ilişkin olarak verilecektir.

Durum buğdayı için özel yardım miktarı, hektar başına 40 EU olacaktır. Bu yardımın verilmesi, belirli miktarlarda sertifikalı tohum veya tanınmış tür kullanımına tabi tutulacaktır.

Niğastalık patates üreticileri için verilecek doğrudan ödeme

miktarı ise, 2004/2005 pazarlama yılları için 110.54 EU/t; 2005/2006 ve devamındaki yıllar için 66.32 EU/t olarak belirlenmiştir.

Kuru yem için, 1786/2003/EC sayılı Konsey Tüzüğü ile, tek bir çiftlik gelir ödemesinin bir parçası olarak çiftçiler için gelir ödemesi verilmesi ve dehidre edilmiş ve güneşte kurutulmuş yem sanayiine 33 EU/tonluk bir ödeme şeklinde basitleştirilmiş tek bir destek sağlanması kabul edilmiştir. Bu yardım, 1 Nisan 2005 yılından itibaren uygulamaya başlanacaktır.

Pirinç piyasasına ilişkin olarak, 1785/2003/EC sayılı Konsey Tüzüğü ile, pirinç piyasalarını istikrara kavuşturmak için, müdahale fiyatının tek aşamada % 50 oranında indirilmesi ve 2004/05 yılları için 150 EU/ton'luk dünya fiyatlarıyla aynı düzeyde bir temel fiyat oluşturulması kabul edilmiştir.

Süt ürünleri sektörü:

Süt ürünleri üreticilerine istikrarlı bir perspektif sağlamak amacıyla, süt ürünlerindeki kota sistemini 2014/15'e kadar uzatılmış ve süt sektöründe asimetrik fiyat indirimleri yapılması öngörülmüştür. Tereyağı müdahale fiyatında, dört yıl zarfında, Gündem 2000'e kıyasla ek bir % 10'luk fiyat indirimiyle, dört yıllık bir dönem içerisinde % 25 oranında indirim, yağsız süt tozu için üç yıl içerisinde % 15 indirim yapılacaktır. Süt ürünleri ödemeleri, süt ürünleri sektöründeki reform tamamıyla uygulanır uygulanmaz, 2008 yılından itibaren tek çiftlik ödemesi kapsamına alınacaktır. Üye Devletler,

sistemi daha önce de başlatabilecektir.

(1787/2003/EC)

Süt için vergi oranı, her 100 kg. süt için, 2004/2005 dönemi için 33.27 EU, 2005/2006 dönemi için 30.91 EU, 2006/2007 dönemi için 28.54 EU ve 2007/2008 ve sonraki dönemler için 27.83 EU olarak belirlenmiştir. (1788/2003/EC)

Sığır ve dana eti sektörü:

Sığır ve dana eti sektöründe, tek çiftlik ödemesinin getirilmesiyle birlikte, mevcut yardım ödemeleri ve primler aşamalı olarak üretimden bağımsız hale getirilerek, her bir çiftlik için, eski haklara dayanan tek bir doğrudan gelir ödemesi uygulamasına başlanacak ve bu ödemeler, çapraz uyum gereklerine uyma koşuluna bağlanacaktır. Üye devletler, mevcut emziren inek priminin % 100'üne ve kesim priminin % 40'ına kadarını muhafaza etmeye ya da kesim priminin % 100'e kadarını veya alternatif olarak özel primin % 75'e kadarını muhafaza etmeye karar verebilecektir.

Bunun yanı sıra AB, 22 Nisan 2004 tarihinde, tütün, zeytin ve zeytinyağı, pamuk ve şerbetçiotu sektörleri için de reform yapılmasını kabul etmiştir. Bu kapsamda, bu dört sektör için verilen üretimle bağlantılı yardımların önemli bir bölümünün, üretimden bağımsız tek ödeme haline dönüştürülmesi kararlaştırılmıştır. Bu sektörlerle ilişkin reformların, 2006 yılında başlaması öngörülmektedir⁶.

Reformun uygulanmasına ilişkin olarak Komisyon, üç Komisyon Tüzüğü kabul etmiştir. Bunlardan birincisi, 796/2004/EC sayılı Komisyon Tüzüğü olup, çapraz uyum, denetimler ve modülasyon konularına ilişkin hükümler içermektedir. 795/2004/EC sayılı ikinci Tüzük, tek çiftlik ödemesinin getirilmesine yönelik unsurları kapsamaktadır. 2237/2003/EC sayılı üçüncü Tüzük ise, gelecekte de üretimle bağlantılı olmaya devam edecek olan destekleri veya Üye Devletlerin gelecekte üretimle bağlantılı olarak sürdürmeyi tercih ettikleri ödemelere ilişkin düzenlemeler getirmektedir.

Sonuç:

Sözkonusu reformun, 25 üyeli AB'nin tarımsal ekonomisi üzerinde orta vadede önemli bir etkiye sahip olması beklenmektedir. Reform, kaynakların piyasa düzenlerinden ziyade diğer faaliyetlere aktarılmasıyla birlikte, tarım sektörünün mevcut yapısını büyük oranda değiştirecek ve AB'nin dünya piyasalarındaki konumunu da etkileyecektir. Gelecekte tarıma verilen desteklerin tümünün üretimden bağımsız hale getirilmesinin öngörülmesi ve ödemelerin basitleştirilerek tek bir çiftlik ödemesi haline dönüştürülmesi önemli bir adım olup, uluslararası piyasalarda sapmaların azaltılması açısından olumlu etkilere sahip olacaktır. Bununla birlikte, birçok sektör açısından Üye Devletlere sözkonusu ödemelerin bir kısmını üretimle bağlantılı olarak sürdürme seçeneğinin tanınması, tam bağımsızlaştırma seçeneğinin kabul edilmesiyle karşılaştırıldığında, özellikle DTÖ müzakerelerinde AB'nin pozisyonu açısından reformun etkisini

zayıflatabilecektir.

Diğer taraftan, ödemelerin çevre, hayvan ve bitki sağlığı ile hayvan refahına ilişkin zorunlu yönetim gerekliliklerine bağlanması, hem çiftçileri daha kaliteli üretim yapmaya zorlayarak, tüketicilerin endişelerinin karşılanmasına yardımcı olması, hem de çevrenin korunmasına katkıda bulunması açısından önemli bir gelişmedir. AB, artık çiftçilerine ürettiği ürün için değil, arazisini iyi koşullar altında muhafaza etmesi ve peyzaj güzelliklerini koruması için yardım verme yoluna gitmektedir. Reformun bir diğer önemli sonucu, özellikle Gündem 2000 sonrasında önem kazanan kırsal kalkınma politikasının, daha fazla finansman sağlanması ve önlemlerin genişletilmesi yoluyla güçlendirilmesidir. Bu çerçevede, piyasa desteklerinin azaltılması ve kırsal kalkınma önlemlerine daha fazla fon ayrılması da bu eğilimin önemli bir göstergesidir. 2003 Haziran ayında kabul edilen reform, şimdilik AB'nin OTP'de gerçekleştirdiği en güncel reform olmakla birlikte, sonuncusu da olmayacaktır.

¹Cairns Grubu Ülkeler: Arjantin, Avustralya, Bolivya, Brezilya, Kanada, Şili, Kolombiya, Kosta Rica, Guatemala, Endonezya, Malezya, Filipinler, Yeni Zelanda, Paraguay, Güney Afrika, Tayland ve Uruguay

²COM (2002) 394 final

³COM(2003) 23 final

⁴EU fundamentally reforms its farm policy to accomplish sustainable farming in Europe, IP/03/898, Luxembourg, 26 June 2003.

⁵COM (2004) 101 final

⁶CAP reform continued: EU agrees on more competitive and trade-friendly tobacco, olive, cotton and hops regimes, IP/04/521, Brussels.

AVRUPA BİRLİĞİ'NDE MÜDAHALE VE ÖDEME KURULUŞLARI

Fatih Feramuz YILDIZ

AB Uzman Yrd. (Gıda Müh., MBA)
Tarım ve Köyişleri Bakanlığı

Dış İlişkiler ve Avrupa Topluluğu Koordinasyon Dairesi Başkanlığı

1. Giriş

Avrupa Birliği (AB) tarım politikaları, Ortak Tarım Politikası (OTP) ile belirlenen ilkeler doğrultusunda yürütülmektedir. OTP altında, ürünler ve ürün grupları ile ilgili olarak belirlenen ortak piyasa düzenleri (OPD) ve OPD kapsamındaki ürünlerle ilgili detaylı düzenlemeler vardır. Tarım politikalarının finansmanı ise, Avrupa Tarımsal Garanti ve Yönerme Fonu (FEOGA) tarafından karşılanmaktadır.

Nisan 1962'de çıkarılan 25 numaralı Tüzük ile oluşturulan FEOGA, Garanti ve Yönerme Bölümleri olmak üzere 2 bölümden oluşmaktadır. FEOGA'nın Garanti Bölümü, fiyat destekleri dahil olmak üzere OTP'nin işleyiş mekanizmaları ile kalkınmada öncelikli yöreler dışındaki kırsal kalkınma önlemleri, bazı veterinerlik ve tarımsal yayım harcamalarını kapsar. Yönerme Bölümü ise Garanti Bölümüne kapsanmayan Kırsal Kalkınma Önlemleri ve yapısal tedbirlere ilişkin harcamaları düzenlemektedir.

Topluluk 1960 yılından itibaren; "Topluluk Tercih", "Tek Pazar" ve "Ortak Mali Sorumluluk" ilkeleri çerçevesinde, her bir ürün grubu için bir OPD oluşturmuş ve sözkonusu bu düzenler (OPD) çerçevesinde, tarımsal ürünlerin üretimleri, desteklenmeleri, depolanmaları ve ürünlerin ticareti de dahil olmak üzere diğer tüm işlemler belirli kurallara ve politikalara bağlanmıştır.

AB tarım politikalarının belirlenmesinde ve uygulanmasında rol alan başlıca kurum ve kuruluşlar olarak AB Konseyini, Komisyonu, Tarım Komitesini, ülkelerdeki tarımdan sorumlu Bakanlıkları, müdahale kurumlarını (intervention agencies), ödeme kurumlarını (paying agencies), üretici birliklerini, lisanslı depoları, akredite

laboratuvarları ve bazı özel şirketleri sayılabılır. Bu kurum ve kuruluşlar, ortak piyasa düzenleri ile belirlenen ilke ve kurallar uyarınca iş ve işlemlerini gerçekleştirmektedirler. Sistemin yürütülmesinde anahtar rolü ise, ödeme ve müdahale kuruluşlarının oynadığı söylenebilir.

Müdahale Kurumları, AB Ortak Tarım Politikası çerçevesi içerisinde, tarımsal ürünlerin fiyat düzenlemeleri, üretim ve pazarlama aşamalarında verilen sübvansiyonlar, müdahale alımları, kalite kriterleri, fiyatlardaki aylık artışlar, depolama, iç ve dış satışlar gibi tüm faaliyetlerden sorumlu kurumlar olup tüm AB üyesi ülkelerin tümünde müdahale kurumu bulunmaktadır. Bununla birlikte, ülkelerin sahip oldukları müdahale kurumlarının hem sayısı hem de organizasyon yapıları önemli farklılıklar göstermektedir.

Ödeme Kurumları, FEOGA Fonu tarafından karşılanan tarım politikaları ödemelerinin uygulanmasından sorumludurlar. Bu bağlamda ödeme kurumları ödemeye konu olacak faaliyetlerin piyasa düzenlerine uygunluğunu, ödemelerin doğru olarak yapılıp yapılmadığını, muhasebe kurallarına ve belge düzenine tam olarak uyulup uyulmadığını kontrol eder. Ödeme Kurumları AB üyesi ülkelerde, genellikle Tarım Bakanlığı bünyesinde görev yapan ve AB kurallarına göre ödeme kurumu olarak belirlenmiş kuruluşlardır. Bu kurumlar, üye ülkelerde Ortak Tarım Politikası'nın (OTP) yürütülmesi için ayrılan finansmanın kullanılmasını da sağlarlar.

Ödeme Kurumları; doğrudan gelir ödemeleri, ihracat geri ödemeleri ve müdahale alımları gibi ödemeleri yerine getirirler. Üye devletler OTP finansmanının karşılanmasına ilişkin tüm uygulamalarda ulusal kanunlarına göre hareket ettiklerinden, Ödeme Kurumlarının idari yapıları ve uygulamaları ülkeden ülkeye farklılık göstermektedir. Ancak bu ödeme kurumlarının AB kurallarına uygun olarak işleyip işlemediği çeşitli AB kurumları tarafından kontrol edilmektedir.

2. AB'de Müdahale Kurumları

AB'de müdahale kurumları için belirli bir sayı kısıtı yoktur. Örneğin, Fransa'da birden çok müdahale kurumu varken, Belçika'da yalnızca bir müdahale kurumu vardır. Ancak Komisyon, koordinasyonun sağlıklı olması için bir kurum bulunmasını tavsiye etmektedir. Ne kadar çok müdahale kurumu olursa, bürokratik işlemler o kadar çok uzayacak ve müdahale kurumlarıyla Komisyon arasındaki işlemler de o kadar çok gecikecektir. İletişimin daha sağlıklı olabilmesi için tek bir müdahale kurumu bulunması daha faydalıdır.

Bazı ülkelerdeki müdahale kurumları kendi başlarına ayrı bir kuruluş statüsündedir. Bazı ülkelerde ise müdahale kurumları, ödeme kurumlarının içinde yer almakta veya ödeme kurumunun bir yan birimi olarak faaliyet göstermektedir. Buna örnek olarak Finlandiya Müdahale Biriminin Finlandiya Ödeme Kurumu'nun bir yan birimi olarak faaliyet göstermesi verilebilir. Finlandiya Müdahale Birimi (INTERVENTIO), OTP çerçevesinde tarım piyasalarında istikrarı sağlamak amacı ile destekleme mekanizmalarının uygulanmasından sorumlu olup Finlandiya Tarım ve Orman Bakanlığı bünyesinde yer alır ve Finlandiya Ödeme Kurumu'nun da bir yan birimidir.

İngiltere'de ise 1973 yılından beri İngiliz Tarım, Balıkçılık ve Gıda Bakanlığı'na bağlı olarak görevlerini yerine getiren Müdahale Kurumu (IB: Intervention Board); "Tarım, Balıkçılık ve Gıda Bakanlığı'nın tüm görev ve yetkileriyle birlikte ve bir yeniden yapılanma çerçevesinde Çevre, Gıda ve Kırsal Kalkınma Bölümüne (DEFRA: Department for Environment, Food and Rural Affairs)" dönüşmesi sonunda (2001 yılı) oluşturulan Kırsal Ödeme Kurumu (RPA: Rural Payment Agency) içerisinde yer almıştır. DEFRA bünyesinde bulunana RPA, tüm Birleşik Krallık için hem bir ödeme kurumu hem de bir müdahale kurumu olarak görev yapmaktadır.

İsveç Tarım Ofisi (JORDBRUKSVERKET), tarım, bağ-bahçe ve ren geyiği yetiştiriciliği sektörlerinde ve tarım ve gıda politikaları alanında uzman devlet otoritesi konumundadır. Bu nedenle; ilgili sektörlerle ait gelişmeleri izleme, analiz etme ve Hükümete rapor etme ile politik kararların uygulama sorumluluğuna sahip olan İsveç Tarım Ofisi, müdahale kuruluşu olarak da görev yapmaktadır.

Federal Tarım ve Gıda Kurumu (BLE), **Almanya**'nın tümünde OTP'nin uygulanmasından sorumlu bir müdahale kurumudur. BLE, Ortak Tarım Politikasının finansmanında Merkez Bankasından daha öncü bir kurum olarak görevini yerine getirmekle birlikte, uygulama sorumluluğuna sahip

değildir.

Belçika Müdahale ve İhracat Geri Ödemeleri Kurumu (BIRB), OTP çerçevesinde tarım sektöründe müdahaleden sorumlu kurum olarak yer almaktadır. Belçika Tarım Bakanlığı'nun bünyesinde yer alan BIRB, AB'nin müdahale alımlarıyla ilgili mevzuatını uygulamak üzere bitkisel ve hayvansal üretimlerin müdahale alımlarından sorumludur. İthalat-ihracat sertifikalarının ve ihracat geri ödemelerinin verilmesi ise kurum bünyesindeki 'ihracat geri ödemeleri biriminin' sorumluluk alanına girmektedir. BIRB, Federal Hükümet ve özel sektör temsilcilerinden oluşan bir Yönetim Kurulu tarafından yönetilmektedir.

Avusturya Müdahale Kurumu (AMA); Tarım, Orman, Çevre ve Su İşleri Bakanlığı'nın denetimine tabi olup tarımsal pazarlamadan ve AB piyasa düzenine uyumdan sorumlu kurum olarak görev yapmaktadır. AMA; piyasa düzenlerinin uygulanması, teşvik önlemlerinin yürütülmesi, piyasa ve fiyatlara ilişkin rapor sunulması, kalitenin yükseltilmesine yönelik önlemler, tarımsal pazarlamanın teşvik edilmesi ve Avusturyalı çiftçilere telafi edici ödemelerin verilmesi gibi görevleri yerine getirir. AMA, tarımsal pazarlamayı teşvik etmekle yükümlü kılınmış olup, bu görevi bağlı şirketi Agrarmarkt Austria Marketing GsmBH vasıtasıyla yerine getirmektedir. Bu şirketin görevi ise; kalitenin yükseltilmesine yönelik önlemler, özellikle tarımsal ürünler ve bunlardan imal edilen ürünler için kalite yönetmeliklerinin geliştirilmesi ve uygulanması ile tarımsal pazarlamanın teşvik edilmesinden ibarettir.

Ulusal Hububat Müdahale Ofisi (ONIC), **Fransız** Tarım Bakanlığı ve Maliye Bakanlığı'nın (Fransa'da, Maliye Bakanlığı; Ekonomi, Finans ve Sanayi Bakanlıklarının bir araya gelmesi ile organize olmuştur) gözetim ve denetiminde hububat destekleme fiyatında ve piyasanın idaresinde önemli bir role sahip müdahale kuruluşudur. ONIC, Fransa bünyesinde OTP'nin hububat sektöründe yürütülmesinden sorumludur. Kamu müdahale kurumu olan ONIC'in diğer sorumlulukları arasında; hububat piyasasını düzenlemek amacı

ile depolama faaliyetinde bulunulması, üreticilerin güvenliğinin sağlanması amacı ile fiyat yükselişlerinde hububat alımının yapılması, şartlar uygun olduğunda dünya ve Avrupa pazarlarında satış yapılması, ihracat sertifikasının verilmesi, hububat ve işlenmiş ürün ihracatında ihracat geri ödemelerinin yapılması, hububat sektörünün arz ve talebi doğrultusunda istatistiki verilerin hazırlanması, sektörün izlenmesi, üretim ve tüketim politikalarının oluşturulması ile OTP kapsamında hububat, yağlı ve proteinli tohum üreticilerine tazminat ödenmesi sayılabilir.

Macaristan'da ise çok daha farklı bir yapılanma süreci olmuştur. 1998 yılında Macaristan tarımsal sektörünü yönetmek için kurulan Tarımsal Müdahale Merkezi, daha sonradan kurulmuş olan SAPARD Ajansı ile 1 Temmuz 2003'te birleştirilerek, ödeme kurumu faaliyetinin de yürütecek olan Tarımsal ve Kırsal Kalkınma Ajansına dönüşmüştür.

Hollanda Müdahale Kurumu olan LASER, Hollanda Tarım, Doğal Kaynaklar ve Balıkçılık Bakanlığı'nın uygulama birimi olarak görev yapmakta ve özellikle Bakanlık politika birimlerine yardımcı olmaktadır. LASER'ın ana görevi, kırsal alanlarda ve tarım sektöründe alınan önlemlere ilişkin politika oluşturmak ve uygulamaktır. Garanti ve lisans verilmesi ile, kayıt ve müdahale ile desteklerin ve kredilerin tahsis edilmesi de LASER'ın görevleri arasında yer almaktadır.

Görüldüğü üzere üye ülkeler için belli bir katı yapı yoktur. Her ülkenin içinde bulunduğu koşullara ve sahip olduklara ilgili kurumlara göre bir yapılanmaya gidilebilmektedir. AB üye ülkelerden sadece, organizasyonunda ve denetiminde kolaylık sağlaması açısından, ülke çapında yalnızca bir müdahale kurumu oluşturmalarını ve akredite etmelerini istemektedir.

AB üyesi ülkelerde bulunan müdahale kurumları birbirinden farklı özellikler gösterebilmektedir. AB tüzükleri, bu konuda genel ilkeleri belirlerken, ülkelere uygun olmak koşulu ile uygulama konusunda üye ülkelere serbesti tanımaktadır. Başka bir deyişle, üye ülkeler kendi ülkelerinin sosyo-ekonomik koşullarını dikkate alarak,

müdahale kurumlarını yapılandırmaktadırlar. Bu çerçevede, kimi ülkelerde müdahale kurumlarının yönetimleri özel sektör ve kamunun temsilcilerinden oluşurken (Belçika), kimi ülkelerde müdahale kurumları Tarım Bakanlıklarının altında (Finlandiya) örgütlenmekte, kimi ülkelerde ise birden fazla Bakanlığın (Fransa'da Tarım ve Maliye Bakanlıklarının) gözetim ve denetimi altında çalışmaktadırlar. Diğer taraftan, ülkeler zaman içinde müdahale kurumlarının yapılanmalarını değiştirmektedirler. Bu kapsamda olmak üzere İngiltere 2001 yılında bir yapı değişikliği gerçekleştirmiş, Hollanda ise 1983 yılından bu yana üçüncü organizasyon yapısını kurmuştur. Macaristan'da ise her 2 yıl da bir Tarım Bakanlığı bir re-organizasyona gitmekte dolayısıyla da tarım kurumlarında da değişiklikler gündeme gelmektedir.

AB üyesi ülkelerde bulunan müdahale kurumları aynı zamanda ülkelerin ekolojik özelliklerine göre ve tarımsal ürünlerin tümü ya da bir kısmı için de faaliyette bulunmaktadırlar. Bazı ülkelerde ise, birden fazla olacak şekilde kurulan müdahale kurumları, bu ürün-ürün gruplarını ihtisaslarına göre paylaşarak faaliyetlerini sürdürmektedirler.

AB ortak piyasa düzenlerinin (OPD) önemli bir ayağını oluşturan müdahale sisteminin yürüyebilmesi, önceden oluşturularak ilan edilen fiyat setleri ile mümkün olabilmektedir. Bu bağlamda, AB'de uygulanan fiyat setleri şöyledir: Hedef (ya da gösterge) fiyatlar (target or indicative prices), eşik fiyat (threshold prices), değişebilir ithalat vergileri (variable import levies), değişebilir ihracat geri ödemeleri (variable export refunds), ihracat vergileri (export tax), müdahale (ya da destek) fiyatlar (intervention or support prices), telafi edici ödemeler (compensatory payments) ve zorunlu koruma alanı ödemeleri (set aside payments).

AB sisteminde, genel olarak, belirli bir müdahale fiyatı açıklanmakta ve piyasa fiyat düzeyi müdahale fiyatı düzeyinden yüksek olduğu sürece piyasaya müdahale edilmemektedir. Tersini durumda, müdahale alımı yapılarak fiyat dengesi sağlanmakta, bu şekilde oluşturulan stoklar ise zaman içinde ihaleler yolu ile satışa konu olmaktadır.

Tüm bu sistemin organizasyonun-

dan sorumlu olan müdahale kurumları, müdahale stoku tutabilmek için ya kendi depolarını kullanmakta ya da sözleşme ile özel sektör depolarından yararlanmaktadır.

3. AB'de Ödeme Kurumları

AB'de Ödeme Kurumları, temel olarak;

-Ödeme taleplerinin kabul edilebilirliğini,

-Söz konusu ödeme yapılmadan önce ödemeye konu olacak faaliyetlerin Topluluk kurallarına uygunluğunu,

-Ödemelerin doğru olarak yapılıp, muhasebe kayıtlarına tam olarak geçirilip geçirilmediğini ve

-Gerekli belgelerin zamanında ve AB normlarına uygun şekilde teslim

edilip edilmediğini ulusal düzeyde kontrol eder.

7 Temmuz 1995 tarih ve 1663/95 sayılı Komisyon Tüzüğü'ne göre, üye devletler tarafından akredite edilen Ödeme Kurumlarının sayısı Komisyon'a danışıldıktan sonra üye devlet tarafından belirlenir. Komisyon üye devletlere, bu sayının Tüzükte belirtilen koşullara uygun olup olmadığı, Fon'un işleyiş kurallarındaki bazı şeffaflık kurallarına uyulup uyulmadığı konusunda uyarılarda bulunabilir. Akreditasyon sürecinin uzun zaman alması ve zor olması nedeniyle aday ülkelerin tek bir ödeme kurumu oluşturmaları önerilmektedir.

Her Üye Devlet bünyesinde ödeme kurumları ile ilgili olarak yetkili bir otorite vardır veya oluşturulur. Yetkili

Otorite; Üye Devletin, Ödeme Kurumlarının akreditasyonunu vermek, izlemek ve gerektiğinde geri almaktan ve akreditasyon için bir veya daha fazla koşul yerine getirilmiyorsa, gerekli düzenlemelerin yapılması için gerekli zaman sınırını belirlemekten sorumlu bir organdır.

Üye ülkelerde bir Ödeme Kurumu kurulabilmesi için gerekli olan yapılar- dan birisi de Sertifikasyon birimidir. Sertifikasyon Birimi, yıl içerisinde gerçekleştirilen denetleme işlerine dayalı olarak Ödeme Kurumlarının, FEOGA'ya ilişkin yıllık hesaplarını sertifikalandırmakla sorumlu olan bir birim olup, Ödeme Kurumları ve Koordinatör Kurumdan bağımsız bir kurum hüviyetindedir. Tüm Üye Devletler, Komisyona yıllık hesaplarını sunarken, Sertifikasyon Birimi tarafından hesapların tam, doğru ve gerçek olduğunu onaylayan bir sertifikayı da birlikte sunması gerekmektedir. Herhangi bir sebepten dolayı Sertifikasyon Birimi, Ödeme Kurumunun yıllık hesaplarını sertifikalandırmazsa (onaylamazsa), bu durumda Yetkili Otorite, akreditasyonun geri çekilmesini isteyebilir.

Birden fazla ödeme kurumu olması durumunda, AB'ye sunulacak tüm verileri ülke çapında toplamakla sorumlu bir Koordinatör Kurum (Coordination Body) oluşturulması gerekmektedir. Üye devletler, ödeme yapmakla görevlendirdiği kurumlar hakkında ayrıntılı bilgileri, AB'ye sunulacak tüm verileri ülke çapında toplamakla sorumlu olan Koordinatör Kurum'a verirler. Koordinatör Kurum da bu bilgileri Komisyon'a iletmekle yükümlüdür.

Ödeme kurumlarının bünyelerinde sahip olması gereken birimler şunlardır: (i) ödeme yapmaya yetkili birim, (ii) ödemelerin yönetimi ile ilgili birim, (iii) muhasebe birimi, (iv) iç denetim (teftiş) birimi ve (v) teknik hizmetler.

Ödeme Kurumlarının idari yapıları ve uygulamaları da ülkeden ülkeye farklılık göstermektedir. Bazı ülkelerdeki ödeme kurumları, doğrudan gelir ödemeleri, ihracat geri ödemeleri ve müdahale alımları fonksiyonlarının tümünü yerine getirir. Bazı ülkelerde ise her bir fonksiyon ayrı bir ödeme kurumu tarafından yerine getirilmektedir. Örneğin Birleşik Krallıkta; İrlanda,

İskoçya ve Galler için doğrudan ödemeler ayrı ayrı ödeme kurumlarınca yerine getirilirken, diğer fonksiyonlar için Birleşik Krallık genelinde tek bir ödeme kurumu (RPA) vardır. Fransa ve Hollanda'da mevcut ortak piyasa organizasyonlarına göre ayrı ayrı ödeme kurumları oluşturulduğu için sayıları oldukça fazladır. Fransa'da ürün bazında oluşturulmuş 13, Hollanda'da 10 ödeme kurumu bulunmaktadır. Almanya ve İtalya'daki ödeme kurumlarında biri geri ödemelerden diğeri ise müdahaleden sorumlu iki ayrı birim vardır. Almanya'daki ödeme kurumu sayısı 23, İtalya'daki ise 4'tür. Lüksembourg, İrlanda ve Yunanistan'da, tüm ödemeler doğrudan Tarım Bakanlıkları tarafından yapılmaktadır. İngiltere ve Danimarka'da ise, ödemeler Bakanlıkların özel birimleri tarafından gerçekleştirilmektedir. Lüksembourg, İrlanda, Yunanistan ve Danimarka'da 1, İngiltere'de 8 ödeme kurumu mevcuttur. Bu sayı Finlandiya'da 1 olup, Tarım ve Ormanlık Bakanlığı ödeme kurumu olarak görev yapmaktadır.

Estonya'da ARIB (Tarımsal Kayıt ve Enformasyon Kurulu) adlı kurum, Estonya'nın ödeme ve müdahale kurumu olarak görev yapmaktadır. Bulgaristan'daki ödeme kurumu, Tarım Bakanlığı'na bağlı 230 tane merkezi tam-zamanlı çalışan personelden oluşmaktadır. Litvanya Tarım Bakanlığı bünyesinde oluşturulan ödeme kurumu (National Paying Agency, NPA), diğer ödeme kurumlarının görevlerinin yerine getirmenin yanı sıra SAPARD fonlarının desteklenen projelerin seçiminde ve değerlendirilmesinde yer alır ve programların idaresinden sorumludur. Macaristan'da ise daha önceden kurulmuş olan Tarımsal Müdahale Merkezi, daha sonradan kurulmuş olan SAPARD Ajansı ile birleşerek, ödeme kurumu faaliyetinin de yürütecek olan Tarımsal ve Kırsal Kalkınma Ajansına dönüşmüştür. Polonya'nın ödeme kurumu olan Tarım Piyasaları Kurumu (Agricultural Market Agency, AMA) Başbakanlığa bağlı olan bir devlet kuruluşu olup, Tarım Piyasaları Kurumu'nun başkanı, Tarım ve Kırsal Kalkınma Bakanlığı ile Maliye Bakanlığı'nın görüşleri alınarak Başbakan tarafından atanmaktadır.

4. Türkiye'de Müdahale ve

Ödeme Kurumları

Türkiye'nin çok çeşitli ürünlerine ve farklı destekleme politikalarına sahip olduğu düşünülürse, müdahale kurumunun kurulmasının sancılı olacağı anlaşılmaktadır. Ülkemizdeki yapı esas alındığında Toprak Mahsulleri Ofisi'nin (TMO) oluşturulacak olan bir müdahale kurumunun iskeletini oluşturulacağı ileri sürülebilir. Ancak, gerek koordinasyonun sağlanabilmesi ve gerekse süreçlerin paralel olarak yürütülebilmesi için kanımca, oluşturulacak olan müdahale birimi, ödeme kurumunun altında bir yan birim olarak faaliyet göstermelidir. TMO'nun fiziksel müdahale işlevini yerine getirirken, ürün bazında bir değerlendirme yapıldığında bu yeni yapılanmanın içinde ÇAYKUR, Fiskobirlik, TARIŞ, Şeker Üst Kurulu, Tütün Üst Kurulu, EBK, SETBIR ve ilgili diğer kurumların da yer alması gerekmektedir. Aslında, bu kurumlardan bazılarının özelleştirme kapsamına alınmasıyla birlikte, mevcut olan müdahale kurumlarını da bence tasfiye etmiş olmaktadır.

Hali hazırda, Ödeme Kurumunun Türkiye şartlarına uygun bir şekilde oluşturulması ya da mevcut kurumların yapılarının Ödeme Kurumuna dönüştürülerek Ödeme Kurumu işlevini kazanabilmesi amacıyla; 2004 yılı Türkiye-AB Mali İşbirliği Programına sunulmak üzere bir proje fişi oluşturulmuştur. Ödeme kurumu oluşturulmasına ilişkin çalışmaların daha düzenli ve daha yapıcı olması için teknik yardım sağlayabilmek amacıyla bir ihale yapılmış ve teklifi uygun bulunan EURATA firması aracılığı ile ülkemize gelen uzmanlarla 17 Şubat 2004 tarihinden itibaren bu konuda çalışmalara başlanmıştır. Oluşturulan ekip çalışması sonucunda Ödeme kurumunun oluşturulması konusunda bir Eylem Planı (Action Plan) hazırlanmıştır.

Söz konusu uzmanlarla birlikte Türk yetkililerin de içinde yer aldığı çalışmalara sonucunda, Türkiye için dört farklı ödeme kurumu alternatifi oluşturulmuştur. Bu alternatiflerden ilki, "Bölgesel Ofisleri Olan Tek Bir Ödeme Kurumu" öngörmektedir. Bu modelde, tüm fonksiyonlar tek ödeme kurumu tarafından gerçekleştirilmekte ve bölgesel/yerel ofisler tarafından sadece doğrudan ödeme işlemleri gerçekleştirilmektedir. Bölgesel/yerel ofislerin sayısı ihtiyaca göre belirlenmektedir. Bu

ofisler her bölgede ya da her ilde bir tane olacak şekilde düzenlenebileceği gibi, o bölgedeki birkaç il için bir tane olacak şekilde de ayarlanabilir.

İkinci alternatif; "Doğrudan Ödemeler Dışındaki Tüm Faaliyetlerin Merkezde Toplandığı Ödeme Kurumu" modelidir. Bu modelde tüm ana faaliyetler merkez tarafından idare edilmektedir. Seksen bölge ofisi tarafından ise yalnızca doğrudan ödemelerle ilgili işlemler yürütülmektedir.

Üçüncü model, "Almanya Modeli Benzeri Ödeme Kurumu"dur. Bu alternatifte, ihracat geri ödemeleri ile fiziksel müdahale ve lisans ödemeleri için ayrı ödeme kurumları bulunmakta, diğer işlemler için ise iki seçenek sunulmaktadır; bu işlemleri yapan iki ayrı ödeme kurumu ya da doğrudan ödeme konusunda yerel ofisleri olan tek ödeme kurumu.

Dördüncü ve son alternatif, "Fransa Modeli Benzeri Ödeme Kurumu"dur. Bu modelde her ürün grubu için bir ödeme kurumu yer almakta ve her ödeme kurumu tüm işlevleri yerine getirmektedir. Ancak ödeme kurumu sayısının fazla olması bir Koordinasyon Birimini gerekli kılmaktadır.

Ödeme kurumu oluşturulmasına ilişkin bu dört farklı alternatif yapısı incelendiğinde, birinci alternatif olan "Bölgesel Ofisleri Olan Tek Bir Ödeme Kurumu" modelinin ülkemiz için en uygun ve en avantajlı model olduğu görülmektedir. Tüm fonksiyonların tek bir ödeme kurumu tarafından gerçekleştirildiği bu modelde, bölgesel/yerel ofisler tarafından sadece doğrudan ödeme işlemleri gerçekleştirilmekte ve bölgesel/yerel ofislerin sayısı ihtiyaca göre belirlenmektedir. Bu modele göre, tek bir yararlanıcı veri tabanı olduğu için işlerin takip edilmesi daha kolay olmakta ve daha iyi bir finansal kontrole olanak sağlanmaktadır. Tek bir ödeme kurumu olduğu için bir koordinasyon birimine de ihtiyaç duyulmamakta bu da modeli daha da ekonomik ve kolay uygulanabilir kılmaktadır.

5. Sonuç

Türkiye'nin coğrafi olarak geniş olması, parçalı ve verimsiz kullanıma açık tarımsal alanları, tarım nüfusunun

fazlalığı, kırsal nüfusun eğitim problemleri ve kurumsal yapılanmanın karma karışık olması, ürünlerin standart olmaması, farklı ürün tiplerini bulunması ve bunun gibi daha birçok nedenden dolayı Türkiye'de kurulacak olan müdahale ve ödeme kurumunu çok çetin bir süreç beklemektedir.

AB'ye üye olunması durumunda ülke tarımının diğer AB üyesi ülkelerle rekabet edebilmesi ve çiftçilerimizin mağdur olmaması için bu konudaki çalışmaların ciddi ve dikkatli bir biçimde yapılması gerekmektedir. Bu bağlamda, ayrı bir müdahale ve ödeme kurumu oluşturmak yerine, çeşitli alanlarda paralel olarak çalışacak olan müdahale birimlerinin, ödeme kurumu şemsiyesi altında bulunmasında fayda vardır. Bu kapsamda, hali hazırda etkin olarak faaliyet gösteren TARİŞ, Toprak Mahsulleri Ofisi, Çaykur, Fiskobirlik, Şeker Kurumu, ve Tütün Üst Kurulu gibi kurumlar ile EBK, Pankobirlik ve gibi kuruluşlar da bu ödeme kurumu yapısında, müdahalelerden sorumlu otorite ofisleri olarak düşünülebilirler. AB üyesi bazı ülkelerde Ödeme ve Müdahale Kurumları tamamen bir kamu kurumu niteliğindedirken bazı ülkelerde ise bu faaliyetleri çiftçi örgütlenmeleri veya özel sektör temsilcilerinin oluşturduğu kurullar yürütmektedir. Bana göre, ülkemiz çıkarları açısından ve sorumlu birimin belli olması açısından, Tarım ve Köyişleri Bakanlığı'nızın kapsamında oluşturulacak olan bu kurumların, ortak bir şemsiye etrafında örgütlenmeleri ve üretici birlikleri, özel sektör temsilcileri ve özerk kuruluşlar ile akademik çevrelerin/üniversitelerin de bu süreçte dahil olmaları gerekmektedir.

İnsan unsuru açısından baktığımızda; öncelikle bu konuda çalışacak personelin yeterli teknik ve bilgi düzeyine sahip olmaları beklenmelidir. Türkiye'deki kalabalık tarımsal nüfusun verilerinin kaydedilmesi, kayıtların saklı tutulması, ürünlerin miktar-kalite ve çeşit açısından belirlenmesi ve tüm işlerin zamanında gerçekleştirilebilmesi için iyi eğitilmiş, nitelikli ve yeterli sayıda personele ihtiyaç vardır. Malta ve Kıbrıs gibi göreceli olarak çok küçük ülkelerde bile Ödeme Kurumu bünyesinde 25-40 arasında çalışanın bulunduğu düşünülürse, ülkemiz için bir ödeme kurumu oluşturulması durumunda 25-30 bin personele ihtiyaç

duyulduğu sözkonusu yabancı uzmanlar tarafından da ifade edilmektedir.

Bu kadar çok çiftçinin bulunduğu bir ülkede, kurulması planlanan ödeme kurumunun çok güçlü bir bilgisayar veri ağına ve teknik alt yapısına sahip olması gerekmektedir. Ülkemizin çok çeşitli ürün çeşidi, parçalanmış tarım arazileri ve büyük çiftçi nüfusu hesaba katılırsa, kullanıcıların ve ürünlerin destek/girdi ve ödeme kayıtlarının tutulması esnasında yaşanabilecek olası sıkıntılar şimdiden düşündürücü boyutlara ulaşmaktadır. Bunları gidermek için iyi eğitilmiş ve düzenli çalışan bir personel yapısının yanı sıra teknik anlamda yeterli bir bilgisayar veri ağı ve güçlü bir veri tabanı programı gerekmektedir.

AB'de ödeme kurumları için herhangi bir katı yapının ve belli bir modelin bulunmadığı düşünülecek olursa, ülkemiz için en uygun olan yapının tercih edilmesi gerekmektedir. Ancak, çok fazla kurumun koordinasyonu ile uğraşmak bir dezavantajdır. Bu nedenle, koordinatör kuruma ihtiyaç duyulmayacak bir şekilde tek bir ödeme kurumu kurulması en uygun seçenek olarak ortaya çıkmaktadır. Böylelikle koordinasyon için vakit kaybı oluşmayacak ve Ödeme Kurumu Komisyon ile direkt olarak muhatap olacaktır. Sanırım

"Ülkemizin çok çeşitli ürün çeşidi, parçalanmış tarım arazileri ve büyük çiftçi nüfusu hesaba katılırsa, kullanıcıların ve ürünlerin destek/girdi ve ödeme kayıtlarının tutulması esnasında yaşanabilecek olası sıkıntılar şimdiden düşündürücü boyutlara ulaşmaktadır"

yukarıda kısaca özetlenen alternatifler içinde, "Bölgesel Ofisleri Olan Tek Bir Ödeme Kurumu" modelinin öngörüldüğü birinci alternatif, ülkemiz koşullarına en uygun yapı olarak gözükmektedir.

Tüm bu noktalar dikkate alınarak, bir an evvel "Ödeme Kurumu" oluşturma çalışmalarına hız verilmeli ve mutlaka Tarım Bakanlığı bünyesinde yer alması gereken bu kurumun şu andaki mevcut bir kurumun yeniden yapılması ile mi oluşturulacağı yoksa bu görevi yürütecek yeni bir birimin mi oluşturulacağı konusu üst makamlar tarafından açığa kavuşturulmalıdır. Aksi halde Ulusal Program'da vaadedilen sürelerle uyulmakta zorluk çekilecektir.

Kurulacak olan Müdahale Kurumunun da Ödeme Kurumu şemsiyesi altında olması bana göre koordinasyonun temini ve işlevselliğin sağlanması açısından akıllıca bir tercih olacaktır. Böylelikle, bazı ülkelerde görülen Müdahale Kurumu-Ödeme Kurumu çekişmesi yaşanmayacak ve belirlenen ortak politikalar çerçevesinde uyumlu bir çalışma ortamı sağlanacaktır.

Kaynakça:

1. Avrupa Birliği Genel Sekreterliği, Avrupa Birliği Müktesebatının Üstlenilmesine İlişkin Türkiye Ulusal Programı, Ankara, 20012. Tarım ve Köyişleri Bakanlığı, Avrupa Birliğine Giden Yolda Türk Tarımı, Yayın No:2, Ankara, 2000.
3. AB Komisyonu Türkiye Temsilciliğinin İnternet Erişim Sayfası, <http://www.deltur.ccc.eu.int/guncel/ga111.html>
4. AB İnternet Erişim Sayfası, <http://www.europa.eu.int>
5. T.C. Tarım ve Köyişleri Bakanlığı İnternet Erişim Sayfası, www.tarim.gov.tr

AB ORTAK TARIM POLİTİKASI KAPSAMINDA UYGULANAN DOĞRUDAN GELİR DESTEĞİ: TARIMSAL DESTEK Mİ, YOKSULLUK YARDIMI MI?

Gökhan GÜNAYDIN

Ziraat Mühendisleri Odası Başkanı

Dünya Ticaret Örgütü (DTÖ) kavramsallaştırmasına göre, tarımsal desteğin yükünün tüketiciler tarafından karşılanması "ticarete zararlı", vergi mükellefleri tarafından karşılanması ise zararsızdır...

DTÖ Uruguay Turu Tarım Anlaşması (1994) ve izleyen "İleri Tarım Müzakereleri" süreçlerinde, tarımsal girdi ve çıktı desteği "yasak destek" olarak tanımlanırken, üretimden bağımsız Doğrudan Gelir Desteği (DGD) uygulaması konusunda ülkeler, belirli bir çerçeve içinde serbest bırakılmaktadırlar.

Bu bağlamda tüm dünyada kullanımı giderek yaygınlaşan DGD, bu aracı kullanan ülkelerin tarımsal yapılarının özelliklerine göre farklı sonuçlar üretmektedir. ABD ve AB gibi en az yarım yüzyıldır tarım sektörlerine sağladıkları çok büyük desteklerle tarımsal altyapı-üretim-pazarlama-üretici gelirlerinin stabilizasyonu... gibi sorunları çözmüş ülkelerde, temel kaygı, aşkın üretim kapasitelerini dünya piyasalarına sunma; başka bir deyişle dış pazar kapmadır. Bu bağlamda DGD, gelişmiş ülkeler için bir "rekabet üstünlüğü yaratma" politikasının aracı olurken, temel sorunların kısır döngüsünde boğuşan az gelişmiş/gelişmekte olan ülkelerde bir tarım desteği niteliğine dönüşmemekte, olsa olsa bir sosyal destek işlevi görmektedir. Bu yapının da, tarım sektörünün sosyal ve ekonomik yönleri üzerinde olumsuz etki doğurduğu gözlenmektedir.

Bu çerçeve içinde, DGD uygulamaları, analitik bir değerlendirme sürecini hak ediyor...

Dünya Ticaret Örgütü'nün

"DGD, gelişmiş ülkeler için bir 'rekabet üstünlüğü yaratma' politikasının aracı olurken, temel sorunların kısır döngüsünde boğuşan az gelişmiş/gelişmekte olan ülkelerde bir tarım desteği niteliğine dönüşmemekte, olsa olsa bir sosyal destek işlevi görmektedir."

Tanımladığı Doğrudan Gelir Desteği

DTÖ literatürüne göre DGD, kamu kaynaklarından hedef tarım üreticilerinin gelir düzeyini etkilemek amacıyla yapılan transferler şeklinde uygulanan bir politika aracıdır.

DGD iki şekilde uygulanmaktadır: üretimden bağımsız doğrudan gelir ödemeleri (decoupling payments) ve üretimle belli derecede bağımlı doğrudan gelir ödemeleri.

Üretimden bağımsız doğrudan gelir ödemelerinde, devlet tarafından üreticilere yapılan ödemelerin, ne üreticinin ürettiği miktar ile ne de piyasa fiyatı ile herhangi bir

bağlantısı yoktur. Bu sistemde yapılan gelir ödemesi geçmişte belli bir tarihteki ekim alanı ve verim dikkate alınarak yapılmaktadır.

Üretimle belli bir derecede bağımlı doğrudan gelir ödemeleri ise, hedeflenen gruplara bazı koşullara bağlı olarak yapılan telafi edici ödemeler (compensatory payments) ile piyasa fiyatı ile üreticinin eline geçmesi arzulananan fiyat arasındaki farkın "fark ödemeleri" (deficiency payments) adı altında ödenmesi şeklinde gerçekleştirilir.

Bu temel yapı içinde, DGD, Meksika'dan Ukrayna'ya, AB'nden ABD'ye kadar çok farklı ülkelerde farklı biçimleriyle kullanılmaktadır.

Bu farklılıklar içinde, Avrupa Birliği ve Türkiye uygulamalarının değerlendirilmesi, iki açıdan önem taşımaktadır.

Bunlardan birincisi, 2003 reformu ile bir miktar "liberalize" etse de, AB'nin halen üretimle bağlantılı bir DGD uygulaması sürdürmesine karşılık, Türkiye'nin, yapılan tüm uyarılara karşın tümüyle üretimden bağımsız bir DGD uygulamasında ısrar etmesidir. Üretimin planlanması, tarımın girdi ve çıktı açısından desteklenmesi gibi uygulamalara AB'ye oranla çok daha fazla gereksinimi olan Türkiye'nin, Dünya Bankası ile imzalanan "Tarım Reformu Uygulama Projesi" aracılığıyla üretimden tümüyle bağımsız bir DGD uygulamasına zorlanması, aşağıda irdeleneceği üzere, birçok yönden sektöre zararlı olmuştur.

İşte bu noktada, ikinci saptama

manın yakıcı gerçekliği ortaya çıkıyor: Türkiye, aday ülke statüsü ile AB Ortak Tarım Politikası'na uymak yolunda çalışmalar üretmek durumunda... AB'nin ortak piyasa düzenleri ve DGD uygulaması, Türkiye'de sürdürülen tarımsal uygulamalara (politikalar diyemiyoruz) oranla, çok daha fazla müdahaleci. Bu bağlamda da, Türkiye'nin uymakla olumlu etkileneceği bir süreci temsil ediyor. Oysa AB'nin kendisi de, bilinen siyasal ve ekonomik istemlerinin aksine, Katılım Ortaklığı Belgesi'nde açıkça, Dünya Bankası ve IMF ile yürüttüğünüz istikrar programı hükümlerine uyun diyor... Bunun anlamı, Türkiye'ye, AB'nin kendisi için uyguladığı DGD sistemi değil, Dünya Bankası'nın dayattığı DGD sistemi öneriliyor... Ne yaman çelişki değil mi?

O halde, önce AB ve Türkiye DGD sistemini temel özellikleriyle irdelemek ve bu veriler ışığında bir genel değerlendirme yapmak gerekiyor...

AB'de Uygulanmakta Olan Doğrudan Gelir Desteği

AB Ortak Tarım Politikası kapsamında uygulanan DGD sistemi, 1251/99 sayılı Belirli Ekilebilir Ürünlerin Üreticileri İçin Bir Destekleme Sisteminin Kurulmasına İlişkin 17 Mayıs 1999 tarihli Konsey Tüzüğü ve ona ek getiren/ değiştiren tüzükler ile düzenlenmektedir.

Toplulukta, DGD'ye konu olan ürünler tahıllar (ekmeklik ve makarnalık buğday, çavdar, arpa, yulaf, mısır), yağlı tohumlar (soya fasulyesi, kolza, ayçiçeği, keten ve kenevir) ve proteinli ürünlerdir (bezelye, tarla fasulyesi ve tatlı bakla).

AB'nin uyguladığı DGD sisteminde, 2003 Haziran'ında gerçekleştirilen OTP reformu ile bazı değişiklikler yapılmıştır. Sistem, geçmişten bugüne olmak üzere, ana hatlarıyla şöyle özetlenebilir:

AB, hektar başına alan ödemesi uygulamakla birlikte, bu ödeme

verim ile bağlantılı olarak farklılaşmaktadır. Bu nedenle sistemin de coupled olmadığı yolunda süregelen tartışmalar bulunmaktadır.

AB OTP çerçevesinde, yukarıda belirtilen ürünlerin ekildiği ya da set aside önlemi kapsamında zorunlu koruma alanı olarak ayrılan ve boş bırakılan alanlar için hektar başına yapılan alan ödemeleri, daha önceden saptanmış olan bölgesel verim dikkate alınarak hesaplanır.

Bu kapsamda üye ülkeler, ülkenin çeşitli bölgelerinde 1989, 1990, 1991 yıllarında geleneksel olarak ekilen veya nadasa bırakılan alanların toplamının ortalamasını alarak, bölgesel temel alan (regional base area) ve bunların toplamı olarak bir ulusal temel alan (national base areas) belirlerler. Bu kapsamda ülkeler, coğrafya ve ekolojilerinin özelliklerini de dikkate alarak, tüm ülkeyi tek bir ulusal temel alan olarak belirlemek ya da birçok bölgesel alan belirlemek konusunda değişik tercihler yapmaktadırlar. Bu doğrultuda Avusturya, Finlandiya, Hollanda ve İsveç için tüm ülke bir ulusal temel alan iken, Belçika 2, Almanya 15, Yunanistan 2, İspanya 19, Fransa 12, İtalya 278, Portekiz 3 ve İngiltere 4 bölgesel temel alana sahiptir.

Bölgesel temel alan, 1989, 1990 ve 1991 yıllarında kamu yardım planı (public assistance scheme) kapsamında ürün yetiştirilmesine ya da set aside önlemine ayrılan alan büyüklüklerinin ortalamasını ifade eder. Kolza, soya ve ayçiçeği için bölgeselleştirme, yağlı tohumlar ya da hububatların ortalama verimi temelinde yapılır. Proteinli ürünler ve tekstil amacıyla yetiştirilmeyen keten (non-textile flax) ürününde telafi edici ödemelerde (compensa-

tion), hububat verimi dikkate alınır. Mısır için ise sulu ve susuz alan ayrımı yapılarak özel verim saptanabilmektedir.

Yapılacak alan ödemelerine esas olmak üzere, üye devletler, somut ölçütlere dayalı olarak homojen verim bölgelerini gösteren bir bölgesel verim planı oluştururlar. Mısır ve sulanan alanlar için, diğer ürünlerden farklı bir verim değeri saptanabilmektedir. Bu kapsamda üye devletler, her bir üretim bölgesi için, 1986 - 1991 yılları arasındaki en düşük ve en yüksek verim değerlerini çıkartıp, geriye kalan üç yıl verim değerlerinin ortalamasını alarak bölge planlarına kaydederler.

Üye devletler tarafından hazırlanan bölge planları, Komisyon tarafından "objektif ölçütlere uygunluk" açısından kontrol edilir ve gerektiği durumlarda üye devletlerin planlarını revize etmeleri istenebilir.

Yapılacak doğrudan ödeme miktarı, bölge planında yer alan ortalama verim (ton/hektar) ile ton başına yapılacak yardım miktarının (Euro/ton) çarpılması ile hesaplanır ve Euro/hektar cinsinden bir değeri ifade eder. Bu hesaplamada kullanılacak verim değerleri, hububat, yağlı tohumlar, keten tohumu, liflik keten ve kenevir için yapılacak ödemelerde hububat verimi iken, ayrı tutulması halinde mısırın kendi verim değerleridir. Bu bağlamda,

üye devletlerce bildirilen bölgelerin verim değerleri, o bölgenin yararlanacağı DGD ödemesi miktarını belirlemektedir. Örneğin 4 ton ortalama verime sahip olan bir bölge 4 ton/ha x 63 Euro/ton = 252 Euro/ha DGD alırken, 7 ton ortalama verime sahip olan bir bölgenin alacağı DGD miktarı 7 ton/ha x 63 Euro /ton = 441 Euro/ha'ya ulaşabilmektedir.

Ton başına yapılacak ödemelerin miktarı, yukarıda verilmiştir. Ancak bu miktarlarda, bir ayrıcalık oluşturmak üzere, ülke koşullarına göre değişiklikler yapılabilmektedir. Bu kapsamda, Finlandiya ve İsveç'te 62. paralelin kuzeyinde yer alan ve zor iklim koşulları nedeniyle tarımsal uğraşlarını sürdürmekte güçlük çeken bölgelere, 63 Euro/ton'luk ödemeye ek olarak 19 Euro/ton'luk bir ödeme daha yapılmaktadır.

Alan ödemesi için başvuruda bulunan üreticiler, ekilebilir alanlarının % 10'u üzerinde "zorunlu alan koruması" (set aside) uygulaması yapmak zorundadırlar. Bununla birlikte, bu uygulama, 92 tonun altında hububat üretimi yapan küçük üreticileri kapsam dışında bırakılmaktadır.

Bu noktada, Türkiye ve AB'nin "küçük üretici" kavramının farklılığı ortaya çıkmaktadır. AB'nin terminolojisindeki "92 tonun altında üretim yapan" tanımı, verimliliğe bağlı olarak değişik alan büyüklüklerini ifade etmektedir. Örneğin, 4 ton/ha verim ile üretim yapan üretici, 23 hektar ve altında araziye sahip olması durumunda küçük üretici iken ($92:4=23$); 7 ton/ha verim ile üretim yapan bir üreticinin "küçük üretici" tanımından çıkması için, 14 hektar büyüklüğünde bir araziye sahip olması ($92:7=13.1$) yeterli olabilmektedir. Buna karşın Türkiye'de üretici büyüklüğü, sahip olunan arazi miktarı açısından değerlendirilmektedir.

Ayrıca, mera arazileri ya da çok yıllık yem bitkisi üretilen alanlara yönelik alan ödemesi isteminde bulunulamayacaktır. Bununla birlik-

te, DGD ödemesine konu ürünler ile ekim nöbetine giren çok yıllık yem bitkisi alanları, bu hükmün dışında tutulabilmektedir. Zorunlu koruma alanı oranı, 2000/01 pazarlama yılından 2006/07 dönemine kadar, % 10 olarak uygulanacaktır.

AB uygulamakta olduğu DGD sistemini, 1 Ocak 2005 tarihinden geçerli olmak üzere, çiftlik bazında ödeme (single farm payment) sistemi ile kısmen değiştirmektedir. Üye devletler, 2007'ye kadar uygulamayı geciktirebilecektir.

Tek Ödeme Planı (Single payment scheme) sisteminin genel özellikleri şöyle belirtilebilir:

Genel olarak, tek ödeme planı ile üretimden bağımsızlık amaçlanmaktadır. Ödeme miktarları, 2000-2002 yılları olarak saptanan referans yıllarında üreticinin aldığı doğrudan ödeme dikkate alınarak hesap edilecektir.

Yukarıda da belirtildiği gibi, 2005'ten itibaren genel ilke, tümüyle üretimden bağımsızlıktır. Bununla birlikte, tek ödeme planına geçişin tarımsal piyasalarında bozulma ya da üretim kapasitelerinde düşümlere yol açacağına inanan üye devletler, doğrudan ödemelerin bir kısmının, halen uygulanmakta olan şekilde ödenmesine karar verebilirler. Üye

**"AB üyesi
ülkelerde bulunan müdahale kurumları aynı zamanda ülkelerin ekolojik özelliklerine göre ve tarımsal ürünlerin tümü ya da bir kısmı için de faaliyette bulunmaktadırlar."**

devletler, çok iyi tanımlanmış koşullarda ve kesin limitler içinde, ulusal ya da bölgesel düzeyde, birkaç seçenek uygulayabilirler.

Tek ödeme planının bileşenlerinin (tahıllar ve diğer ekilebilir ürünler için temel alan ödemeleri) % 25'ini koruyabilirler. Ayrıca, bunun alternatifi olarak, halen uygulanmakta olan üretimle bağlantılı hektar başına yardımları yukarıda belirtilen oran düzeyine kadar sürdürmek için, ilave makarnalık buğday yardımlarının % 40'ını koruyabilirler.

Koyun ve keçi primlerinin % 50'si üretimle bağlantılı ödeme olarak yapılabilir.

Büyükbaş hayvan sektöründe, üye devletler gebe inek priminin % 100'ünü ve kesim priminin % 40'ını koruma opsiyonuna sahiptirler. Buna alternatif olarak, kesim priminin tamamını ya da bunun yerine özel dişi priminin % 75'ini koruyabilirler.

Süt sektöründe, üretimden bağlantısızlık, 2007 başında uygulanmaya başlanacaktır.

Ayrıca üye devletler, tarımsal ürünlerin kalitesini ve pazarlanmasını yükseltmek ya da çevreyi korumak ve geliştirmeye yönelik tarımsal faaliyetleri desteklemek için, kendilerine tahsis edilmiş fonların % 10'una kadar ilave ödemeler yapabilirler.

Tek ödeme planının tüm üye ülkelerce iki yıllık uygulamasının ardından, Komisyon, Konsey'e bir rapor sunacak ve gerekmesi halinde, sektörlere özel doğrudan ödeme uygulamalarının bir sonucu olarak ortaya çıkan yapısal gelişmeler ve pazar bozulmalarına ilişkin uygun öneriler geliştirecektir.

AB doğrudan ödemelerinden yararlanmak isteyenler, topraklarında iyi tarım uygulamaları yapmak ve çevresel değerlere saygı göstermek durumunda olacaklardır. Bu koşullara uymayan üreticiler, "çarpraz uyum" cros compliance

çerçevesinde, daha az doğrudan ödeme alabileceklerdir.

AB'de bir üreticinin DGD ödemesinden yararlanabilmesi için, 15 Mayıs tarihine kadar başvurusunu ve 31 Mayıs tarihine kadar da ekimini yapmış olması gerekmektedir. Ödemeler ise, hasattan sonraki 16 Kasım-31 Ocak tarihleri arasında yapılır. Zorunlu koruma alanlarında sanayi hammaddesi amaçlı ürün yetiştirildiği durumlarda, bu ödeme dönemi 31 Mart tarihine kadar uzatılabilmektedir.

Türkiye Doğrudan Gelir Desteği "Sistemi"

DGD, Türkiye'de 1999 yılı sonunda IMF ile imzalanan Stand by Anlaşması çerçevesinde uygulanan "istikrar programı" kapsamında, Türkiye tarımsal destekleme politikalarında radikal bir değişiklik olarak kendisini göstermiştir.

DGD uygulamasına geçiş ile ilgili temel belirlemeler IMF niyet mektuplarında yer almakla birlikte, DGD sistemi asıl olarak Dünya Bankası ile imzalanan "Tarım Reformu Uygulama Projesi (Agricultural Reform Implementation Project)" çerçevesinde uygulamaya sokulmaktadır.

Türkiye'de uygulanan DGD sistemi, girdi ve çıktıya dayalı destekler başta olmak üzere tüm tarımsal destekleme biçimlerinin elemine edilmesi ve bunun yerine, üretimden bağımsız doğrudan ödeme sisteminin konulmasıyla gerçekleşmiştir. Bu amaçla, ilk iş olarak, Türkiye'de uygulanmakta olan destekleme sisteminin eleştirisi ile işe başlanmıştır.

Bu kapsamda, 9 Aralık 1999 tarihli Niyet Mektubunda, "Halihazırda uygulanmakta olan tarımsal destekleme politikaları, fakir çiftçilere destek sağlamanın en düşük maliyetli yöntemi değildir. Yapılan uygulama, piyasadaki fiyat sinyallerini bozarak kaynak dağılımını kötü etkilemekte, fakir çiftçilerden çok zengin çiftçilere fayda sağlamak ve tarım alanındaki karar

verme mekanizmasının birçok Bakanlık ve kamu kurumu arasında dağılmasından ötürü husule gelen parçalı yapı nedeniyle tutarlı olamamaktadır. Bütün bunların ötesinde, bu politikalar, son yıllarda ortalama olarak GSMH'nın % 3'ü gibi bir maliyet ve vergi mükellefleri üzerine ağır yük getirmektedir. Reform programımızın orta vadeli amacı var olan destekleme politikalarını safhalar halinde ortadan kaldırmak ve fakir çiftçileri hedef alan doğrudan gelir desteği sistemi ile değiştirmektir..." denilmektedir.

Görüldüğü gibi, niyet mektubu mevcut destekleme sisteminin zengin çiftçilere yaradığını ve bu nedenle orta vadede safhalar halinde ortadan kaldırılarak fakir çiftçileri hedef alan DGD sistemine geçileceğini belirtmektedir.

Egemen üretim ilişkileri çerçevesinde desteğin ulaştığı üretici profiline ilişkin belirleme, toprak reformu tartışmaları ile birlikte, Türkiye'de uzun yıllar boyunca tartışılmıştır. Bu bağlamda, bu bir

"Türkiye'de uygulanan DGD sistemi, girdi ve çıktıya dayalı destekler başta olmak üzere tüm tarımsal destekleme biçimlerinin elemine edilmesi ve bunun yerine, üretimden bağımsız doğrudan ödeme sisteminin konulmasıyla gerçekleşmiştir."

yapısal sorundur ve Türkiye kırsal dokusunun üretim güçleri-üretim ilişkileri yapısına müdahale ile biçimlendirilebilir. Mevcut yapı sürdürükçe, niyet mektubunda ileri sürüldüğü şekliyle, DGD sistemine geçmek desteğin fakir çiftçiye ulaşmasını sağlayacak bir araç olamaz, gelişmeler de bu savı destekleyici bir yönelim göstermektedir.

18 Aralık 2000 tarihli Niyet Mektubunda ise "Tüm dolaylı destek politikalarından 2002 sonuna kadar kademeli olarak vazgeçilmesi ve DGD sisteminin uygulanmasına geçilmesini amaçlayan tarım politikalarının reformunda, program dahilinde şimdiye kadar önemli ilerlemeler kaydedilmiştir... Bu reformun Dünya Bankası tarafından Tarım Reformu Yatırım Projesi (ARİP) ile desteklenmesini bekliyoruz" denilmektedir.

Bu doğrultuda, Dünya Bankası ile imzalanan "TRUP: Tarım Reformu Uygulama Projesi" (Agricultural Reform Implementation Project) kapsamında yer alan dört alt Proje'den birisi, DGD'dir.

Çiftçi Kayıt Sistemi, DGD ödemelerinin yapılabilmesi için bir ön koşuldur. Dünya Bankası ile bu amaca yönelik olarak bir İkraz Anlaşması imzalanmıştır. Bu kapsamda, DGD Projesi için 200 milyon dolar program kredisi, Çiftçi Kayıt Sistemi için 48 milyon dolar yatırım kredisi alınmıştır.

Bu çerçevede, öncelikle 2000 yılında çiftçilere yönelik DGD pilot proje uygulaması başlatılmıştır. Pilot proje uygulama bölgeleri olarak Ankara'nın Polatlı, Adıyaman'ın Merkez ve Kahta, Antalya'nın Manavgat ve Serik ile Trabzon'un Akçaabat ve Sürmene ilçeleri ve bu ilçelere bağlı köyler seçilmiştir. Çiftçi kayıtları ve ödemeler; pilot bölgelerden Ankara ve Antalya'da tapu ve kadastro kayıtlarındaki arazi sahipleri esas alınarak, Adıyaman ve Trabzon'da ise üretici belgesi olanlar esas alınarak yapılmıştır. Dekar başına 5 \$ karşılığı Türk lirası, en fazla 199

dekarlık kısmı için ödenmiştir.

Pilot proje verilerinin sergilediği çok da olumlu olmayan sonuçlardan sonra, 2001 ve 2002 yılında konu ile ilgili Bakanlar Kurulu kararları ve uygulama tebliğleri yayımlanmıştır.

2001 yılı uygulamasında, ödemeler "ülke genelinde tarımsal üretimle iştigal eden ve yine tebliğde belirtilen usul ve esaslara göre kayıt altına alınan çiftçilere, işledikleri tarım alanlarının büyüklüğü dikkate alınarak" yapılmış ve ödeme miktarı, "her çiftçi için yıl içerisinde işlediği tarım arazisi toplamı dikkate alınarak 200 dekara kadar (200 dahil) arazi miktarına dekar başına 10 milyon TL olarak" belirlenmiştir. Bu kapsamda, 2001 yılında 2.182.767 çiftçi kayıt altına alınmış, 117.573.902 dekar alanda 1.175.739.022.170.000 TL DGD ödemesi gerçekleştirilmiştir.

2002 yılında DGD'ye konu alan büyüklüğü 500 dekara, ödeme miktarı ise dekar başına 13.5 milyon TL'ye yükseltilmiştir. Bu kapsamda 2002 yılında 2.582.883 çiftçi kayıt altına alınmış, 162.496.903 dekar alanda ödenecek toplam DGD miktarı 2.193.767.919.471.000 TL olarak belirlenmiştir.

2003 yılında ödenecek DGD miktarı 16 milyon TL'ye çıkarılmış, arazi büyüklüğü ise 500 dekar olarak kalmıştır. 2003 yılında 2.6 katrilyon TL DGD ödemesi yapılması gerekirken, 2004 yılı Ağustos ortası itibarıyla halen ödenmemiş 804 trilyon TL bulunmaktadır. Ayrıca, 4.1 milyon çiftçi ailesinin ancak 2 milyon 755 bini Çiftçi Kayıt Sistemi'ne dahil olmuştur. DGD ödemelerinden yararlanmak üzere başvuru alan arazi büyüklüğü ise, 24 milyon hektarın üzerindeki işlenebilir tarım arazisinin 16.5 milyon hektarlık bölümüdür.

DGD Uygulamalarının Sonuçları

Türkiye'de 1999 yılında uygulamaya başlanan politikaların, destekleme sistemi üzerinde ne

denli önemli değişikliklere neden olduğu, aşağıdaki tablodan izlenebilir;

Görüldüğü gibi, 1999 yılında 4.2 milyar dolarlar düzeyinde olan kamusal tarım desteği, 2002 yılında 1.2 milyar dolar düzeyine gerilemiş, destek kompozisyonu tümüyle değiştirilmiştir.

2002 yılında kredi ve gübre desteği yanında Tarım Satış Kooperatifleri Birlikleri'ne olan destek te tümüyle kaldırılırken, 1.1 milyar dolar düzeyinde olan toplam desteğin % 53'ü DGD'den oluşturulmuştur. İzleyen yıllarda, toplam destek içinde DGD'nin payı, % 75'ler düzeyine ulaşmıştır.

Pilot uygulama ile birlikte geride bırakılan 5 yılı aşkın DGD uygulaması, birçok olumsuzluğu da beraberinde taşımaktadır.

Öncelikle, küçük arazilere sahip yoksul çiftçiler açısından, DGD uygulamasından yararlanabilmek için yapılması gereken harcamalar (bürokratik işlemler ve köy-kent arasındaki ulaşım giderleri vb.) alınacak DGD ödemesinden fazla olabilmektedir. Bu nedenle, küçük çiftçi sisteme uzak durmaktadır. Büyük çiftçiler ise, sistemin aslan payını almaya devam etmektedirler. DGD ödemesi için bir üst arazi büyüklüğü belirlenmesine karşın, büyük arazi sahipleri noter sözleşmeleri ile arazilerini uygun ölçülerde bölerek bölgelere yakınlarına dağıtmakta ve böylelikle arazilerinin tamamı için DGD'den yararlanmaktadır. Ayrıca, tebliğlerde "tarımsal üretimle iştigal eden" lere DGD ödemesi yapılacağı belirtilmiş olmakla birlikte, uygulama farklı yönde gelişmektedir. Gerçekten "çiftçi" niteliğini taşı-

mayan birçok kişinin, sistemden rahatlıkla üretici belgesi alabildiği bilinmektedir. Ayrıca, kentte oturup arazisini kiraya verenler, bu anlaşmalarda, DGD ödemelerini kendilerinin alacağı koşulunu dayatmaktadır. Bu doğrultuda, kentte oturan ve arazisini yıllardır görmemiş, tarımsal üretimle ilgisi olmayanlar da, geniş oranda DGD'den yararlanmaktadır.

Yukarıda da belirtildiği gibi, 2003 yılında DGD sisteminden yararlanmak için başvuru alan üretici sayısı 2.7 milyondur. Tarım sayımı sonuçlarına göre Türkiye'de toprağı bulunan 3.966.822 tarım işletmesi bulunduğu düşünüldüğünde, başvuru sayısının düşüklüğü dikkat çekicidir. Ancak bu, bir ilk saptama niteliğindedir. Daha derinlemesine bir analiz yapıldığında, gelişmelerin, başlangıçta öne sürüldüğünün aksine, ne denli küçük üreticinin aleyhine olduğu ortaya çıkmaktadır.

Türkiye'de 23.4 milyon hektar araziye 3.9 milyon tarım işletmesi kullanılmaktadır. Bu durumda, 2003 yılında DGD için başvuru alan 16.5 milyon hektar arazi ve 2.7 milyon işletmenin, tüm arazi ve işletmelerin % 70'i düzeyinde kaldığı görülmektedir. Yapılan hesaplamalar ve alanda yapılan gözlemler, "küçük üreticilerin sisteme girmekte zorlandıkları, buna karşın büyük üreticilerin sosyal statülerini kullanarak arazilerini çeşitli yollardan

500 dekarlık büyüklüklere bölerek sistemden yararlandıkları" argümanını teyit edici niteliktedir.

Uygulama sonuçlarını değerlendirmekten öte, Türkiye'de uygulanan DGD sisteminin, iki yönü ile analiz etmek çok daha büyük önem taşımaktadır.

(i) DGD sistemi Türkiye'nin verimli tarım yapısında uygun bir destekleme çözümü olabilir mi, başka bir deyişle Türkiye tarımının yararına mıdır?

(ii) Türkiye DGD sistemi, Ulusal Program ile müktesebatını üstlenme yükümlülüğüne girilmiş olan Avrupa Birliği Ortak Tarım Politikası DGD sistemi ile uyumlu mudur? İkincisinden başlayarak inceleyelim.

Yukarıda verilen her iki sistemin genel özellikleri bağlamında, Türkiye DGD uygulamasının AB sisteminden farklılıkları şöyle özetlenebilir:

-Toplulukta DGD üretim ve verim ile bağlantılı iken, Türkiye'de yalnızca arazi mülkiyetine yönelik DGD ödemesi yapılmakta, en azından uygulama bu yönde gelişmektedir.

-Toplulukta ürünlere göre farklı DGD ödemesi yapılırken, Türkiye'de ekilen ürün ile ilgilenilmemektedir.

-Toplulukta geri kalmış bölgelere fazla ödeme yapılırken, Türkiye'de bölgesel farklılıklar gözlemlenmemektedir.

-Toplulukta bölgesel verim saptamaları yapılmış olup, Türkiye'de böyle bir çalışma söz konusu değildir. Aynı şekilde, Toplulukta "bölgesel alan" ve "ulusal alan" belirlemeleri vardır, Türkiye bu konularda bir saptama yapmamıştır.

-Türkiye'de hayvansal üretim, su ürünleri sisteme dahil değilken, Toplulukta dahildir.

-Topluluk, 1 Ocak 2005'ten itibaren üretimden bağımsız DGD sistemine geçerken, pazarlarının

bozulacağına inanan ülkeler, özel geçiş önlemleri, koruma önlemleri alabilecek ve uygulamayı 2007 tarihine kadar öteleyebileceklerdir. Buna karşılık Türkiye, tüm destekleme sistemini eleme ederek, üretimden bağımsız DGD'ye geçmekte bir sakınca görmemiştir.

-Toplulukta çapraz uyum önlemleri çerçevesinde DGD edini mi, iyi tarım uygulamaları ile bağlantılıdır, Türkiye'de böyle bir uygulama yoktur.

-Toplulukta tarımsal faaliyet dönemleri ile bağlantılı DGD ödemesi yapılırken, Türkiye'de 2003 yılı ödemelerinin % 30'u tutarındaki 804 trilyon TL halen ödenmemiştir.

Bu alanda yaşanan bir gelişme, Türkiye'deki tartışmaların boyutuna yeni bir "kara mizah" katmaktadır. AB, Ortak Tarım Politikası'nı reforme etme süreci içerisinde, müdahale sisteminden kırsal kalkınma sistemine doğru yönelmekte, DGD sistemini ise, halen uygulanan oranla daha çok üretimden bağımsız bir yapıya kaydırmayı amaçlamaktadır. Bu gelişme, Türkiye'de bazı çevreler tarafından, "Türkiye sistemi AB sisteminden önde gitmektedir" şeklinde yorum-

lanmaktadır ve bu değerlendirme, sözcüğün en az anlamı ile bir kara mizahtır.

Öncelikle şu söylenmelidir ki, Türkiye'de DGD sistemi ABD'li uzmanlar tarafından dizayn edilmiştir ve bu bağlamda; AB sisteminin bilinmesi, bu sistemin öncelenmesi gibi bilimsel çalışmalar söz konusu değildir. Ancak daha da önemlisi, destekleme sistemi, ülkelerin verimli tarım yapılarına uygun olarak organize edilmesi gereken bir kamusal araçtır. Bu bağlamda, yarım yüzyıldır her türlü destekleme sistemini, bütçesinin yarısından fazlasını ayırarak kullanılan AB tarımı, artık üretimin sürdürülebilirliğini garanti etmiş olup, yeni kayıplara odaklanmaktadır. Bu çerçevede AB Ortak Tarım Politikası'nın hedeflerine uygun bir destekleme sistemi değişimi yaşanmaktadır. Üretim yapısı giderek kırılan ve köylüsü derin bir yoksulluğa itilen Türkiye'nin tarımsal yapısına, bu sistemin ne derecede uygun olup olmadığı temel tartışma konusu yapılması gerekirken; AB'nin mevcut ve hatta yakın gelecekteki tarım politikalarından daha liberal bir politika yapısına "ulaşmasını" bir övünç aracı olarak kullananlar, merkez ülkelerin entelektüel hegemonyası altında kendi yaşadıklarını değerlendiremeyecek duruma gerilemiş bir kitleyi temsil etmektedirler.

Bu doğrultuda, Türkiye'de uygulanan DGD sisteminin, tarımsal yapıya taşımakta olduğu olumsuzlukların kısaca altının çizilmesinde yarar görülmektedir;

DGD köylüyü üretime yabancılaştırmaktadır. Çıktı fiyatlarını baskılamak, köylünün ürettiği ürüne maliyet bedelleri altında fiyat vermek, hükümetlere siyaseten fatura edilir. Oysa ürettiği ile ilgilenmeyip cebe konulan

Destek kalemleri (milyon dolar)	1999	2002
Kredi desteği	956	0
Gübre desteği	183	0
KİT'lere bütçeden aktarılan	261	138
KİT açıklarını karşılama	2213	355
Pamuk ve yağlı tohumlar prim leri	205	58
TSKB'ye destek	450	0
DGD Ödemeleri	0	628
Toplam	4268	1179

bir para (harçlık) niteliğine dönüşen yardım, azaltıldığında ya da tümüyle kaldırıldığında önemli bir karşı çıkışa konu olmamaktadır. Bunun nedeni, köylünün üretime yabancılaştırılmasıdır.

Tarımsal üretimin en önemli gereklerinden olan finans, DGD sistemi ile tarımdan daha da uzaklaşmaktadır. Özellikle girdi desteği, kaynağın tarımda kalmasını sağlar. Oysa DGD ödemelerinin tarıma geri dönüş oranı, yoksulluk içinde temel giderlerini karşılayamayan köylü yapısı veri iken, her geçen gün biraz daha düşmektedir.

Üretimden bağımsız DGD sistemi ile Türkiye'nin çok gereksinim duyduğu üretim planlamasını gerçekleştirmek olanaksızdır. Tüm bu etkiler, tarımsal üretim yapısını kırmaktadır.

Mevcut DGD sistemi, işleyiş itibarıyla, toprağı işleyeni değil mülk sahibini desteklemektedir. Anadolu'da kira ilişkilerinde mülk sahipleri, DGD ödemelerini kendilerinin almalarını koşul olarak dayatmaktadırlar. Bu bağlamda kentlerde yaşayan ve toprakla hiç ilgileri olmayan mülk sahiplerinin tarımsal desteklerden yararlandırılmaları söz konusu olmaktadır.

Mevcut sistem varsıl köylüyü desteklemektedir. Halen 500 dekar kadar toprağı olanlara dekar başına 16 milyon TL ödeme yapılmaktadır. Bu çerçevede çok daha geniş toprağına sahip olanlar arazilerini noter sözleşmeleri ile 500'er dekarlık bölümlere ayırıp akrabaları üzerine göstererek ödemelerden geniş oranda yararlanmaktadırlar. Buna karşılık küçük toprak sahipleri, ödemeleri almak için yerine getirmek zorunda oldukları çeşitli işlemler (TZOB'a belge ücreti, Tarım İl-İlçe Müdürlüklerine başvuru masrafları, noter masrafları, yol giderleri vb.) karşılığında yapacakları

masrafların alacakları ödemeleri geçmesi nedeniyle, başvuru dahi yapmamaktadırlar.

Tüm girdilerin hızla pahalılaştığı bir ortamda, DGD ödemeleri neredeyse sabit tutulmaktadır.

Başvuru sayısında ve ödeme miktarındaki görece artışlara karşın, bütçeden DGD için ayrılan kaynaklar her yıl biraz daha kısılmaktadır.

Nihayet DGD sistemi, Dünya Bankası Anlaşması gereğince 5 yıllık

"DGD sistemi, DB Anlaşması gereğince 5 yıllık bir süre için uygulanmaktadır, bu nedenle de geçici bir yardımdır. Süre sonunda DGD ödemeleri de kaldırılacak, tarlasını ekemez hayvanını besleyemez konuma sürüklenmiş olan köylü bir kez daha "kaderi" ile başbaşa kalacaktır."

bir süre için uygulanmaktadır, bu nedenle de geçici bir yardımdır. Süre sonunda DGD ödemeleri de kaldırılacak, tarlasını ekemez, hayvanını besleyemez konuma sürüklenmiş olan köylü, bir kez daha "kaderi" ile başbaşa kalacaktır.

Doğrudan Gelir Desteği (DGD) sektörel anlamda tarımsal sorunlarını çözmüş ve gerekli altyapıya sahip ülkelerde uygulanmasının da hiçbir yanlış tarafı yoktur. Tarımın geliştirilmesi bir amaç olmaktan çıkmış, hatta tam tersine gereksiniminin çok üzerindeki üretimin kısılması hedeflenen bu gibi ülkelerde, tarım kesiminin gelirinin korunması temel bir yaklaşım olarak öne çıkmaktadır. DGD'de tam bu amaca uygun bir politika aracıdır. Buna karşılık Türkiye tarımının içinde bulunduğu ve yukarıda açıklanan yapı, desteğin doğrudan ödemeler şekline dönüştürülmesine uygun değildir.

Görüldüğü gibi, 1980 yılında kurulan ve 1999 yılında IMF ve Dünya Bankası'nca bizzat Türkiye içinden yönetilen düzen, Türkiye tarım sektörünü çökertti, üretim yapılarını kırdı, ülkeyi dışa bağımlı hale getirdi. Krizler ile sarmalanan ekonomide, ülkenin değerleri ucuzlatıldı, özelleştirmelerle KİT'ler pazarlandı. Gıda sektörü çokuluslu şirketlerin kontrolüne geçti. Köylerde yabancıların toprak satın alması önündeki engelleri kaldıran düzenleme ile Türkiye köyleri de satılığa çıkarıldı. Halen Türkiye köylülerinin % 25'inin yoksulluk sınırı altında yaşaması, bu tablonun en somutlaşmış durumudur.

Kısaca, oyun Arjantin'de, Endonezya'da, Türkiye'de aynı. Çözüm ise ancak oyunu köylüye deşifre etmek ve tüm emekçi sınıfların ortaklaşa karşı duruşunu organize etmekten geçiyor...

AVRUPA BİRLİĞİ VE DÜNYADA ORGANİK TARIM

Meral Özkan

Gıda Yüksek Mühendisi

Tarım ve Köyşleri Bakanlığı

Dış İlişkiler ve Avrupa Topluluğu Koordinasyon Dairesi Başkanlığı

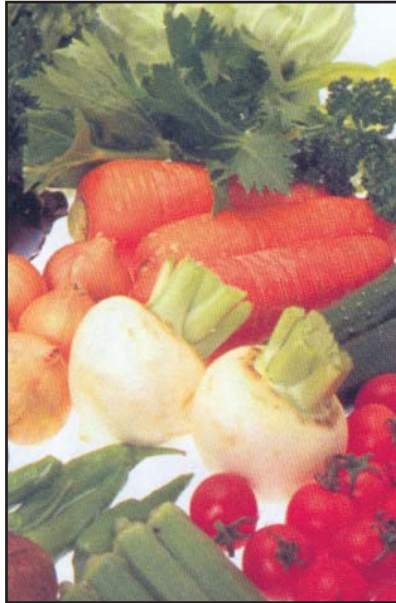
Organik Tarım Komitesi Üyesi

1. Giriş

Dünyada organik tarım, yüzyıllardır çiftçilikle uğraşan toplumlar-
da, geleneksel tarım uygulaması şek-
linde görülmüştür. Çiftçiler deneme
yanılma ile elde ettikleri tecrübeleri-
ni bir jenerasyondan diğerine aktar-
mışlardır. Organik tarımın modern
dünyada yer almaya başlaması ise,
1960'larda çiftçi ve tüketicilerin,
bitkisel ve hayvansal üretim sırasın-
da oldukça fazla kimyasal kullanı-
lmasının çevre ve insan sağlığı için
olumsuz sonuçlar ortaya çıkarı-
cağını fark etmeleri ile olmuştur.
Yirminci yüzyılın ilk yıllarında, özel-
likle Kuzey Avrupa'da tarımsal üre-
timin çeşitli alternatif metotlarını
içeren uygulamaların sonucu olarak
organik tarım ortaya çıkmıştır. O yıl-
larda Almanya'da bio-dinamik tarım
metodu, İngiltere'de organik tarım ve
İsviçre'de biyolojik tarım üç önemli
tarım hareketi olarak görülmüştür.
1950'lerde tarımın amacı verimliliğin
arttırılması ve Avrupa'nın gıda temin-
inde kendine yeterliliğinin sağlan-
masıdır. 1960'ların sonuna doğru,
özellikle 1970'lerde çevrenin korun-
ması konuları gündeme gelmeye
başlamış ve organik tarım önem
kazanmıştır. Çevrenin korunması ile
ilgili üretici, tüketici kuruluşları
ortaya çıkmış ve üretim metotlarını
düzenleyen kuralları belirlemişlerdir.
Organik tarımın tam anlamıyla
gelişmesi ise, 1980'lerde sadece
Avrupa'da değil Amerika Birleşik
Devletleri, Kanada, Avustralya ve
Japonya'da da tüketicilerin organik
ürünlere ilgisi artmasıyla olmuştur.

Üreticilerin sayısında artış olmuş,
organik ürünlerin işlenmesi ve
pazarlanmasında konusunda yeni
girişimler görülmüştür. Organik
tarımın gelişimi, tüketicilerin sağlıklı
fakat çevreye duyarlı üretim meto-
dunu istemelerinin yanı sıra, resmi
otoritelerin organik tarım araştırma
konularına dahil etmeleri ve gerekli
yasaları düzenlenmeleri sonucu
olmuştur. Bazı üye devletlerde ise,
organik tarım ulusal ya da bölgesel
olarak desteklenmektedir. Organik
tarımın yıllara göre gelişimi aşağıda-
ki gibi özetlenebilir:

aRudolf Steiner gibi öncülerin,
organik tarım düşüncelerini ortaya
koymaları ve Steiner'in tarım ders-
leri, Demeter bio-dinamik etiketinin
ortaya çıkması (1924),

İngiltere'de, " Soil Association"un
kurulması (1946),

a" Soil Association" tarafından ilk
organik standartları yayınlaması
(1967),

-IFOAM'ın kurulması (1972),

-IFOAM temel standartlarının
yayınlaması (1980),

-Fransa'da yasaların adapte
edilmesi (1985),

-ABD' de organik gıda yasasının
kabul edilmesi (1990),

-Avrupa Birliği (AB)'de 2092
sayılı organik tarım yönetmeliğinin
yayınlaması (1991),

-IFOAM (Organik Tarım
Hareketleri Uluslar arası
Federasyonu)'nun akreditasyon pro-
gramını oluşturulması (1992),

-FAO/WHO tarafından Kodeks
kılavuzunun (Codex Alimentarius
Guidelines) yayınlaması (1999),

-AB'inde organik hayvansal ürün-
ler yönetmeliğinin yayınlaması
(1999),

-ABD'de ulusal organik standart-
ların yayınlaması (2000),

-Japonya'da organik tarım yönet-
meliğinin yayınlaması (2000).

2. AB (15) Ülkelerinde Organik Çiftlik Sayısı ve Tarım Alanları

Dünyada yaklaşık 23 milyon hektar alanda organik tarım yapılmaktadır. Bu alanın büyük bir çoğunluğu 10.5 milyon hektar ile Avustralya'dadır. Bu ülkeyi 3.2 milyon hektar alan ile Arjantin ve 1.2 milyon hektar alan ile İtalya izlemektedir. Avrupa Birliği, 3 aday ülke, Türkiye, EFTA ülkeleri ve Bosna-Hersek, Hırvatistan ve Yugoslavya toplamında ise; 5 milyon hektardan fazla tarım alanı organik olarak işlenmekte olup, yaklaşık olarak toplam tarımsal alanın % 2'sine karşılık gelmektedir. Dünyadaki tarımsal alanın % 46'sı Okyanusya'da olup, bu oran Avrupa için %23, Latin Amerika ve Kuzey Amerika için sırasıyla, % 20.8 ve 6.7'dir. Asya ülkeleri ise, % 2.6'lık bir orana sahiptir.

Almanya'da tarım alanlarının % 3.7'si organik tarıma ait olup, bu oranın 2010 yılında %20'ye çıkarılması hedeflenmektedir. 2003 yılında perakende satışların 23-25 milyon Dolar olduğu ve bu miktarın 2005 yılında 29-31 milyon Dolar'a yükseleceği tahmin edilmektedir. Avrupa'da bu miktar ortalama olarak 10 milyar Dolar'dır ve pazarın büyümesi ülkelere göre değişmekle birlikte, 2 yıl içerisinde %5-20 olacağı tahmin edilmektedir. Pazarlama kanalı genellikle süpermarketler olmakla birlikte tüketiciler direk-yerel satışları da tüketiciler tarafından tercih etmektedirler. 2003 yılında, Almanya 3 milyar Euro ile en büyük pazara sahiptir. Diğer büyük pazara sahip ülkeler ise; İngiltere (1.7 milyon Euro), İtalya (1.4 milyon Euro), Fransa (1.3 milyon Euro) dir.

Avrupa Birliği'nde organik tarımın çeşitli aşamalarda desteklenmekte olup, organik tarımın tarımsal desteklerden aldığı pay % 11 dolayındadır. AB'nin destek mekanizmaları 1999 yılında Komisyon tarafından çıkarılan 1257

sayılı tüzükle belirlenmiştir. Bazı üye devletler organik üretim yapan çiftçilere ulusal ya da bölgesel bazda destekler de sağlamaktadır. Örneğin; İngiltere'de tarım-çevre konuları için ayrılan tarımsal desteklere ilişkin genel bütçeden 9.9 milyon Euro'luk bir pay organik tarıma ayrılmıştır. İngiltere Tarım, Orman ve Balıkçılık Bakanlığı tarafından uygulanan "Organik Tarım Projesi" kapsamında çiftçilere geçiş döneminde birim alan başına (ha) 5 yıllık süre için ödeme yapılmaktadır. Diğer ülkelerde de direk ve prim ödemelerinin yanısıra; tohumda geri ödeme, tüketiciyi bilgilendirme kampanyaları, eğitim, çeşitli reklamlar ve pazarlamaya yönelik destekleme programları da görülmektedir. 2000 yılında, Almanya'da organik tarıma geçiş yardımı ortalama olarak 180 Euro dur. Bu rakam Finlandiya da 440 Euro, İsviçre de 1250 Euro dur. AB'ye yeni üye olan ülkelerden Çek Cumhuriyeti, Estonya, Macaristan, Letonya, Litvanya, Polonya, Slovakya

AB (15) Ülkelerinde Organik Çiftlik Sayısı ve Tarım Alanları

ve Slovenya'da organik üretim yapan çiftçilere yönelik destekleme programları görülmektedir.

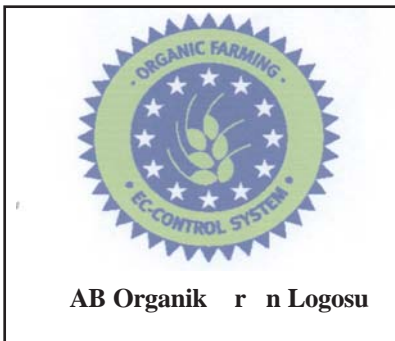
3. Avrupa Birliği, IFOAM ve FAO/WHO Organik Ürün Standartları

Organik ürünlerin pazarlanmasında, tüketicilerin ürün kalitesine güveninin ve adil ticaretin sağlanması için, bazı standartların oluşturulması gerekli olmuştur. IFOAM'ın 1980 yılında çıkardığı, organik üretim ve işleme normlarını belirleyen, temel standartlardan sonra, Avrupa Birliği 1991 yılında, tarımsal ürünlerin ve gıda maddelerinin organik olarak üretilip işlenmesine ilişkin kuralları belirleyen 2092/91 sayılı tüzüğü yayınlamıştır. Bu tüzük, AB üye devletleri tarafından kendi mevzuatlarına uyarlanmıştır. Bulgaristan dışındaki aday ülkelerin ulusal organik tarım mevzuatları mevcuttur.

ÜLKELER	ORGANİK ÇİFTLİK SAYISI	ÇİFTLİK SAYISINA ORANI (%)	ORGANİK ALAN (Ha)	TARIMSAL ALANA ORANI (%)
İTALYA	56.440	2.44	1.230.000	7.94
İNGİLTERE	3.981	1.71	679.631	3.96
ALMANYA	14.703	3.28	632.165	3.70
İSPANYA	15.607	1.29	485.079	1.66
AVUSTURYA	18.292	9.3	285.500	11.30
FRANSA	10.364	1.55	419.750	1.40
İSVEÇ	3.589	4.01	193.611	6.30
DANİMARKA	3.525	5.58	174.600	6.51
FİNLANDİYA	4.983	6.40	147.943	6.60
PORTEKİZ	917	0.22	70.857	1.80
HOLLANDA	3.528	1.42	38.000	1.94
YUNANİSTAN	6.680	0.81	31.118	0.60
İRLANDA	997	0.69	30.070	0.68
BELÇİKA	694	1.03	22.410	1.61
LÜKSEMBURG	48	1.60	2.141	1.71

AB organik tarım tüzüğüne göre üye devletler, yetkili merci tarafından ya da akredite olmuş özel kuruluşlarca gerçekleştirilecek bir denetim sistemi kurulmak zorundadır. Özel kuruluşlar tarafından kontrol işlemi gerçekleştirilen ülkelerde, özel kuruluşların onaylanması ve denetlenmesi için de bir otorite oluşturulması gerekmektedir. Bu otorite organik tarımla ilgili birçok görevinin yanında, kontrol kuruluşlarının etkili ve objektif olarak görevlerini yerine getirebilme kapasitesini garantileyen denetim yapar. Kontrol kuruluşlarının yılda en az bir kez işletmeyi haberli ya da habersiz olarak ziyaret ederek denetim yapmaları gereklidir. Her üye devlette, sertifikasyon kuruluşlarının güvenilir sertifikalandırma yaptıklarını garanti etmek amacıyla, bu kuruluşların Avrupa Standardizasyon Komitesi (CEN) tarafından çıkarılan EN 45011 (ISO 65) standartlarına uygun faaliyette bulduklarına dair akreditasyonları gereklidir. Bu husus, AB 2092/91 sayılı organik ürün tüzüğünde madde 9, 11. paragrafta belirtilmiş olup, 1 Ocak 1998 den itibaren uygulanmaktadır.

Roma Anlaşması, tek pazar ilkesine göre Birliğin organik tarım kurallarına uygun olarak üretilmiş yerel ya da üçüncü ülkeden ithal edilmiş her ürün, Avrupa Birliği içerisinde serbest olarak hareket edebilir. Üçüncü ülkelerden gelen ürünlerin organik üretim kurallarına göre üretildiği belirlendikten sonra üye devlet pazarında satılmasına izin verilir. Bu nedenle, üçüncü ülkede, üye devlet mevzuatına eşdeğer,

organik üretim kurallarını içeren bir yönetmeliğin olması zorunludur. Bu, üçüncü ülke ürününün iç pazarda güvenilirliğinin ve adil ticaretin sağlanması açısından gereklidir. Komisyon incelemeleri sonucunda üçüncü ülkenin organik üretim kuralları ile üye devlet kuralları arasında eşitlik saptadığı takdirde bu üçüncü ülkeyi onaylanmış listeye almaktadır. Bunun anlamı, bu üçüncü ülkenin organik ürünlerinin AB ülkelerinde serbestçe dolaşabilmesidir. Üçüncü ülke listesinde bulunan ülkeler; Arjantin, Avustralya, İsrail, İsviçre ve Yeni Zelanda'dır.

1999 yılında Komisyon, organik

ilişkin bir kodeks (guide) kabul etmiştir. Ayrıca, FAO 1999 yılında, özellikle gelişmekte olan ülkelerde organik tarımın geliştirilmesi için bir program başlatmıştır. Her iki standardta bitkisel ve hayvansal ürün üretimi, arıcılık, ürünlerin işlenmesi, depolanması, paketlenmesi ve taşınması ve organik gıdaların üretiminde ve işlenmesinde izin verilen maddelere ilişkin kurallar mevcuttur. IFOAM ayrıca elyaf, su ürünleri ve odun dışındaki orman ürünlerine ilişkin kuralları da belirlemiştir.

Sadece Avrupa'da değil Amerika, Kanada, Avustralya ve Japonya'da organik tarım metodu ile üretilen

ABD, Kanada ve Meksika'da Organik Çiftlik Sayısı ve Tarım Alanları

ÜLKELER	ORGANİK ÇİFTLİK SAYISI	ÇİFTLİK SAYISINA ORANI (%)	ORGANİK ALAN (Ha)	TARIMSAL ALANA ORANI (%)
ABD	6.949		950.000	0.23
KANADA	3.236	1.3	430.600	0.58
MEKSİKA	34.862		143.154	0.13

olarak üretilmiş ürünlerin organik ürünlerde kullanılacak ve bu ürünlerin tüketiciler açısından güvenilirliğini arttıracak bir logo belirlemiştir. Bu logo 2092/91 sayılı tüzük kurallarına göre üretilmiş tüm ürünlerde kullanılmaktadır.

1980 yılında IFOAM (Organik Tarım Hareketleri Uluslararası Federasyonu) organik üretim ve işleme standartlarını çıkarmıştır. 1972 yılında kurulan ve bu kuruluş organik üretim, bu ürünlerin sertifikasyonu, araştırma, eğitim ve organik tarımın promosyonu alanındaki organizasyonları bir çatı altında toplamaktadır. 1999 yılında FAO/WHO Kodeks Alimentarius Komisyonu organik olarak üretilmiş gıdaların üretimi, işlenmesi, etiketlenmesi ve pazarlanmasına

ürünlere talep artmış ve hızla büyüyen gıda sektörü oluşmaya başlamıştır. Üretici sayısında oldukça büyük bir artış görülmüş ve ürünlerin işlenmesi ve pazarlanması konusunda yeni girişimci ortaya çıkmıştır. Günümüz organik tarım çiftçisi geçmişteki tecrübelerinin ışığında, bilimsel araştırmaları da değerlendirerek, geleneksel çiftçilik metotlarını geliştirmiş ve Meksika'da kahve üretiminden Çin'de çaya, Tayland'da karides üretiminden Arjantin'de sığır etine, Uganda'da pamuk üretiminden İtalya'da zeytin üretimine kadar birçok alanda organik üretim yapmaktadır. Amerika ve Japonya ise 2000 yılında organik tarım yönetmeliklerini yayınlamışlardır. Bu mevzuatlar birçok konuda benzer olmasına rağmen bazı alanlarda ise farklıdır. Bu

nedenle ihracat yapan ülkelerin ithalatçı ülke kurallarını çok iyi bilmesi gerekmektedir. Birçok yönetmelik sistemine uyma gerekliliği üretim, sertifikasyon ve akreditasyon masraflarını arttırıcı bir dezavantaj olarak ortaya çıkmaktadır.

4. Amerika Birleşik Devletlerinde Organik Tarım

Amerikan Tarım Bakanlığı, Ekonomik Araştırma Servisinden alınan bilgilere göre; ekim alanları ve meraları içeren organik alanlar 1992 yılında 417 bin hektar iken 2001 yılında 950 bin hektar alana çıkmış olup, organik tarım ABD tarımının en hızlı gelişen kısmını oluşturmaktadır. Taze organik ürünler en çok satılan ürün çeşidi olmakla birlikte, bunu içecekler, ekmek ve tahıllar, donmuş ve kurutulmuş hazır gıdalar, bebek mamaları, çorbalar ve tatlılar gibi paketlenmiş ürünler ve süt ürünleri takip etmektedir. Son 12 yılda gıda ve içecek perakende satışı yıllık olarak % 20-24 artarak 2002'de 11 milyar dolara ulaşmıştır. Bu rakam tüm gıda pazarının % 2'sini oluşturmaktadır ve ulusal organik standartların tam olarak uygulanmasıyla pazarın büyümeye devam edeceği düşünülmektedir.

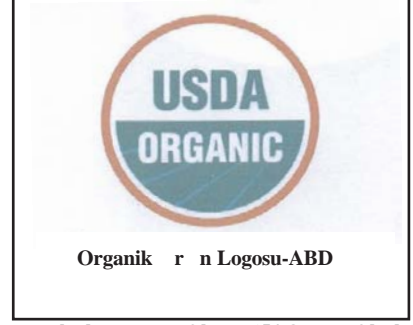
Kuzey Amerika Ülkelerinde Organik Tarım Alanları

AB standartlarına göre "100 % organik", "organik" veya "organik ile üretilmiş" olarak etiketlenmiş ürünlerin Amerikan Tarım Bakanlığınca akredite edilmiş sertifika kuruluşu tarafından sertifikalandırılmış olması gerekmektedir (sadece bu ürünlerde organik ürün logosu kullanılabilir). Organik olduğu iddia edilen fakat sertifikası olmayan 10 bin dolar veya bir yıl hapis ile cezalandırılmaktadır. Yıllık olarak 5 bin \$'ın altında satış yapan üreticiler sertifikaya zorunluluğunun dışında tutulmuşlardır fakat yine de ulusal organik standartları koşullarına uymak zorundadırlar. 2002 yılında kanun çıkarılarak çiftçilere destek verilmesi kararlaştırılmıştır. Bununla

çiftliklerin korunması, organik araştırma programının oluşturulması, organik sertifikasyonda maliyet paylaşımının sağlanması ve organik üretimin zorunlu market masraflarından ayrı tutulması amaçlanmaktadır. (Örneğin, % 100 organik üretim yapan bireysel üreticinin zorunlu ürün promosyon programlarından hariç tutulması gibi.)

5. Japonya'da Organik Tarım

Organik ürünlerin üretimi, ekilebilir alanın azlığı, sıcak ve nemli hava nedeniyle oldukça zordur. Çiftlikler genellikle 0.5 hektardan daha az alana sahiptir ve çiftçilerin % 85 i yarı zamanlı çalışan 65 yaş ortalamasında kişilerdir. Konvansiyonel tarım alanları azalmakta olup, organik olarak sertifikalandırılan ürünlerin hem üretim alanı hem de pazara sunulan miktarlarında artış beklenmektedir. Japon Tarım Orman ve Balıkçılık Bakanlığı (MAFF) tarafından çıkarılan, Japonya'da organik olarak etiketlenecek tüm ürün ve işlenmiş gıdalarda (sadece bitkisel) uygulanacak kuralları belirleyen organik ürün yönetmeliği yürürlüğe girmiş ve organik ürünlerde Japon Tarım Standardı (JAS) işareti kullanılmaya başlamıştır. Bu yönetmelik organik tarım KODEKS (FAO/WHO) na dayanılarak hazırlanmıştır. JAS yönetmeliğine göre organik sertifikasyon kuruluşları MAFF tarafından onaylanır ve kayıtlı sertifikasyon organizasyonu (RCOs) olarak isimlendirilirler. Yönetmelik bunun dışında, üreticiler, işletme sahipleri ve yabancılar da dahil ortakları ve ithalatçıların, onaylanmış sertifikasyon kuruluşlarınca sertifikalandırılması kurallarını kapsar. Sertifikasyon, üretici sertifikası (çiftlikte işleyen üreticileri de kapsar), işleyici sertifikası (tarımsal olarak üretilen ürünlerin işleyen), yeniden paketleyici sertifikası (JAS sertifikalı organik gıdaları değişik paketleme şekillerine göre yeniden paketleyen)

ve ithalatçı sertifikası (JAS sertifikalı olmayan ürünleri deniz aşırı ithalatını yapan) dört ayrı aşama için yapılabilir. Hükümet politikası tüketicileri yerel olarak üretilmiş organik ürünleri satın almaya teşvik etmekle birlikte, organik tarım için bir destekleme politikası bulunmamaktadır.

Japonya'da organik tarım alanı 1999 yılı verilerine göre 5 083 hektar olup toplam tarımsal alanın % 0.09'unu karşılamaktadır. Pirinç, Japon çayı, yeşil sebzeler, tatlı patates, kabak, patates, turunçgil ve diğer bazı meyveler, pirinç sirkesi ve sake (pirinç içkisi) yerli ürünler olup, makarna, hububatlar, kahve, çay, bitki çayları, şarap, bira, yağ, reçel, bal, donmuş sebzeler, kabuklu yemişler, kuru meyveler, taze meyveler özellikle muz, kiwi, portakal, sığır eti, tavuk, şeker, ekmeç gibi ürünler ithal edilmektedir.

Kaynaklar:

1. The World of Organic Agriculture. IFOAM, 2003
2. The Organic Guarantee System. IFOAM, 2003
3. Organic Agriculture-Guide to Community rules, European Commission Directorate-General for Agriculture, 2001
4. Analysis of the possibility of a European Action plan for organic food and farming, Commission Staff working paper, 2002
5. Web siteleri; ABD Tarım Bakanlığı (www.USDA.gov), Japon Tarım, Orman ve Balıkçılık Bakanlığı

TARIM TİCARETİNİN LIBERALİZASYONU KİMİN İŞİNE YARIYOR ?*

27-31 Temmuz 2004 tarihleri arasında Cenevre’de yapılan Dünya Ticaret Örgütü görüşmelerinden sonra, tarım alanında ortaya çıkan Çerçeve Anlaşma (Framework for Establishing Modalities in Agriculture), çoğu zaman yetersiz bir tartışma düzlemi yaratmış; daha da önemlisi Anlaşma’nın Türkiye’ye ve gelişme yolundaki ülke (GYÜ) ile en az gelişmiş ülke (EAGÜ) gruplarına gelecekteki etkileri konusunda yanlış değerlendirmeler ortaya çıkmıştır.

DTÖ terminolojisinin egemen olduğu Çerçeve Anlaşma metninin anlaşılabilmesi, ancak Cenevre sürecini önceleyen gelişmelerin sağlıklı değerlendirilebilmesi ile olanaklıdır. Çünkü Cenevre, asıl olarak, Uruguay Turu sonrasında imzalanan Tarım Anlaşması hükümleri uyarınca, GYÜ taahhütlerinin son bulacağı 2004 yılında ortaya çıkan sıkışmışlığın bir sonucudur... Küresel güç merkezleri açısından Doha ve Cancun’da alınan başarısız sonuçlar, onları, Cenevre’de bir “çözüm” üretmeye ve bir anlamda taviz vermeye zorlamıştır. Ancak “verilen taviz-karşılığında alınan ödün” analizinin sağlıklı yapılması, görünenin altında yatan genel eğilimi olanca açıklığı ile ortaya koymaktadır...

Tarım ticaretinin liberalizasyonu, II. Dünya Savaşı sonrası kurulan Bretton Woods sistemi

içinde, diğer sektörlerin aksine çoktarafli uluslararası anlaşmalara konu olamamış, bunun yerine ürünler bazında yapılan ya da ikili anlaşmalarla daha dar “çözümlemeler” yaratılmaya çalışılmıştır.

GATT’ın Dünya Ticaret Örgütü’ne dönüştüğü süreçte, 1986 yılında başlayan ve çetin müzakereler sonucunda ancak 1994 yılında bitirilebilen DTÖ Uruguay Turu sonrasında imzalanan Sonuç Anlaşması (Final Act), tarım ticaretini geniş oranda liberalize eden ilk uluslararası anlaşma olarak nitelenebilir.

Uruguay Turu (UT); iç desteklerin azaltılması, pazara girişin kolaylaştırılması ve dışsıtım sübvansiyonlarının indirgenmesi esaslarına dayanmaktadır. GÜ’ler açısından 6 yıllık indirim süreci 1995-2000 yılları arasında, GYÜ’ler için ise 10 yıllık indirim süreci 1995-2004 yılları arasında uygulanmıştır.

Türkiye, UT Tarım Anlaşması’nın iç desteklerin azaltılması taahhüdü kapsamına, GYÜ’ler için geçerli olan de minimis koşulları gereğince girmemiş, yüksek kote edilen gümrük vergileri nedeniyle, birkaç ürün dışında, genel olarak pazara giriş hükümlerinden ve bütçe zorlukları nedeniyle zaten kullanmadığı dışsıtım sübvansiyonlarının indirgenmesi hükümlerinden olumsuz etkilenmemiştir.

İzleyen süreçte, 2000 yılı başından beri yoğun bir şekilde yürütülmekte olan resmi ve gayriresmi toplantıların devamında 2001 yılı Kasım ayında Katar’ın Doha kentinde düzenlenen Bakanlar Konferansı tarım alanında liberalizasyon yapılabilmesine yönelik irade beyanı dışında somut bir sonuç üretmeden dağılmıştır.

2003 yılının Eylül ayında Meksika’nın Cancun şehrinde yapılan Bakanlar Konferansı ise GÜ’ler için adeta felaketin habercisi idi... Cancun’a dek ABD ve Avrupa’nın ve zaman zaman onlara eklenen CAIRNS grubunun pazarlıklarını izlemekle yetinen ve geniş anlamda kaybeden az gelişmiş dünya, Hindistan ve Malezya’nın öncülüğünde kendi istemlerini dile getirmiştir. Özellikle ABD’nin, bir avuç pamuk üreticisine yılda 12.5 milyar dolar destek verirken, GYÜ ve EAGÜ’lerden pazara giriş kısıtlarını kaldırmasını istemesinin adil olmadığı, Cancun’dan akıllarda kalan bir temel sav olarak öne çıkmıştır. Bu koşullarda Cancun tam bir fiyasko ile sonuçlanmıştır...

(* Ziraat Mühendisleri Odası’nın 7 Ağustos 2004 tarihli basın açıklamasıdır.)

makale

Cancun süreci, şu gerçeğin altını çizmiştir; ya GÜ'ler dışsattım sübvansiyonlarını korumak konusundaki ısrarlarından vazgeçecekler, ya da süreç çok- taraflı bir anlaşma açısından tümüyle tıkanacak ve yeniden mal bazında ikili anlaşmalar dönemine girilecektir...

İşte bu ortamda, "İleri Tarım Müzeakereleri" olarak adlandırılan sürecin son halkası, 27-31 Temmuz 2004 tarihlerinde Cenevre'de yapılan DTÖ görüşmelerinin ardından ortaya çıkan Çerçeve Anlaşma olmuştur.

UT'nun devamı niteliğinde, Cenevre'de de Anlaşma pazara giriş, iç destekler ve dışsattım sübvansiyonları olmak üzere üç temel esasa oturtulmuştur.

Pazara giriş, korunan iç pazarların kilidini açmaya yönelik bir düzenlemedir. Cenevre'de, bu alanda, bir bant uygulaması belirlenmiştir. Bant sayısı, her bant aralığına giren tarife sayısı ve her bant aralığı için uygulanacak olan indirim yöntemi bu sistemin can alıcı noktalarıdır. İsviçre formülü, lineer formül ya da karma formül, gümrük vergilerinin indirgenme hız ve oranını belirleyecektir.

Anlaşmalarda İsviçre formülünün benimsenmesi, Türkiye'nin yüksek gümrük vergileri ile koruduğu sektörler (hayvansal ürünler, endüstri bitkileri, tahıllar vb) için gümrük vergi-

lerinin hızla düşeceği anlamına geliyor. DTÖ'nün, tarife dışı engel denetimlerini yoğunlaştıracağı ve izin belgesi gibi dışalım engellemek için kullanılan yöntemlere yaptırım uygulayacağını öngörmek de hiç zor değil...

İç desteklerde bir indirim uygulaması da, GÜ-GYÜ-EAGÜ grupları için farklı sonuçlar üretebilecek nitelikte. DTÖ'nün ticareti bozucu olarak niteleyerek yasakladığı kırmızı kutu destekler (pazar fiyatı destekleri - girdi destekleri vb), aslında başta ABD ve AB'nin, en az yarım yüzyıldır büyük finansman

yeniden formüle etmekte ve izin verilen Mavi Kutu destekler içinde toplamaktadır. Buna karşılık GYÜ'ler ve EAGÜ'ler, tarımsal yapı bozuklukları-yönetim sorunları ve bütçe kısıtları nedeniyle, tarımlarını yeterince destekleyememekte, desteklerini dönüştürmekte zorlanmakta, yeni destek formları da tarımın finansman açığını daha da derinleştirmektedir.

Türkiye, Anlaşma'nın de minimis hükmü uyarınca, bir destek indirgeme taahhüdü altında olmasına karşın, krizler sonrası dönemde tarım desteklerini önemli oranda indirgemiş ve tarım sektörüne 1.2 milyar \$ ila 3 milyar \$ düzeyinde yıllık destek uygulayabilmiştir. Üstelik desteklerin büyük çoğunluğu, arazi mülkiyetine dayalı DGD uygulamaları çerçevesinde, üreticiye ulaşmamış ve tarım dışı kanallara akmıştır. Tarım desteğinin AB'de yıllık 50 milyar \$ düzeyinde olması, Bush yönetiminin mevcut desteklere ilaveten ABD tarımı için 85 milyar \$ daha ayırması, GÜ'ler ile GYÜ'ler ve EAGÜ'lerin kaynak

kaynakları kullanarak üreticisine verdiği desteklerdir. Bu ülkelerde, bu destek politikalarının sonrasında oluşan sağlam tarımsal yapı, bu desteklerin üretimle bağlantısız (de coupled) olarak üreticiye yönlendirilmesine olanak tanımakta, başka bir deyişle sakınca yaratmamaktadır. Bu çerçevede, doğrudan gelir desteği gibi üretimle bağlantısız formlarda GÜ'ler, desteklerini

kullanma adaletsizliğini çarpıcı bir şekilde ortaya koymaktadır. DTÖ Anlaşması'nda bulunan "yoksul üreticiye girdi desteği serbestisi" ise, 1999 yılından bu yana, yine Türkiye tarafından kullanılmamaktadır. Anlaşma ile % GYÜ'ler için 10 olan de minimis sınırının indirgenmesi, Türkiye'nin zaten sağlayamadığı iç destekler açısından daha da vahim bir durum yaratacaktır...

Çerçeve Anlaşma'nın üçüncü ayağı ise, dışsattım sübvansiyonları alanındadır. GÜ'ler, dışsattım sübvansiyonlarının azaltılması ve süreç içinde tümüyle kaldırılmasını benimsemiş görünmektedirler.

GÜ'lerin tıkanan görüşme sürecini aşmak için kullandıkları ve dünya kamuoyuna "büyük taviz" diye sunulan bu yaklaşım, dikkatli bir analizde, verdiği görüntüyle tamamen zıt bir sonuç üretmektedir.

ABD ve AB'nin dışsattım sübvansiyonuna ayırdığı kaynak miktarı, yıllık 15 milyar \$'lar düzeyindedir. GÜ'lerin yılda 300 milyar dolar düzeyinde iç destek için kaynak kullandığı düşünüldüğünde, toplam destekler içinde dışsattım sübvansiyonlarının görece daha az önemli olduğu açıktır. İşte ABD ve AB, bu noktadan verdikleri sözde tavizlerle, paraza giriş ve iç destekler gibi iki büyük alanda, kendileri için yaşamsal önem taşıyan "ilerlemeler" sağlayacaklar...

Bütçe olanakları yeterli olmayan GYÜ ve EAGÜ'ler, tarımlarını ancak gümrük vergileri ile koruyabilmektedirler. Çerçeve Anlaşma ile açılan süreçte, gümrük vergilerindeki hızlı indirim, yoksul ülkelerin yoksul üreticileri için, yıkıcı sonuçlar üretecek.

Oysa GÜ'ler, bu alanda da kendi çıkarlarına bir düzenlemeyi, Anlaşma koşulu haline dönüştürmüşlerdir. Buna göre, GÜ'ler, tarifelerini düşük tutmak suretiyle, Özel Korunma Önlemleri uygulama hakkı kazanmışlardır. Böylece

GÜ'ler, bir malın dışsalım fiyatının o ürünün üretilebilirliğini tehdit edecek ölçüde düşük bir fiyatla pazara girmesi durumunda, dışsalıma ek vergi koyma ve hatta birtakım kısıtlamalar getirme olanağına kavuşmuşlardır. Gıda yardımlarının bile ticaret aracı haline dönüştürüldüğü dünyada, bu "olanak" amacı dışında kullanılmaktadır. Buna karşılık, içlerinde Türkiye'nin de bulunduğu GYÜ'ler, Anlaşma'nın bu koruma hükmünden yararlanamamaktadırlar.

Önümüzdeki süreçte, Çerçeve Anlaşma'nın içinin doldurulmasına yönelik görüşmeler başlayacaktır. Bu süreç, tüm ülkeler için olduğu gibi, Türkiye için de yaşamsal önem taşımaktadır.

Bu sürece yönelik olarak, Türkiye kamu yönetiminin,

"Türkiye, pazara giriş koşullarının iç piyasayı koruyamayacak duruma gerileyeceği yakın gelecek için, hem tarımın geneli, hem de ürün bazında bir planlama çalışması yapması ve bunu süratle yaşama geçirmesi gerekmektedir."

demokratik kitle örgütleri, çiftçi örgütleri ve akademisyenlerin katkısı ile görüşme pozisyonunu hazırlaması ve sürecin etkin bir aktörü olarak, GYÜ-EAGÜ grubuna liderlik yapacak bir konuma hazırlanması gerekmektedir. Bugüne kadar olduğu gibi, AB'nin peşine takılmak, Türkiye için uygun sonuçlar üretmeyecektir.

Daha da önemlisi, Türkiye, pazara giriş koşullarının iç piyasayı koruyamayacak duruma gerileyeceği yakın gelecek için, hem tarımın geneli, hem de ürün bazında bir planlama çalışması yapması ve bunu süratle yaşama geçirmesi gerekmektedir.

Hızlı bir tarımsal yatırım planlaması ile sulanabilir alanlarımızı iki katına çıkartan, arazi kullanım planlamasından üretim deseni seçimine kadar rasyonel tercihler ortaya koyan, üretici örgütlenmesinden girdi temini ve ürün pazarlamasına kadar sürecin tüm aşamalarında üretimden ve üretici-tüketici lehine çözümlerden yana olan, bilgi ve teknolojiyi tarla ile buluşturan, üretim maliyetlerini azaltıp verim değerlerini yükselten, bu çerçevede rekabet gücü yüksek bir tarım sektörü kurgulaması, süreç içindeki kalıcı çözümdür.

Bunlar yerine Dünya Bankası ve IMF dayatmaları ile üretimden çekilen, tarımsal yatırıma yabancılaşmış sürecin sürdürülmesi, DTÖ Anlaşmaları ile çerçevesi çizilen sürecin yıkıcı etkilerini çabuklaştırmaktan öte bir sonuç üretmeyecektir.

DÜNYA TİCARET ÖRGÜTÜ VE TÜRKİYE TARIMI

Fatih TAŞDÖĞEN
ZMO Yönetim Kurulu Üyesi

GİRİŞ

Dünya ekonomik ve ticaret sistemini en üst düzeyde düzenlemeyi amaçlayan ve II. Dünya Savaşı'ndan sonra ABD'de yapılan Bretton Woods Konferansı sonunda şekillenen kuruluşlar, "Bretton Woods Sistemi" olarak adlandırılmaktadır. Bu sistem dahilinde; Uluslararası Para Fonu (International Monetary Fund-IMF), Uluslar arası İmar ve Kalkınma Bankası (International Bank for Reconstruction Development-IBRD) ve Gümrük Tarifeleri ve Ticaret Genel Anlaşması (General Agreement on Tariffs and Trade-GATT) yer almaktadır. GATT, 15 Aralık 1993'de sonuçlanan Uruguay Raund ile 01.01.1995 tarihinden itibaren Dünya Ticaret Örgütü (DTÖ)'ne dönüşmüştür (World Trade Organization-WTO).

GATT, her ne kadar Bretton Woods Konferansları sonucunda ortaya çıkmamış ise de, konferansta bir uluslararası ticaret örgütünün (International Trade Organization-ITO) kurulması gerekliliğine karar verilmiştir. Böyle bir örgütün kurulması mümkün olamayınca, 30 Ekim 1947 tarihinde imzalanan, 1 Ocak 1948'de yürürlüğe giren Anlaşma ile dünya ticaretini geçici olarak düzenlemek üzere GATT oluşturulmuştur. 15 Aralık 1993'de sonuçlanan Uruguay Round, GATT'ın geçici niteliğine son vererek, onu Dünya Ticaret Örgütü (DTÖ)'ne dönüştür-

müştür.

GATT; dünya ticaretinin serbestleştirilmesi amacıyla, uluslararası ticarete konu olan mallardaki gümrük tarifeleri ile ilgili engellerin giderek (Çok Taraflı Ticaret Müzakereleri yoluyla), tarife dışı engellerin de hemen kaldırılmasını, dolayısıyla uluslararası ticarete serbestleşmeyi sağlamaya dönük bir yapıyı öngörmektedir.

GATT'ın dünya ticaretini serbestleştirme işlev ve mekanizmaları, yapılan çok taraflı ticaret

müzakereleri ile zaman içinde gelişmiş ve genişlemiş, Uruguay Round sonucunda ilgi alanı salt mallarla ilgili olmaktan çıkartılarak, hizmetler, fikri ve sınai mülkiyet hakları gibi ticareti ilgilendiren diğer alanları da kapsar hale getirilmiştir.

Bu üç kuruluş, uluslararası genel anlaşmalar olarak ticari, parasal ve sermaye hareketlerine ilişkin düzenlemeleri global düzeyde gerçekleştirmektedirler.

DTÖ MÜZAKERELERİ

- 1-1947 Cenevre Müzakeresi
- 2-1949 Ancey (Fransa) Müzakeresi
- 3-1950-1951 Torquay (İngiltere) Müzakeresi
(Türkiye GATT'a üye olmuştur.)
- 4-1955-1956 Cenevre Müzakeresi
- 5-1960-1962 Cenevre Dillon Round
- 6-1964-1967 Kennedy Round
- 7-1973-1979 Tokyo Round
- 8-1986-1993 Uruguay Round
- 9-2000-2003 Cancun Müzakereleri

"1 Ocak 1948'de yürürlüğe giren Anlaşma ile dünya ticaretini geçici olarak düzenlemek üzere GATT oluşturulmuştur. 15 Aralık 1993'de sonuçlanan Uruguay Round, GATT'ın geçici niteliğine son vererek, onu Dünya Ticaret Örgütü (DTÖ)'ne dönüştürmüştür."

DTÖ ANTLAŞMASI

1- ÇOK TARAFLI TİCARET ANLAŞMALARI

- a) Ticaret Politikalarını Gözden Geçirme Mekanizmaları
- b) Uyuşmazlıkların Çözümü ve anlaşmazlıkların Halli Organı
- c) Mal Ticareti Anlaşması

d) Hizmet Ticareti Anlaşması

e) Ticaretle Bağlantılı Fikri Mülkiyet Hakları Anlaşması

NOT: Bu Anlaşmalar, DTÖ'ye üye bütün ülkeleri bağlamaktadır

2-ÇOKLU TİCARET ANLAŞMALARI

a) Sivil Uçak Ticareti Anlaşması

b) Hükümet Alımları Anlaşması

c) Uluslararası Süt Ürünleri Anlaşması

d) Uluslararası Sığır Eti Anlaşması

NOTE: Bu anlaşmalar taraf olan ülkeleri bağlamaktadır.

1.C MAL TİCARETİ ANLAŞMALARI

1- GATT (Gümrük Tarifeleri ve Ticaret Genel Anlaşması)

a) 1947 GATT Anlaşması

a) 1947-1994 arasında yapılan Tarifeler Tavizleri

a) 1994 GATT Anlaşması

a) Marakeş Protokolü

2- Tarım Anlaşması

3- Sağlık ve Bitki Sağlığı Anlaşması

4- Tekstil ve Hazır Giyim Anlaşması

5- Ticaretle Teknik Engeller Anlaşması

6- Ticaretle Bağlantılı Yatırım Önlemleri Anlaşması

7- Telif Edici Vergi ve Damping Karşılıklı Resimler Anlaşması

(GATT VI. Maddesinin Uygulanması)

8- Gümrük Kıymeti Anlaşması

(GATT VII. Maddesinin Uygulanması)

9- Sevk Öncesi İnceleme Anlaşması

10- Menşe Kuralları Anlaşması

11- İthalat Lisansları Anlaşması

12- Sübvansiyonlar ve Telif Edici Vergiler Anlaşması

13- Korunma Önlemleri Anlaşması

NOTE: Çok Taraflı Ticaret Anlaşmaları, DTÖ'ye üye bütün ülkeleri bağlamaktadır.

1.C-2 TARIM ANLAŞMASI

GATT Çerçevesinde Tarım ve Tarımsal Ürünler

Tarım Türkiye'de en önemli sektörlerin başında gelmektedir. Özellikle 1980 yılından itibaren sektörün ekonomideki rolü giderek düşmesine rağmen, gelişmiş ülkelerle karşılaştırılmayacak kadar halen ülkemizde rolü yüksektir.

Tarım sektörü, ülkemizde GSMH' nin %15'ini, toplam istihdamın %45.1' ini, ihracatın %11' ini oluşturmaktadır. Ayrıca 65 milyonluk toplam nüfusumuzun da yine yaklaşık %35'ini bu sektör bünyesinde barındırmaktadır.

Türkiye, tarım ürünleri ticaretinde taraf olduğu DTÖ ve eki anlaşmalar olan GATT, Tarım, Ticaretle Teknik Engeller ve Sağlık ve Bitki Sağlığı Önlemleri ve diğer anlaşmaları temel almıştır.

Uruguay turu tarım müzakerelerinde, tarım sektöründe bir reform süreci başlatılarak katılımcılardan Pazara Giriş, İç Destekler ve İhracatta Rekabet (Sübvansiyon) alanlarında tüm tarımsal ürünlere ilişkin tedbirlerde indirim taahhüdünde bulunmaları istenmiştir ve bu kapsamda ülkemizde gerekli çalışmaları yapıp kendi listelerini oluşturmuştur.

Türkiye, Dünya Ticaret Örgütü (DTÖ) üyesi ve 1995 yılında yürürlüğe giren DTÖ Tarım Anlaşması'na taraf bir ülkedir. Tarım Anlaşmasına göre ülkeler genel olarak, gelişmiş ve gelişme yolundaki ülkeler olmak

üzere iki grupta mütalaa edilmektedirler. Üye ülkelerin; pazara giriş, iç destekler ve ihracat teşvikleri ana başlıkları altında yer alan taahhütleri de iki grubu oluşturmuştur. Buna göre 1995 yılında başlayan uygulama dönemi, gelişmiş ülkeler için 6 yıllık bir dönemi kapsamış ve 2001 yılında sona ermiş olup, taahhütler dönem sonunda ulaşılan nokta itibariyle devam etmektedir. Gelişmekte olan ülkeler için ise uygulama dönemi 2004 yılında sona erecektir. Ana başlıklar itibariyle, gelişmiş ve gelişmekte olan ülkelerin taahhütleri;

1. PAZARA GİRİŞ: Anlaşma'nın pazara girişi kolaylaştırmak için getirdiği hükümler, tarife dışı korumacılık tedbirlerinin tarifelere dönüştürülmesi ve tarife indirimleri çerçevesinde yer almaktadır. Gelişmiş ülkeler, ülke eklerinde tespit edilen tarife oranlarını uygulama dönemi içinde %36 nispetinde indireceklerini taahhüt etmişlerdir. Gelişmekte olan ülkeler için ise bu oran % 24'tür.

2. İÇ DESTEKLER: İç destekler, kısıtlananlar (amber kutu destekleri) ve kısıtlanmayan yada kısmi kısıtlananlar (mavi ve yeşil kutu destekleri) olmak üzere iki grupta ele alınmaktadır. İndirime tabi iç destek toplamının, toplam tarımsal üretim değeri itibariyle, gelişmiş ülkeler için en fazla %5, gelişmekte olan ülkeler için de en fazla %10 (de minimis) olması kararlaştırılmış ve bu oran karşılığı olarak tarımsal üretimin yasaklanan destekler kapsamında desteklenebileceği hükme bağlanmıştır.

a. Amber Kutu Destekleri: Tarım Anlaşması çerçevesinde "yasak destekler" olarak da adlandırılabilir bu destekler; iç

"Türkiye, Dünya Ticaret Örgütü (DTÖ) üyesi ve 1995 yılında yürürlüğe giren DTÖ Tarım Anlaşması'na taraf bir ülkedir."

fiyatların desteklenmesi (müdahale fiyatı uygulaması, girdi desteği vb.) şeklinde gerçekleşen desteklerdir (TMO'nun piyasa regülasyonu kapsamında yapmış olduğu alımlar bu tür desteklere örnek olarak verilebilir).

b. Mavi Kutu Destekleri: Üretimi sınırlayan programlar kapsamındaki doğrudan ödemeler bu kutuda yer almaktadır. Bu tür ödemeler; sabit alan ve verime veya baz üretim seviyesinin % 85 veya daha azı üzerinden üretim yapılıyorsa veya canlı hayvan ödemeleri söz konusu olduğunda sabit sayıda baş üzerinden yapılıyorsa iç destek indirim taahhüdü dışında tutulmuştur.

Ülkemizde üretim fazlası olan iki üründe (Tütün ve Çay) üretim planlaması ve kaliteyi artırma amacıyla uygulanan Tütün'de kota ve Çay'da budama tazminatı ödemeleri (telafi edici ödeme=compensatory payments) bu kutu kapsamındaki önlemlere örnek olarak verilebilir.

c. Yeşil Kutu Destekleri:

İndirim taahhüdünden muaf destekler olarak da adlandırılabilir bu destekler ticaret ve üretim üzerinde bozucu etkileri olmayan ya da çok az bozucu etkiye sahip destekleri kapsamaktadır. Bu destekler;

a) Genel Hizmetler: Araştırma, zararlı ve hastalık kontrolü, eğitim hizmetleri, yayım ve danışmanlık hizmetleri, sağlık, güvenilirlik, dereceleme ve standardizasyon amaçlı kontrol hizmetleri, pazarlama ve promosyon hizmetleri, altyapı hizmetleri,

b) Gıda güvenliği amaçlı kamu stokları,

c) Yurtiçi gıda yardımı,

d) Üreticilere doğrudan ödemeler,

e) Fiyattan ve üretimden bağımsız gelir desteği,

f) Ürün sigortası ve net gelir güvenliği programlarına devletin mali katkısı,

g) Doğal afetler için yapılan ödemeler,

h) Üretici emeklilik programları aracılığıyla sağlanan yapısal uyum yardımı,

i) Yatırım teşvikleri yoluyla sağlanan yapısal uyum yardımı,

j) Çevre programı kapsamında olan önlemler,

k) Bölgesel yardım programları kapsamındaki ödemeler şeklinde gerçekleştirilecek destekleri kapsamaktadır.

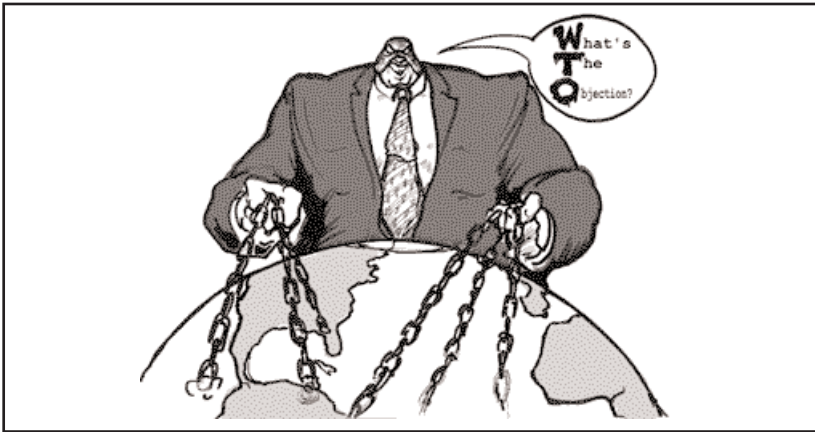
3. İHRACAT TEŞVİKLERİ: Üye ülkelerin Anlaşma hükümlerine aykırı ve ülke eklerinde tespit edilen hükümler haricinde ihracat teşvikleri vermeleri yasaklanmıştır. İhracat teşviklerine ayrılan bütçenin ve

teşvike tabi ürün miktarının, 1986-1990 dönemi seviyeleri üzerinden, sırasıyla gelişmiş ülkeler için % 64 ve % 79, gelişme yolundaki ülkeler için de % 76 ve % 86 olması hükme bağlanmıştır.

Gelişme yolundaki ülkeler grubunda yer alan Türkiye'nin; iç destek toplamının toplam tarımsal üretim değerinin % 10'undan fazla olmaması, ithalatta ülke ekinde tespit edilen ve nispeten yüksek olan gümrük oranlarını uygulaması ve 44 ürün veya ürün grubu olarak belirlenmiş ve ülke ekinde ifade edilmiş olan tarımsal ürünlere ihracat teşviki vermesi hükme bağlanmıştır.

Uygulama Sonuçları: Uygulama sonuçlarına göre Anlaşmanın, özellikle Gelişme Yolundaki Ülkeler (GYÜ) açısından, umulan gelişmeleri sağlamadığı tespit edilmiştir. Bunun en büyük sebebi gelişmiş ülkeler tarafından uygulanan destekleme programlarıdır. Mesela, AB indirime tabi amber kutu desteklerini taahhütleri doğrultusunda azaltmış, ancak gizli mahiyetteki desteklere ilaveten artan mavi ve yeşil kutu desteklerini, büyük oranda, amber desteklerin fonksiyonlarını yerine getirecek tarzda uygulamıştır.

ÜLKEMİZ İÇİN DÜNYA

TİCARET ÖRGÜTÜ İLERİ TARIM MÜZAKERELERİ KAPSAMINDA VAZGEÇİLMEZLER NELER OLMALIDIR?

Gelişme Yolundaki Ülke (GYÜ) statüsünde bir Dünya Ticaret Örgütü (DTÖ) üyesi olan ülkemiz, DTÖ Antlaşması kapsamındaki taahhütleri çerçevesinde tarım sektöründeki sürdürülebilirliği koruma yönünde çabalamaktadır. Bu kapsamda, tarım sektörünün ülkemiz için önemini de dikkate alarak ülke olarak müzakere sürecinde vazgeçemeyeceğimiz konular aşağıda sunulmaktadır.

I- PAZARA GİRİŞ: Antlaşmanın yürürlüğe girmiş olduğu 1995 yılından bugüne değin geçen uygulama döneminde; Uruguay Round tarifelenendirme görüşmeleri ile tarifekasyona gitmiş olmaları (bu kapsamda özel koruma önlemleri hakkı elde etmiş olmaları), Sağlık ve Bitki Sağlığı ile Ticarete Teknik Engeller uygulamaları nedeniyle Gelişmiş Ülkeler (GÜ) Gelişme Yolundaki Ülkelere (GYÜ) karşı büyük avantaj sağlamışlardır. Finansal açıdan güçlü kaynaklara sahip olan GÜ'lerin Antlaşma ile elde etmiş oldukları çeşitli kazanımlarla birlikte yüksek değerdeki üretim ve ihracat teşviklerine karşın, Türkiye'nin de içinde bulunduğu GYÜ'lerin tarım sektörlerini koruyan tek enstrüman

tarifelerdir. Bu kapsamda GYÜ'ler mümkün olduğunca düşük oranda tarife indirimi sağlayan argümanlara sıkı sıkıya sarılmak durumundadırlar. Özellikle ülkemizin de aktif savunucularından olduğu özel ürünler kavramı içine mümkün olduğunca çok miktarda ürün sokulmak kaydıyla tarımsal üretimin ithalat karşısında haksız rekabete uğramasını önleyecek arı üretim alanları yaratılması zorunluluğu vardır.

Özel ve Lehte Muamele kapsamında, GYÜ'ler daha uzun sürede, daha düşük seviyede tarife indirimi uygulayabilmeli, daha fazla indirimden muaf olmak ya da en azından minimum indirim uygulamak için bazı önemli ürünlerin seçiminde kendi gerekliliklerini tanımlandırabilmelidir.

GÜ ve GYÜ'ler arasında bulunan dengesizlikleri gidermek amacıyla Uruguay Round'da saptanan 2/3 oranı artırılmalıdır.

GÜ'lerce uygulanan spesifik ve karmaşık tarifeler gelişmekte olan ülkelerin pazara giriş fırsatlarını sınırlayan ve saydam olmayan bir tarife yapısını meydana getirdiğinden, bütün tarife taahhütlerinin ad valorem vergilere dönüştürülmesi ve tarife cetvellerinin, bütün değişken ve karma vergilerin kaldırılarak basitleştirilmesi teklif edilmelidir.

Uruguay Round'da bir geçiş enstrümanı olarak konulan Özel Korunma Kuralı kaldırılmalı ya da benzeri bir Özel Korunma Mekanizması bu avantajı Uruguay Round'da elde edemeyen ülkeler için oluşturulmalıdır.

Uruguay Round'da tarifelenendirme yapmadığı için Türkiye ta-rife kotaları uygulamamaktadır. Türkiye; saydam, tahmin edilebilir ve ayrımcılık

ilkesi olmaksızın kota tahsisine izin veren gelişmiş bir tarife kotası yönetimi, kota hacimlerinin genişletilmesi ve kota dahili ve kota harici tarifelerin indirilmesi suretiyle tarife kotalarının kaldırılması hususunu desteklemelidir.

II. İÇ DESTEKLER: İç destek politikaları, tarımsal yapıya ve politika amaçlarına göre değişmekte ve ulusal bazlı görüş içeren bir strateji gerektirmektedir. GÜ'ler finansal kaynak avantajları sayesinde indirim konu olan iç destekleri yoğun bir biçimde üreticilerine sağlamışlar, ancak gelişmekte olan ülkeler bu fırsatı "de minimis" seviyesinde bile kullanamamışlardır. Ülkemiz "de minimis" limiti ölçütünde kazanımı olan toplam üretim değerinin % 10'unu tarımsal üretimi yönlendirmek adına kullanma hakkına sahipken; Dünya Bankası ve IMF politikaları sonucu, tarımsal destekleme aracı bile kabul edilemeyecek bir destekleme sistemine yönelmiştir. Doğrudan gelir desteği sosyal içerikli bir kırsal kalkınma yada üretimi yönlendirici bir destekleme aracı olarak özellikle AB tarafından kullanılmaktadır. Tarımsal destekleme harcamalarının içindeki oranıysa oldukça sınırlı düzeydedir. Yasak destekler kavramının içine yerleştirilmiş olan "fiyat desteği" ve "girdi desteği" gibi destekleme enstrümanlarına, ülkemizin tarımsal üretimi yönlendirmek adına mutlak ihtiyaç duyulacağı için bu destekleme aracından vazgeçilmemelidir. Bugün bu destekleme aracını kullanmıyor olması kullanmayacağı anlamında düşünülmemelidir. Müzakereler esnasında GYÜ'ler için "de minimis" limiti olan % 10 değerinin mutlak korunması yönünde mücadele edilmelidir.

GYÜ'lere, değişen üretim

koşulları dikkate alınarak, ürün bazından ziyade toplam bazda "de minimis" uygulamaları konusunda elastikiyet sağlanması yönünde çaba sarfedilmelidir.

Bir çok GYÜ'deki yaygın problem olan yüksek enflasyon nedeniyle Tarım Anlaşması Madde 18.4 kapsamında, taahhütleri yerine getirme hususunda yüksek enflasyon oranının negatif etkileri dikkate alınmalıdır.

Özel ve ayrıcalıklı muamele hükümünün indirim taahhütlerinin dışında tutulması sürdürülmelidir. Türkiye Ek II çerçevesinde yeşil kutu desteklerinin devamını desteklemeli ancak yeşil kutu desteklerinin olabilecek ticareti bozucu etkilerinin asgariye indirilmesi için, Tarım Anlaşması Ek II amaçları çerçevesinde tanımların netleştirilmesi ve kullanım alanlarının özellikle GÜ'ler tarafından suistimal edilmesini önleyici tedbirlerin alınmasını ısrarla savunmalıdır.

III. İHRACAT REKABETİ:

1) İhracat Teşvikleri: GÜ'lerce uygulanan iç destek politikaları sonucunda oluşan fazla üretim, ihracat teşviklerinin yoğun olarak kullanılması başlıca sebebi olmuştur. Bugün, GÜ'lerin rekabetlerini ve pazar paylarını artırmak için kullandıkları yoğun miktardaki ihracat teşvikleri, uluslararası pazar fiyatlarını olumsuz etkilemekte ve GYÜ'lerin ihracatı için haksız rekabet yaratmaktadır. Bu aynı zamanda ithalatçı ülkelerin kendi üretim kapasitelerini de zarar vermektedir.

Bütçe kısıtlılıkları nedeniyle GYÜ'ler DTÖ Antlaşması kapsamında kazanımda bulunmuş oldukları ihracat teşvik haklarını kullanamamaktadırlar. Ülkemiz bu kapsamda elde

etmiş olduğu hakkın ancak % 10'unu kullanabilmektedir. Oysa sadece ABD ve AB yılda 15 milyar dolar ihracat teşviki vermektedirler. Gelişmekte olan ülkelerin tarımsal ihracatı için adil rekabet ortamının sağlanması amacıyla GÜ'lerin ihracat teşviklerini kaldırılmaları veya önemli miktarda azaltılmaları gerekmektedir.

2. Gıda Yardımı: Türkiye, Tarım Anlaşmasının 10.4. Maddesinde uluslararası gıda yardımının şartlarını açıkça ortaya koyan hükümlerin uygulanmasına tam destek vermektedir. Gıda yardımı programlarının ihracat teşviklerini gizlemek amacıyla kullanımını önlemek için, gıda yardımı programları Tarım Anlaşmasında yer alan mevcut kurallara ve disiplinlere uygun olmalı ve mümkün olduğunca hibe şeklinde olmalıdır.

3. İhracat Kredileri: GÜ'lerce yaygın olarak kullanılan ve ihracat sübvansiyonlarına benzer etki yapan, ihracat kredilerinin yaygın olarak kullanımını dikkate alarak, tüm üye ülkeleri ihracat kredilerinin kullanımıyla ilgili olarak uygulamaya yönelik disiplinlerin, DTÖ çerçevesinde teşkil edilmesi konusunda somut adımlar atılmalıdır. Bu kapsamda ABD'nin yoğun olarak ürün karşılığı kullandığı ve kısa vadeli finansman kolaylığı gibi algılanmakla birlikte uzun vadede ulusal üretime zarar veren uygulamalarının önlenmesi için ülkemiz tavrını netleştirmelidir.

4. Sulh Hükümü: Tarım sektörünün DTÖ kural ve disiplinlerine entegrasyonunu kolaylaştırmayı hedefleyen Tarım Anlaşmasının 13. Maddesi, iç destek ve ihracat teşviklerini GATT 1994'ün yaptırımlarından olduğu gibi destekler ve "karşı koyucu destekler"

Anlaşmasından muaf tutar.

İç destekler ve ihracat kredileri kullanımında köklü ve tedrici liberalleşmeyi gerektiren reform sürecinin amaçları dikkate alınarak, "Sulh Hükümü"ne ihtiyaç duyulmayacağı düşünülmektedir. Bu kapsamda menfaat taraflarının uzlaşısından öte Dünya ölçeğinde görünmeyen etki değerleri dikkate alınarak daha ciddi tedbirlere ihtiyaç duyulmalıdır.

5. Özel ve Ayrıcalıklı Muamele: Pazara giriş, iç destekler ve ihracat teşvikleri konularında gelişmekte olan ülkeler lehine olan Tarım Anlaşmasının özel ve ayrıcalıklı muamele hükmü devam etmeli ve güçlendirilmelidir.

Üye ülkelerin kalifiye işgücünden olduğu kadar, ekonomik, finansal ve teknolojik yapılardan kaynaklanan tarım sektöründeki farklı gelişmişlik seviyelerini dikkate alarak, Türkiye, özel ve ayrıcalıklı muamele kavramını, müzakerelerin ayrılmaz bir parçası olarak mütalaa etmelidir.

SONUÇ VE DEĞERLENDİRME:

DTÖ kapsamının en önemli ayaklarından biri olan tarım alanında, ileri düzeyde liberalizasyon sağlanması amacıyla resmi ve gayri resmi toplantılar olanca hızıyla devam etmektedir. Daha önce değinildiği gibi Uruguay Roundla GÜ'ler için 2001 yılında biten ve GYÜ'ler içinse bu yılın sonunda bitecek olan taahhüt süresi aşılmadan yeni bir Anlaşma yapılabilmesini sağlamak amacıyla GÜ'ler bütün hünerlerini sergilemekten kaçınmamaktadırlar.

2001 yılı Kasım ayında Katar'ın Doha kentinde düzenlenen Bakanlar Konferansı tarım alanında liberalizasyon yapılabilmesini teminen irade beyanı dışında somut bir sonuç

üretmeden bir başka konferansa umudunu taşımişti. Konferans Bakanlar Deklarasyonunda tarım ürünleri ticaretinin pazara giriş koşullarının iyileştirilmesi, nihai olarak tamamen kaldırılmak üzere ihracat sübvansiyonlarında önemli oranda indirimle gidilmesi ve ticareti bozucu iç desteklerin önemli oranda azaltılması, tarım sektöründe devam etmekte olan müzakere sürecinin temel araçları olarak ortaya konulmuştu. Bu doğrultuda 2003 yılının Eylül ayında Meksika'nın Cancun şehrinde yapılan Bakanlar Konferansı ise GÜ'ler için adeta beklenenin ötesinde can sıkıcı bir sürecin başladığının habercisiydi. Zira GÜ'lerin uzun yıllardan beri GYÜ'lere karşı önemli bir avantajı konumunda olan gelişkin kurumsal yapılarının müzakere sürecine etkin baskısı dengelenmeye başlamıştı yani GYÜ'lerde uyanmaya başlamış yenile yenile yenebileceklerini kavramaya başlamışlardı. Nihayetinde o güne değin ABD ve AB arasında tarımsal yapılarındaki farklılıkları nedeniyle olası Anlaşmada kendi leyhlerine düzenleme yapılabilmesinin gizli savaşını verilmekte iken GYÜ'lerdeki beklenmeyen değişim nedeniyle güç birliğine gitme kararı oluşmaya başlamıştır. Hedef pazara karşı işbirliği yapmanın maksimum beklentileri törpülemekten geçtiği kabulüyle GYÜ'lere karşı ortak cephe oluşturmaya başlamışlardır. DTÖ Başkanı Harbinson'un inisiyatifleriyle oluşturulmuş olan Harbinson Müzakere metni bu hakim iki ana unsurun gizli uzlaşısının sonucu olarak Derbez Metni'ne dönüşmüştür. Metinle, pazara giriş kavramı kapsamında tariflere ilişkin 3 önemli argüman

bulunmaktadır. Bunlardan birincisi belli bir tarife sayısını kapsayacak şekilde ürünün düşük tarife indirimine tabi tutulması ve lineer yöntemle indirimle gidilmesi, bir diğeri yüksek tarife oranlarının düşük seviyeye indirilmesini sağlayan İsviçre Formülüne tabi olması ve bir grup ürünün ise tarifelerinin tamamen sıfırlanmasını sağlanması ve pazara girişin önündeki bütün engellerin yok edilmesidir. Ülkemiz gibi bir çok GYÜ'nin ulusal tarım sektörlerini sadece tarifeler yoluyla yani malın ithalatı esnasında koymuş oldukları gümrük vergileri yoluyla korudukları düşünülünce tarifelerde yapılacak indirimin ulusal tarım sektörleri için ne denli yıkıcı bir talep olduğunu görmemezlik etmek akılla izah edilebilecek bir durum değildir. Zira GÜ'ler tarifelerini düşük tutmak kaydıyla Anlaşma kapsamında bir çok kazanım elde etmişlerdir. Bunlardan en önemlisi Özel Korunma Önlemleri uygulama hakkıdır. Bu hak GÜ'lere;

bir malın ithalat fiyatının o ürünün üretilebilirliğini tehdit edecek ölçüde bir fiyatla pazara girmesi durumunda, o malın ithalatında ek vergi koymayı ve hatta diğer kısıtlamalar, gitme hakkını veren bir haktır. Ülkemiz genel korunma hükmü dışında bu hakka sahip olmayan ülkelerdendir. Genel Korunma hükmünün kullanımı ise bir malın ithalatının bütçe ödemeler dengesinde önemli açıklara neden olması ya da bir tarımsal ürünün üretilebilirliğine ciddi zarar verdiğinin belgelendirilmesi ile geçici bir tedbir olarak uygulanabilecek bir haktır. Yani bu hükmün kullanımı hemen hemen olanaksızdır.

31 Temmuz tarihinde DTÖ, İleri Tarım Müzakereleri kapsamında müzakere sürecinin çerçevesinin çizildiği yeni bir metin yayınlamıştır. Bu metin müzakere kapsam ve çerçevesini çizen mutabakat belgesidir. Belge kapsamında bulunan ve yürütülmekte olan müzakere sürecinin üç temel ayağı bulunmaktadır. Bunlar pazara giriş, iç destekler ve ihracat sübvansiyonlarıdır. Bunlardan en önemlisi pazara giriştir. Müzakerelerin çerçevesini çizen belge ile pazara giriş kapsamında bant uygulaması belirlenmiştir. Bant sayısı, her bant aralığına giren tarife sayısı ve her bant aralığı için uygulanacak olan indirim yöntemi bu sistemin can alıcı noktalarıdır. Metinde yasak destekler diye bilinen pazar fiyat desteği, girdi desteği gibi desteklerin GYÜ'leri de kapsayacak şekilde azaltılması hedeflenirken, tarımı yönlendiren destekler olan bu desteklerin en çok kullanıcısı olan GÜ'lerce başka başlıklar altında desteklemeye devam etme istekleri

metne yansımış durumdadır. GÜ'ler ihracat sübvansiyonlarının azaltılması ve nihayetinde tamamen ortadan kaldırılmasını desteklemektedirler. Bu durum sadece bir aldatmacadan ibarettir. Pazara giriş koşullarının iyileştirilmesi ve GÜ'lerce iç destek olarak verilen tarımsal desteklerin mali büyüklüğü dikkate alındığında uluslararası tarımsal ticarete en az etki değeri olan ihracat sübvansiyonlarıdır. Ne zaman tamamen kaldırılacağı bilinmeyen etki değeri düşük bir destekleme aracından fedakarlık etmiş olma isteği, diğer alanlardaki kazanımlarını örtmeye dönük bir çabadır.

Müzakere sürecinde Tarım Anlaşmasının 3 temel ayağı olan pazara giriş, iç destekler ve ihracat sübvansiyonları eşit ağırlıkla müzakere edilmesi gereken unsurlar olması gerekirken süreç, tamamen

“Ulusal bilinci gelişmiş Devletlerin oluşturulmaya çalışılan yeni dünya düzeninde ortak varolma mücadelelerini sağlamak adına hakim unsurlarla başedilmesi için işbirliği yapmaları iyi niyet gösterisinden öte artık bir mecburiyettir.”

pazara girişe odaklanmış durumdadır. AB'nin yılda yaklaşık 50 milyar dolar olarak vermiş olduğu desteğin en önemli kısmı iç destek mahiyetindedir. yine ABD 2003 yılında yayınlamış olduğu Tarım Kanunu ile tarım sektörünü desteklemek üzere önümüzdeki beş yıl için 85 milyar dolar tahsis etmiştir. Bununla birlikte Dünyanın en çok İhracat Sübvansiyonu kullanan ABD ve AB'nin yılda yaklaşık 15 milyar dolar bu alana kaynak tahsis ederken müzakere sürecinin pazara girişe odaklanması aslında hedefin, adil, şeffaf ve sürdürülebilir bir Anlaşma yapmaktan çok, mevcut tarımsal pazarların geliştirilmesi ve uluslararası mahiyette bir Anlaşma ile de pazarın garanti edilmesi olduğu açıkça görülmektedir.

GYÜ'ler; tarımsal üretim yapıları yok edilerek, kendilerini tamamen bir pazar konumuna oturtmaya çalışan hakim unsurlarla mücadele etmek ve varlıklarını korumak adına ortak hareket etmek zorundadırlar. Bu kapsamda son yıllarda DTÖ nezdinde çeşitli gruplar oluşmaya başlamıştır. Bunlar içinde en önemli olanı Çin, Hindistan, Endonezya, Malezya'nında bulunduğu G 33 grubudur. Bu grupla ülkemiz de yakın temas halindedir. Her ne kadar grup içinde ulusal menfaatlerini temin yönünde beklentiler farklı olsa da, asgari menfaat uzlaşısı ile ortak hareket etmek mümkün gözükmektedir. Ulusal bilinci gelişmiş Devletlerin, oluşturulmaya çalışılan yeni dünya düzeninde, ortak varolma mücadelelerini sağlamak adına hakim unsurlarla başedebilmeleri için işbirliği yapmaları, iyi niyet gösterisinden öte artık bir mecburiyettir.

HÜKÜMETE, GIDA ÜRETİCİLERİNE ve SATICILARINA SESLENİYORUZ:

GDO POLİTİKANIZI AÇIKLAYIN!*

Genetiği Değiştirilmiş Organizmalara karşı "GDO'YA HAYIR PLATFORMU" nun yaklaşık sekiz aydır yürüttüğü "GDO'ya Hayır! Yaşam Patentlenemez" kampanyası basın emekçilerinin ve halkımızın desteğiyle milyonlarca insanın gündemine girmiştir.

Platformun bir aydır, on beş şehirde dolaştırdığı canavar balon, halkımızın yoğun ilgisiyle gittiği tüm şehirlerde coşkuyla karşılanmış ve imza masalarımızda yaklaşık yüz bin insan GDO'ya karşı imza vermiş ve onların mensubu olduğu milyonlarca aile GDO'lar konusunda bilgilendirilmiştir.

A r t ı k Türkiye'de milyonlarca insan GDO'ların yaratacağı yıkımdan haberdardır. Tüm kapalı kutular açılmış ve halkımız uyanmıştır. İnsanlarımız bundan sonra, marketlerden alışveriş yaparken kullandıkları ürünlerin GDO'lu olup olmadığını soracaktır.

GDO'lu üretimin patent boyutu ve bu tarz üretimin yaratacağı tarımsal yıkım açığa çıktıkça, üreticiler kullandıkları tohumların menşini merak etmeye başlamışlardır. İnsanlık tarihinde ilk

kez GDO teknolojisiyle canlılar üzerinde mülkiyet hakkı elde edilmeye başlanmıştır. Bir biyoteknoloji şirketi herhangi bir canlıya ait bir genin fonksiyonunu açığa çıkardığı zaman o gen üzerinde mülkiyet elde etmektedir. Oysa patent hakkı, yenilik getiren sinai buluşlara verilmektedir. Hiçbir kişi ya da kuruluş kendini yeniden üretebilen ve milyarlarca yıl yaşayabilen bir canlı organizma üzerinde mülkiyet sahibi olamaz. Bunun adı biyolojik korsanlıktır.

Çiftçilerimiz şu sorunun cev-

abımı aramaya başladılar: Yoksa Amerika'nın Irak'ı işgalinden sonra kurdurduğu kukla hükümetin yeni "bitki çeşidi koruması" hakkındaki tarım yasası Türkiye'ye de mi geliyor?...

Bildiğiniz gibi 2002'de çıkan bir FAO(Birleşmiş Milletler Gıda ve

Tarım Örgütü) raporuna göre Iraklı çiftçilerin % 97'si, tohumlarını ya önceki senenin hasatından alınan tohum stoklarından ya da yerel pazarlardan almıştır. Irak'ın kukla hükümetinin "bitki çeşidi koruması" hakkındaki yeni yasanın yürürlüğe koyulmasıyla Iraklı çiftçilerin önceki dönem ürününden gelecek döneme tohumluk ayırması yasak olacaktır ve piyasada ancak ve ancak büyük tarım şirketlerin GDO'lu ve patentli "PVP-korumalı" bitki malzemesi bulunacaktır.

Böylece Iraklı çiftçilerin buğday, arpa, hurma, ve bakliyat gibi tarımsal ürün çeşitlerinin evrimleştirilmesinde ve geliştirilmesindeki tarihsel tüm katkıları yok sayılıyor. Yeni yasa, Iraklı çiftçinin özgürlüklerini ve gen kaynaklarını elinden almış ve Irak halkının "gıda egemenliği hakkı" üzerinde ciddi bir tehdit oluşturmuştur.

Bu çarpıcı ve acı gerçeğe ülkemiz 1998 yılından beri karşı karşıyadır. Bu yıldan beri ülkemize işlenmiş ve hammadde olarak pek çok GDO'lu ürün, kontrolsüz, denetimsiz, yasadışı yollarla girmiş, toprağımıza ve sofralarımıza davetsiz misafir olmuştur. Maalesef konuyla ilgili bakanlıkların, hükümetlerin duyarsızlığı akıl alr

(*) GDO'ya Hayır Platformu'nun 22 Ekim 2004 tarihli basın açıklamasıdır.

gibi değildir. Bu durumun hiçbir izahı yoktur ve olmamıştır.

Türkiye’de 1998 yılından 2004 yılına kadar, yani tam 6 sene Ulusal Biyogüvenlik Komitesi toplantıları yapılmıştır. Bu zaman zarfında GDO’ların serbest dolaşımını düzenleyecek Biyogüvenlik Yasasının çıkartılması sürüncemede bırakıldığı gibi; yasa, toplumun mağdur olacak kesimlerini muhatap alınarak da hazırlanmamıştır. Hükümetlerimiz Avrupa Birliği ve Amerika arasında süren GDO savaşında saf belirleyememiştir. Amerika’nın GDO dayatmalarına ve Avrupa’nın mahcup politikasızlığına kulak kabartan hükümetlerimiz artık halkın, bilimin ve ekolojik gerçeklerin sesine kulak vermelidir.

Altı ay önce, tarım sektöründe sosyo ekonomik bağımlılık yaratan, biyolojik çeşitliliği ortadan kaldıran, halk sağlığını tehdit eden, canlıları patent altına alarak yaşamı yok oluşa sürükleyen GDO’larla ilgili Tarım Bakanı’na cevaplaması için yazılı bir soru önergesi vermiş idik. Tarım Bakanı önergeye cevaben, ülkeye GDO’lu ürün girmediğini iddia etmiştik. Hatta daha iki hafta öncesine kadar Tarımsal Araştırmalar Genel Müdürlüğü’ne Bilgi Edinme Hakkı Kanunu çerçevesinde sorduğumuz soruların cevabında da ülkeye GDO girişi olmadığı söylenmişti.

Fakat geçtiğimiz hafta Platformumuzun üyesi Tüketici Derneklerinin organize ettiği panelde, ODTÜ Gıda Mühendisliği Bölümü’nde yüksek lisans eğitimi gören iki öğrenci, Bölümlerinin Başkanı Doç. Dr. Candar Gürakan’ın gözetiminde Genetiği Değiştirilmiş Organizmalar (transgenik ürünler) üzerine hazırladıkları tez çalışmalarının sonuçlarını açıkladı. İki yıl süren çalışmanın sonucunda; Ankara, Çanakkale, Ayaş, Eskişehir, Isparta, Antalya, Kalkan, Afyon ve

“...28 domates numunesinden 22'sinde bir bakteri geni olan Kanamisin adlı antibiyotiğe direnç gösteren bir gen tespit edildi. Bu durum domateslere gen aktarımının yapıldığının kanıtıydı.”

Mersin’de üretilen, Belçika, İspanya, Çin ve Amerika’dan ithal edilen 28 domates numunesinden 22'sinde antibiyotiğe direnç gösteren bir bakteri geni belirlenmişti.

Bu araştırma sonucunda, 28 domates numunesinden 22'sinde bir bakteri geni olan Kanamisin adlı antibiyotiğe direnç gösteren bir gen tespit edildi. Bu durum domateslere gen aktarımının yapıldığının kanıtıydı.

Basına bu haberin yansımaları ve GDO karşıtı duyarlılığın gücü karşısında, Türkiye Cumhuriyeti’nin Tarım ve Köy İşleri Bakanı Sami Güçlü, “Türkiye’de genetiği değiştirilmiş ürünlerin üretim ve yetiştirilmesi sadece araştırma amaçlı mümkün. Bu ürünlerin üretimi konusunda bir serbestlik yok. Ancak Türkiye’ye bu ürünlerin girdiği, özellikle hayvan yemi olarak kullanıldığı hususunda bilgimiz var” diyerek Iraklaşma yolunda olduğunu kısmen kabul etmiştir. Bu Iraklaşma, çiftçinin topraktan, tüketicinin sağlığından, doğanın çeşitliliğinden Iraklaşmasıdır.

Bununla birlikte, Bakan Güçlü, “genetiği değiştirilmiş ürünlere karşı dünyada itiraz ve şüphelerin

bulunduğunu, ancak genetiği değiştirilmiş ürünlere karşı henüz ispat edilmiş olumsuz bir husus olmadığını belirtti”. Bu konuda öncelikli olarak şunu belirtmek gerekir: Ekolojik gerekliliklerin doğurduğu hukuk, yaşamımızı ticaret hukukunun prensipleriyle açıklayamayacağımızı göstermiştir. İnsan sağlığını, ekolojik yaşamı, biyolojik çeşitliliği riske sokma ihtimali olan malların pazarda serbestçe dolaşması için bu ürünleri pazara süren şirketlerin bu ürünlerin risk-siz olduğunu ya da bu ürünlerin yaratacağı riski tanımlamaları ve bu riski tazmin edebileceklerini ispat etmesi gerekir. İspat külfeti şirketlerin üzerindedir. Eğer açlığa mahkum edilen Afrika ülkelerinin GDO’lu gıda yardımlarını reddetmesini, Hindistan’da’ üretilen GDO’lu pamuğun çiftçileri yoksulluğa sürüklemesini, Irak’ın başına örülen çorabı bilmiyor ve delil saymıyorsanız, Dünyada bilimsel olarak yapılan pek çok analiz GDO’lu ürünlerin verimi arttırmadığını ve açlığa çözüm olmadığını biliyorsunuzdur.

Kaldı ki ne bu ülkede ne de dünyada besin kıtlığı vardır, kıt olan şey bu besinlerin adil ve eşit dağıtılmamasıdır. Kimi ülkelerde insanlar oboziteyle boğuşurken kimi ülkelerin temel gıda maddelerinin yokluğunu çekmesi bu çelişkinin en açık ifadesi değil midir? Önümüzdeki yüzyılı gıdanın, havanın, suyun, toprağın, enerjinin ve gen kaynaklarının kimin egemenliğinde olduğu şekillendirecektir. Temel soru şudur: Yaşamın bu temel değerleri birkaç ilaç ve tarım şirketinin malı mı olacaktır, yoksa tüm insanlığın yaşamsal kaynağı haline mi dönüştürülecektir? GDO merkezli bir tarım tüm dünyayı yok oluşa sürüklemektedir. Ülkeleri ekonomik ve sosyal olarak şirketlerin insafına bağımlı kılmaktadır. Bundan dolayı bu tarımın bugün ki faileri çocuklarımızı ve çocuklarımızı mağduriyete sürükleyen biyoteknoloji şirketleri ve onların destekçisi ülkelerdir.

Şimdi bu gerçekler ışığında, gıda ve hayvansal yem itha-

latçıların, özellikle soya ve mısır ithalatçıların, büyük marketlerin, GDO politikalarını açıklamalarını istiyoruz.

Şekerleme, bisküvi, bebek maması ithal edenler ve üreticiler, glikoz şurubu kullanıyorlar mı, bu ürünler GDO'lu mu bilmek istiyoruz..

Elimizde bir kara liste var, bir beyaz liste. Beyaz listeye girmek ve tüketicilerin güvenini kazanmak istiyorsanız, bir an önce GDO politikanızı açıklayın!

Hükümete sesleniyoruz, Halkımızın ve kamuoyunun sesine kulak verin. Biz GDO'lu ürün tüketmek ve üretmek istemiyoruz. GDO'ların ülkeye girişi ve üretilmesi yasaklansın. Bu konudaki kontrol mekanizmaları derhal kurulsun...

Biz onlarca demokratik kitle örgütü ve bilim insanının oluşturduğu GDO'ya Hayır Platformu olarak Biyogüvenlik Yasa Tasarısında, geleceğimizi koruyacak düzenlemelere emek harcamaya hazırız. Gıda ürünlerinde gerekse tohumlarda GDO limitlerinin konmasını kesinlikle kabul etmediğimizi, hele hele tohumlarda, AB de %0,3 (binde üç) olan etiket zorunluluğunun bile halk tarafından kabul edilmediği ve hala bu konuda AB komisyonundan bir karar çıkarılmadığı gerçeği göz önüne alınarak hiç bir şekilde Türkiye'de bir oran limiti konarak GDO'lu tohum giriş ya da ekimi yapılmasını istemediğimizi de tekrar belirtmek gerek.

Tüm duyarlı halkımız ve basınımızla 30-31 Ekim - 01 Kasım 2004 tarihlerinde Ankara'da Canavar Turu'nun kapanış etkinliklerini gerçekleştirdik. 30 Ekim günü söyleşiler ve imza standımızın yanında grup Karavan ve Grup Günışığı konserlerini izledik.

01 Kasım 2004'te Yeni Türkü konserinin ardından kitlesel bir basın açıklaması yapıldı ve TBMM'e görüşmeler yapmak üzere gidildi.

Kampanyamız ve diğer etkinliklerimiz boyunca bizi yalnız bırakmayan herkese teşekkür ediyor ve son olarak diyoruz ki

YAŞAM BİZİMDİR, PATENTLENEMEZ.

GDO'YA HAYIR PLATFORMU ÜYESİ KURULUŞLAR

ZİRAAT MÜHENDİSLERİ ODASI
AKÇEP (Akdeniz Çevre Platformu)
BAÇEP (Batı Akdeniz Çevre Platformu)
BAKCEP (Batı Karadeniz Çevre Platformu)
Bartın Tabip Odası, Bartın Eğitim ve Kültür Derneği
Atatürkçü Düşünce Derneği Bartın Şubesi
TEMA Vakfı Bartın Temsilciliği
KESK Bartın Şubeler Platformu
TMMOB İl Koordinasyon Kurulu
Bartın Çevre Kültür ve Doğal Varlıkları Koruma Derneği
Bartın Kültür Varlıklarını Koruma ve Yaşatma Derneği
Bartın İli Otelciler ve Turizmciiler Derneği
Hayvanları Koruma ve Yaşatma Derneği
Diş Hekimleri Odası Bartın Temsilciliği
Zonguldak Çevre Koruma Derneği
TEMA Vakfı Zonguldak Temsilciliği
Zonguldak Yerel Gündem 21
Ereğli Çevre Koruma Derneği
Kadıköyü Bilim Kültür Dostları Derneği (KADOS)
Türkiye Deniz Araştırmaları Vakfı (TÜDAV- İstanbul)
Küre Dağları Ekoturizm Derneği (Kastamonu)
BAŞMAKÇI GÜL KOOPERATİFİ
BİYOLOGLAR DERNEĞİ
BUĞDAY DERNEĞİ ve DERGİSİ
ÇEVRE İÇİN HEKİMLER DERNEĞİ
ÇEVRE MÜHENDİSLERİ ODASI
DAÇE (Doğu Akdeniz Çevre Platformu)
Adana Çevre ve Tüketici Koruma Derneği (ÇETKO)
Alanya Çevre Gönüllüleri
Antakya Çevre Koruma Derneği
Arkadaş Çevre Gurubu
Ceyhan Çevre Koruma Derneği
Diyarbakır Çevre Gönüllüleri Derneği (ÇEVGÖN)
Erzin Çevre Koruma Derneği
İçel Çevre Dostları Derneği
İskenderun Çevre Koruma Derneği
Kazanlı Çevre Koruma Derneği
Osmaniye Çevre Dostları Derneği
Samandağ Çevre Koruma ve Turizm Derneği
Tarsus Çevre Koruma Kültür ve Sanat Merkezi (ÇEKSAM)
DEĞİRMEN ÇİFTLİĞİ
DOKCEP (Doğu Karadeniz Çevre Platformu)
Trabzon Çevre ve Kültür Girişimcileri Derneği
Yeşil Artvin Derneği
Ordu Çevre Derneği
Denizteniz Turnepa Trabzon Temsilciliği
Sinop Çevre Dostları Derneği
Trabzon Çağdaş Yaşamı Destekleme Derneği
TEMA Trabzon İl Temsilciliği

Yeşil Artvin Barış Derneği
TEMA Rize İl Temsilciliği
TEMA Gümüşhane İl Temsilciliği
Doğal Hayatı Koruma Derneği
Karadeniz Çevre Kültür Derneği, İstanbul
Türk Deniz Araştırmaları Vakfı
Bartın Çevre Birlikliği
Fotoforum
KTÜ Çevre Kulübü
KTÜ TEMA Kulübü
Çorum Dost Karikatüristler Derneği
Trabzon Karikatüristler Derneği
EKODER
EKOLOJİ KOLEKTİFİ
FETAV
GÜMÜŞÇEVRE
GREENPEACE
JADE ÇİFTLİĞİ
KADOS (Kadıköy Bilim Kültür ve Sanat Dostları Derneği)
KLAN ÇİFTLİĞİ
MARÇEP (Marmara Çevre Platformu)
Babaeski Yerel Gündem 21
Biga Çevre Derneği
Çanakkale Çevre Gönüllüleri Derneği
Çanakkale Deniz Ürünlerini ve Küçük Balıkçıları Koruma Derneği
Çanakkale Yerel Gündem 21
Edirne Çevre Gönüllüleri Derneği
Gelibolu Tarih ve Çevre Koruma Derneği
Geyikli Kültür Çevre ve Güzelleştirme Derneği (GE-DER)
Güney Marmara Doğal ve Kültürel Çevreyi Koruma Derneği (GÜMÇED)
Bursa Merkez Şubesi
Güney Marmara Doğal ve Kültürel Çevreyi Koruma Derneği (GÜMÇED)
Edremit Körfez Şubesi
Kadıköy (İstanbul) Bilim Kültür ve Sanat Dostları Derneği (KADOS)
Keşan Doğa Çevre ve Kültür Derneği (DOÇEK)
Uzunköprü Çevre Gönüllüleri Derneği.
MÜLKİYELİLER BİRLİĞİ
ODTÜ ÇEVRE TOPLULUĞU
ONDOKUZ MAYIS ÜNİVERSİTESİ, EKOLOJİK YAŞAM KULÜBÜ
TARIM ORKAM SEN
TOPLUMSAL EKOLOJİ GRUBU
TÜKETİCİ HAKLARI DERNEĞİ
TÜRÇEK
TÜRÇEK, Giresun Şubesi
TÜKO- DER
TÜRKİYE KÜÇÜK ÇİFTÇİ SENDİKALAŞMA İNİSİYATİFİ
VETERİNER GIDA HİJYENİSTLERİ DERNEĞİ
VETERİNER HEKİMLERİ ODASI
VETERİNER FAKÜLTELERİ MEZUNLARI DAYANIŞMA DERNEĞİ
YEŞİLLER

TEKEL'İN ÖZELLEŞTİRİLMESİ YARI SÖMÜRGELEŞMEDİR!

Prof. Dr. Tayfun ÖZKAYA
Ege Üniversitesi Ziraat Fak.
Tarım Ekonomisi Bölümü

Bütün dünya üniversitelerinde hemen hemen bütün sosyal bilimler ve mühendislik öğrencileri genel ekonomi dersi alırlar. Bu derslerde monopol-lerin kamu refahını azalttığı anlatılır. Eğer monopol-ler kaçınılmaz ise bunların kamunun elinde olmasının, bu refah kaybını ortadan kaldırdığı açıklanır. Şüphesiz kamunun elinde olması mutlaka devletin doğrudan kontrolü anlamına gelmemektedir. Özerk yapılar tercih edilir. Liberal ekonomistler bile monopol-lere en azından karşı görünürler ve bunların "serbest piyasayı" ortadan kaldırdığını savunurlar. Biliyoruz "tekel" monopol demektir. Tek firmanın piyasaya hakim olmasıdır. Ancak kuruluş olarak "TEKEL" 1986 yılından bu yana tütünde devlet tekelinin kaldırılması ile monopol özelliğini yitirmiştir. Ancak o yıldan bu yana kurulan yabancı sigara firmaları piyasayı tam olarak ele geçirerek monopol oluşturamamışlardır. TEKEL % 60 dolayında piyasa payı ve sahip olduğu değerli gayrimenkulları ile iştahları kabartmaktadır. Ülkemizdeki liberal-lerin çoğu TEKEL'in özelleştirilmesi durumunda bunları dünya'da monopol oluşturmuş sigara devlerinin alacağını bildikleri halde kapıldıkları "özelleştirme" saplantısı ile bu monopolleşmeyi akıllarına bile getirmemektedirler. Devletçiliğe karşı olma saplantısı ile JTI'nin çoğunluk hissesine Japon Devletin'in sahip olduğu gerçeğini

de akıllarından uzak tutmaktadırlar. Bunlar kafalarındaki birkaç genelleştirme ile gerçeklere sırt dönmeyi alışkanlık haline getirmişlerdir. Bu fanatik özelleştirmecilerin çok sevdiği ve Türkiye'de de faaliyet gösteren sigara monopol-leri TEKEL'i olduğu gibi yutmak istemektedirler. Bunların bu özelleştirme sonrası tam bir monopol oluşturacakları kesindir. Bu monopol-ler aslında şu anda bile çok güçlüdürler ve serbest piyasa denen şeyi her gün yok etmektedirler ve etmişlerdir. Yabancı sigara ve tütün firmaları piyasada çok büyük bir kontrol gücüne sahip olmuşlardır. Bu güç, Tekel'in yok olması (özelleştirilmesi) durumunda tam bir monopson (tütün alımında tekel) ve monopol (sigara satışında) haline dönüşecektir. Örneğin "Rekabet Kurulu" kararlarından öğreniyoruz ki bu firmalar rekabeti ortadan kaldıracak şekilde bakkal, hipermarketlere rakip ürünleri sattırmayacak şekilde sözleşmeler dayatmaktadırlar. (karar sayısı: 02-45/533-221, karar tarihi: 25.7.2002) Ayrıca bazı hipermarketlerle organik ilişkiler kurmuşlar rakip sigaraları fiilen sattırmamaktadırlar. Bütün Dünya'da bu kuruluşların pervasız sigara reklam ve tanıtımları ile özelleştirme sonrasında sigara satışlarını artırarak sağlık açısından büyük zararlar verdirecekleri de açıktır.

T. C. Başbakanlık
Özelleştirme İdaresi'nin Tekel'in

özelleştirmesi ile ilgili önceki ilanında "% 100 oranındaki kamu hisselerinin "satış" yöntemi ile blok olarak özelleştirilmek üzere ihale edileceği" belirtilmiştir. Daha önceki hükümet döneminde basına TEKEL'in bütün olarak satılmayacağı açıklanarak kamu oyu yatıştırılmış idi. Gerçekte ise blok satış o zaman da planlanan idi. Şimdi ise artık açıkça blok satış veya Tekeli parçalara ayırarak satış hedeflenmiştir. Şu anda bile dünya tekelleri o kadar güçlüdürler ki TEKEL'in parçalanarak satışı bile onların gücünü sınırlamayacaktır. Günde bir trilyon kar eden, kamunun büyük gelir kaynağını oluşturan TEKEL çok küçük sıcak para akışları karşılığı özelleştirilmek istenmektedir. Bu konu o kadar açıktır ki "Tobacco Reporter" adlı bir yabancı yayında bile açıkça "IMF geçen sene Aralık ayında göndermeyi vadettiği 1.6 milyar dolarlık borç için Türk Hükümeti'nin özelleştirme konusunda göstereceği kararlılığı önkoşul göstermiştir" diye yazabilmektedir. (Tobacco Reporter, Şubat 2003, s.42-44'den çeviren: Başak Bayraktar, Tütün Ekspertleri Derneği Bülteni, sayı: 62, 2003,s.21)

Tekel'in özelleştirilmesi arkasından şunlar beklenebilecektir. Zaten düşen tütün alım fiyatları kurulan tam monopol nedeniyle daha da düşecektir. Tütün alımları kısıtlanacaktır. Şu anda bile tütün alıcısı firmaların tamamına yakını bu yabancı

firmalar kontrol etmektedir. Tekeli de bertaraf edince piyasa tam kontrolleri altında olacaktır. Alım fiyatlarının düşürülmesi için başka ülkelerden şark tipi tütün ithalatları yapabileceklerdir. Belki de günde bir dolara çalışan Çinli üreticiler kullanılacak ve Çin'den ithalat yapılacaktır. Türkiye'nin tütün üretiminin sıfırlanması bile düşünülebilecek fakat muhtemelen çıkarları gereği bu yapılmayacaktır. Sigara fiyatları Tekel olmadığı için çok kolaylıkla daha hızlı arttırılabilecektir. Tüketici de bir yandan sömürülecektir. Yerli sigara markaları geriletilecek belki de tamamen yok edilecektir. Böylelikle şark tipi tütün ihtiyacı yabancı markaların içinde bulunan tütün kadar olacaktır. Bazı sigara fabrikaları kapatılarak işçilerin çoğuna yol görünebilecektir. Bu alanlarda köylü ve işçilerde çıkabilecek toplumsal huzursuzluklar konusunda şimdiden hazırlık yapmışlardır. Örneğin Özelleştirme İdaresi Başkanlığından Ersin Eroğlu'nun açıklamasına göre "Hükümet ve IMF'nin yürütecekleri ortak bir programla, işlerini kaybeden işçilerin zararlarının karşılanacağı... Dünya Bankasının 500 Milyon dolarlık bir yardım planladığı açıklanmıştır." (Tobacco Reporter, aynı sayı) Narkoz hazırlanmıştır. Tütün üreticileri için yatıştırma programı daha önce hazırlanmış idi. Tarım ve Köyişleri Bakanlığı tarafından yürütülen Dünya Bankası ürünü ARIP (Agricultural Reform Implementation Program) Tarımsal Reform Uygulama Projesinin bir ayağı bu amaçlıdır.

Bu proje bir Dünya Bankası ürünüdür.

Bileşenleri şöyledir:

1. Doğrudan gelir desteği
2. Alternatif Ürün projesi

3. Tarım Satış Kooperatiflerinin yeniden yapılanması

4. Proje destek ve tanıtım hizmetleri

Doğrudan gelir desteğinin ne olduğunu biliyoruz. Örtük amacı Türkiye'nin tarım üretimini kırmaktır.

Alternatif ürün Projesi ise tütün, fındık vb. ürünlerin yerine gelir getirecek başka ürünleri geliştirmektir. Doğu ve Güneydoğu Anadolu Bölgesinde tütünde proje uygulama alanı 23000 ha iken, ekim alanı ise 2001'de 19000 ha'dır. Dünya Bankası gibi güya çok prestijli bir kurumun öncülüğünde hazırlanan bu projenin Türkiye'nin gerçeklerinden ne kadar kopuk ve masa başı çalışması olduğunu gösterecek bu örnek yeterlidir. Ekim alanından daha fazla alanın üretim dışı bırakılması planlanmıştır. Van'da tütün üretimi yoktur. Ama bu il de proje içindedir. Tütünde bölgede başvuran üretici oranı % 4, fındıkta başvuran üretici oranı ise % 0 olmuştur. (G. Subaşı, 2002 "Alternatif Ürün Projesi Üzerinde Bazı Değerlendirmeler" Tarım ve Mühendislik, Ziraat Mühendisleri Odası, sayı: 64-65, s.24-30, Ankara)

Tekel'in özelleştirilmesi Reji günlerine geri dönmektir. Türkiye'nin yarı sömürgeleşmesidir. "Almanya'nın Tekel'den küçük sigara üreticisi Reemtsama'yı İngiliz Imperial Tobacco firması 6.2 milyar dolara almıştır. (Güngör Uras, Milliyet, 18.4.2003) Bundan çok daha değerli Tekel'in satılmasını yanlış bulmaktayız. Ancak teklif edilen düşük özelleştirme bedellerinin kamuoyu tatmin etmediği açıktır. Şimdi belki de rakam biraz arttırılacak ve yabancı firmaların organizasyonunda medya desteği ile "iyi alışveriş"

şeklinde kamuoyu ikna edilecektir.

Ne yapılmalı?

Tekel'in özelleştirilmesinden tamamen vazgeçilmelidir. Tekel özzerkleştirilmeli, çalışanları yönetime katılmalı ve politik amaçlar için kullanımından vazgeçilmelidir.

Tütün Tarım satış Kooperatifleri güçlendirilmelidir.

Tütün alım satımı açık artırma sistemine göre yapılmalı, üreticinin zayıf olduğu sözleşme sistemi bırakılmalıdır.

Güneydoğu Anadolu'da halen üretilen ve mahalli olarak satılan tütünler yasallaştırılmalı. Kooperatifler aracılığı ile ürünlerini işleyerek de satmalarına yol açılmalıdır.

Kota sistemine dönülmeli ve katı bir şekilde uygulanmalıdır. Avrupa Birliği tütün üreticilerinin prim aldığı dikkate alınarak üreticiyi haksız rekabetten korumak için prim uygulaması yapılmalıdır. Doğu ve Güneydoğu Anadolu'da üretimi kısıtlamak için işlerliği olan bir alternatif ürün projesi yapılmalıdır. Bunun için kırsal kalkınma modelleri de kullanılmalı. Tütüne alan bazında daha karlı bir bitkisel ürün olarak alternatif çok zor bulunacağı gerçeğinden hareketle, emeği ikame edecek şekilde hayvancılık geliştirilmeli, bunun için kooperatifçilik teşvik edilmeli, gerekirse bir süre devlet kuruluşları süt ve ette işleme kapasiteleri yaratmalı ve ilk fırsatta bunları kooperatiflere devretmelidir.

Türkiye yarı sömürgeleşmeye laik değildir.

TÜRKİYE YOL-İŞ SENDİKASI

KÖY HİZMETLERİ GENEL MÜDÜRLÜĞÜ'NÜN KAPATILMASINA İLİŞKİN YASA TASARISI HAKKINDA RAPOR Devleti Toprak ve Su Yönetiminden Kovma ve Federal Örgütlenmeye Doğru Büyük Adım Tasarısı Hakkında Rapor

ÖZET

AKP Hükümeti, 21 Ekim 2004 günü, TBMM Başkanlığı'na Başbakan Recep Tayyip Erdoğan imzasıyla toplam 13 maddeden oluşan bir yasa tasarısı göndermiştir. Bu yasa tasarısı ile Köy Hizmetleri Genel Müdürlüğü'nün kapatılması ve bu kurum eliyle yürütülen hizmetlerin il özel idarelerine (İstanbul ile Kocaeli'nde büyükşehir belediyele- rine) devredilmesi öngörülmektedir.

Yasa Tasarısı'nın başlıca hükümleri özetle şunlardır:

(1) Köy Hizmetleri Genel Müdürlüğü (KHGM) kapatılmaktadır.

(2) Bu kurumun merkez örgütü ile personeli Tarım ve Köy İşleri Bakanlığı'na devredilecektir.

(3) Tarımsal iskan ile ilgili görevler Bayındırlık Bakanlığı'na

devredilecektir.

(4) Bölge ve taşra örgütüyle personeli il özel idarelerine (İstanbul ve Kocaeli'nde büyükşehir belediyele- rine) devredilecektir.

(5) KHGM müfettişliğinin devri sözkonusu değildir; hizmetlerin uzman denetimi ortadan kaldırılacaktır.

(6) KHGM'nün yürüttüğü tüm görevler, bundan böyle yerel yönetimlerce yerine getirilecektir.

(7) Görev ve yetkilerde değişiklik yapılmamış, bugüne dek KHGM tarafından kullanılan yetkiler hangileri ise, bunlar olduğu gibi yerel yönetim yetkisi sayılmıştır.

(8) Devir işlemi, yasanın yürürlüğe girdiği tarihten başlayarak bir yıl içinde tamamlanacaktır.

(9) Tereddüt doğarsa, bunları giderme yetkisi başbakandır.

başka hiçbir makamın onay ya da izni aranmaksızın, 81 ayrı yerel idareye, il meclislerine terk edilmektedir.

Yasa Tasarısı'yla yapılan iş, köy yollarının yapımı-bakımı gibi basit bir inşaat faaliyetinin yerel meclislere bırakılması değildir. Yapılan iş, insanlarımızı birbirine bağlayan yol ağıyla yol güvenliğinin, ülkenin toprak ve su gibi iki temel varlığının devlet tüzekliliğinin yetki alanı dışına çıkarılmasıdır. Yapılan iş, toprak ve su gibi iki vazgeçilmez ulusal varlığa, yerel çıkar gruplarıyla yabancı kişi ve şirketlerin sınırsızdenetimsiz elkoymasına izin verilmesidir.

KHGM'ne saldırı, ülkemiz ve Cumhuriyet üzerindeki tehdidin son ve en somut göstergesidir.

I. TASARININ TEMEL ÖZELLİĞİ

Yasa Tasarısı'yla, toprak ve su yönetimi dağıtılmaktadır.

(1) Tarımsal arazilerin kullanımına izin verme yetkisi,

(2) Toprak koruma ve arazi toplulaştırması yetkisi,

(3) Yeraltı ve yerüstü su kaynaklarının yönetimi yetkisi,

(4) Köy yolları, köy içmesuyu ve kanalizasyon sistemleri yapımı yetkisi,

AKP Hükümeti, sözde kamu yönetimi "reformu" içerisinde geçiremediği hükümleri, parçalayarak yasalastırmaya çalışmaktadır.

"Köy Hizmetleri Genel Müdürlüğü Teşkilat ve Görevleri Hakkında Kanunda Değişiklik Yapılması ve Köy Hizmetleri Genel Müdürlüğü'nün Kaldırılması Hakkında Kanun Tasarısı" 21 Ekim 2004 günü Türkiye Büyük Millet Meclisi Başkanlığı'na gönderilmiş bulunmaktadır.

Yasa tasarısı, günümüzde yürürlükte bulunan, 9 Mayıs 1985 tarih ve 3202 sayılı Köy Hizmetleri Genel Müdürlüğü Teşkilat ve Görevleri Hakkında Kanun'da değişiklik yap-

maktadır.

Toplam 49 ana madde ile 9 geçici maddeden oluşan 3202 sayılı yasanın adı değiştirilmekte, hangileri olduğu sayılmadan örgütlenme ile ilgili maddeleri ve tek tek sayılarak madde 38, 39, 43, 44, 45 kaldırılmaktadır.

aDeğişiklik sonrasında yasanın adı Köye Yönelik Hizmetler Hakkında Kanun olacaktır.

a3202'nin, görevleri belirleyen ikinci maddesi aynen kalmıştır; bu görevleri il özel idareleri yerine getirecektir.

aBaşka hangi maddelerin yürürlükte kalacağı belirsizdir; yoruma ve tartışmaya açık bırakılmıştır.

aHazırlanan tasarı toplam 13 maddelidir ve bunların tümü ana maddedir; bu maddelerin 3202 sayılı yasayla nasıl birleşeceği belirsizdir. Getirilen maddelerin mevcut yasada hangi maddelerin yerine geçeceği belirtilmemiştir.

aGerçekte, tasarı bir "değişiklik" tasarısı değil, yeni bir yasadır; ancak bir yasanın bütünlüğüne de sahip değildir.

Yasama tekniği bakımından ortaya çıkan durum, bir skandaldır.

Skandalın nedeni, devlet ve yasama işlerinde bilgisizlikle açıklanamaz. Bu sonucun iki nedeni vardır.

Birincisi, yapılmaya çalışılan işler Anayasa'ya aykırıdır. KHGM'nü kaldırıp yetkilerini yerel yönetimlere devretmek, Anayasa'da devlet tüzelkişiliğine tanınan toprak ve su kaynakları yönetimi yetkisini ortadan kaldırmak demektir. Yapılan iş, toprak ve su gibi iki vazgeçilmez ulusal varlığa, yerel çıkar gruplarıyla yabancı kişi ve şirketlerin sınırsız denetimsiz elkoymasına izin vermesidir.

İkincisi, Kamu Yönetiminin Temel İlkeleri ve Yeniden Yapılandırılması Hakkında Kanun eliyle yapılmaya çalışılan işler, halk ve Cumhurbaşkanlığı tarafından geri püskürtülmüştür. AKP Hükümeti, 5 Nisan 2003 gününden bu yana yasalaştırmaya çalıştığı Cumhuriyet karşıtı yasalara geçit bulamamıştır. Bu yasaları geçirerek tek hamlede yapamadığı işleri, parça parça yürürlüğe sokarak yapmaya çalışmaktadır.

Bu rapora konu olan düzenleme, Cumhurbaşkanı'nın 22 maddesine karşı çıktığı 5227 sayılı Kamu Yönetiminin Temel İlkeleri ve Yeniden Yapılandırılması Hakkında Kanun'da yer almıştır. Hükümet'in yasa olarak yürütme gücü bulamadığı bu metin, madde 49'uyla KHGM'nü kaldırmaya girişmiş, geçici 2 inci maddesiyle işlemin nasıl yapılacağını belirlemiştir.

5227 -geçici madde 2: "Kaldırılan Köy Hizmetleri Genel Müdürlüğü'nün görev ve yetkileri; araç, gereç, her türlü taşınır ve taşınmaz malları, bunlara ait ödeneklerle birlikte İstanbul dışında il özel idarelerine; İstanbul ilinde ise bu hizmetleri il hudutları dahilinde yapmak üzere

İstanbul Büyükşehir Belediyesine devredilmiştir. Köy Hizmetleri Genel Müdürlüğü merkez teşkilatı, ulusal veya bölgesel düzeyde faaliyet gösteren araştırma enstitüleri ile Tarımsal Hidroloji Araştırma ve Eğitim Merkezi Müdürlüğü'nün kadro ve pozisyonları ile birlikte personeli ve araç, gereç, taşınır malları ile hizmet binaları ve diğer taşınmaz malları ve bunlara ait ödenekler Tarım ve Köyişleri Bakanlığı'na; İstanbul dışındaki taşra teşkilatı personeli buldukları illerdeki il özel idarelerine, İstanbul'da ise İstanbul Büyükşehir Belediyesi Başkanlığına kadro ve pozisyonları ile birlikte devredilmiş ve bunlar da başkaca bir işleme gerek kalmaksızın bu kadro ve pozisyonlara atanmış sayılır. 3202 sayılı Köy Hizmetleri Genel Müdürlüğü Teşkilat ve Görevleri Hakkında Kanunda geçen "Köy Hizmetleri Genel Müdürlüğü" ibareleri İstanbul ilinde "İstanbul Büyükşehir Belediyesi", İstanbul dışında ise "il özel idaresi" olarak uygulanır. Birinci fıkrada belirtilen tasfiye ve devir işlemleri Bakanlar Kurulu tarafından belirlenecek esas ve usullere göre bir yıl içinde gerçekleştirilir."

Bu hüküm, Cumhurbaşkanlığı'nın bir kez daha görüşülmek üzere Meclis'e geri gönderdiği maddeler arasında yer almamıştır. AKP Hükümeti bundan cesaret alarak, halkın birbuçuk yıldan bu yana karşı çıktığı bu hükmü, aynı ruhu koruyarak kendi başına uygulamaya sokmak için kolları sıvamış bulunmaktadır.

Hazırlanan Tasarı, 5227 sayılı yasada yer alan yukarıdaki hükmün aynısıdır.

Oysa, Cumhurbaşkanlığı'nın tek tek işaret ettiği maddeler itibarıyla neredeyse yarısı kabul edilemez bulunduğu 5227 sayılı Kanun, gerçekte, red gerekçelerine konu edilen maddeler yasanın tümünü ve ruhunu

"...yapılmaya çalışılan işler Anayasa'ya aykırıdır. KHGM'nü kaldırıp yetkilerini yerel yönetimlere devretmek, Anayasa'da devlet tüzelkişiliğine tanınan toprak ve su kaynakları yönetimi yetkisini ortadan kaldırmak demektir."

doğrudan hedef aldığı için, bir hukuk devletinde, hiçbir parçası itibariyle canlandırılmaz haldedir.

II. TASARI NE ÖNGÖRÜYOR?

Tasariya göre,

a3202 sayılı "Köy Hizmetleri Genel Müdürlüğü Teşkilat ve Görevleri Hakkında Kanun"un adı "Köye Yönelik Hizmetler Hakkında Kanun" olarak değiştirilmektedir.

aKöy Hizmetleri Genel Müdürlüğü kaldırılmaktadır.

aKaldırılan Köy Hizmetleri Genel Müdürlüğü'nün görev ve yetkileri 79 ilde il özel idarelerine, İstanbul ve Kocaeli illerinde ise büyükşehir belediyelerine devredilmektedir. Ancak, 3202 sayılı Kanunda yer alan iskan konularına ilişkin görev ve yetkiler Bayındırlık ve İskan Bakanlığı tarafından yürütülecektir.

aBölge Müdürlükleri dahil taşra teşkilatı ile döner sermaye işletmelerinin personeli, araç, gereç, hizmet binaları ve tüm taşınır ve taşınmazları, bunlara ait ödeneklerle birlikte İstanbul ve Kocaeli illerinde büyükşehir belediyelerine, diğer yerlerde il özel idarelerine devredilmektedir.

aMerkez teşkilatı ile, ulusal veya bölgesel düzeyde faaliyet gösteren araştırma enstitüleri ve Tarımsal Hidroloji Araştırma ve Eğitim Merkezi Müdürlüğü'nün personeli, araç, gereç ve hizmet binaları ve tüm taşınır ve taşınmazları, bunlara ait ödeneklerle birlikte Tarım ve Köyişleri Bakanlığı'na devredilmiştir.

aKHGM'ne ait kadrolar, belirtilen idarelere devredilmektedir.

aKHGM'nün şube müdürü unvanlı kadrodan daha üstte bulunan orta ve üst düzey yöneticilerin görevleri, Kanunun yayımı tarihinde sona erecektir. Bunlar, devredildikleri kurumda ihtiyaç duyulan her türlü işlerde

görevlendirilebileceklerdir. Yönetici personel dışında kalan diğer personel, devredilen kadro unvanlarıyla görevlerine devam edecektir. Sürekli işçi kadrolarında görev yapanlar ile geçici işçi pozisyonunda çalışanlar, kadro ve pozisyonlarıyla birlikte devredilecektir.

aDevir işlemleri bir yıl içinde tamamlanacaktır. Devir nedeniyle personel, kadro, ödenek, taşınır ve taşınmaz devri ve benzeri hususlar ile 3202 sayılı Kanunda yer alan görev ve yetkilerin kullanılmasında ortaya çıkabilecek tereddütleri gidermeye Başbakan yetkilidir.

aİl özel idareleri ve belediyelere devredilen personelin aylık ve diğer her türlü mali ve sosyal hakları, ilgili yıl bütçe kanununa konulacak ve Maliye Bakanlığınca ilgili idarelere aktarılacak ödeneklerle karşılanacaktır.

III. TASARININ GEREKÇELERİ NELERDİR?

Kanun tasarısı, her tasarıda olması gerektiği gibi, bir genel gerekçe ile madde gerekçeleri eklerinden oluşmaktadır. Ancak tasarıda madde gerekçeleri doğrudan maddelerin tekrarlanmasından ibarettir. Hiçbir maddenin gerekçesinde, ilgili maddeyle getirilen hükmün amacına, kapsamına ve sonuçlarına ilişkin herhangi bir açıklama yoktur. İpucu elde edilebilecek tek bölüm, genel gerekçe bölümüdür. Tasarının genel gerekçe bölümünde ise, KHGM'nün kaldırılması için gerçek dışı gerekçeler yaratılmaya çalışıldığı, açık çarpıtmalara girişildiği görülmektedir. KHGM, beş gerekçeye dayanılarak kaldırılmak istenmektedir. Aşağıda bu gerekçeler incelenmektedir.

1. Hantal ve verimsiz devlet iddiası: Tasariya göre, "aşırı merkezi ve hantal devlet yapısı", kırtasiyecilik, işbölümü ve görev tanımındaki eksiklikler, koordinasyon zayıflığı ..

kaynak israfını artırmakta ve hizmet kalitesini düşürmekte, kamu hizmetleri halkın beklentilerine - gereksinimlerine yanıt verememektedir. KHGM bu sorunların açık bir şekilde hissedildiği verimsiz ve başarısız bir kurumdur.

Köyişleri Bakanlığı'nın kuruluş yılı olan 1963'e kadar, bu hizmetler il özel idareleri tarafından yerine getirilmekteydi. Hizmetler, 1965 yılında Yol Su Elektrik (YSE) Genel Müdürlüğü'nün kurulmasıyla birlikte bir uzmanlık birimi eliyle görülmeye başlanmıştır. Böylece, köy hizmetlerinin görülmesinde yaşanan dağınıklık, çokbaşlılık, kaynak israfı ve uzmanlık yetersizliği sorunları aşılmıştır. 1960'lı yıllardan başlayarak elde edilen başarılar, hizmetlerin yerel yönetimlerin dağınıklığından merkezi planlamaya geçirilme tercihinin ne denli isabetli olduğunu göstermiştir.

1965 yılındaki durum şöyledir: Ülkemizdeki 36.500 köyden 19.500'ünün hiç yolu yoktu; 62.000 km'lik toplam yol ağının ancak 32.000 km'lik kısmı ulaşımaya açılmıştı; hiçbir yolda asfalt ve san'at yapısı yoktur.

2000'li yıllara gelindiğinde yolu olmayan köy kalmamış, mevcut köy yolları ağı 293.000 km'ye çıkmış, yaklaşık 100.000 km yol asfalt kaplamalı hale getirilmiştir. Ülkemizde Karayollarına devlet ve il yolları ağının yaklaşık 60 bin km. olduğu düşünüldüğünde, kırsal alana götürülen hizmetin büyüklüğü ortaya çıkmaktadır.

Yine ülkemizdeki 75 bin yerleşim ünitesinden, 1965 yılında 18.183'üne sağlıklı ve yeterli içme suyu götürülmüş olmasına karşın, bugün itibariyle 70 bin adedinde sağlıklı ve yeterli içmesuyu vardır. Bu ünitelerin yaklaşık yüzde 60'ına şebekeli sistemle içmesuyu götürülmüştür. Sulanması öngörülen 2,4 milyon hektar alanlık tarım arazisinin 1,2

milyon hektarı sulamaya açılmış, 963 bin hektar alanda tarla içi ve toprak muhafaza ve geliştirme hizmetleri sağlanmıştır.

Bütün bu uygulamalar, ulaştırma, içme suları, iskan, tarım, konut, teknolojik araştırmalar ve çevre gibi 7 ana sektör ve 26 alt sektörde hizmet üreten Köy Hizmetleri Genel Müdürlüğü'nün başarılarından sadece birkaç örnektir. Bu hizmetlerin gerçekleştirilmesinde etkin bir denetim ve eşgüdüm sağlanmış, ülkenin geri kalmış bölgelerine daha fazla kaynak ayrılmasına özen gösterilmiştir. Diğer yandan ülkeye ekonomik ve uzun ömürlü tesisler kazandırılmıştır.

Bu uygulamalarda, Genel Müdürlük ihtiyacı olan iş makinelerinden bir dozer veya yükleyici 65 bin dolara alınırken, aynı iş makinasının il özel idareleri tarafından tam iki katına, yani 130 bin dolara alındığı yaygın olarak bilinen örneklerden biridir. Buna benzer örnekler çoğaltılabilir.

Burada bir önemli noktaya daha dikkat çekmek gerekmektedir.

KHGM hizmetleri için 1992 yılında genel bütçeden ayrılan pay % 3,96 iken, bu oran 1990'lı yılların ortalarında % 2'lere, 2000'li yıllarda ise % 1,06'ya kadar düşmüştür. Genel Müdürlük bütçesinde yaşanan bu muazzam daralmanın son üç yılın rakamlarıyla anlamı şudur: 8. Beş Yıllık Kalkınma Planı verilerine göre, yılda 100 bin hektar arazi sulamaya açılması gerekirken, 2002'de sulamaya açılan toprak büyüklüğü 74 bin hektar olarak gerçekleşmiş ve 2004 yılı programında bu rakam 62 bine düşmüştür. Bu durum, Türkiye'nin teknik ve ekonomik ölçütlere göre sulamaya açması gereken ilave 4 milyon hektar için daha 80 yıl beklemek gerektiğini ortaya koymaktadır. Tarla içi geliştirme hizmetleri 2002 yılında 27 bin hektardan 2004 yılında

24 bin hektara; toprak muhafaza çalışmaları 9 bin hektardan 2 bin hektarın altına; taşkın koruma çalışmaları 20 bin hektardan 13 bin hektara gerilemiştir. Ulusal bütçeden yeterli ödenek verilmeyen Kurum, tüm olumsuz ve engelleyici koşullar karşısında, öz kaynaklarını devreye sokarak hizmet üretmeyi başaramamıştır.

Bugün gelinen nokta, yaşam standardı yükselme eğiliminde olan insanlarımızın beklentilerine cevap verebilmekten tartışmasız biçimde uzaktır. Ancak bu durumun sorumlusu, bir kamu kurumu olduğu için KHGM değil, köy hizmetlerine ilişkin uygulanan politikaların kendisidir. Doğru çözüm için, sorunu ve sorumluyu doğru teşhis etmek gereklidir.

Toprak ve su kaynaklarının korunması ve geliştirilmesi, yalnızca köy muhtarlıklarında yaşayan 14,1 milyon insana hizmet vermek değildir. Ülkemizdeki 70 milyon insanın, ortalama bir ifadeyle 60 milyonunun köye bağlı olarak yaşadığı gerçeği düşünülürse, bütçe ödeneklerindeki düşüşün köylüsüyle kentlisiyle tüm nüfusumuzu etkilediği, bir diğer ifadeyle, ülkenin sosyal ve ekonomik yapısına da doğrudan etki yaptığı görülmektedir. Bu nedenle, tartışılan sorun "köylü sorunu" değil, "ülke sorunu"dur.

Tasarıda yer alan kaynak israfı ve eşgüdümsüzlük suçlamaları, ikna edici dayanaklardan yoksundur.

2. KHGM'nün diğer kamu kuruluşlarıyla mükerrer görev alanı iddiası: Tasarı, saydığı görev ve hizmet alanında, KHGM'nün bazı kuruluşlarla mükerrerlikler oluşturduğunu ileri sürmektedir. Buna göre;

a) 3155 sayılı Tarım Reformu Genel Müdürlüğü'nün Kuruluş ve Görevleri Hakkında Kanun, 3202 sayılı Yasada öngörülen görevlerden sulama, toprak muhafaza, toplu-

laştırma ve tarım dışı amaçlı arazi tahsisi gibi konulardaki işlerin Bakanlar Kurulunca belirlenen uygulama alanlarında Tarım Reformu Genel Müdürlüğüne yürütülen hizmetlerle;

b) İl Özel İdaresi Kanununa göre il özel idareleri tarafından yürütülen bazı hizmetlerle;

c) 442 sayılı Köy Kanunu ve 7488 sayılı Köy İçmesuları Hakkında Kanuna göre Devlet Su İşleri tarafından da yürütülmekte olan köye kapalı yoldan içecek su getirmek, pis suların akıp gitmesi için üstü kapalı akıntı yapmak, köylere içme suyu temin etmek gibi görevler bakımından Devlet Su İşleri Genel Müdürlüğü tarafından yürütülen hizmetlerle,

d) 441 sayılı Tarım ve Köy İşleri Bakanlığı'nın Kuruluş ve Görevleri Hakkında Kanun Hükmünde Kararname kapsamında, Bakanlığın ana hizmet birimi olan Tarımsal Üretim ve Geliştirme Genel Müdürlüğü ile Teşkilatlanma ve Destekleme Genel Müdürlüğü tarafından yürütülen hizmetlerle mükerrerlikler bulunmaktadır.

Gerçekte, her yeterli bilgi sahibinin bildiği üzere, bugün itibariyle Köy Hizmetleri Genel Müdürlüğü'nün hizmet alanına giren hiçbir konu bir başka kurum veya kuruluş tarafından yürütülmemektedir.

Tarım Reformu Genel Müdürlüğü, ülkemizde yalnızca "Reform Bölgesi" ilan edilen yerlerde çalışır. Yani, Şanlıurfa ve çevre illerinde ve "GAP Projesi"nde. Bu genel müdürlük yalnızca proje üretiminden sorumludur ve uygulama-yürütme alanında iş görmez.

İl özel idareleri ile görevde mükerrerlik iddiası da geçerli değildir. Ülkede toprak ve su kaynaklarını kullanma ve bunlar üzerinde denetim yetkisi ve görevi, yasalarla Devlet Su

İşleri Gn.Md. ve Köy Hizmetleri Gn.Md.'ne verilmiştir. İl Özel İdareleri Yasasında böyle bir hüküm yer almamaktadır. İl özel idarelerinin köy yollarının yapımı ile ilgili görevi ise, anılan kurumla mükerrerlik değil, işbölümü ve işbirliğinin hukuki zeminini oluşturmaktadır. İdareler arasında işbölümü ve işbirliğini "mükerrerlik" olarak görmek, devlet yönetimini zaafa uğratmak demektir. Kaldı ki, il özel idarelerinin ülke genelinde toplam 7000 kişiden ibaret olan personeli içinde teknik personel bulunmadığı gibi, bu idarenin yatırım uygulama deneyimi de yoktur. Her biri bir diğerinden farklı özellikler ve sorunlar sergileyen 81 il özel idaresinin, ülke genelinde dengeli götürülmesi gereken böyle bir hizmeti uygulama olanağı da bulunmamaktadır.

Mükerrerlik iddiasında bulunulan üçüncü kuruluş, Tarım Bakanlığı'nın Tarımsal Üretimi Geliştirme Genel Müdürlüğü'dür. Kısa adıyla TÜGEM olarak bilinen bu birim, alanla ilgili olarak, yalnızca bir daire başkanlığına sahiptir: Tarımsal Arazileri Değerlendirme Daire Başkanlığı. Tarımsal Arazileri Değerlendirme Daire Başkanlığı henüz 2001 yılında kurulmuştur ve yeterli birikim ve deneyime sahip değildir. Kaldı ki, Tarım Bakanlığı içinde yetkinin Koruma ve Kontrol Genel Müdürlüğü yerine TÜGEM'e verilmiş olması, ayrı bir sorun oluşturmaktadır. Tarım Bakanlığı'nın Kuruluş ve Görevleri Hakkındaki 441 sayılı Kanun Hükmündeki Kararname, konuyla ilgili uzman genel müdürlük olarak Koruma ve Kontrol Genel Müdürlüğü'nü belirtmektedir. Asıl karışıklık, tüm yetkilerin devredilmek istendiği Tarım Bakanlığı'nın kendi içindedir. Günümüze dek Köy Hizmetleri Genel Müdürlüğü uygulama yetkisini tek başına kullanmış, Tarım Bakanlığı bu süreçte yalnızca onay makamı olarak yer almıştır. Bugün de uygulama bu biçimde devam etmektedir.

Bu alanlarda tek yetkili ve tek ihtisas birimi Köy Hizmetleri Genel Müdürlüğü'dür. 'Mükerrerlik' savı gerçeği yansıtmamakta, zorlama gerekçe üretmenin bir sonucundan ibaret kalmaktadır.

3. İstihdam fazlası olan, bütçesini maaş ödemeye harcayan KHGM iddiası: Tasarı gerekçesinde, 2003 yılında maaş ödemelerinin Genel Müdürlük harcamalarının % 76'sını, ek bütçenin % 99'unu oluşturduğu, Genel Müdürlüğün özellikle bölge ve il müdürlüklerinde 53.600 kişi istihdam ettiği, personelin 45 bininin işçi olduğu ifade edilmektedir.

Köy Hizmetleri Genel Müdürlüğü hizmet üreten bir kuruluştur. Ürettiği hizmetin, bir birim maliyeti vardır. Her birim maliyetin olmazsa olmaz analiz girdilerinden biri de, işçilik gideridir. Yani, birim maliyet hesabında, analiz değer içerisinde işçilik gideri yer alır. Fabrikada üretilen 1 metre kumaş veya 1 otomobil veya 1 kg sucukta olduğu gibi, yapılan 1 km yolda, içmesuyuna kavuşturulan 1 ünite veya sulamaya açılan 1 hektar alanda birim maliyetlerde de işçilik bulunmaktadır.

İşçilik giderleri, sağlıklı bütçe uygulamalarında cari bütçe içerisinde yer almaz. İşçilik ödenekleri yatırım bütçelerinde yer alır. Köy Hizmetleri Genel Müdürlüğüne ayrılan yıllık işçilik ödeneklerinin yatırıma dönüşme oranı % 80'dir. Yani 100 birim işçilik ödeneğinin 80 birimi yatırıma dönüşmektedir.

Her üretimin bir maliyeti vardır. Köylüye hizmet götürülecekse, bunun maliyeti karşılanacaktır. Madde gerekçesinde söylendiği gibi, "personel giderleri bütçenin % 76'sını oluşturmaktadır; bu cari giderle kaynaklar heba olmaktadır" demek, gerçekte verimli bir çalışma düzeni kurmak değil, 'hizmeti görmekten vazgeçmek' anlamına

gelmektedir.

Bir diğer sav, "ek bütçenin % 99'u işçilik giderlerine ayrılır" saptamasına dayanmaktadır. Ek bütçelerle ilgili bu saptama, bütçenin IMF koşullarına uygun hazırlandığını göstermek için, yıl başı bütçe hazırlığında bir takım harcama kalemlerini bütçeye koymamaktan kaynaklanmaktadır. Gerçekte hükümet, bir yılda işçiyeye, memura ne ödeyeceğini net olarak bilmektedir. Maliye Bakanlığı'nın elinde bu bilgiler ayrıntılarıyla, aylık giderler olarak, il bazında vardır. Ama bu rakamlar, yıl başı hesaplarında IMF'yi kandırmak amacıyla gizlenmektedir. Ülke gerçekleri ve hizmet gereksinmesi, yılı içinde, ister adına ek ödenek densin, ister örtülü ödenek, bu paranın ödenmesini zorunlu kılar. Ek bütçenin % 99'unun işçilik ödemesi olarak gösterilmesi, KHGM'nün eksiklerini değil, siyasal iktidarların IMF ipoteği ile pazarlığını açığa çıkarmaktadır.

Bir diğer ifadede Genel Müdürlük bünyesinde 53.600 kişi, il müdürlüklerinde 45 bin kişinin çalıştığından söz edilmektedir. Peki, Köy Hizmetleri'nde kaç kişi çalışmalıdır? Biz söyleyelim, bugün itibarıyla Genel Müdürlükte çalışan işçi sayısı 44 binin altına düşmüştür. Genel Müdürlük tarafından yapılan norm kadro çalışmalarına göre, bu hizmetlerin asgari düzeyde yerine getirilmesi için 47.100 işçiyeye ihtiyaç vardır.

Tasarı'da ileri sürülen personel giderlerinin yüksekliği savı, devlet ciddiyetiyle bağdaşmayacak ölçüde gerçek dışı bir nitelik taşımaktadır.

4. KHGM'nün işleri müteahhitlere ve başka kurumlara devretmiş olduğu ve bu nedenle personel ve makinalarının atıl kaldığı iddiası: KHGM'nün doğrudan yaptığı işlerin çoğunun kırsal yollarla ilgili olduğu, tarım (çoğunlukla sulama), su temini

ve iskanla ilgili öteki işlerin büyük ölçüde özel yükleniciler tarafından yerine getirildiği, KHGM faaliyetlerinin önemli bir bölümünün il özel idarelerinin talebi üzerine ve öteki kuruluşlarla yapılan protokoller çerçevesinde gerçekleştirildiği, bunun sonucu olarak KHGM'nün personeli ve makinalarının büyük ölçüde atıl kaldığı ileri sürülmektedir.

Ülkemizde yaklaşık 75 bin yerleşim birimine hizmet götüren KHGM, yapım hizmetlerinin yanı sıra bakım hizmetlerini de yerine getirmek zorundadır. 300 bin kilometrelik yolda dört mevsim güvenli ulaşım sağlanacaktır. Sekiz yıllık kesintisiz eğitim için köy yolları hergün açık tutulacaktır. Bir köye birden fazla kere hizmet götürüldüğü için, yılda ortalama 80 bin köyde, 680 bin kilometrelik kar mücadelesi yapılacak, deprem, sel gibi doğal afetlerde olay yerine anında ulaşılabilecek ve ilk müdahale yapılacaktır; cami, köy konağı, okul, sağlık ocağı gibi tüm tesislerin hizmeti karşılanacak, köydeki acil hasta hastaneye yetiştirilecek, sağlık memuru veya hemşire köylere götürülecek, sınır ötesi askeri hareketlerde orduya lojistik destek sağlanacaktır. Böyle bir kuruluşta "atıl kapasite" varsa, başka hiçbir kuruluş çalışmıyor demektir.

KHGM'nde 1984 yılında 10.240 olan memur sayısı, yirmi yıl için 2004 yılına kadar 6.000'e düşürülmüştür. 1985 yılında 65.327 olan işçi sayısı, mevsimlik işçiler kadrolu duruma getirildiği halde 2004 yılına kadar 44.000'in altına indirilmiştir. 20 yılda memur sayısı yüzde 40, işçi sayısı yüzde 33 oranlarında düşürülmüştür.

1990 yılında toplam 28.000 adet olan makina varlığı, 2004 yılına kadar 16.000 adete geriletmiştir. Kurumun makine varlığı yüzde 43 oranında azaltılmıştır. Büyüyen hizmet gerekleri, böylesine daralan

"Köy Hizmetleri, Karayolları, Devlet Su İşleri Genel Müdürlükleri, yapıları gereği satılarak özelleştirilemeyeceği için, bu kuruluşları özelleştirmenin yolu, bu kuruluşlarca yerine getirilen hizmetlerin müteahhitlere ve taşeronlara yaptırılması olmuştur."

personel ve makina varlığıyla karşılanmıştır.

Köy Hizmetleri Genel Müdürlüğü'nde özelleştirme ise, Kurum'un teknik bir tercihi ve teknik gereklilik olarak değil, iktidarların hesapsız ve inatçı siyasal tercihlerinin ve dayatmalarının ürünü olarak ortaya çıkmıştır.

Özelleştirme, yalnızca kamu kurum ve kuruluşlarına ait işletmelerin özel kişi ve kuruluşlara satılması değildir. "Taşeronlaşma yada emanet işlerin azaltılarak işlerin özel kişi ve kuruluşlara yaptırılması" da bir özelleştirme yöntemidir. Köy Hizmetleri, Karayolları, Devlet Su İşleri Genel Müdürlükleri, yapıları gereği satılarak özelleştirilemeyeceği için, bu kuruluşları özelleştirmenin yolu, bu kuruluşlarca yerine getirilen hizmetlerin müteahhitlere ve taşeronlara yaptırılması olmuştur.

Kamu sektöründe taşeronlaşma ve fason üretim, 24 Ocak 1980 istikrar programı sonrasında bilinçli olarak gündeme getirilmiştir. Bu doğrultuda ilk sistemli çabalardan biri, 1983 yılında hazırlanan

Ulaştırma Ana Planı'dır. Bu Plan uyarınca Karayolları Gn.Md.'nün emaneten yaptığı işlerin on yılda yüzde 60'dan yüzde 25 düzeyine indirilmesi öngörülmüştür. DSİ de bu süreçten etkilenmiştir. 1999'da dönemin DSİ Genel Müdürünün yaptığı bir açıklama çok anlamlıdır ve yapılan çalışmanın niyetini ve boyutunu göstermektedir:

"DSİ, özelleştirme uygulamasında bugün yüzde 83'lük bir seviyeye ulaştı... Bugün ülkemizde 300'e yakın sulama birliği var. Yenileri de kuruyor. Mevcudun yüzde 83'ü çiftçilerimize devredildi. Böylece Türkiye'nin en büyük gizli özelleştirmelerinden birini gerçekleştirdik. Hedefimiz, 2000 yılına kadar tüm alanların işletmesinin devredilmesi. ... DSİ'nin bu çalışması dolayısıyla Dünya Bankası, Türkiye'yi örnek ülke olarak gösterdi" (Zaman Gazetesi, 12.1.1999)

KHGM'nde işaret edilen 'atıl kapasite' varsa, bu, KHGM'nün bir devlet kurumu olmasından değil, doğrudan doğruya özelleştirme ve taşeronlaşma politikasının uygulanmasındandır. Verimsiz olan, kaynakların israfına yol açan ve kamu hizmetlerinin görülmesini engelleyen, özelleştirme ve taşeronlaştırma politikasının kendisidir. Müdahale edilmesi gereken nokta burasıdır: Kamu kurumlarını hızla felçli hale getiren bu uygulamalara son vermek, bugün yaşanan sorunları ortadan kaldırmanın tek yoludur.

5. KHGM'nün yaptığı işlerin mahalli ve müşterek ihtiyaçlara ilişkin olması sebebiyle mahallinde planlanarak yerine getirilmesinin zorunlu bulunduğu, merkezi planlamaya gerek kalmadığı, günümüzde KHGM'ne gereksinim kalmadığı iddiası: Tasarı, mahalli müşterek nitelikli hizmetlerin merkezi idare tarafından yürütülmeye çalışılmasının hizmette etkinliği ve verimliliği azalttığı ve hizmetlerin daha yüksek

maliyetle yerine getirilmesine yol açtığı; bu nedenle KHGM tarafından yürütülen hizmetlerin, halen köye ilişkin hizmetlerin yerine getirilmesinde önemli bir rolü bulunan il özel idarelerine devredilmesinin öngörüldüğü; 5216 sayılı Büyükşehir Belediyesi Kanunu ile büyükşehir belediyesi sınırları İstanbul ve Kocaeli illerinde il mülki sınırı olarak tespit edildiğinden ve böylece il özel idarelerinin bu görevleri yerine getireceği bir alan kalmadığından, bu illerde KHGM tarafından yerine getirilen görevlerin büyükşehir belediyelerine devredilmesinin amaçlandığı ifade edilmektedir. Tasarıya göre, merkezi planlama, bu kuruluşların kurulduğu dönemdeki şartlarda uygun olabilirdi, ancak bugün dönem değişmiştir. Artık, bu faaliyetlerin mahalli idareler tarafından yerine getirilmesi, hem mahallin ihtiyaçlarına uygun çözüm yollarının bulunmasını kolaylaştıracak, hem de atıl kapasitenin kullanılması sağlanarak verimlilik artırılabilecektir.

Tasarının gizlediği gerçek, bu sahte gerekçe ile ilgilidir. KHGM tarafından yürütülen işler "mahalli müşterek ihtiyaçlar"a değil, ulusal-ortak hedeflere ilişkin işlerdir. Bu konu, aşağıdaki bölümde ayrıntılarıyla ele alınmaktadır.

IV. TASARININ GİZLEDİĞİ NEDİR?

Tasarının genel gerekçesinde, KHGM'nün başlıca görev ve sorumluluk alanı şöyle ifade edilmiştir:

"Küçük ölçekli kırsal altyapının geliştirilmesi kapsamında olmak üzere, kırsal alanda küçük sulama planları ve drenaj sistemleri için yer altı ve yer üstü su kaynaklarının geliştirilmesi, tarım alanlarının amacına uygun şekilde kullanılması, köy yollarının inşaatı ile köylere temiz içme suyu sağlanması ve köylerin elektrikleştirilmesi için gerekli tesislerin yapılması, toprak

muhafaza, arazi ıslahı, toplulaştırma, tarım dışı amaçlı arazi tahsis ve iskan hizmetleri."

Türkiye'de, Sekizinci Beş Yıllık Kalkınma Planı verilerine göre, kırsal alanda 35.014 adet köy ve 40.617 adet köy-bağlı olmak üzere toplam 75.631 adet yerleşim ünitesi vardır. Bunlarda toplam 14,1 milyon kişi yaşamaktadır. Köy Hizmetleri Genel Müdürlüğü, kasabalara da hizmet götürdüğünden, hizmet sunulan nüfus sayısı 23 milyona yükselmektedir.

Tasarı yukarıdaki tanımı temel sayarak ve KHGM'nü yalnızca 75.000 küçük yerleşme biriminin nüfusuna dönük bir hizmet birimi diye göstererek, böylesine dağınık ve küçük birimlere "Ankara'dan hizmet götürme"nin mantıksızlığını göstermeye çalışmaktadır.

Bazı köşe yazarları, bu aldatmacı sava destek olmaktadır. Bir yazar, kendini bildi bileli adını bildiği, ama ne yaptığını bilmediği KHGM'nün Çevre Bakanlığı'nın 30 katı bütçeye sahip olduğunu; -okuyucularının sıkı durmasını isteyerek- bütçesinin % 72'sinin ücretlere gittiğini; son 25 yılda kuruma 20 milyar dolar ayrılıp köylüye 3-4 milyar dolarlık hizmet götürdüğünü; örgütün "tıpkı kabus gibi" kendini yeniden ve yeniden ürettiğini; "tıpkı kanserli bir ur gibi" büyüdüğünü, bu rakam ve değerlendirmelerle kendisini 'enforme eden' kaynaklara ilişkin hiçbir bilgi vermeden yazdıktan sonra şu sonuca varmıştır:

"Ben artık bürokrasinin kendi kendisini küçülteceğinden o kadar umudumu kestim ki, Köy Hizmetleri Genel Müdürlüğü gibi kurumları tespit ettikçe IMF'e "gammazlamak"tan başka çare düşünemiyorum. Gözlerine sokarsak, belki böyle kurumları da kredi koşulları listesine koyarlar diye umuyorum." (Gülşay Gökçürk, "Köy Hizmetleri", 5 Temmuz

2001, Sabah Gazetesi).

21 Ekim 2004 günü TBMM'ye gönderilen KHGM'nü kapatma tasarısı, her biri gerçek dışı ve belli bir politika doğrultusunda kamuoyu yaratma amacıyla yürütülen bu faaliyetler sonunda ortaya çıkarılmıştır.

Tasarı, yıllardır yürütülen yanlış-bilgilendirme operasyonundan güç alınarak, KHGM'nün mahalli müşterek nitelikte işler yaptığı, üstelik bu mahalli işleri çok küçük yerleşmeler için yürüttüğü, dolayısıyla bu işlerin merkezi bir örgüt tarafından değil yerel yönetimlerce yapılması gerektiği görüşüne dayandırılmıştır.

Oysa, KHGM'nün üstlendiği görev ve hizmetler, Tasarı'da anlatılan "küçük" ve "yerel" işler değildir. Tam tersine, KHGM, "ulusal" ve "büyük" işlerin örgütüdür.

Köy Hizmetleri Genel Müdürlüğü:

aülke topraklarının hangi amaçlarla nasıl ve kimlerce kullanılacağına karar veren;

atarımsal amaçlı nüfus yerleştirme gibi son derece hassas nüfus işlerine yönelik işler yapan;

ahıçbir yerel grubun uhdesine geçiremeyeceği yerüstü ve yeraltı su kaynaklarının halkımızın gereksinimleri doğrultusunda kullanılmasını yöneten;

ayerel çıkar gruplaşmalarının etkisiyle bir başka nüfus grubunu cezalandırma amacıyla kullanılacak olan yol açma ve yol güvenliğini sağlama işlerini yürüten bir kurumdur.

KHGM tarafından yapılan işler basit müteahhitlik işleri değil, yaşamın en temel kaynaklarının, toplumun barış içinde yaşaması için zorunlu olan adaletli ve dengeli biçimde kullanıma sunulması ile ilgili

işlerdir. KHGM işleri, bu nedenle ulusal nitelikli işlerdir. Bu nedenle devlet eliyle yürütülen işlerdir.

KHGM'nün görevleri, 3202 sayılı kuruluş Yasasında 20 ayrı fıkra halinde sıralanmıştır. Hazırlanan tasarı bu maddeyi yürürlükten kaldırmamış, aşağıda belirtilen bu görevlerin tümünü yetkileriyle birlikte yerel idarelere devretmiştir.

KHGM'nün toprak yönetimi (toprağın kullanılması, korunması, geliştirilmesi) görevi, yalnızca köy yerleşmelerinde değil, tüm ülke genelinde aşağıdaki yetkilerin kullanılmasını demektir (3202; madde 2/b,f-k,p):

(1) Tarım alanlarının amacına uygun kullanılmasını sağlamak ve denetlemek.

(2) Devletin hüküm ve tasarrufu altındaki arazinin tespit, tayin, ölçü işlerini, Hazine adına tescil işlerini yapmak;

(3) Mera, yaylak, kışlakların tespiti yapmak.

(4) Kiraya verilecek Hazine arazisi genişliğini ve kiralayacak topraksız çiftçileri saptamak.

(5) Devletin hüküm ve tasarrufunda yada mülkiyetinde bulunan toprakların (fıstıklık, zeytinlik, makilik, çayır ve meraların) ıslahını ve altyapısını yapmak, yapılan planları onaylamak, uygulamak.

(6) Devletin hüküm ve tasarrufu altında yada mülkiyetinde bulunan taşlı, asitli toprakları tarıma elverişli hale getirmek.

(7) Ekonomik üretime olanak vermeyecek kadar parçalanmış tarım arazilerinin toplulaştırmasını yapmak

Genel Müdürlük hizmetleri içerisinde yer alan arazi toplulaştırması ve tarım dışı amaçlı arazi kul-

lanımı hizmetleri ülkemizde yalnızca Köy Hizmetleri Genel Müdürlüğü tarafından yerine getirilmektedir. KHGM, bu alanlarda uzmanlık birimidir.

Diğer yandan, bu hizmetler havza bazında uygulamaları içerir. Yani birden fazla ili ilgilendiren hizmetlerdir. Bir arazi toplulaştırmasında aynı il içerisinde bile büyük sorunlar yaşanırken, birkaç ilin bir araya gelmesi uygulamada çok büyük zorluklar getirecektir.

Bir diğer önemli konu ise, tarım dışı amaçlı arazi kullanımınıdır. Ülkemiz için çok büyük önem arz eden tarım toprakları her yıl heyelan, erozyon, yanlış kullanım gibi nedenlerle hızla azalmaktadır. Yaklaşık 77 milyon hektar büyüklüğündeki ülke topraklarının ancak, 8,5 milyon hektarı, yani %10'u sulanabilir özelliktedir. Eğer bu alanları da tarım dışı amaçlarda kullanmaya başlarsak, ülke geleceğine en büyük ihaneti yapmış olmaz mıyız?

Kocaeli, Çorlu, Tekirdağ, Gediz, Ergene, Çukurova, Menderes gibi ovalarda hızlı nüfus artışı, paralelinde hızlı bir sanayileşmeyi de getirmiştir. Tarım toprakları üzerine bilinçsiz ve kaçak olarak sanayi tesisleri kurulmaktadır. Bugün için bu uygulama, Köy Hizmetleri Genel Müdürlüğü elden geldiğince rapor vermediği için önlenmektedir. Köy Hizmetleri analiz raporu olmazsa, bu tür işletmeler ÇED raporunu da alamamakta ve işletmeye açılmamaktadır.

Bu yetkiler il özel idarelere verildiğinde;

1-Her ilde toprak analiz laboratuvarları olmadığına göre, bu analiz nerede yapılacaktır?

2-Uzmanlık ve deneyim gerektiren bu işi yapacak personel nereden bulunacaktır?

3-İl encümenine devredilecek olan bu yetkide hatır gönül ilişkileri nasıl önlenecektir? Bu alanlardan elde edilen rant yağması nasıl durdurulacaktır?

4-Siyasi baskı ve dayatmalara karşı, sözleşmeyle çalıştırılacak görevliler nasıl direnç gösterebilecektir?

5-Toprak kullanımında kamu yararını gözetmek ve çıkar sahipleri karşısında kamu adına tarafsız hizmet vermek nasıl sağlanacaktır?

KHGM'nün su yönetimi, üç farklı hukuksal statüdeki suyun üç farklı ana birime, çatışmaları gidererek dağıtımını sağlamak temeli üzerinde yükselen bir iştir. Su yönetimi, bu özelliği nedeniyle ulusal devlet yetkisi kullanılmasını zorunlu saymaktadır (3202; madde 2/b,e):

(1) Umuma ait suları, köylere devredilmiş suları, eskiden beri köyün kullanımında bulunan suları,

(2) Köylere, köye bağlı yerleşme birimlerine, askeri garnizonlara,

(3) İhtiyacına göre içmesuyu ve kullanma suyu tahsis etmek,

(4) Ve tahsis şeklini değiştirmek.

(5) Su tesisi ve su yollarının geliştirilmesi için gerekli olan arazi devletin hüküm ve tasarrufu altındaysa, köyün yada köy bağlınının umumi yerleri içindeyse, özel mülkiyeteyse, köyün mülkiyetindeyse, bu araziyi kamu-laştırmak.

KHGM'nün yol yönetimi ile ilgili görev ve yetkileri şunlardır (3202; 2/a):

(1) Köy, köy bağluları, orman, orman-içi, köy-içi yol ağlarını saptamak.

(2) Bu yolları, köprüleri, sanat yapılarını yapmak,

(3) Yolların işlerliğini ve trafik güvenliğini sağlamak.

Bu işlerin tümü ulusal önemde işlerdir; bu işlerin hepsi ancak ulusal bazda yönetilebilir ve ancak havza bazında ve bölgesel ölçekte yürütülebilir. Tasarı, köy hizmetlerinin ulusal karakterini ve temel kamusal özünü gizlemektedir. Tasarı, konunun toprak ve su kaynaklarımız üzerindeki ulusal egemenlik yetkilerimizle doğrudan ilgili olduğunu gizlemektedir.

V. TASARININ GERÇEK GEREKÇELERİ NELERDİR?

Tasarı, toprak ve su varlıklarının yönetimi ile yürütülmesini il düzeyine indirerek başka bir hazırlık yapmaktadır.

KHGM'nü kapatmayı amaçlayan Tasarı'nın dile getirilmeyen gerçek gerekçeleri, yürütülen kamu reformları bütününe bağlı olarak çoktan ortaya konulmuştur. Gerçek gerekçeler, küresel güçlerce dayatılan kamu "reformu"nun amaçları

arasında yer almaktadır.

a) Kısa Vadeli Amaç

KHGM'nün kapatılması, IMF standby -niyet mektubu görüşmeleri ve metinlerinde, ivedi bir amaç olarak yer alan personel azaltımı ve personel giderlerinin kısılması hedefinin bir parçasıdır.

2005 bütçesinde iç-dış faiz ödemeleri için gerekli kaynakları garantiye almak için personel maaşlarını dondurmak da yeterli değildir. Eğer personel sayısında ciddi azalma olmazsa, IMF'nin istediği bütçe yapısı kurulamamaktadır. KHGM'nün kapatılması, IMF Bütçesi'nin gizli anlaşmasında başlıca "tedbir" olarak öngörülmüştür:

Bu politikaların uygulayıcısı ve destekleyicilerinden birinin, 2005 Bütçesi'ni değerlendiren sözleri, durumu açık biçimde ortaya koymaktadır:

"Personel giderlerinin GSMH payındaki gerileme dikkat çekici. Açıklamalara göre memur maaşlarındaki ortalama artış % 11,1. Bu, nominal olarak % 13,4 olması beklenen GSMH artışının altında. Hükümet 1991 sonrasında hizmete başlayan memurlara verilmesi planlanan bir derecenin, maaşlarında %20'ye varan artışlara yol açacağını ifade etmişti. Bu durumdaki memurların, toplamın üçte birine eşit olduğunu varsayarsak, personel giderlerindeki artışların % 14 olması beklenmeli.

Personel sayısında ciddi azalmalar olmazsa, bu harcamaların GSMH içindeki payının da gerilemesi gerçekçi görünmüyor. Anlaşılan, Köy Hizmetleri'nin kapatılması önemli bir tedbir olarak yer almış. Bu yapılmazsa, personel ödeneğinin başlangıçta öngörülenin üstüne çıkması kuvvetle muhtemel... Sonuç olarak 2005 yılı programı ve bütçesi, orta vadeli bir programın ilk dilimi

olması nedeniyle ayrı bir önem taşıyor. Programın ve bütçenin hedefleri kolay hedefler değil." (Faik Öztrak, Milliyet -Business, 24 Ekim 2004, s. 9)

2005 bütçesinde personel giderlerini azaltma amacı, KHGM'nün yerel idarelere devredilmesiyle hantal ve verimsiz merkezce kötü görülen hizmetin daha iyi görülmesi gibi bir hedef güdülmeye çalışılmaktadır. Yapılmak istenen, KHGM personelini devir görüntüsü altında tasfiye etmek; 50.000 kamu memur ve işçisini kamu istihdam sistemi dışına atmak; tahammül sınırlarını aşmış işsizler ordusunu daha da kalabalıklaştırmaktır. Böylece IMF'nin bekçiliğini yaptığı iç ve dış borç ödemeleri biraz daha garanti altına alınmış olacaktır.

Bu yakın ve acil tehdit, KHGM'nü kapatmayla güdülen iki orta ve uzun vadeli tehditle daha da büyük hale gelmektedir. Tasarı, orta ve uzun vadede iki temel amaç gütmektedir:

b) Orta ve Uzun Vadeli Amaç

(1) Bölgesel -federal devlet kuruluşunun altyapısını hazırlamak. KHGM tarafından yürütülen işler, havza-bölge bazında planlanması, yürütülmesi, uygulanması gereken işlerdir. Bugünkü Türkiye koşullarında 81 illi ölçek bunun için dardır. Nitekim Türkiye'de bu gerek yerine getirilmiş ve KHGM 19 bölge müdürlüğü biçiminde örgütlenmiştir. Ancak, bölge müdürlükleri, yapısı gereği mekanı ulusal görüş açısından gören Ankara merkezinin kollarıdır. Ülkede henüz bölgesel-federe yapılar kurulmadığına göre, ilk adımda ulusal-kamusal düzenden kopuşu gerçekleştirmek gerekir. Bunun için yapılabilecek tek şey, hizmetin merkezi örgütlenmesini ortadan kaldırarak 81 ilde erimesini sağlamaktır. Şu anda taslağı hazırlanmış, henüz yasallaşmamış, ama Avrupa Birliği'nin 'ev ödevleri' arasında yer

alan Bölgesel Kalkınma Ajansları'nın (İdareleri'nin) kurulması beklenecektir. Önceki Hükümet döneminde toplam sayıları 26 olarak saptanmış olan bölgesel idareler kurulduğunda, "bu hizmetler il ölçeğinde yürütülemez, bölgesel ölçeğe taşınmalıdır" denecektir. İl özel idareleri, bu yapının kurucu unsuru olmaya hazırlanmaktadır. Bölgesel Kalkınma İdareleri, ulusal bütçeden çok, yabancı fon ve kredilerden beslenecek yapılar olarak tasarlanmıştır. Kısacası, bu idarelerin merkezi ucu Ankara'dan bağımsızdır, ama Brüksel'e ve dünya borsalarına bağımlı hale getirilmektedir.

(2) Toprak ve su varlığını kamu malı olmaktan çıkarmak ve özel mal haline getirmek. Birleşmiş Milletler, Dünya Bankası, OECD, Avrupa Birliği gibi kuruluşlar, toprak ve su kaynaklarını birer toplumsal değer değil, ekonomik değer olarak tanımlamaktadırlar. Ekonomik değer, toprak ve suyun ticari meta olarak piyasada alınıp satılır hale getirilmesi demektir. Toprak ve su, kamu malı olmaktan çıkarılarak özel mülkiyet konusuna dönüştürülmek istenmektedir. Ulusal ölçek ve kamu hukuku, bu amacın önünde engeldir. KHGM'nün yerel idarelere devri, bu varlıkların üzerinde kamu hukukunun geçerliliğine son verecek, hızlı bir özel mülkiyete dönüştürme sürecini başlatma olanağı yakalamak demektir. Toprak ve su kaynakları üzerinde baskın durumda olan "devletin hüküm ve tasarrufu altında olan topraklar" ile "umumi sular" statüleri daraltılacaktır. Bölgesel ve yerel idareler ile özel mülk sahipliğine mülkiyet tescilleri gerçekleştirilecektir. Böylece, tüm toprak ve su kaynakları piyasa koşullarına göre alınıp-satılır hale getirilecektir. Köy topraklarının yabancılara satışı önündeki engeller halihazırda kaldırılmıştır; su kaynaklarında işlet-

mecilik yerli ve yabancı büyük tekellere geçmiş durumdadır. Piyasada birer ticari meta olarak alınıp satılabilir hale getirilen bu ulusal varlığın, küresel şirketlerce paylaşılması engelsiz biçimde tamamlanacaktır.

KHGM'nün kapatılması, herbiri gerçek dışı olan sözde gerekçelerin ötesinde bu gizlenmiş gerekçelere dayanmaktadır.

Bu nedenle KHGM'nün kapatılmasına karşı çıkmak, herhangi bir kuruluşu ve 44.000 işçinin haklarını savunmanın ötesinde ülkenin geleceğini savunmak demektir.

VI. TOPRAKLARI ve SUYU KORUMAK: KİM? KİME KARŞI? NASIL?

Anayasanın 45. maddesi devleti "Devlet, tarım arazileri ile çayır ve meraların amaç dışı kullanılmasını ve tahribini önlemek..." ile görevli saymıştır. Bu anayasal görev 441 sayılı Tarım ve Köyşileri Bakanlığı Yasasında "tarım alanlarının gayesine uygun bir şekilde kullanılmasını sağlamak" ifadesiyle yer almıştır. Aynı anayasal görev, 3202 sayılı Köy Hizmetleri Genel Müdürlüğü Yasasında "toprak ve su kaynaklarının verimli kullanılmasını, korunmasını, geliştirilmesini sağlamak, çiftçilerin hizmetine götürmek" olarak ifade edilmiştir.

Tarım Bakanlığı ile Köy Hizmetleri Genel Müdürlüğü, devlet tüzelkişiliği içinde bu görevi yerine getirmekten sorumlu tutulmuştur. İki kurum arasındaki işbölümü, yirmibeş yıldır süren yağmacı liberalizasyon politikaları karşısında, kamu idaresinin Cumhuriyet tarihinde görülen en üzücü rant savaşlarıyla kirlenmiştir.

Merkezi düzeyde ve birbirini den-

gelemek üzere yaratılan işbölümü, 1991 yılında Toyota-SA; 1998 yılında Ford-KOÇ, 1998 ve izleyen yıllarda CARGILL ve UZEL gibi küresel-yerli şirketlerin ortaklıkları karşısında sendelemiş; siyasal kadroların baskıları karşısında sıkışmış; demokratik toplum örgütlerinin istekleri ve yüksek yargı organlarının kararları, bu baskılara karşı çıkan üst düzey yöneticilerin direnişini zafere dönüştürmelerine yetmemiştir.

Kamuoyunca çok iyi bilinen gelişmeler kısaca şöyle olmuştur:

aTarım Bakanlığı, kendisine verilen görevi, 1989 yılında bir yönetmelikle düzenlemiştir.

11 Mart 1989 tarihli Tarım Alanlarının Tarım Dışı Gaye ile Kullanılmasına Dair Yönetmelik, sulamaya açılan yada açılacak alanların amaç dışına tahsis edilmesini yasaklamıştır. Ancak sekizinci maddedeki bu hüküm, üzerinden bir yıl geçmeden değiştirilmiştir. 23 Şubat 1990'da yapılan değişiklikle, birinci ve ikinci sınıf tarım arazilerinin, binden fazla ortaklı şirket yada kooperatiflerin ihraç malı üretme amaçlı yatırımlarına tahsis edilmesine olanak verilmiştir. Üzerinden iki yıl geçmeden bir değişiklik daha yapılarak istisna kapsamı genişletilmiş ve sulamaya açılan tarım alanlarının uçak, gemi ve otomotiv sanayii yatırımlarına tahsisi mümkün kılınmıştır.

Bu değişiklik, Adapazarı'nın verimli tarım toprakları üzerinde kurulmak istenen Toyota-SA içindir. Bu serüven, fabrikanın açılışında dönemin Cumhurbaşkanı Süleyman Demirel'in "burada patates eksek daha mı iyiydi?" sözüyle taçlanmıştır. Demokratik kitle örgütleri bu soruya o dönem, "evet, kuşkusuz daha iyiydi" karşılığını vermişlerdir. Toplam

77 milyon hektarlık arazinin yalnızca 8,5 milyon hektarının sulanabildiği bir ülkede, birinci sınıf tarım arazisi üzerinde fabrika değil patates yetiştirilmesi gereği çok açık bir gerçektir. Kaldı ki, sanayi tesisleri ülkede çok miktarda bulunan alternatif tarım-dışı alanlarda kurulabilir.

3 Aralık 1991 günü Ziraat Mühendisleri Odası'nın açtığı iptal davası, Danıştay tarafından halkın lehine sonuçlandırılmıştır. Danıştay 10. Dairesi, yönetmelik değişiklikleriyle getirilen tüm istisnaları iptal etmiş, Danıştay İdari Dava Daireleri Genel Kurulu da bu kararı onaylamıştır. Ne var ki, şirketler ile destekçileri siyasetçiler, yargı kararlarının uygulanmasını engellemişlerdir.

Yargı kararlarına rağmen, 1998 yılında Kocaeli Körfezi'nde kurulan Ford-Koç otomobil fabrikası yapımı tamamlanmıştır.

a1998 yılında Tarım Bakanlığı, bu yönetmeliğin yürütme maddesini, "bu yönetmeliği Köy Hizmetleri Genel Müdürlüğü yürütür" biçiminde değiştirerek, yetkiyi KHGM'ne devretmiştir.

Yönetmelik devrinin gerçekleşmesinin hemen akabinde, bir gün sonra, yeni yönetmenlik yayımlanarak yürürlüğe girmiştir. Anımsanacağı üzere, devir işlemi, ANAP'lı Tarım Bakanı Mustafa Taşar'dan, Köy Hizmetleri Genel Müdürlüğü'nden sorumlu DSP'li Devlet Bakanı Mustafa Yılmaz'a olmuştur.

Yönetmelik devirlerinin yaşandığı bu zaman diliminin çok somut bir sonucu olmuştur. Yeni yönetmeliğin somut ürünü ise, Bursa'da CARGILL şirketinin Bursa'da birinci sınıf tarım topraklarında kirletici bir sanayi

tesisi kurmasıdır.

Danıştay, bir bakanlığın kendi yetkisini bu yolla başka bir kuruma devredemeyeceği gerekçesiyle işlemi iptal etmiştir.

aYetki yeniden bakanlığa geçince, Tarım Bakanlığı yeni bir yönetmelik hazırlamıştır. Alan şimdi 13 Haziran 2003 günlü ve 25137 sayılı Resmi Gazete'de yayımlanmış Tarım Arazilerinin Korunması ve Kullanılmasına Dair Yönetmelik ile yönetilmektedir. Bu yönetmelik de pekçok hükmü bakımından yargıda dava konusu olmuş ve başlıca hükümleri için yürütmeyi durdurma kararı alınmıştır.

Denge-fren mekanizmalarına dayalı, demokratik ve yargısal denetimin görece etkili olduğu merkezi yönetim, yerli-yabancı ortaklı şirketler karşısında kamu yararının tarafsız koruyucusu olarak davranma gücünü önemli ölçüde yitirmiştir. Böyle küresel-yerli ittifaklı bir çıkar ve baskı gücünün, 81 ayrı yerel meclisi nasıl kolay etkileyebileceğini tahmin etmek hiç de zor değildir.

Tasarı, toprak ve su kaynaklarının yönetimini il meclislerine tümüyle terk ederken, hiçbir denetleme ve frenleme mekanizması öngörmeyerek, toprak-su yönetimini küresel-ulusal-yerel çıkar ittifakının doğrudan kontrolüne vermeye yönelmiş bulunmaktadır.

Teknik bilgiye ve uygulama deneyimine sahip örgütler ile hizmet güvencesine sahip memurluk sistemi, bağımsız yargı sistemi ve hukuk devleti, siyasal yapılarla bütünleşmiş çıkar grupları tarafından dağıtılmakta, kadrolar hizmet güvencesinden yoksun sözleşmeli personele

dönüştürülmektedir.

Halkın ve ülkenin geleceği, ülkenin toprak ve su kaynakları, yol ağı güvenliği, kamu yararı ve kamu hizmeti hem merkezi hem yerel düzeyde korumasız bırakılmaktadır.

1990 yılından bu yana sürdürülen yağma, bu Tasarı ile son vuruşunu yapmaktadır.

VII. NE YAPILMALI?

Bu politika, bu oyun bozulmalıdır.

Toprak, su ve yol ağımız, halkın gereksinmelerini esas alan, merkezi planlama çerçevesinde kamu yararı için yönetilmelidir.

Ülkenin kıt kaynaklarıyla yaratılan uzmanlık örgütlerinin, uzman personelin, uzman işgörmeye usullerinin yok edilmesi önlenmelidir.

Taşeronlaştırma uygulamasına son verilerek, uzman işçilik ve mühendisliğin ülke kalkınması için hazır olan gücü yeniden harekete geçirilmelidir.

Toprak ve su kaynaklarının yönetimine ilişkin yağmacı kurallar kaldırılmalı, tüm ilgili yasa ve yönetmelikler kamu yararı doğrultusunda işleyecek hükümler temelinde yeniden hazırlanmalıdır.

Toprak, su ve yol ağlarımız, küresel-ulusal-yerel çıkar ittifaklarına karşı; bunların politikalarına karşı korumaya alınmalıdır. Bu koruma, herkesten önce devletin ve elbette siyasal iktidarların görevidir.

Köy Hizmetleri Genel Müdürlüğü'nün yerelleştirilme adı altında yok edilmesi durdurulmalı, Kurum için yeterli ödenek ve yeterli araç-gereç sağlanmalıdır.

KÖY HİZMETLERİ GENEL MÜDÜRLÜĞÜ'NÜN KAPATILMASI ANAYASAYA AYKIRIDIR

Gökhan GÜNAYDIN

Ziraat Mühendisleri Odası Başkanı

3202 sayılı Köy Hizmetleri Genel Müdürlüğü görev ve örgütlenme yasası, hazırlanarak 21 Ekim 2004 günü TBMM Başkanlığı'na gönderilen tasarı ile değişikliğe uğratılmaktadır. Hazırlanan metin "Köy Hizmetleri Genel Müdürlüğü Teşkilat ve Görevleri Hakkında Kanunda Değişiklik Yapılması ve Köy Hizmetleri Genel Müdürlüğü'nün Kaldırılması Hakkında Kanun Tasarısı" adını taşımaktadır.

Tasarı ile, 3202 sayılı yasanın KHGM'nün görevleri ile ilgili hükümleri yürürlükte bırakılırken, örgütlenme hükümleri ile açıkça sayılan bir kaç maddesinin yürürlükten kaldırıldığı görülmektedir.

Tasarı, yürürlükte kalan hükümlerde geçen KHGM sözünün il özel idaresi (İstanbul ve Kocaeli için büyükşehir belediyesi) olarak anlaşılacağını belirtmektedir. İskan ile ilgili işlerde ise KHGM ibaresi, Bayındırlık Bakanlığı olarak okunacaktır.

YEREL İDARELERİ DEVLET TÜZELKİŞİLİĞİNİN YERİNE KOYMAK

Tasarı, KHGM'nün merkez personeli ile araç-gerecini Tarım Bakanlığı'na devretmekte, ancak 3202 sayılı yasadaki hangi görev

ve yetkilerin bu bakanlığa devredildiğine ilişkin olarak hiçbir hüküm getirmemektedir.

Tasarı'nın yapısına göre, KHGM'nün iskan dışında kalan tüm görevleri il özel idaresine (iki ilde büyükşehir belediyesine) devredilmektedir.

3202 sayılı yasadaki KHGM bir merkezi örgüt olarak kurulmuştur. Bu nedenle, görevlerin merkezi parçası ile bölge-il müdürlükleri parçası arasında nasıl bölüneceği gösterilmemiştir. Bu yasaya göre görevler bir bütündür; örgütün

yapısı gereğince hiyerarşi ilkesine göre yürütülecektir.

Oysa Tasarı, KHGM tarafından görülen hizmetleri, merkezi yönetim ile ilişkisi idari vesayet ilkesine göre kurulmuş olan yerel yönetimlere devretmektedir. Böylece görev ve yetkilerin kullanımını üstlenen idareyi değiştirmekte, hizmeti "devlet tüzelkişiliği"nden "yerel idare tüzelkişiliği"ne aktarmaktadır. Halihazırda merkezi yönetime ait olan toprak yönetimi, su yönetimi, köy ve orman yolları ağı planlaması ve tüm hizmetin denetimi gibi temel devlet görev ve yetkileri bir bütün olarak yerel yönetimlere devredilmiştir. Üstelik, görev ve yetkilerin merkezdeki Tarım Bakanlığı ile illerdeki özel idareler arasında nasıl paylaşılacağı; bu iki kademe arasında nasıl bir ilişki kurulacağı üzerine hiçbir hüküm öngörülmemiştir.

Hizmetin görülmesi hiyerarşik yönetim ilişkisinden idari vesayet ilişkisine taşınmış; böylece, birincisi, Anayasa gereğince ancak devlet tüzelkişiliğince yürütülecek görevler yerel idarelere devredilmiş, ikincisi, devredilen görevlerin kullanımı vesayet kurumu ilkelerine göre yeniden tanımlanmadan açıkta

"Tasarı, hem yönetimin evrensel temel ilke ve gerekliliklerine uygun düşmemekte, hem de bir bütün olarak Anayasa'ya aykırı bulunmaktadır."

birakılmıştır.

Bu nedenle hazırlanan Tasarı, hem yönetimin evrensel temel ilke ve gerekliliklerine uygun düşmemekte, hem de bir bütün olarak Anayasa'ya aykırı bulunmaktadır.

ANAYASAYA AYKIRI HÜKÜMLER

5227 sayılı "Kamu Yönetiminin Temel İlkeleri ve Yeniden Yapılandırılması Hakkında Kanun" un geçici ikinci maddesinde, Köy Hizmetleri Genel Müdürlüğü'nün kaldırılması hükmü bulunmaktaydı. Cumhurbaşkanı'nın yeniden görüşülmek üzere TBMM'ne geri gönderdiği 5227 sayılı metnin geri gönderme gerekçeleri arasında, sözü edilen geçici ikinci madde bulunmamaktadır.

Bununla birlikte, 5227'nin geri gönderilme gerekçeleri arasında bulunan Anayasa'nın tekil devlet, sosyal devlet, merkezi ve mahalli idare ile kamu görevlileri hakkındaki hükümleri, sözü edilen Yasa Tasarısı hükümleriyle de ihlal edilmektedir.

Bu kapsamda;

aAnayasa'nın 44 ve 45'inci maddeleri ile devlet tüzel kişiliğine yüklenen görevler, il özel idarelerine ve büyükşehir belediyelerine devredilerek devlet tüzel kişiliği kapsamının dışına çıkarılmakta;

aUlusal devlet eliyle havza

bazında planlanarak yürütülmesi gereken işler "mahalli ve müşterek nitelikli" olarak nitelenerek il özel idarelerine ve büyükşehir belediyelerine devredilmekte ve böylece idarenin bütünlüğü ilkesi ihlal edilmekte;

aİl özel idarelerinin müteahhitler aracılığıyla sayılan işleri yapması öngörülerek kamu hizmetlerinin gerektirdiği asli ve sürekli görevlerin memurlar ve diğer kamu görevlileri dışında kişiler tarafından görülmesi sağlanmaya çalışmakta, böylece taşeronlaşma ve sendikasılaşmayı sonuçlayacak bir yönelim sergilenmekte;

aSosyal devlet ilkesi, tasarının düzenleme iddiası taşıdığı alan bakımından ortadan kaldırılmaktadır.

Aşağıda, sözü edilen Anayasal çerçeve ortaya konulmaktadır.

1- Tasarının 2'inci maddesi, 3'üncü maddesinin ilk iki paragrafı ve 4'üncü maddesinin (a) fıkrası, Anayasa'nın 6, 44, 45'inci maddelerine aykırıdır.

Anayasa'nın "Toprak mülkiyeti" başlıklı 44'üncü maddesi; "Devlet, toprağın verimli ve ekonomik olarak işletilmesini korumak ve geliştirmek, erozyonla kaybedilmesini önlemek ve topraksız olan veya yeter toprağı bulunmayan çiftçilikle uğraşan köylüye toprak sağlamak amacıyla gerekli tedbirleri alır. Kanun,

bu amaçla, değişik tarım bölgeleri ve çeşitlerine göre toprağın genişliğini tespit edebilir. Topraksız olan veya yeter toprağı bulunmayan çiftçiye toprak sağlanması, üretimin düşürülmesi, ormanların küçülmesi ve diğer toprak ve yer altı servetlerinin azalması sonucunu doğuramaz. Bu amaçla dağıtılan topraklar bölünemez, miras hükümleri dışında başkalarına devredilemez ve ancak dağıtılan çiftçilerle mirasçıları tarafından işletilebilir. Bu şartların kaybı halinde, dağıtılan toprağın Devletçe geri alınmasına ilişkin esaslar kanunla düzenlenir". hükmüne sahiptir.

Yine, Anayasa'nın "Tarım, hayvancılık ve bu üretim dallarında çalışanların korunması" başlıklı 45'inci maddesinde; "Devlet, tarım arazileri ile çayır ve meraların amaç dışı kullanılmasını ve tahribini önlemek, tarımsal üretim planlaması ilkele-rine uygun olarak bitkisel ve hayvansal üretimi artırmak maksadıyla, tarım ve hayvancılıkla uğraşanların işletme araç ve gereçlerinin ve diğer girdilerinin sağlanmasını kolaylaştırır. Devlet, bitkisel ve hayvansal ürünlerin değerlendirilmesi ve gerçek değerlerinin üreticinin eline geçmesi için gereken tedbirleri alır" denilmektedir.

Görüldüğü gibi, Anayasa'nın 44 ve 45'inci maddeleri, kapsamında saydığı işleri, devlet tüzel kişiliğinin görevi olarak

devlete yüklemiştir.

Buna karşılık, Tasarı'nın 4'üncü maddesinin (a) fıkrası ile, KHGM'nün Bölge Müdürlükleri dahil taşra teşkilatı ile döner sermaye işletmelerine ait kadro ve pozisyonları ile birlikte personeli, taşınır ve taşınmaz malları, bunlara ait ödeneklerle birlikte İstanbul ve Kocaeli illerinde Büyükşehir belediyelerine, diğer illerde il özel idarelerine devredilmektedir.

Böylece Tasarı, kapsamında saydığı işleri devlet tüzel kişiliği kapsamı dışına çıkarıp İl özel idareleri ve büyükşehir belediyelerine devretmektedir.

Oysa Anayasa'nın 6'ncı maddesi, "hiçbir kimse veya organ, kaynağını Anayasa'dan almayan bir devlet yetkisi kullanamaz" hükmüne sahiptir.

Sayılan gerekçelerle, tasarı'nın 2'inci maddesi, 3'üncü maddesinin ilk iki paragrafı 4'üncü maddesinin (a) fıkrası, Anayasa'nın 6, 44, 45'inci maddelerine aykırıdır.

2- Yine Tasarı'nın 2'inci maddesi, 3'üncü maddesinin ilk iki paragrafı ve 4'üncü maddesinin (a) fıkrası, Anayasa'nın 126 ve 127'inci maddelerine de aykırıdır.

Anayasa'nın "Merkezi İdare" başlıklı 126'ncı maddesi; "Türkiye, merkezi idare kuruluşu bakımından, coğrafya durumuna, ekonomik şartlara ve kamu

hizmetlerinin gereklerine göre, illere; iller de diğer kademeli bölümlere ayrılır. İllerin idaresi yetki genişliği esasına dayanır. Kamu hizmetlerinin görülmesinde verim ve uyum sağlamak amacıyla, birden çok ili içine alan merkezi idare teşkilatı kurulabilir. Bu teşkilatın görev ve yetkileri kanunla düzenlenir" hükmüne sahiptir.

Anayasa'nın "Mahalli idareler" başlıklı 127'inci maddesinde ise; "Mahalli idareler; il, belediye veya köy halkının mahalli müşterek ihtiyaçlarını karşılamak üzere kuruluş esasları kanunla belirtilen ve karar organları, gene kanunda gösterilen, seçmenler tarafından seçilerek oluşturulan kamu tüzelkişileridir" denilmektedir.

Tasarının, ulusal devlet eliyle havza bazında planlanarak yürütülmesi gereken işleri, il özel idarelerine ve büyükşehir belediyelerine devretmesi, bunları "mahalli ve müşterek nitelikli" olarak nitelemesi anlamına gelmekte (tasarı gerekçesinde bu konu açıkça belirtilmektedir: "... yukarıda belirtilen hizmetlerin mahalli müşterek ihtiyaçlara ilişkin olması sebebiyle mahallinde planlanarak yerine getirilmesinde zorunluluk bulunmaktadır.") ve böylece idarenin bütünlüğü ilkesi ihlal edilmektedir.

3202 sayılı Yasa çerçevesinde, KHGM; yol, içme suyu, kanalizasyon, iskan gibi sosyal altyapı

hizmetleri yanında, sulama, arazi toplulaştırma, toprak kullanımı, toprak muhafaza gibi tarımsal altyapı alanında kamu hizmeti üretmektedir.

Bu çalışma alanı, "mahalli ve müşterek nitelikli" olarak tanımlanamaz. Tam tersine, toprak ve su kaynaklarının korunması ve geliştirilmesi, ulusun ortak varlıkları üzerinde, kamu yararı ilkesi doğrultusunda, havza bazında yürütülen hizmetlerdir.

Yerel yararlanma çabalarının oluşturduğu çıkar çatışmaları çerçevesinde, ulusal devlet, genel düzenleyici görevini yerine getirmek durumundadır. Örneğin, herhangi bir il özel idaresi, çeşitli gerekçelerle, kendi sınırları içinde, birinci sınıf tarım arazisi üzerinde sanayii tesisi kurmak isteyebilir ve bu yerel çıkarlarla örtüşebilir. Oysa tarım arazilerinin korunmasına yönelik kamu hizmeti, kamu yararı uyarınca kamunun çıkarları doğrultusunda yürütülmek zorundadır.

Aynı şekilde, 3202 sayılı Yasa'nın 2'inci madde (e) fıkrası uyarınca, KHGM, üç yasal statüde (umuma ait, köylüye devir ve tahsis edilmiş ve eskiden beri köyün intifaında) bulunan sular, üç birime (köye, bağlılarına, askeri garnizonlara) ihtiyacına göre tevzi-tahsis eder, gerektiğinde tahsis şeklini değiştirir. Bu hizmet il özel idarelerine devredildiğinde, Türkiye'nin verimli sosyolojik yapısı

düşünüldüğünde, adil bir dağıtım yerine, il genel meclisinde ege-men yapının istemlerine uygun şekilde tahsis edileceği, bu durumun da birçok sosyal karışıklığa neden olacağı öngörülebilir.

Nitekim Cumhurbaşkanı'nın 5227 sayılı yasayı geri gönderirken kullandığı gerekçeler arasında; "...Merkezi yönetim ve yerel yönetimler, Devlet iktidarının örgütlenmesinde hizmeti ve coğrafyayı esas alarak iki temel parçayı oluşturmaktadır. Bu iki parçalı yapının yönetsel örgütlenmede farklı sonuçlara yol açmaması, birbirinden kopmaması, tekil devlet modeline zarar verecek biçimde ayrışmaması için, Anayasa'da 'idarenin bütünlüğü' ilkesine yer verilmiş ve yerinden yönetim, devletin ülkesi ve ulusuyla bölünmezliği ve yönetimin tümlüğü ilkeleriyle sınırlandırılmıştır" ... "Yerinden yönetimin en önemli sakıncası, Devlet'in birliğini ve kamu hizmetlerinin tutarlılığını bozabilmesidir. Bu sakıncayı önlemek için Devlet'e ve onu temsil eden merkezi yönetime, yerinden yönetim kuruluşlarının eylem ve işlemlerini denetlemek ve gerektiğinde bozabilmek yetkisi tanınmıştır. Bu yetki, 'idari vesayet' kavramı ile Anayasa'da yerini almıştır."

Tasarı, merkezi idarede ihtisas kuruluşu olan KHGM'nü kapatmakta ve görev/yetkiyi taşrada il özel idarelerine ve büyükşehir belediyelerine devretmektedir.

Bu çerçeve, ihtisas alanı bakımından, teknik idari vesayet yetkisinin kullanılmasını da fiilen olanaksız hale getirmektedir.

Yine Cumhurbaşkanı'nın 5227 sayılı yasayı geri gönderirken; "...Yerel yönetimlere ilişkin düzenlemede, her ne kadar 'mahalli müşterek ihtiyaçlara ilişkin' görevlerden söz edilerek konu yönünden sınır getirilmiş izlenimi yaratılmaya çalışılmış ise de, bu kavram soyut olup, yerel yönetimleri 'genel görevli' konumdan çıkarmaya yetmemektedir. Çünkü, merkezi yönetim örgütlenmesinde yer alan kamu kurum ve kuruluşlarının görevi kapsamında sayılmayan ya da

"Tasarı, madde ve gerekçeleri ile KHGM'nün memur ve sözleşmeli statüde çalıştırdığı kamu görevlileri eliyle yürütüğü işleri; büyükşehir belediyeleri ve il özel idareleri tarafından taşeronlar aracılığıyla yapma amacı taşımakta, böylece taşeronlaşmayı adeta teşvik etmektedir."

genel görevli bir kamu kurum ve kuruluşunun görev alanında yer almakta iken, yapılacak bir yasal düzenleme ile o kurum ya da kuruluşun görev kapsamından çıkarılan her türlü kamusal hizmet, ... , yerel yönetimlerin görev alanına girecektir"

Görüldüğü gibi, Cumhurbaşkanı'nın iade gerekçelerinde, adeta önümüzde bulunan Tasarı tanımlanmaktadır. 5227 içinde geçirilemeyen düzenlemeler, parçacı düzenlemeler ile yürürlüğe sokulmaya çalışılmaktadır.

Sayılan gerekçelerle, tasarının 2'inci maddesi, 3'üncü maddesinin ilk iki paragrafı 4'üncü maddesinin (a) fıkrası, Anayasa'nın 126 ve 127'inci maddelerine de aykırıdır.

3- Tasarının 5, 6, 7, 8'inci maddeleri, Anayasa'nın 128'inci maddelerine aykırıdır.

Anayasa'nın "D.Kamu hizmeti görevlileriyle ilgili hükümler, 1.Genel İlkeler" başlıklı 128 inci maddesinin ilk fıkrası; "Devletin, kamu iktisadi teşebbüsleri ve diğer kamu tüzelkişilerinin genel idare esaslarına göre yürütmekle yükümlü oldukları kamu hizmetlerinin gerektirdiği asli ve sürekli görevler, memurlar ve diğer kamu görevlileri eliyle görülür" hükmüne sahiptir.

Tasarı, madde ve gerekçeleri ile KHGM'nün memur ve sözleşmeli statüde çalıştırdığı

kamu görevlileri eliyle yürüttüğü işleri; büyükşehir belediyeleri ve il özel idareleri tarafından taşeronlar aracılığıyla yapma amacı taşımakta, böylece taşeronlaşma ve sendikası-zlaştırmayı adeta teşvik etmektedir.

Yine Cumhurbaşkanı'nın 5227 sayılı yasayı geri gönderirken kullandığı gerekçeler arasında; "...Kamu hizmetlerinin hemen tümünün yerleştirilmesinin ve özelleştirilmesinin yolu açılmaktadır" ... "merkezi ve yerel yönetimlerin 'genel idare esasları'na göre yürüttükleri asli ve sürekli kamu hizmetleri de dahil tüm kamu hizmetlerinin özel sektöre gördürebilmesine olanak tanınmaktadır ki, düzenleme bu durumuyla Anayasa'nın 128. maddesiyle bağdaşmamaktadır" denilmektedir...

Sayılan gerekçelerle, tasarının 5, 6, 7 ve 8'inci maddeleri, Anayasa'nın 128'inci maddesine aykırıdır.

4- Tasarının 6'ncı maddesi ilk fıkrası ve 8'inci maddesi ilk fıkra hükümlerinin aykırılığı.

Tasarının 6'ncı maddesi ilk fıkrası, KHGM şube müdürü üzerinde kadrolarda görev yapanların görevlerinin kanunun yayımı tarihinde sona ereceğini ifade etmektedir.

Tasarının 8'inci maddesi ise, bu kanun uyarınca yapılacak

devir işlemlerinin, Kanunun yayımı tarihinden itibaren bir yıl içinde tamamlanacağını, devir işlemleri tamamlanmaya kadar 3202 sayılı Kanunda belirtilen görevlerin mevcut personel eliyle yürütülmeye devam olunacağını ifade etmektedir.

Kanunun yayımlanması ile görevleri sona erecek kamu yöneticilerinin, olasılıkla bir yıl boyunca, görevleri sona ermiş olduğu halde, devir işlemleri tamamlanmaya kadar 3202 sayılı Kanunda belirtilen görevleri nasıl yürüteceklerini anlamak olanaklı değildir.

5- Tasarının 8'inci maddesi son fıkra hükümleri, Anayasa Mahkemesi kararlarına aykırıdır.

Tasarının 8'inci maddesi son fıkra hükmü; "Devir nedeniyle personel, kadro, ödenek, taşınır ve taşınmaz devri ve benzeri hususlar ile 3202 sayılı Kanunda yer alan görev ve yetkilerin kullanılmasında ortaya çıkabilecek tereddütleri gidermeye Başbakan yetkilidir" hükmüne sahiptir.

Cumhurbaşkanı'nın geri gönderme gerekçesinde belirtildiği gibi, Anayasa Mahkemesi'nin 22.6.1988 günlü, E.1987/18, K.1988/23 sayılı kararında, "İl Özel İdarelerini görevli olduğu mahalli ve müşterek ihtiyaçların kapsamı ve sınırı...nın saptanması yetkisinin Bakanlar Kurulu'na verilmesi, yasallık

yetkisi ile çatışmaktadır" denilmiştir.

Bu karara karşın, Tasarı hükmünde, devir nedeniyle personel, kadro, ödenek, taşınır ve taşınmaz devri ve benzeri hususlar ile 3202 sayılı Kanunda yer alan görev ve yetkilerin kullanılmasında ortaya çıkabilecek tereddütleri gidermeye bizzat Başbakan'ın yetkili kılınması, yasallık yetkisi ile tümüyle zıt bir zihniyetin göstergesidir.

Her ne kadar ilk bakışta "tereddüt giderme" eyleminin idari bir işlem olmadığı ve hukuki anlamda bir sonuç doğurmayaacağı düşünülse bile, örneğin taşınır ve taşınmaz devrinde bu eylemin kamu malının amacı dışındaki kullanımlar için tahsisi sonucunu doğurabilmesi tehlikesinin varlığı açıktır.

Ayrıca, yine Cumhurbaşkanı'nın geri gönderme gerekçesinde belirtildiği gibi, Anayasa'nın 128. maddesinde, memurların ve diğer kamu görevlilerinin nitelikleri, atanmaları, görev ve yetkileri, hakları ve yükümlülükleri, aylık ve ödenekleri ile diğer özlük ilişkilerinin yasayla düzenlenmesi öngörülmüştür.

Sayılan gerekçelerle, tasarının 8'inci maddesinin ilk fıkrası, Anayasa'nın 128'inci maddesine ve konu ile ilgili Anayasa Mahkemesi kararlarına aykırıdır.

MERA KANUNUNDA YAPILAN DEĞİŞİKLİKLER VE MERA, YAYLAK VE KIŞLAKLARLA İLGİLİ YANLIŞ UYGULAMALAR

Nursal SEÇKİN
Ziraat Mühendisi

4342 sayılı Mera Kanununun yürürlüğe girdiği 28 Şubat 1998 tarihinden itibaren günümüze kadar Kanun uygulamaları ile ilgili sorunların her geçen gün büyüyerek artmakta olduğu ve uygulamalarda bütçe ile ilgili finansal sıkıntı olmasına rağmen sorunların, Kanunun yürütülmesinden birinci derece sorumlu olan Tarım ve Köyişleri Bakanlığının bu konudaki uygulamaya çalıştığı yanlış politikaları sonucu oluştuğu anlaşılmaktadır. Bakanlık, mevcut Kanununun ve Yönetmeliklerin amacına uygun olarak uygulanabilmesi için gerekli uygulama kriterlerini belirleyip keskinleştiremediği gibi bu konudaki faaliyetler, yanlış uygulamalara yönlendirici ve eksikliklerden oluşan talimatlarla yürütülmektedir. Bunun sonucu olarak ta değişik illerde aynı konuda farklı uygulamalar gerçekleştirilmekte ve böylece Türkiye genelinde bir bütünlük oluşturulamamaktadır. Bu aksaklıkların yanında mevcut Kanunda yapılan değişikliklerle bu çalışmaların bir bölümünün de daha karmaşık hale getirildiği düşünülmektedir. Bu konularla ilgili değerlendirmeler, özet halinde aşağıda yer almaktadır.

I. 4342 SAYILI MERA KANUNUNDA VE İLGİLİ YÖNETMELİKLERDE YAPILAN VE YAPILMASI PLANLANAN DEĞİŞİKLİKLER

1. Kanunda Yapılan

Değişiklikler

8 Haziran 2004 tarihinde yayınlanan resmi gazetede yer alan 5178 sayılı Mera Kanunu ile Bazı Kanunlarda Değişiklik Yapılması Hakkındaki Kanunun bazı maddelerinde yer alan ve tartışılması gereken hususlar:

1.1. MADDE, 1:

4342 sayılı Mera Kanununun 6 ncı maddesinin dördüncü fıkrasında yapılan değişiklik; Mera tespit ve tahdit çalışmalarını gerçekleştirecek olan Mera Teknik Ekibinde yer alan Ziraat Odası temsilcisi ekip üyeliğinden çıkarılmıştır. Buna neden gerek duyulduğu anlaşılamamıştır. Hiçbir tepki oluşmadığı gözlemlendiğinden bu değişikliğin, herhalde TZOB'nin bilgisi de alınarak gerçekleştirilmiş olduğu düşünülmektedir. Bilindiği üzere mera ve yaylaklardan faydalanacak olan çiftçi aileleri olup, çiftçilerin örgütlü temsilcileri ise Türkiye Ziraat Odaları Birliği'dir. Bu birlik temsilcilerinin teknik ekiplerden çıkarılması ile; tespit, tahdit ve tahsis çalışmaları ile askı ilanlarında, mera alanlarını kullanma hakkı olanlar aleyhine yanlışlıklar yapıldığında, bu yanlışlıkların önlenmesinde ekip çalışması sırasında birinci derecede yardımcı olabilecek üyelerden birinden yoksun olunacaktır.

Ayrıca aynı madde ile 4342 sayılı Kanunun 6 ncı maddesinde mahalli bilirkişilerle ilgili olarak yer alan "

Bu ekipler,... ve o yerin en yüksek mülki amiri tarafından seçilen iki mahalli bilirkişiden oluşur" hükmü "Bu ekipler... komisyonun teklifi ve valinin onayı ile seçilen iki mahalli bilirkişiden oluşur" şeklinde değiştirilmiştir. Bu değişiklik ile, önceden ilçelerde Kaymakamlık tarafından seçilen mahalli bilirkişilerin seçiminin Komisyon tarafından yapılarak Valilik onayına sunulması planlanmıştır. Mahalli bilirkişilerin seçiminde hangi kıstaslara yer verileceği ile ilgili 4342 sayılı Mera Kanununun yürürlüğe girmesinden sonra 6 yılı aşkın süre geçmesine rağmen Bakanlık Merkez teşkilatı tarafından bu konuda her hangi bir Yönetmelik yada Talimat çıkarılmadığı için, uygulamalarda büyük yanlışlıklara neden olduğu bilinmemektedir. Bu değişiklik yapılırken söz konusu maddeye "Mahalli bilirkişi seçim işlemlerinin, çalışma yapılacak köy veya beldede bulunan karar organları tarafından yapılmasının sağlanması hususlarının yönetmelikle belirleneceğine" dair bir hükümde eklenmesi gerekirdi. Söz konusu hükme yer verilmediğinden bu değişikliğin uygulamalara önemli bir katkısının olacağı düşünülmemektedir. Belki de bu değişiklik ile, Mahalli Bilirkişi seçimi daha pratik hale getirilmek istenmiştir. Bu konuda yaşanan sıkıntılara, Odamız Tarım ve Mühendislik Dergisinin 68'inci sayısında yer alan bir makalede yer verilmiştir.

1.2. MADDE 3:

-14'üncü maddenin (a) bendi "Enerji ve Tabii Kaynaklar Bakanlığının talebi üzerine, 3213 sayılı Maden Kanunu ve 6326 sayılı Petrol Kanunu hükümlerine göre, arama faaliyetleri sonunda rezervi belirlenen maden ve petrol faaliyeti için zaruri olan," şeklinde değiştirilmiştir. Değişiklik öncesi Mera Kanununun 14 üncü maddesinin (a) bendinde "Maden ve petrol arama faaliyetleri sonucu verimliliği kesinlikle saptanan maden ve petrol rezervlerinin olduğu meraların tahsis amacının değiştirilebileceği" hükmü yer almakta idi. Yasa değişikliği ile, tahsis amacı değişikliğinde, verimliliğin kesinlikle saptanması yerine, rezerv tespiti yeterli görülmüştür. Değişiklik, aynı zamanda arama ve işletme faaliyetlerinin yürütülmesi ile ilgili usul ve esasların yönetmelikle düzenleyeceğini hükme bağlamaktadır. Mera Kanununun konu ile ilgili değişikliği öncesindeki hükmünün daha doğru olduğu düşünülmektedir. Kanunun yürürlüğe girmesi ile, rezervin az ve işlemeye elverişli olmaması durumun da müracaatlar fazlalaşacağından daha geniş mera alanlarında tahsis amacı değişikliği yoluna gidilecek ve böylece daha fazla mera alanının tamamen yada uzun süreli otlatmak amacıyla kullanımı önlenmiş olacaktır.

-14'üncü maddenin (d) bendi "Köy yerleşim yeri ile uygulama imar plânı veya uygulama plânlarına ilave imar plânlarının hazırlanması, toprak muhafazası, gen kaynaklarının korunması, millî park ve muhafaza ormanı kurulması, doğal tarihî ve kültürel varlıkların korun-

ması, sel kontrolü, akarsular ve kaynakların düzenlenmesi için ihtiyaç duyulan," şeklinde değiştirilmiştir. Kanunun bu bendinde yer alan hüküm ile uygulama imar planı içinde olmayan bir mera alanının, ek bir imar planı yapılarak tahsis amacı değişikliği yoluna gidilmesi sağlanacak ve bu alanlarda yapılmış olan kaçak yapıların fazla uğraşıya gerek duyulmadan yasal hale getirilmesi sağlanmış olacaktır. Bunun sonucu olarak ta daha uzun yıllar otlatmak amacıyla kullanılacak mera alanlarının bir an önce elden çıkarılması sağlanmış olacaktır.

14'üncü maddenin (g) bendinin ikinci fıkrasında yapılan değişiklikle Bakanlık tarafından gerçekleştirilmekte olan tahsis amacı değişikliği işlemleri ile ilgili yetkinin, yeni tasarının söz konusu maddesi ile Valiliklere devredilmesi planlanmıştır. Taşraya yetki devri işlemleri mutlaka gerçekleştirilmek isteniyor ise devir işlemlerinin, bu konudaki gerekli kanuni düzenlemelerin; öncelikle birinci derecede sorumluluk sahibi merkez teşkilatı tarafından yapılması gereken faaliyetlerin (Taşra teşkilatlarını

kanunun amacı doğrultusunda yönlendirmesi için gerekli yönetmelik, tüzük ve talimat çalışmalarını yaparak, yetişmiş personel istihdamını sağlayarak v.b.) planlı bir şekilde tamamlamasından sonra, yani merkez ve taşra teşkilatlarındaki alt yapının amacına uygun olarak oluşturulmasını müteakip, alt yapısı daha iyi olan illerden başlanarak kademeli olarak gerçekleştirilmesi gerekirdi. Taşradaki teşkilatlarını, mera komisyonu ve teknik ekipleri yönlendirmede, şimdiye kadar oluşan sorunları giderici gerekli yönetmelik, tüzük ve talimatları hazırlamada yetkili ve sorumluluk sahibi olan Bakanlığın alt yapıyı oluşturmadan bu yetki ve sorumluluğu taşra teşkilatına bir an önce devrederek veya uygulamaların tek sorumlusunun mera komisyonları veya taşra teşkilatlarının olduğunu öne sürerek sorumluluktan kurtulmaya çalışması düşündürücüdür. Türkiye arazilerinin mevcut durumda yaklaşık % 20'sine yakın kısmının mera, yaylak ve kışlaklardan oluştuğu ve bu alanlardaki kadastro çalışmalarının %10'unun bile tamamlanmadığı, bu arazilerle ilgili kullanım, bakım ve ıslah sorumluluğunun da bu teşkilat üzerinde olduğu bilinmektedir. Bütün bu sorumlulukları yüklenen bir teşkilatın taşra birimlerinde bu konu ile ilgili bir şube müdürlüğü bile yokken ve bu konuda çalışabilecek yetişmiş teknik eleman sıkıntısı yaşanırken (bu çalışmalar bazı illerde başka sorumlulukları da olan 1 veya 2 kişiyle idare edilmeye çalışılırken) taşradaki alt yapısı olmayan birimlere, Kanun uygulamalarındaki sorumluluğun tamamının devredilmeye çalışılması, bu konuda merkez

teşkilatlarında görev alan yetkililerin, kanunun vermiş olduğu ve yerine getiremedikleri görev ve sorumluluklardan kurtulmayı amaçladıklarını göstermektedir.

1.3. MADDE 5:

5'inci madde ile 4342 sayılı Kanuna aşağıdaki yer alan geçici madde eklenmiştir.

GEÇİCİ MADDE 3: Belediye ve mücavir alan sınırları içerisinde kalan ve 1.1.2003 tarihinden önce kesinleşen imar plânları içerisinde yerleşim yeri olarak işgal edilerek mera olarak kullanımı teknik olarak mümkün olmayan yerlerin tahsis amacı değiştirilerek Hazine adına tescilleri yapılır. Ancak ilgili belediye veya kamu kurum ve kuruluşları adına tescil edilmiş olanların dava konusu olup olmadığına bakılmaksızın ücretsiz olarak tescilleri aynen ibka edilir. Hazine adına tescil edilmesi gerekirken gerçek veya tüzel kişilere tescil edilmiş taşınmazlara ilişkin açılan davalardan, emlak ve rayiç bedellerinin toplamının yarısı üzerinden taşınmazların halen maliki olan kişilerce Hazineye bedelinin ödenmesi kaydıyla vazgeçilir. Evvelce açılan davalarda Hazine lehine kesinleşen kararlara konu taşınmazların tapuları aynı esaslara göre önceki maliklerine veya kanuni mirasçılara devredilir.

4342 sayılı Kanunun 14 üncü maddesinde (d) bendinde de, imar planlarının hazırlanması için ihtiyaç duyulan mera alanlarının tahsis amacının değiştirilebileceği hükmü bulunmaktaydı. Buna rağmen yapılan kanun değişiklikle, 14'üncü maddenin (d) bendine ilave imar planları yapılarak ta tahsis amacı değişikliğine gidilebileceği hükmü

eklenmiştir. Bununla da yetinilme- yerek Kanun taslağına söz konusu geçici madde eklenmiştir. Bu geçici madde ile de, Kanunun çıkış tarihi olan 28.02.1998 tarihi ile 1.1.2003 tarihleri arasında mücavir alan olarak ilan edilen ve Türkiye genelindeki çok geniş alanlarda yer alan meralar üzerinde tecavüz sonucu inşa edilen yapıların da (Villa, bağ evi, belli grupların kooperatif evleri v.b.) imar planı içerisinde alınmış olması göz önünde bulundurularak yasal hale getirilmesi sağlanmış olmaktadır. Bu alanlardaki meralara yapılan tecavüzler, mahkeme kararıyla tescil edilmiş olsa bile, bu kararlar yok sayılarak mütecavizler ödüllendirilmektedir. Bu durumda geriye dönük yaklaşık 5 yıl süre ile yasanın geçerliliğinin önüne set çekilmesinin planlandığı anlaşılmaktadır. İşin diğer çarpıcı bir tarafı ise, Çayır Mera Yem Bitkileri Danışma Kurulunun 1. toplantı raporunda o zaman Meclise sevk edilmiş olan kanunun geçici maddesindeki 1.1.2003 tarihi, kanunun çıkış tarihi olan 28.2.1998 olarak gösterilmiştir. Acaba bu değişiklik toplantı sırasında tartışma ortamı oluşturulmaması için mi yapılmıştır? Değişiklik öncesi Mera Kanununun 14 üncü maddenin (d) bendi kapsamında imar planlarının hazırlanması durumunda, meralar üzerinde yerleşim yeri olarak işgal edilen yerlerde olsa bu yerler için, belediyelerin müracaatı üzerine tahsis amacı değişikliği yapılarak (imar alanı olarak kullanılmak üzere) hazine adına tescilleri zaman aralığı gözetilmeksizin zaten yapılmaktadır. Bu tahsis amacı değişikliğine geçici maddede belirtilen "kullanımı teknik olarak mümkün olmayan yerler" de dahildir. Bu nedenle geçici maddenin değişik-

likle ilgili Kanun kapsamına alınması kafa karışıklıklarına yol açmaktadır.

Üzerinde inşaat yapılarak oluşan tecavüzler ve toprak alımları nedeniyle mera vasıflı mücavir alanlar üzerinde mera özelliği kaybettirilmiş alanların, eski haline getirilmesinin çok güç ve maliyeti yüksek olacağı gerekçesiyle otlatmak maksadıyla kullanımının teknik olarak mümkün olmayan yerler konumuna getirildiği yada getirilmek istendiği anlaşılmaktadır. Ancak, daha önce mera vasfında olan ve mera yem bitkisi yetişebilecek derinlikte toprağı olan her alanın teknik yönden mera olarak kullanılması mümkündür. Üzerinde tahribat yapılmış olsa da bu alanların ıslah edilerek kullanılabilmesi ortadadır. Yani mera olarak tescilli alanlar üzerinde kayalık yerler dışında teknik yönden mera olarak kullanılmayacak arazi düşünülemez. Yalnızca arazi sınıflandırılmasında farklılıklar olabilir. Zaten mera ıslah projelerinin bir gayesi de bu alanların tekrar otlatmaya açılmasını sağlamaktır. Söz konusu geçici madde ile, Kanunun çıkış tarihinden sonraki 5 yıllık süre içerisinde, üzerinde yasal olmayan şekilde ev, villa v.b. yapılmış bazı mera alanlarının mevcut durumu itibarıyla teknik olarak otlatma maksadıyla kullanılmayacağı farz edilerek (Bu şekilde raporlar düzenlenebileceği düşünülerek) bu yerlerin talan edilmesinin planlanmış olabileceği düşünülmektedir. Mücavir alanlar da olsa mera alanları içerisinde bu gibi kanunsuz yapılan yapılarla ilgili olarak Mera Kanununun 19 ve 27 nci maddelerinin uygulanarak tecavüzlere son verilmesi gerekirken bu geçici madde ile yapılan bu tecavüzler yasal hale getirilmiştir. Mera

Kanunun yürürlükte olduğu bilinmesine rağmen bu alanlar üzerinde yaklaşık 5 yıl süre ile inşaat yapanlar, ileride böyle bir geçici madde ile rahatlayabileceklerini mutlaka sezinlemiş olmalı. Geçici maddenin yasalaşması ile, mücavir alanlar üzerinde yer alan mera alanlarından siyasi ve kişisel haksız rantlar sağlanmasına yeşil ışık yakılmış olduğu düşünülmektedir. İçerisine mücavir alanın dahil olduğu böyle bir geçici maddeye Kanun içerisinde yer verilmesi ile, kaçak bir şekilde mera alanlarına yapılan inşaatlara izin verilmesinin alt yapısının oluşturulduğu ortada olup, yapılacak uygulama sonuçlarını yaşayarak hep beraber göreceğiz.. Dileğimiz yapmış olduğumuz bu tahminlerde yanlış olduğumuzu görmektir.

Anayasamız, 45'inci maddesi ile, çayır ve meraların amaç dışı kullanılması ve tahribinin önlenmesi için devleti gerekli tedbirleri alması için görevlendirmiş iken, anayasanın bu maddesini dikkate almadan kanun değişiklikleri ve yasaya geçici maddeler eklenerek bu alanların, amaç dışı kullanıma ve tahrip edilmeye açık hale getirilmek istenmesi düşündürücüdür.

Kanun değişikliğinde, alt yapı sorunlarının giderilmesi ve bu alanda hizmet veren görevlilerin özlük haklarının iyileştirilmesi ile ilgili hiçbir kanun hükmüne yer verilmemiştir. Kanun değişikliği ile ilgili görülen aksaklıklar ve öneriler, Kanunun Meclis gündeminde görüşülmesi sırasında Türkiye Ziraat Mühendisleri Odası tarafından, mecliste grubu bulunan parti yetkililerine ve komisyon üyelerine, gerekli irtibat sağlanarak yazılı ve sözlü olarak aktarılmış ancak, bazı

vekillerin konuya gösterdiği özen ve çabaya rağmen ne yazık ki olumlu bir sonuç alınmamıştır.

2. Yönetmeliklerde Yapılması Planlanan Değişiklikler

5178 sayılı Mera Kanunu ve bazı Kanunlarda Değişiklik Yapılması Hakkında Kanunun kabul edilip Cumhurbaşkanlığınca da onaylanarak yürürlüğe girmesinden sonra, Tarım ve Köyşleri Bakanlığı tarafından "Mera Yönetmeliğinin Bazı Maddelerinin Değiştirilmesi Hakkında Yönetmelik" taslağı hazırlanmış olup, bu taslağın 1 inci maddesinin aşağıdaki şekilde düzenlenmesinin planlandığı anlaşılmaktadır.

Madde 1: Mera Yönetmeliğinin 7 nci maddesinin (b) bendi alt bentleriyle birlikte aşağıdaki şekilde değiştirilmiştir.

b) Komisyon, kayıtlarda mera, yaylak ve kışlak olarak görülen, ancak çeşitli nedenlerle vasfı bozulan mera, yaylak ve kışlaklarla, aynı kanunun 5 inci maddesinin (b) bendi kapsamında mera, yaylak ve kışlak olarak tespit ve tahdit edilen yerleri, ıslah etmek koşulu ile hayvancılık yapan veya hayvancılık işletmesi kurmak isteyen ve gerekli ıslah işlemlerini taahhüt eden özel ve tüzel kişilere önceliksiz olarak ihale ile 25 yıla kadar kiralayabilir. "

Mevcut Mera Yönetmeliğinin 7 nci maddesinin (b) bendi ise , alt bentleriyle birlikte şu şekilde yer almaktadır.

Madde 7:

b) Komisyon, tapu kayıtlarında mera, yaylak ve kışlak olarak görülen, ancak işgal edilerek vasfı

bozulan ve tarla haline getirilen alanlar, Kanun kapsamında tekrar mera alanı olarak tespit edildikten sonra, söz konusu alanı yapay mera tesis etmeleri ve bu alanları ıslah etmeleri ve hayvancılıkla iştilal etmek koşulu ile;

1- Öncelikle kullananlara, kiralama koşulları uygun değilse, o köy veya belediyede oturan ve hayvancılık yapan çiftçilere veya bu amaçlı kuruluşlara,

2- Bakanlıkça açılan hayvancılık kurslarına katılarak başarılı olan çiftçiler başta olmak üzere çiftçilere veya bu amaçla kurulan ortaklıklara veya diğer talep sahiplerine,

3- Talep olmadığı takdirde, hayvancılık yapan veya hayvancılık işletmesi kurmak amacı ile projeleri kredi kuruluşlarınca onaylanan ziraat mühendisi, veteriner hekim, ziraat teknisyeni, veteriner sağlık teknisyenlerine,25 yıla kadar kiraya verebilir.

Mevcut yönetmelik maddesinde yalnızca işgal edilerek vasfı bozulan ve tarla haline getirilen alanların kiralınması söz konusu iken, taslak yönetmelikte bu kapsam geniş tutularak, aşırı otlatma, tecavüz etme, doğal afetler yanında tüm diğer nedenler de bozulma kapsamı içine alınmış olmaktadır. Şurası unutulmamalıdır ki üzerinde kaçak inşaatlar yapılarak vasfı bozulan mera alanları da mevcuttur. Örnek verilecek olursa ülkemizde, bu alanlarda kullanım hakkı bulunmayan özel ve tüzel kişiler tarafından izinsiz olarak inşa edilmiş modern yayla ve sayfiye evlerinin üzerinde yer aldığı yayla ve mera alanları da bulunmaktadır. Bu yönetmelik değişikliği ile acaba bu yayla evlerinin yasal hale

getirilmesine bir kılıf mı aranyor diye de düşünölmektedir. Ayrıca mevcut yönetmelikteki kiralama işleminde, mera alanının bulunduğu köy veya beldede oturan ve hayvancılık yapan çiftçiler ile, bu konuda kursa katılmış çiftçiler öncelik sahibi iken bu öncelik durumu yönetmelik değişikliğinde dikkate alınmamaktadır.

Söz konusu değişiklik ile mera, yaylak ve kışlak alanlarının, başvuru da bulunacak özel ve tüzel kişilere kiralama planlanmakta ve böylece Mera Kanununun amacına uygun davranış gösterilmeyerek, bu alanlardan kadimden beri faydalanan çiftçi ailelerinin bu kullanım hakları ellerinden alınmak istenmektedir. Türkiye genelinde çeşitli nedenlerle gerçekten vasfı bozulan veya düzenlenecek raporlarla vasfı bozulmuş gösterilebilecek geniş alanlara sahip mera, yaylak ve kışlak alanlarının bulunduğu ortadadır. Böylece Türkiye genelindeki mevcut mera alanlarının yaklaşık % 50 sinden fazlasını vasfı bozulan mera, yaylak ve kışlak alanı kategorisine sokmak suretiyle bu alanların tamamının kullanım hakkı olmayan kişilere kiraya verilebilmesi mümkün olabilecektir. Vasfı bozulma konusunda komisyonun hangi kısıtları dikkate alacağı konusunda da herhangi bir açıklama söz konusu olmayıp bu durumun tamamen insiyatif kullanımına terk edildiği anlaşılmaktadır. Ayrıca meraların vasfı bozukluğu gerekçe gösterilerek kullanım hakkı olanlara öncelik hakkı tanınmadan, 25 yıl süre ile özel ve tüzel kişilere kiraya verilmesi sosyal huzursuzlukları da beraberinde getirecektir. 5178 sayılı Mera Kanunu ve Bazı Kanunlarda Değişiklik Yapılması Hakkında

Kanunun geçici maddesi ile, değişiklikten önce tecavüz sayılan ve Belediye mücavir alan sınırları içinde kalan ve bu tarihlerde imar planına alınan mera alanları üzerinde 01.01.2003 tarihine kadar yerleşim yeri olarak işgal edilen alanların tahsis amacının değiştirilerek bu tecavüzlerin yasal hale getirilmesinden sonra, mücavir alan dışında bulunan mera, yaylak ve kışlak alanlarının da ıslah gerekçesi ile kullanım hakkı olmayan özel ve tüzel kişilere uzun süreli olarak kiralama için yönetmelik değişikliğine gidilmesi düşündürücüdür. Temennimiz söz konusu yönetmelik değişikliğinin yapılmamasıdır.

Mera Kanunu ve yönetmeliğinde yapılan ve yapılması planlanan değişikliklerle Mera Kanununun amacına hizmet etmeyen gelişmelerin ortaya çıkmasında, Çayır Mera Yem Bitkileri Danışma Kurulunun 3-4 Mayıs 2004 tarihlerinde gerçekleştirdiği 1. toplantı kararları ile kanun değişikliğine ait bazı maddelerinin de içinde yer aldığı hazırlık ve sonuç raporlarından anlaşılacağı üzere Bakanlık bürokratları yanında, toplantıya katılan ve alınan kararlara doğrudan katılarak da olsa, pasif te olsa destek sağlayan konu uzmanı araştırmacı ve öğretim üyelerinin ve bazı sivil toplum örgütü temsilcilerinin de rol oynadığı anlaşılmaktadır. Toplantının yapıldığı sırada bizzat Bakanlığın bilgisi dahilinde Meclise sevk edilmiş Kanun tasarısının bazı maddelerine rapor içeriğinde yer verilmemesinin nedeni ise anlaşılamamıştır. Yoksa söz konusu Kanun değişikliğinin bazı maddeleri Bakanlığın bilgisi dışında mı hazırlanarak Meclis gündemine getirilmiştir? Ancak Mera Kanunu uygulamalarındaki çalışmalarını ve

başarılarını her ortamda dile getiren ve bunu afişler ve medya aracılığı ile de her zaman ilan eden bir kurumun, bu değişikliklerden mutlak surette haberdar olduğu sanılmaktadır.

Mera Kanununda ve yönetmeliklerinde yapılan ve kanunun özüne ters düşen değişikliklerin yapılmasında, ne yazık ki kanunun çıkışı için büyük çaba gösterdiğini her ortamda dile getiren kişilerin de büyük rol oynadıkları görölmektedir. Kanunda yapılan değişikliklerle ilgili olarak taşra teşkilatlarından ve konu ile ilgili sivil toplum örgütlerinden de görüş alınmamıştır. Sonuç olarak uzun yıllar boyu yasalaşması beklenen Mera Kanununu koruyamayan, yanlış uygulamalar ile amacından uzaklaşmasına zemin hazırlayan Bakanlık politikalarıyla (Daha doğrusu politikasızlıkla) karşı karşıya bulunmaktayız. Mera Kanununun 14'üncü maddesinin uygulanması ile ilgili yetkinin taşraya devredilmesi ve yapılan diğer değişiklik ve uygulamalar sonucu, konu ile ilgili Bakanlık Merkez teşkilatının şimdiye kadar yoğun olan yükünün oldukça hafiflediği anlaşılmaktadır. Bu görev devri ile ilgili olarak belki de kutlamalar bile yapılmıştır.

II. MERA KONUSUNDA YAPILAN EĞİTİMLER

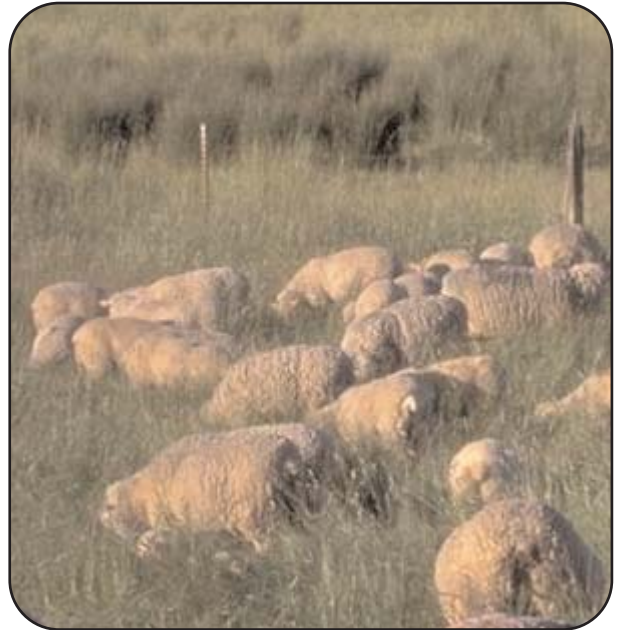
İllerde mera konusunda çalışacak ve çalışmakta olan teknik elemanlara yönelik mera yaz okulları adı altında değişik illerde eğitimler düzenlenmektedir. Eğitimlerin büyük bir bölümünde Üniversitelerden katılan öğretim üyeleri tarafından mera ıslahı ve amenajmanı konularında bilgi verilmekte, mera yem

bitkileri tanıtılmakta teknik ve kültürel ıslah yöntemleri anlatılmaktadır. Eğitimlerde bu konulara yer verilmesi gerçekten faydalı olmaktadır. Ancak bu eğitimlerde Kanununun yürürlüğe giriş tarihinden sonra, günümüze kadar olan sürede ülkemizde yapılan pratikteki uygulamalarda görülen gerek ıslah ve amenajman ve gerekse tespit, tahdit ve tahsisler ile meraların kullanımı konularında yaşanan aksaklıkların ortaya konulup, çözüm arama çalışmalarına yeterince yer verilmediği görülmektedir. 6 yılı aşkın bir süre içerisinde örnek teşkil etmek üzere bir veya birkaç ilde gerçekleştirilen tespit, tahdit ve tahsis çalışmaları sırasındaki mera komisyonları ve teknik ekiplerce hazırlanan bilgi ve belgelerin hukuki ve teknik yönden bizzat incelenerek ve yerinde tespitlerinin yapılması sonucu ortaya çıkan yanlışlıkların gösterildiği bir eğitim yapılmış mıdır? Ayrıca ıslah projesi uygulanan herhangi bir yerde hazırlanan projeden yola çıkılarak, uygulamalarda karşılaşılan sorunlar ve aksaklıklar, gerektiğinde yerinde yapılan incelemelerle ortaya konabilmiş midir? Bu sorulara ne yazık ki hayır cevabını vermek durumundayız. Çünkü Bakanlık ve eğitimi düzenleyenlerin çoğunluğu tarafından bu tür çalışma içerisine girilmesinin mera komisyonu ve teknik ekiplerin yani taşra teşkilatlarının işine karışmak olarak algılanmaktadır. Eğer bu çalışmalarda yanlışlık veya eksiklik varsa bu yanlışlıkların tüm sorumluluğunun da bu işlemleri gerçekleştiren kurum ve birimlere ait olduğu varsayılmaktadır. Bu konularda yeterli eğitim verilemediği gibi Mera Kanunu uygulamalarındaki çalışmalar, içeriği odamız dergisinin

68'inci sayısında yer aldığı üzere birçok yanlışlığı ve eksikliği içerisinde barındıran Talimat ve Yönetmeliklerle yürütülmeye devam edilmektedir. Bu konuda Türkiye genelinde yerinde yapılmış olan çalışmalar sonucunda hazırlanan ve Mera Kanunu uygulamaları konusundaki sorunlarla çözüm önerilerini içeren ve Bakanlık Makamına sunulmuş olan talimat taslağı ve raporların da; hiçbir bilimsel ve hukuksal incelemeye gerek görülmeden, uygulamalarla ilgili yeterli bilgiye sahip olmayan kişilerin de öneri ve destekleri de alınarak ilgili bürokratlar tarafından Bakanlığın tozlu raflarında yerini alması sağlanmıştır. Eğitim seminerlerinde, alt yapısı olmayan bir çalışma alanında, yaklaşık 6,5 yıldan bu yana test edilmiş mevcut uygulamalarla bütünlüşmemiş olan ve büyük çoğunlukla teorik olarak verilen teknik bilgilerin; meralarla ilgili sorunların çözümünde fazla bir katkısının olmadığı, eğitimlerin yapıldığı 1999 yılından bugüne gelinen noktadaki durum açık bir şekilde göstermektedir. Kaldı ki şimdiye kadar eğitim alan teknik elemanların bir çoğu da konusu dışında görev yapmaktadır. Söz konusu eğitimlerin başarısı, ancak meralarla ilgili alt yapı çalışmaları nın tamamlanmasını müteakip bu bilgilerin uygulamaya geçirilebilmesi ile

mümkün olabilecektir. Uygulamalarda gerçekleşmekte olan eksiklik ve yanlışlıkların bir bölümü, eğitim seminerlerinde dile getiriliyor olsa bile, bunları resmi bir belgeye dayandırmadan bu eksiklik ve yanlışlıkların giderilemeyeceği ortadadır. Bu konuda uygulama durumundaki taşrada hizmet veren teknik elemanların ellerinde başvurulmak üzere, mümkün olduğunca yanlışlık ve eksikliklerden arındırılmış resmi belgelerin (yönetmelik, talimat, tüzük v.b) olması gerekmektedir.

Antalya ilinde, kavurucu bir sıcaklığın hüküm sürdüğü 2004 yılının yaz döneminde gerçekleştirilen Mera Yaz Okulunda verilen eğitimlere, Teftiş Kurulu Başkanlığında görevli müfettiş ve Hukuk Müşavirlerinden konu ile ilgili olanlarının da katılmış olmaları, gerçekten kayda değer bir gelişme olarak gözükmektedir. Bu durum, Mera Kanunu uygulamalarında hukuki standartlara ve usulüne uygun çalışmalara uyulması hususuna, ilgili makamların özen göstermeye

başladığının göstergesi olarak algılanabilir.

III. TESPİT, TAHDİT, TAHSİS VE TESCİL ÇALIŞMALARI

1. TESPİT, TAHDİT VE TAHSİS ÇALIŞMALARI

TÜGEM tarafından 2004 yılında hazırlanmış olan Çayır, Mera, Yem Bitkileri Danışma Kurulu Raporunun faaliyetler bölümünde şimdiye kadar Türkiye genelinde 3.628.155 hektar alanda tespit, tespiti yapılan bu alanın 1.963.643 hektarında ise tahdit çalışmalarının gerçekleştirildiği, son 40 yıldır devamlı azalma gösteren ve 1991 yılında 12,3 milyon hektar olan (Kanunun çıkış tarihi olan 1998 yılına kadar da bu alanlarda azalmalar olmuştur.) toplam mera alanının 2003 yılında 13,4 milyon hektara çıktığı belirtilmektedir. Kanunun çıkış tarihinden sonra Türkiye genelinde fazladan 1.100.000 hektarlık mera alanın nasıl kazanıldığı konusunda hiçbir açıklamaya yer verilmemiştir. Bu çalışmaların son basamağı olan tahsis işlemlerinin bu miktarın yaklaşık yarısını teşkil ettiği farz edilirse, tescil işlemleri tamamlanmamış alanların kazanım olarak gösterilmesi merak konusu olmaktadır. Verilen rakamlardan, tespiti yapılan alanların bir kısmının tahditinin yapıldığı anlaşılmakta, ancak tahditi yapılan alanının ne kadarının tahsisinin gerçekleştirildiği belirtilmemektedir. Acaba, birbirini tamamlayan üç kademelin son kademesi olan tahsisle ilgili çalışmalarda bir aksaklık mı söz konusudur? Belki de tahsisi tamamlanan alanların oldukça az olması nedeniyle raporda yer alması uygun mütalaa edilmemiştir. Tahsis, mera alanlarındaki kadastro çalış-

malarının (tespit, tahdit) gerçekleştirilip, bu alanların kullanılmalarının ilgili köy veya kasabalara münferiden yada müştereken tescil edilerek bırakılması işlemlerinin tamamlanması durumunu ifade etmektedir. Tahsis işlemleri kanuni süreç içerisinde tamamlanmadan bir alanın, bir veya birkaç köy tarafından kullanılan mera alanı olarak değerlendirilmesinden bahsedilemez. Kaldı ki Kanuni süreç gereği tahditi tamamlanan (tahdit askı ilanı işlemleri gerçekleştirilen) alanlarda itiraz bile olsa en geç iki ay içerisinde tahsis çalışmalarına devam edilmektedir. Yani tahdit işlemleri tamamlanıp, tahdit askısına çıkıldıktan sonra bilgi ve belgelerin 2 aydan fazla bekletilmeden komisyon tarafından tahsis askısına çıkarılması gerekmektedir. Tahdit askısı sırasında yapılan itirazların tahsis askı ilanından sonra Mahkemelere intikal etmesi durumunda da, Mahkemelere intikal eden parsellerin dışındaki parsellerin tescil edilmeleri sağlanarak bunların tahsis işlemlerinin tamamlanması gerekmektedir. Bu süreci, Bakanlığın ve taşra teşkilatının büyük bir bölümünün sağlıklı bir şekilde takip ettiğini söyleyemeyiz. Bakanlığın tahsis işlemleri ile ilgili elinde sağlıklı bir bilgi olmaması, varsa bile bunu açıklayamaması da bu durumu doğrulamaktadır. Tespit, hangi alanların mera olduğunun teknik ekipler tarafından belirleme işlemi ifade etmektedir. Tespitler içerisinde kadimden beri mera olarak kullanılan yerler ile kadastro geçmiş yerlerdeki mera olarak belirlenmiş alanlar da bulunmaktadır. Yani kadastro geçen yerlerde tespit işlemlerinin bir çoğu hiçbir arazi

çalışması yapılmadan masa başında da belirlenebildiğinden tespit sonuç miktarları fazla gösterilebilmektedir. 1.963.643 hektar alanda gerçekleştirildiği belirtilen tahdit işlemleri, kanuni süreç tam anlamıyla tamamlanmış ise, şimdiye kadar bu alanın büyük bir kısmının tahsis işlemlerinin de bitirilmiş olması gerekirdi. Buradan da, tahdit işlemi tamamlandığı belirtilen alanların bir çoğunda Kanunda belirtilen sürecin yerine getirilmediği anlaşılmaktadır. Ayrıca bir çok ilde tahdit miktarlarının içerisine tespitler sonucunda harita ve aplikasyon ihalesine çıkılan ve bu işlemleri tamamlanmayan alanlar da alınabilmektedir. Bu nedenlerle Türkiye genelinde tahsisi tamamlanmış mera alanlarının 600.000 hektarı bulmadığı söylenebilir. Bu rakamda toplam mera alanlarının %5'ini bile oluşturmamaktadır. Kaldı ki, tahdit ve tahsisi gerçekleştirilen çalışmalardan, özveriye dayanılarak yapılan bazı çalışmalar dışındakilerinin, esas ve usul yönünden yenilenmesi gereken çalışmalar olduğu da bilinmektedir. 5 yılda tamamlanması planlanan tespit, tahdit ve tahsis işlemlerinin 6.5 yılı aşkın sürede geldiği nokta budur. Bu durumdan başarı öyküleri çıkarmanın ne derece doğru olduğu da ayrı bir tartışma konusudur. Ayrıca Mera Kanunu uygulamaları ile ilgili olarak bütçeden ayrılan payın önemli bir bölümü harcanmadan kalmakta, ya da bu uygulamalar dışındaki başka alanlarda harcanmaktadır. 2004 yılı itibarıyla Türkiye genelinde, tahdit ve tahsis çalışmalarının altlığını oluşturan ve ihale yoluyla gerçekleştirilmekte olan harita ve aplikasyon işlemlerinin de gerçekleştirilemediği bilinmektedir.

Bakanlık tarafından bu güne kadar, defalarca dile getirilip, konu hakkında raporlar hazırlanmasına rağmen Mera Kanunu uygulamaları ile ilgili olarak şimdiye kadar oluşan ve yol gösterici talimatlarla giderebilecek olan sorunların irdelenip, geçerliliği tartışma konusu olan eski talimatların yeniden düzenlenerek uygulamaya konulması hususunda hiçbir çalışma içine girilmediği ortadadır. İllerdeki uygulamalar, çoğu bölümünde yanlışlık ve eksikliklerin yer aldığı işlerliğini yitirmiş bulunan 17.09.1998 tarihli Uygulama Talimatı ile yürütülmeye çalışılmaktadır.

2. UYGULAMALARDA OLUŞAN YANLIŞLIKLARIN TESCİL EDİLMESİ

Türkiye genelinde alt yapı eksiklikleri nedeniyle bazı il ve ilçelerde tespit, tahdit ve tahsis çalışmaları sırasında usul ve esas yönünden bazı yanlışlıklar yapıldığı bilinmektedir. Bu nedenle, tespit, tahdit ve tahsis çalışmaları sırasında, kanunda ve yönetmelikte belirtilen şartlara ve Türkiye geneli için emsal teşkil edecek mahkeme kararlarına uygun bir çalışma gerçekleştirilip, gerçekleştirilmediğinin, bu konuda taraf olan köy ve kasaba halkı ile diğer ilgililer tarafından titizlikle takip edilmesi gerekmektedir. Bu işlemler sırasında askı ilanlarının usulüne uygun şekilde ve gereken yerlerde yapılması durumunda da, ilgili kişiler bu çalışmalardan haberdar olamayabilecek ve böylece, kullanım hakkı ve sınırlarla ilgili yapılabilecek yanlışlıklar konusunda, kanunun vermiş olduğu itiraz ve dava hakkı kullanılmamış olacaktır. Bunun sonucu olarak ta, yapılabilecek yanlış çalış-

ma sonuçlarının tahsis işlemi gerçekleştirilerek tescil edilmesi sağlanabilecektir. Çalışmaların takip edilmesi durumunda, gerekmesi halinde mağdur olduğunu düşünen köy ve kasaba halkı itiraz süresi içinde Mera Komisyonlarına gerekli itirazlarını yapabilecek veya komisyon kararına göre mahkemeye başvurma haklarını kullanabileceklerdir. Mera Kanunu uygulamaları konusunda bazı Tarım İl ve İlçe Müdürlükleri gerçekleştirdikleri yayım programları ile zaman zaman çiftçilerimizi bilgilendirmekte olup, ancak bu bilgilendirme yeterli olmamaktadır. Çiftçilerin sesi olması gereken TZOB'nun de Mera Kanunu uygulamaları konusunda yeterli ilgiyi göstermemesi, taşradaki örgütlerinin ve bu örgütler aracılığıyla da çiftçilerin bilinçlendirme işlemlerini gerçekleştirememiş olması, bu konudaki sıkıntıların bundan sonra da devam edeceğinin işaretlerini vermektedir.

Meralardan otlatma hakkı olan köy ve belde yetkili organları ile çiftçilerin, otlatma hakları ve tahsis kararlarıyla ilgili olarak yapacakları itirazları kanuni süre içerisinde komisyona yapmamaları ya da ilgili Mahkemelere bu konuda dava açmalarını sonucunda belirli bir süre sonra dava açma haklarını kaybedeceklerini bilmeleri gerekmektedir. Çünkü, Mera Kanununun 12'nci maddesinin ikinci fıkrası ile; "Tahsis kararlarında belirtilen haklara, tahsislerin kesinleştiği tarihten itibaren 5 yıl geçtikten sonra tespitlerden önceki hukuki sebeplere dayanarak itiraz edilemeyeceği ve bunlara karşı dava açılmayacağı" hükme bağlanmıştır.

IV. MERA ISLAHI ve AMENAJMANI PROJELERİ

İllerde gerçekleştirilecek olan mera ıslah projelerinin onaylanması ve takip edilmesi hususunda Türkiye genelindeki Araştırma Enstitüleri ile Üniversitelerin Ziraat Fakültelerindeki ilgili birimlerin görevlendirildiği anlaşılmaktadır. Bu durum gerçekten de konuya objektif yaklaşıldığında gerçekleşmesine ihtiyaç duyulan bir faaliyettir. Ancak özellikle mera, yaylak ve kışlak alanı geniş olan ve alt yapısı olmayan, bu konuda yetersiz sayıda yetişmiş elemana sahip bulunan özellikle Doğu Anadolu, Güneydoğu Anadolu Bölgesindeki illerimizde hatta diğer bölgelerimizde yer alan birçok ildeki ıslah çalışmalarının, bu konuda Üniversite ve Araştırma Enstitülerindeki uzman açığı da dikkate alındığında nasıl başarılı olacağı merak konusu olmaktadır. Enstitü ve Üniversitelerin bazı illere uzaklığı da dikkate alındığında ıslah çalışmaları takibinin güçlüğü de ortadadır. Yoksa bu kurumlar sadece masa başında proje onaylayıcısı olarak mı görev alacaklardır? İllerimizin bir çoğunda, mera tespit, tahdit ve tahsis çalışmalarının daha başlangıç aşamasında olduğu da göz önüne alındığında, zaten yetersiz olan bu teknik elemanlarla ıslah çalışmalarının yürütülmesi daha da zorlaşacaktır. Bu nedenlerle mevcut imkanları ile Üniversite ve Enstitüler bu konuda ne kadar özveri ile çalışırlarsa çalışsınlar, Mera Kanunu uygulamaları ile ilgili illerdeki mevcut yapılanma devam ettiği sürece ve gerekli alt yapı oluşturulmadan, uygulanması planlanan ıslah projelerinin başarıya ulaşma şansının oldukça düşük olacağı ortadadır. Ayrıca ıslah çalışmalarının başarıya

ulaşması için projenin uygulanması sırasında ve daha sonrasındaki proje getirilerinin sürekliliğinin sağlanabilmesi için Kanunda öngörülen Mera Yönetim Birliklerinin bu çalışmaların uygulandığı yerleşim birimlerinde kurulmuş olması gerekmektedir. Ancak, birçok ilimizde bu birliklerin resmi olarak hiçbir yerleşim biriminde kurulmadığı, bazı illerde ise, çok az sayıda da olsa kurulmuş olan birliklerin, konu ile ilgili gerekli yasal düzenlemelerin eksikliği (Örneğin birlik tüzüğü olmaması) nedeniyle faaliyetlerini yürütemedikleri gözlenmektedir. Bu çalışmalar sürdürülürken ayrıca işin sosyal boyutu da bulunmaktadır. Açılışlarla kıymetli zamanlarını harcayan yetkililere sormak gerekiyor. Medyaya da yansıyan ve ülke genelinde mera ve yaylaklar üzerinde oluşan anlaşmazlıklar yüzünden birçok ilimizde hayatını kaybeden vatandaşlarımızın varlığından haberdar olup, bu anlaşmazlıkların neden kaynaklandığının araştırılıp, Mera Kanunu kapsamında sorunların çözülmesi için neler yapılabileceği konusunda çalışma başlatılmasına gerek duyulmuş mudur? Örnek olarak bu yetkililerin İzmir-Bergama'da Mera Yönetim Birliğinde görevli bir kişinin, Ağrı'nın Diyadin ilçesi Kankalesi yaylasında, yayla anlaşmazlığı nedeniyle de 5 kişinin hayatlarını kaybetmelerinden haberdar mıdır?

Mera yaylak ve kışlakların korunması, ıslahlarının yapılması ve bu alanlar üzerinde yapılacak tecavüzlerin önlenmesi hususlarında Mera Yönetim Birliklerinin yapacakları çalışma esas ve usullerini belirleyen yeni bir yönetmeliğe veya tüzüğe ihtiyaç olduğu, taşrada görevli yetkililer ve teknik elemanlar ile Bakanlık bünyesinde görevli kişiler

tarafından birçok kez dile getirilmiş, bu konuda raporlar hazırlanmış ancak şimdiye kadar bu hususta herhangi bir gelişme olmamıştır.

Mera Kanunu uygulamalarında kepenklerini sağ duyuya, bilime, alt yapıya ve hukuk kurallarına açmayan ve yapılan hatalara kılıf uydurma durumundaki zihniyet sahiplerinin, kepenek giyerek bu konuda alt yapısı oluşmamış köy ve kasabalarda mera açılışlarını gerçekleştirmesi yalnızca doğruyu göstermeyen bir şov olarak zihinlerde yer etmekte ve ülkemiz gerçeklerinden birini yansıtmaktadır. Bu ve buna benzer durumlar (gerek-siz şovlar) hemen her sektörde kendine yer bulduğu sürece de, doğrular saklanmaya çalışılacak ve bu durum, Avrupa Birliği'ne üye olmaya çalışan ülkemizin, az gelişmiş ülkeler kategorisinde kalmasını sağlayan nedenlerden biri olmaya devam edecektir. Islah açılışının gerçekleşmesinde rol sahibi kişiler, ıslah yapıldığı belirtilen alanda bir otlatma sezonu boyunca otlatmak suretiyle faydalanılacak ot artış bedelinin, açılış için yapılan masrafların ne kadarını karşıladığının da hesabını yapmışlar mıdır? Hazırlanarak uygulamaya konulan, medya aracılığı ile de ilan edilen projelerde, özellikle teknik ıslah yöntemlerinin uygulanması ile ilgili planlamaların yapılamadığı ve uygulamaya konulmadığı gözlenmektedir. Örneğin meraların uygun mevsimlerde, otlatma olgunluğu dönemlerinde, uygun hayvan türleri ile ve otlatma kapasitelerine uygun olarak otlatılması gibi konuların uygulamaya yönelik olarak planlanmamış olması ve planlanmış olsa bile bu planlamayı yürütecek organ-ların (Mera Yönetim Birliği) oluştu-rulmamış olması nedenleriyle, söz

konusu projelerin başarılı bir şekilde yürütülmesi imkansız hale gelmektedir. Kültürel ıslah yöntemleriyle ilgili olarak ta bölgeye uygun bir araştırma ve tespit çalışması yapılamadığı için bu uygulamalarda da eksiklikler oluşmaktadır. Çoğunlukla bu yöntemler içerisinde yalnızca suni gübre ile gübreleme ve çit yapımına ağırlık verilmekte, bunun dışındaki yöntemlerle ilgili çalışmalar göz ardı edilebilmektedir. Açılışın yapıldığı bazı meralarda ıslah çalışmalarına daha yeni başlandığı bilinmektedir. Oysaki bu durum, gerçekleştirilmiş bir işin açılışını değil, gerçekleştirilmesi düşünülen bir projenin başlangıcını ifade etmektedir. Açılışın, ıslah edilecek alanın durumuna göre, projenin başlangıcından itibaren en az 2-5 yıl gibi bir zaman diliminden sonra yani projenin bitimi sırasında yapılmasının uygun olacağı ortadadır. Bu nedenle dışarıya yansıtılan görüntüler mevcut gerçeklerle örtüşmemektedir. Mera Kanununu uygulamaları konusunda ve özellikle tespit, tahdit ve tahsis çalışmalarında oluşan sorunlar ve başarısızlıklar, uygulanabilirliği tartışılır ıslah çalışmaları ve açılışlarıyla kapatılmaya çalışılmaktadır. Daha önce ıslah programına alınan ve gerek tel çitlerle ve gerekse elektrofens sistemi ile ihataya alınan mera alanlarının bir çoğunda gerekli incelemeler yapılır ise, yukarıda yapılan tespitlerin doğruluğu konusunda bir fikir edinilebilecektir.

Türkiye genelinde Mera Kanunu uygulamaları sırasında büyük bir çoğunlukla,

Komisyon ve teknik ekiplerin tahsise yönelik yapmış olduğu otlatma kapasitelerinin tespitinde ve mera olabilecek araziler için yapılan

etüt çalışmaları sırasında; yetişmiş eleman ve alt yapı eksiklikleri ile Bakanlık ve taşra birimlerinin yanlış yönlendirmeleri sonucu bilimsel bir çalışma içine girilememekte ve bunun sonucunda da özellikle meraların kullanımı ile ilgili daha fazla sorun oluşmasına neden olunarak meralardan istenilen verimlilik elde edilememektedir.

Açılışların, tespit, tahdit ve tahsis işlemlerinin Kanuna uygun olarak tamamlanmış olduğu mera alanlarında ve diğer alt yapı sorunlarının da hiç olmazsa büyük bir kısmının çözümlendiği bir ortamda ve usulüne uygun bir şekilde tamamlanmış mera ıslah proje alanların da yapılmasının daha uygun bir davranış olacağı ortadadır.

- Üzerinden toprak ve bitki örtüsü alınarak tahrip edilmiş mera alanlarının ıslahı konusunda yapılan uygulamalar:

Bakanlığın bu konuda gerçekleştirmiş olduğu bir uygulama ve bu uygulamada olduğu düşünülen yanlışlıklar özetle aşağıda yer almaktadır.

İstanbul İli Eyüp İlçesi Pirinççi Köyü Mera alanında, toprak alımı sonucu büyük çukurlar açılması nedeniyle, bu alanın bir bölümünün ıslah edilerek tekrar mera olarak kullanılması için bir firma tarafından proje yapılarak (I.Etap Projesi) Bakanlığa sunulmuştur. Bakanlıkça, bütçeden herhangi bir harcama yapılmaması gerekçe gösterilerek söz konusu projenin, bir protokol yapıp İstanbul İl Müdürlüğü kontrolünde olmak kaydıyla, ihale yapılmasına gerek duyulmadan söz konusu şirket tarafından uygulanması kararı alınmıştır. Bu süreçte

başka firmalar da projeler sunmuş, ancak Bakanlık tarafından kabul edilmemiştir. Bu arada Yaklaşık 3 yıl süre ile dolgu işlemleri gerçekleştirilmeye devam edilirken, dolgu çalışmaları nedeniyle çevre ile ilgili sorunların oluşması gerekçe gösterilerek İSKİ ve diğer tüzel kişiliğe sahip firmalar tarafından Bakanlık aleyhine davalar açılmıştır. Bu davaların bir bölümü hala devam etmektedir. 2003 yılı içerisinde I. Etap projesi teslim alınmadan aynı mera üzerinde daha büyük alanı kapsayan II. Etap projesi de, diğer firmaların da başvurmasına rağmen rekabet ortamı sağlanmadan, ihale yapılmaksızın aynı firmaya verilmiştir. Bu arada Bakanlıkça Üniversite öğretim üyelerinden oluşan heyetlere projenin gıdaşatı konusunda raporlar hazırlanmıştır.

Konu hakkında Bakanlığa yapılan başvurular üzerine bizzat sayın Bakanın talimatlarıyla bir komisyon oluşturularak yerinde gerekli incelemeler yapılmış ve komisyon tarafından hazırlanan rapor sonucunda da Teftiş Kurulu Başkanlığından bir müfettiş görevlendirilerek konu hakkında rapor hazırlanması sağlanmıştır. Rapor sonucu da konunun kapatılmaya çalışıldığı anlaşılmaktadır.

Bu konuda aşağıdaki hususların açıklığa kavuşturulması gerektiği kanaati taşınmaktadır.

1- Kadimden beri ve tapu kayıtlarında da mera olarak kullanılan söz konusu parseller üzerinde yapay mera oluşturma çalışmaları için projelerin hazırlanmasından önce; bu parsel üzerinde oluşan çukurların kendiliğinden oluşmayacağı dikkate alınarak kimler tarafından ne maksatla ve hangi yasal dayanak gerekçe

gösterilerek oluşturulduğu araştırılmış mıdır? Araştırma sonucu kanuni izin alınmadan bu çukurlar oluşmuş ise mera alanı üzerine tecavüzün söz konusu olması nedeniyle bu tecavüzlerin önlenmesi için Mera Kanununun ilgili maddeleri işletilmiş midir? Bu konuda gerekli yasal işlemlerin yerine getirilmediği düşünülmektedir. Bu alanlardaki ıslah işlemlerinin gerçekleştirilmesine, gerekli kanuni takibatın sonuçlandırılmasından sonra başlanması gerekirdi diye düşünülmektedir.

Mera alanında oluşturulan çukurlarla ilgili olarak benzer bir durumun aynı ilimizde de yaşandığı, burada müteceviz tespit edilerek, konuyla ilgili kanunun ilgili maddeleri işletilip Mahkemeye başvurularak tecavüzden doğan maliyetin faizi ile birlikte ödenmesi sağlanmıştır. Şayet Pirinççi köyü mera alanında da izinsiz bir çukur açılması söz konusu ise aynı uygulamanın burada da yapılması gerekirdi. Şayet durum böyle ise, aynı Bakanlığın iki ayrı İl Müdürlüğüne aynı konuda iki farklı uygulama silsilesi takip edilmiş demektir.

2- Mera Yönetim Kurulu tarafından söz konusu projenin uygulanmasında kamu yararının gözetildiği belirtilmektedir. Projelerin uygulamalarına karar verilmesi aşamalarında ve söz konusu işin aynı firmaya verildiği zaman dilimlerinde başka firmaların da söz konusu uygulama için Bakanlık nezdinde resmi girişimlerde bulunduğu bilinmemektedir. Bu firmaların müracaatlarının neden değerlendirmeye alınmadığının açıklığa kavuşturulması gerekmektedir.

3- Projeyi yürüten şirketin projenin yürütülme işlemini 2004 yılı

başlarında başka bir yüklenici şirkete devrettiği bilinmektedir. Bu devir işlemine neden gerek duyulduğunun ve nasıl gerçekleştiğinin açıklanması uygun olacaktır.

4- Bakanlık tarafından Üniversite öğretim üyelerinden müteşekkil heyetlere ve diğer teknik elemanlara hazırlattırılan raporlarda değerlendirme farklılıkları mevcut mudur?

5- Bakanlık tarafından Orman alanları ile hazine arazileri üzerinde taş ocağı, ariyet ocağı ve benzeri çalışmalar sonucunda oluşan boşlukların doldurulma işlemlerinin hangi kıstaslar dahilinde yapıldığı hususunda (Doldurma işlemlerinin ihale usulü mü yoksa başka bir şekilde mi gerçekleştirildiği) bir araştırma yapmadığı anlaşılmaktadır. Örneğin, Çevre ve Orman Bakanlığı tarafından bu gibi yerlerin dolgu işlemlerinin dolgu hacmi hesaplanıp m³ üzerinden dolgu ihalelerine çıkılarak gerçekleştirildiği bilinmektedir. Pirinççi köyündeki mera parsellerindeki dolgu işlemlerinin de aynı şekilde ihale işlemleri sonucu gerçekleştirilmesi ve akabinde mera ıslah projesinin de dolgu işlemleri tamamlanmış olan alanlarda devreye sokulmasının daha uygun olacağı ortadadır. Bu proje kapsamında dolgu yapılmış alan üzerinde tohum yatağı hazırlayarak ve mera yem bitkisi tohumluk ekimini gerçekleştirilerek mera tesis edilmesi mümkün olacak ve bu şekilde maliyetin düşürülmesi sağlanacaktır. Orman Bakanlığının yapmış olduğu ihaleler dikkate alındığında Pirinççi köyü merasındaki dolgu işlemleri ihalesinden elde edilecek gelirin yaklaşık % 5-10'u ile söz konusu mera tesisi gerçekleştirilebilecekti. Sonuç olarak Bakanlık tarafından bu

durumla ilgili bir değerlendirme yapılmış olsa idi, yukarıda bahsedilen ihale işlemi sonucu gerçekleştirilecek dolgu işlemi ve akabindeki mera tesis işleminin kamu yararını çok daha fazla koruyacağı anlaşılabilecekti. Mevcut durumda ise bütçeye aktarılacak büyük miktarlardaki gelirin yanlış uygulamalar neticesinde kaybedildiği anlaşılmaktadır. Söz konusu gelir kaybının ne kadar olduğu, bir bilirkişi heyeti tarafından kolay bir şekilde belirlenebilir.

Bu konuda tarafsız bir araştırma yapılması sonucu, yapılan işlemlerin doğruluğu konusunda kılıf hazırlama çabası içinde olanları sorumluluktan kurtaramayacağının anlaşılabileceği kanaati taşınmaktadır.

V. SONUÇ

Mera Kanunu uygulamaları ile ilgili çalışmalar, bu çalışmaların koordinasyonunu merkez teşkilatından yürüten Genel Müdürlüğün ilgili üst düzey bürokratları tarafından bir üst kademeye ve medyaya gerçeklerden uzak olarak her şey sütlü limanmış gibi gösterilmektedir. Ancak yapılan ve yapılacak yanlışlıkların sorumluluğunun büyük bir bölümü bu kişilerin omuzlarında olmaya devam edecektir. Bu konuda özveri içinde çalışmakta olan kişilerin bir çoğu da, bu yanıltıcı durumlara ve alt yapısız gerçekleştirilen işlemlere ortak olmamak için, bu ortam içerisinde ayrılmaktadır. Bakanlıkta ve taşra teşkilatlarında son 2 yılda mera konusunda çalışan idareci ve teknik eleman değişimindeki orana bakılırsa bu durumun gerçekliği ortaya çıkacaktır. "Bana dokunmayan yılan bin yaşasın" mantığı ile oluşan sorunların, çözümlenmeden

bürokrasi içerisinde eritmeye terk edilmesi ve mevcut bürokrat kesimin bir çoğunun rüzgarın yönüne göre saf tutuyor olması, sorunların daha da büyümesine ve bu konudaki yapılması gereken çalışmaların tıkanmasına yol açmaktadır. Devlet bütçesinden gereksiz çıktılarının ve oluşturulan zararların, zimmet, ihale yolsuzluğu v.b. gibi nedenlerin yanında hukuki kurallara uymamaktan, teknik yetersizlikten ve bilgisizce yapılan harcamalardan da kaynaklandığı açıktır. Mevcut bürokrasi içinde, yapılan yanlışlıkların nedenlerine inmek ve çözüm yolu aramak, mevcut durumdan faydalanma yolunu seçerek hoşnut olanların "statükosuna" karşı çıkmak olarak görülmekte ve bu durumda da istenen adımlar atılamamaktadır.

Mera Kanunu'nun, yürürlüğe giriş tarihi olan 28.02.1998 tarihinden bu yana yaklaşık 6 yıla yakın süredir ilgili Bakanlığın ilgili Genel Müdürlüğü tarafından amacına uygun olarak yürütülemediği ortadadır. Ne yazık ki, kamu hizmetindeki aksamalar ve yanlış uygulamaların bir çoğu her dönemde, çağa uygun olmayan bir yapılanmaya çanak tutan ve tenzili rütbe bekleyenler tarafından desteklenebilmektedir. Meralar üzerinde yanlış uygulamalardan sorumlu yetkililer ve bunlara bilerek veya bilmeyerek destek verenler unutmaları ki sivil toplum kuruluşlarının temsilcileri, yapılan ve yapılacak olan yanlışlıkların her zaman takipçisi olacak ve bu takibatı, kamuya, topluma bir hizmet olarak görmeye devam edecektir.

TARIM ÜRÜNLERİ LİSANSLI DEPOCULUK KANUNU TASARISI'NA İLİŞKİN

ZİRAAT MÜHENDİSLERİ ODASI'NIN GÖRÜŞLERİ

Üreticinin ürettiğinin katma değerine sahip çıktığı bir sistem içinde tarım ürünlerinin pazarlanması, dünyanın tüm ülkelerinde, her zaman önemli bir sorun olarak varlığını korumuştur.

Hasat döneminde büyük miktarlardaki ürünün piyasaya arzı nedeniyle fiyatların düşmesi, hasat dönemine borçlanarak giren üreticinin ivedi finansman gereksinimi nedeniyle ürününü bu düşük fiyat düzeyinden elinden çıkarması, bu süreçte sonbahar aylarında spekülasyon hareketlerinin etkisiyle ürün fiyatlarının yükselmesi ve bunun tüketici fiyat düzeyine olumsuz etki etmesi, işleyicinin zamanında-uygun fiyatla aradığı kalitede hammadde sağlamasındaki güçlükler, kamu finansman zorlukları... tarım ürünleri pazarlama sisteminin öne çıkan sorunları olarak sayılabilir.

Sözü edilen sorunların çözümünde, kamu müdahalesi sitemi ve piyasa sistemi rol oynamaktadır.

Avrupa Birliği (AB), ürün gruplarına göre farklılık göstermekle birlikte, genel olarak, müdahale kurumları (intervention agencies) ve ödeme kurumları (paying agencies) aracılığıyla, piyasanın önceden ilan ettiği fiyat düzeyinin altına düşmesi durumunda, kendisine teklif edilen ürünleri satın alarak, piyasada bir fiyat regülasyonu işlevini yerine getirmektedir.

Avrupa'da piyasa sistemi içinde borsalar etkin değildir, İtalya gibi bazı AB ülkelerinde ise borsa bulunmamaktadır.

Buna karşılık ABD, borsa sistemine tarım ürünleri ile başlamış bir ülkedir. Uzun ve kendi ülkesi içinde başarılı ABD lisanslı depoculuk-tarım ürünleri borsacılık deneyimi,

kamunun stok tutma ve tarım ürünlerinin desteklenmesi sisteminin bir parçası olarak işlevlendirilmektedir.

Buna karşılık, aynı sistem, Dünya Bankası aracılığıyla, çevre ülkelere, kamu stoku tutma - tarımsal destekleme aracı olma işlevlerinden sıyrılarak "pazarlanmaktadır".

Çalışma konusu olan "Tarım Ürünleri Lisanslı Depoculuk Kanunu Tasarısı" da, Sanayi ve Ticaret Bakanlığı'nın, çok uzun süredir Dünya Bankası ile birlikte yürüttüğü "Ürün Borsalarının Geliştirilmesi Projesi" (Commodity Market Development Project-CMDP) kapsamında hazırlanmış olan bir Tasarıdır.

Sözü edilen Proje çerçevesinde, seçilmiş borsalara yönelik yatırım faaliyetlerinde bulunulmakta, ayrıca makbuz senetlerine dayalı bir umumi mağazacılık (public warehouse) sisteminin kurulması için gerekli çalışmalar yapılmaktadır.

Rapor kapsamında, lisanslı depoculuk ve makbuz senetleri sisteminde ana hatlarıyla değinildikten sonra, ABD sistemi açıklanacak ve iyi işleyen, ABD üreticisine ve ticari yaşamına olumlu etkiler doğuran orijinal sistem ile aktarılmaya çalışılan sistemin farklılıklarına değinilecektir.

Bu yaklaşım, Türkiye için kurgulanmaya çalışılan sistemin gereksinimi olan altyapı eksikliklerine vurgu yapacak ve kamu yararı açısından, destekleme politikaları-kamu stoku-piyasa ilişkilerinde gözetilmesi gereken dengeye ilişkin belirlemeler ortaya koyacaktır.

1- Lisanslı depoculuk (licensed warehouse)

Ürün borsalarının geliştirilmesini

amaçlayan bir Proje'nin, lisanslı depoculuk (licensed warehouse) konusunda bir taslak üretmesinin nedeni, Türkiye'deki "borsacılık" sisteminin verili durumu ile de açıklanabilir.

Türkiye'de sayıları 100'ün üzerinde olmasına karşın, teknik bilgi ve donanım eksiklikleri, hukuki altyapı yetersizlikleri, standardizasyon teklifinin kurulamamış olması gibi sorunlar, genel ekonomik yapının getirdiği sorunlar ile birleşerek, Türkiye'deki ürün borsalarının çoğunu "tescil ofisi" olarak çalışır durumda tutmakta, geriye kalanların ise çalışma düzeyini spot piyasa işlemleri ile sınırlamaktadır. Ülkemizde salon satışı yapılan borsa sayısının 10'un altında olması, bu gerçeğin altını çizmektedir.

Çağdaş anlamda kurgulanmış bir borsa yapısı, vadeli işlemler (forward, futures, options) ile taraflara kağıt üzerinden işlem yapma olanağı sağlayarak, fiziki imkanlarla sınırlı spot işlemlerin hacminin, son derecede yüksek düzeylere ulaşmasını sağlar.

İşte lisanslı depoculuk sisteminin araçları olan ürün senetleri (warehouse receipt), kağıt üzerinde veya elektronik ortamda tarım ürünü ticareti yapabilmeyen ön koşullardır. Başka bir deyişle, sağlıklı işleyen makbuz senetlerine dayalı bir lisanslı depoculuk sistemi kurulmadan, borsaların geliştirilmesi olanaklı değildir.

2- Ürün senetleri (warehouse receipt)

Türk Ticaret Kanunu'nda düzenlenen makbuz senetleri hükmünde olan ürün senetleri, lisanslı depocu tarafından hazırlanarak ürününü depoya teslim eden kişiye verilir.

Böylece, düşük bedelli depolama olanağından yararlanan üretici, makbuz senedinin teminat olma özelliğinden yararlanarak, senede kayıtlı ürün bedelinin belirli bir yüzdesi dahilinde kısa süreli kredi kullanabilir, aynı süre içinde ürününü, senedi ciro etmek suretiyle pazarlayabilir. Bu da üreticiye, ürününü piyasanın en uygun olduğu dönemde pazarlama yeteneği kazandırır.

Ürün senedi sistemi, işleyici için de, fiyat dalgalanmalarından korunmak ve dilediği miktar ve kalitedeki ürünü işleme zamanında sağlama olanağı verir. Ürün senedi üzerinde, temsil ettiği ürünün kalite ölçütleri ve miktarı yazılır ve kamuoyuna duyurulur. Hedge sistemi çerçevesinde işleyici, gereksinim duyacağı miktar ve kalitedeki ürünü, vadeli olarak satın alır ve olası risklerden korunmuş olur.

3- ABD Lisanslı Depoculuk Sistemi: "Üretici yararına, piyasayı, kamu müdahalesinin bir aracı olarak kullanma"

(i) Genel olarak

ABD Tarım Bakanlığı (USDA: United States Department of Agriculture), çok geniş teşkilat ağı olan ve 90.000'in üzerinde çalışanı bulunan bir Bakanlık olarak yapılandırılmıştır. Umumi Mağazacılık hizmetleri, ABD Tarım Bakanlığı Çiftlik Hizmetleri Ajansı, Ürün Operasyonları Bölümü (USDA, Farm Service Agency, Commodity Operations) tarafından yürütülmektedir.

ABD'de yürütülmekte olan lisanslı depoculuk faaliyetlerinin genel amacı, ürünlerin sağlıklı koşullarda, kalitelerine göre ve uygun ücretlerle depolanmasını sağlayarak yerel-uluslararası ürün taleplerine zamanında karşılık verebilmek, yerel çiftlik program amaçlarına (domestic farm program objectives) ulaşmak ve böylelikle piyasaları güle etmek olarak belir-

lenmiştir.

Sayıları sürekli değişmekle birlikte, 2002 yılı sonu itibarıyla ABD'de toplam 7800'e yakın lisanslı depo bulunmaktadır. Bunlardan 863 adedi ulusal (federal) lisansa sahipken; geriye kalan ve çoğunlukta olan depolar, eyaletler tarafından lisanslandırılmışlardır.

Lisanslı depolar, aldıkları lisans uyarınca, belirli ürünlere yönelik depolama faaliyetlerinde bulunabilmektedirler. Aşağıda, ABD'de bulunan lisanslı depoların faaliyet alanları gösterilmektedir;

- Hububat ve çeltik 6.633
- Pamuk 405
- İşlenmiş ürünler 300
- Şeker 110
- Fıstık 350

ABD'de tarım ürünleri borsa-şacılığının gelişmiş yapısı, tüm Dünya tarafından bilinmektedir. Özellikle IMF tarafından, çevre ülkelerin destekleme fiyatlarının ABD borsa fiyatlarına endekslenmesi, Şikago ve Kansas borsalarının ününü pekiştirmiştir. Bununla birlikte, borsaların çoğunun kooperatif yapıları olduğu gerçeği, pek bilinmemektedir. Örneğin Kansas Borsası kooperatif biçimi yapılanma olup, yalnızca üyelerin işlem yapma hakkı bulunmaktadır. Borsanın 192 üyesi bulunmaktadır. Üyelik satın alınabilmektedir. Cari üyelik satın alma bedeli 70.000 \$ civarındadır.

Diğer taraftan ABD'de değişik bölgeler, belirli buğday çeşitlerinin üretimine özgülenmiştir. Bu bağlamda Kansas eyaleti kışlık kırmızı sert buğday, Şikago eyaleti kışlık kırmızı yumuşak buğday, Minneapolis eyaleti ise ilkbahar yumuşak buğday ve makarnalık buğday üretimi ile ünlüdürler.

ABD'de umumi mağazacılık hizmetleri, özel lisanslı depoların

kamu otoritesi (USDA) tarafından mali ve teknik açıdan denetlenmesi esasına dayanmaktadır.

Bununla birlikte, sistemin işleyişi detayıyla analiz edildiğinde, bu sistemin izlenilen kamusal tarım politikasının önemli bir aracı niteliğinde olduğu ve bu sürecin doğurduğu potansiyel ile karlı bir sektör olarak faaliyetlerini sürdürdüğü görülmektedir.

Bu bağlamda, lisanslı depolar hem özel depolama faaliyetlerini sürdürürken, hem de kamu stoklarını depolama görevini üstlenmektedirler. Bunun yanında, devletin tarım ürünlerine makbuz senedi karşılığı verdiği kredi, sistemin derinlik kazanmasındaki en büyük etken olarak öne çıkmaktadır. Aşağıda konu iki başlık altında açıklanacaktır;

(ii) Lisanslı depoların kamu stoku tutma işlevleri

ABD'de, üretici fiyat düzeyinin korunmasına yönelik çeşitli programlar sürdürülmektedir. Bunlar; Süt Ürünleri Fiyat Destekleme Programı Satın Almaları (Dairy Price Support Program Purchases), Yerel Program Satın Almaları (Domestic Program Purchases) ve İhracat Programı Satın Almaları (Export Program Purchases) olarak sayılabilir.

Belirtilen programlar çerçevesinde, ABD'de tarım piyasalarına müdahale edilerek alım yapılmakta ve oluşturulan kamu stoku lisanslı depolarda depolanmaktadır.

(iii) Lisanslı depoların devlet pazarlama kredileri sistemi ile entegrasyonu

ABD, CCC kurumu aracılığıyla, üreticisine önemli oranda kredi desteği vermektedir.

Ürün Kredi Kurumu (CCC: Commodity Credit Corporation) üretici gelirlerini ve ürün fiyatlarını

desteklemek, korumak ve istikrara kavuşturmak amacıyla 1933 yılında kurulan, 1939 yılında ABD Tarım Bakanlığı'nın bünyesine alınan ve 1 Haziran 1948 tarihli CCC Yasası ile Federal Kurum statüsüne kavuşan bir devlet kurumu olup, ürün pazarlaması kanallarını açma ve piyasa regülasyonu sağlama görevlerini üstlenmektedir. CCC'nin alım, depolama, satış, sevk gibi faaliyetleri için çalıştırdığı ayrı elemanı olmayıp, bu gibi faaliyetler, ABD Tarım Bakanlığı Çiftlik Hizmetleri Ajansı (USDA, Farm Service Agency) eliyle yürütülür.

CCC'nin oldukça geniş bir görev ve işlev alanı olmakla birlikte, rapor kapsamında, yalnızca umumi mağazacılık ile entegre faaliyetleri hakkında bilgi verilecektir.

CCC'nin ürün destekleme faaliyetleri buğday, mısır, yağlı tohumlar, pamuk, çeltik, tütün, süt ve süt ürünleri, arpa, yulaf, darı, yün, bal, fıstık ve şeker ürünleri için esas olarak kredi verme, alım ve ödeme programları şeklinde yürütülür. Üreticiler hasadı müteakiben ürünlerini bir lisanslı depoya teslim ederler. Tartı-analiz-sınıflandırma-depolama faaliyetleri sonrasında, lisanslı depo tarafından, ürün sahibine, malın mülkiyetini temsil eden bir makbuz senedi (warehouse receipt) düzenlenilerek verilir.

Bu işlemi takiben CCC, ürünün makbuz senedinde kayıtlı miktar ve kalitesini değerlendirerek, ürünün belli bir değeri için (federal lisanslı depolarda tamamı, eyalet lisanslı depolarda % 90'ın üzerindeki bir bölümü) üreticiye bir kredi verir (loan credit). Bu kredi, üreticinin ivedi nakit gereksinimini karşılamaya yönelik olup, makbuz senedinde kayıtlı ürünün rehin kabul edilmesi esasına dayanır. Bu, makbuz senedinin teminat aracı olmasının bir sonucudur.

Ürün bedeli karşılığı kredi alan ve makbuz senedi ile ürünün mülkiyeti de halen kendisinde olan üretici,

piyasa gelişmelerini izlemeye başlar. Hububat fiyatları, genellikle, hasadı takiben yükselmeye başlar. Bu yükselme üretici için tatmin edici bir düzeye ulaştığında, üretici CCC'ye dönerek ürününü geri ister ve makbuz senedini piyasada pazarlayarak hasat sonrası fiyat yükselmesinden yararlanır. Buna karşılık, piyasa faiz oranlarının daha altında olan bir faizi (loan rate), CCC'ye öder.

Nadir olmakla birlikte, çok eksterm yıllarda, ürün fiyatları hasattan sonra düşmektedir. Bu durumda üretici ürününü CCC'ye satmakta, böylece başlangıçta aldığı para ürün bedeline dönüşmekte ve bu sistem ile üretici piyasadaki fiyat düşmelerinden olumsuz etkilenmemektedir.

ABD'de uygulanan bu sistem, hem üreticiyi ürününün katma değerine sahip çıkma ve piyasa gelişmelerine karşı koruma işlevi görürken, hem de kamu finansman yükünü azaltmaktadır.

Sistemin umumi mağazacılık ile ilişkisi ise, lisanslı depolar açısından yaşamsal önem taşımaktadır. Bu sistem ile hemen tüm üreticiler, kredi olanağından yararlanmak için ürünlerini hasat sonrası lisanslı depolara getirmekte ve bu durum, işlem hacminin artmasına neden olmaktadır.

Sonuç olarak şu vurgulanmalıdır ki, yaygın kanunun aksine, kamusal politikalar olmaksızın bir lisanslı depo faaliyetinin karlı bir biçimde sürdürülebilmesi, pek mümkün görülmemektedir.

(iv) Sistemin temel olarak işleyişi ise şöyle özetlenebilir;

Sağlıklı depolama için yeter koşulları taşıyan bir depoya sahip olan kişi, lisans almak için ABD Tarım Bakanlığı Çiftlik Hizmetleri Ajansı, Ürün Operasyonları Bölümü'ne, gerekli belgelerle birlikte başvurur. Lisanslı depoculuk hizmeti

vermeye aday olan kişi ve kuruluşların, Yasa ile belirlenmiş finansal ve teknik gereklilikleri taşıması ve hizmet süresince bunlarda bir eksiklik doğurmaması gerekmektedir. Başvuru sonrası yetkililer, yerinde yaptıkları incelemeler sonrasında depoyu yeterli görürlerse, lisans işlemini tamamlanır.

Tarım Bakanlığı, lisanslı depolar üzerinde sıkı bir denetim yetkisine sahiptir. Bu çerçevede, başvuru sırasında ilk denetim (Original examinations), değişiklik durumunda denetim (Amendment examinations), rutin denetim (Subsequent examinations) ve özel durumların varlığında özel denetim (Special examinations), Tarım Bakanlığı yetkilileri tarafından yürütülür. Denetimler sırasında mevzuata aykırı durumların saptanması halinde, depocunun bu olumsuzlukları gidermesi istenir. Aksi halde, lisanslı deponun yönetimine el koymaya varan yaptırımlar söz konusu olur.

Lisanslı depocu, kendisine teslim edilen ürün için bir makbuz senedi düzenler. Bu bir kağıt senet olabileceği gibi, son yıllarda hızla gelişen şekliyle, bir elektronik senet te olabilir. Günümüzde, pamuk ürünü için hemen tümüyle elektronik makbuz senedi kullanılırken, hububat ürünlerindeki kullanım da hızla yaygınlaşmaktadır.

Lisanslı depocu, Tarım Bakanlığı tarafından onaylanmış bir ücret tarifesi bazında işlemleri yerine getirir. Ürün depodan çıkartılırken, o ana kadar geçen depolama süresi göz önüne alınarak depo ücreti tahakkuk ettirilir ve ödenir. Lisanslı depo işleticisi (warehouse operator), depolanan ürünün sağlıklı bir şekilde muhafaza edilmesinden sorumludur. Ürünün miktar ve kalitesinde meydana gelen her türlü eksilme ve bozulma, işletici tarafından tazmin edilir. Ayrıca işletici, deposunu, doğal afetlere karşı sigorta ettirmek yükümlülüğündedir.

4 – Türkiye Lisanslı Depoculuk

Sistemi: Ne – nasıl – nerede ?

Türkiye’de Amerikan sistemi model alınarak kurulmaya çalışılan lisanslı depoculuk sistemi, gerek Türkiye’ye özgü koşullar, gerekse ABD sisteminde lisanslı depoculuğun tarım politikası uygulama aracı olma işlevinin görmezden gelinerek bir aktarma işinin yapılmaya çalışılması nedeniyle, sorunlu bir yapı doğur-maya adaydır.

(i) Tasarının amacı nedir, sistemin işleyişi nasıl kurgulanmıştır ?

“Tarım Ürünleri Lisanslı Depoculuk Kanunu Tasarısı”, 1 inci maddesinde, Tasarı amaçlarını şöyle saymaktadır;

- Tarım ürünlerinin ticaretini kolaylaştırmak,
- Tarım ürünlerinin depolanması için yaygın bir sistem oluşturmak,
- Ürün sahiplerinin mallarının emniyetini sağlamak ve kalitesini korumak,
- Ürünlerin sınıf ve derecelerinin yetkili sınıflandırıcılar tarafından saptanmasını sağlamak,
- Ürünlerin mülkiyetini temsil eden ve finansmanını, satışını ve teslimini sağlayan ürün senedi çıkarmak,
- Standartları belirlenmiş tarım ürünlerinin ticaretini geliştirmek üzere, tarım ürünleri lisanslı depoculuk sisteminin kuruluş, işleyiş ve denetimine ilişkin usul ve esasları düzenlemektir.

Sanayii ve Ticaret Bakanlığı tarafından yönetilen sistemin işleyişi ise, çok genel olarak, şöyle özetlenebilir;

1 – Kuruluş : En az 500 milyar TL ödenmiş sermayeye sahip Tarım Ürünleri Lisanslı Depoculuk İşletmeleri, Sanayii ve Ticaret Bakanlığı’nın vereceği izinle, A.Ş. şeklinde kurulur.

2 – Teminat ve Sigorta : Tarım Ürünleri Lisanslı Depoculuk İşletmeleri, depo kapasitelerine göre, ürün rayiç bedelinin % 15’i oranında bir teminat verecek, sigorta yaptıracaklardır.

3 – Sınıflandırma : Mudi ürününü depoya getirdiğinde, alınacak numune üzerinden ürünü yetkili sınıflandırıcı tarafından sınıflandırılacak, tartılan ürün depoya alınacaktır.

4 – Ürün senedi düzenleme : Lisanslı Depo İşletmecisi, sınıflandırma ölçütlerini ve tartı sonucunu içeren bir ürün senedi düzenleyerek mudiye verecektir.

5 – Lisanslı depocu davranışı : Lisanslı Depocular, önceden ilan edilmiş ücretler üzerinden ürünü depolayacaklar ve ürünü temsil eden senedi getirene, masrafları tehsil ettikten sonra, ürünü teslim edeceklerdir.

6 – Mudi davranışı : Ürünü depoda, mülkiyeti temsil ve rehni temin eden ürün senedi elinde olan mudi, senedi ciro etmek suretiyle ürünü pazarlayabilecek, kredi bulabilecektir.

7 – Borsa davranışı : Lisanslı Depocular borsalar ile sözleşme yaparak ürün senetlerini borsaya kote ettireceklerdir. Borsalar, bilgi akışını sağlayacak ve anlaşmazlıkların hallinde rol oynayacaklardır.

8 – Zarar görenlerin davranışı : Lisanslı Depocuların yükümlülüklerini yerine getirmemelerinden zarar görenler, yasada gösterilen aşamaları yerine getirerek, öncelikle depocunun nakit teminatının çözülmesi, yetmemesi halinde Lisanslı Depoculuk tazmin Fonu’nun devreye girmesi ile alacağına kavuşur.

9 – Sanayii ve Ticaret Bakanlığı davranışı : Lisanslı Deponun, yetkili sınıflandırıcının lisansını verir, fon da dahil olmak üzere tüm tarafları denetler, gerekirse lisansları askıya

alır ya da iptal eder, anlaşmazlıkları çözer.

(ii) Türkiye’de lisanslı depoculuk uygun zemine sahip mi ?

Bir ülkede lisanslı depoculuk sisteminin kullanılabilmesi için yerine getirilmesi zorunlu ön koşullar söz konusudur;

- Ülke çapında geçerli bir ürün standardizasyonu sistemi
- Çeşit sayısı indirgenmiş ve mümkün olduğunca homojenize edilmiş bir üretim yapısı
- Sağlıklı depolamaya uygun tesislerin varlığı
- Sağlam ve eksiksiz bir hukuki altyapı
- Nitelikli bir bilgi işlem altyapısı
- Finans dünyasını sisteme kata-bilecek düzenlemelerin varlığı
- Ülke ekonomisinin düşük faiz ve stabil bir yapı sergilemesi

Türkiye, yukarıda sayılan ön koşulların hemen tümünde sorunlu bir yapı sergilemektedir.

Tasarının üçüncü maddesinde, lisanslı depoculuk hizmetlerine muhatap olacak tarımsal ürünler “depolanmaya uygun nitelikteki hububat, bakliyat, pamuk, tütün, fındık, yağlı tohumlar, bitkisel yağlar, rafine şeker gibi standardize edilebilen temel ve işlenmiş tarım ürünleri” olarak tanımlanmaktadır.

Sayılan ürünlerde, ülke çapında uygulanan ve herkes tarafından kabul gören bir standardizasyon sisteminin bulunduğu söylenemez.

Örneğin hububatta, Toprak Mahsulleri Ofisi’nin, TSE’nin, borsaların uyguladığı standartlar birbirinden farklıdır. Bu durumda, yasa gereği hububatı sınıflandıracak “yetkili sınıflandırıcı”nın kullanacağı ölçüt belirsiz olmakta; daha da önemlisi ürün senedi üzerinde yazılı